

Sant Esteve i sant Joan Apòstol i Evangelista:
stemma de vuit *Flos sanctorum* catalans

Treball de màster de *Cultures Medievales*

Mònica M. Boix Giménez

Directora: Dra. Lourdes Soriano

Barcelona, juny de 2014

Abreviatures i acrònims utilitzats

ABREVIATURES

AA. VV.	autors varis
BR	CRAI Biblioteca de Reserva de la Universitat de Barcelona
cfr.	confrontar
coord.	coordinador
dir.	director / directors
ed.	editor
eds.	editors
et. al.	i altres
f.	foli
ff.	folis
ibídem	al mateix lloc
ms.	manuscrit
mss.	manuscrits
núm.	número
op. cit.	obra citada
p.	pàgina
reed.	reedició
st.	sant
s.e.	sense editorial
s.d.	sense data
s.l.	sense lloc
v.	veure
vol.	volum

ABREVIATURES BÍBLIQUES

Ac	Fets dels Apòstols
Dt	Deuteronomi
Jo	Evangelí segons sant Joan
Lc	Evangelí segons sant Lluc
Mc	Evangelí segons sant Marc
Mt	Evangelí segons sant Mateu
Sal	Salms

ACRÒNIMS

ACA	Arxiu de la Corona d'Aragó
ABEV	Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic
AHCB	Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
BC	Biblioteca de Catalunya
BNE	Biblioteca Nacional de España
BnF	Bibliothèque Nationale de France
BPEB	Biblioteca Pública Episcopal del Seminari Conciliar de Barcelona
CRAI	Biblioteques de la Univesitat de Barcelona
RAH	Real Academia de la Historia
RBME	Real Biblioteca del Monasterio de San Lorenzo de El Escorial
UB	Universitat de Barcelona

Índex

Pròleg

1. Introducció	9
2. <i>Legenda aurea</i> i <i>Flos sanctorum</i>	13
2.1 Els testimonis catalans del <i>Flos sanctorum</i>	17
3. Estat de la qüestió	21
3.1 De la segona meitat del segle XIX a principis del segle XX	21
3.2 Des de la segona meitat del segle XX	29
3.2.1 Les dues edicions dels testimonis del <i>Flos Sanctorum</i>	
3.2.2 D'altres estudis sobre el <i>Flos Sanctorum</i>	
3.3 Síntesi	38
4. Les vides de Sant Esteve i Sant Joan Apòstol i Evangelista als <i>Flos Sanctorum</i>	41
4.1 La tradició textual de les vides de St. Esteve i St. Joan Apòstol i Evangelista .	41
4.2 La vida de Sant Esteve	45
4.2.1 L'establiment d'arquetipus	
4.2.2 L'establiment de subarquetipus	
4.3 La vida de Sant Joan Apòstol i Evangelista	65
4.3.1 El manuscrit de l'ABEV	
4.3.2 L'incunable de la BNE	
4.3.3 Alguns apunts sobre vocabulari	
5. Conclusions	87
6. Edició de les vides de Sant Esteve i Sant Joan Apòstol i Evangelista del manuscrit de la RBME, N-III-5	89
6.1 La vida de Sant Esteve	90
6.2 La vida de Sant Joan Apòstol i Evangelista	97
7. Bibliografia	107
8. Annexos	
8.1 La vida de Sant Esteve: fonts primàries i transcripció	
8.2 La vida de Sant Joan Apòstol i Evangelista: fonts primàries i transcripció	
9. Apèndix	

Pròleg

Al segle XIII, Jacobus de Voragine escriu la *Legenda Aurea* (d'ara endavant *LA*), una obra on recopila tot un seguit de vides de sants i santes, amb la intenció de presentar un santoral oficial. Tot i això, aquesta recopilació, i depenent del lloc on va ser copiada, presenta diferències, perquè la relació de sants i santes varia segons l'interès local. Així, s'hi afegeixen sants de culte local que Voragine no va recollir, se'n treuen d'acord amb els interessos dels feligresos, o s'altera l'ordre de les vides per interessos del copista o del comitent de la còpia. Aquests canvis, tot i que semblin deliberats, tenen com objectiu adequar-se a la realitat santoral local. No en va, bona part dels sermons s'abastien del contingut edificant de la *LA*.

Tanmateix, la llengua de la *LA* és presenta com un escull perquè, escrita en llatí, llengua oficial de la litúrgia i de la cultura escrita, només és assequible a una elit amb molt bona formació cultural. Bona part de la població no entén el llatí, per la qual cosa fer arribar a les grans masses el contingut dels sermons és una tasca complicada. L'ús de les llengües vernacles, en ple desenvolupament al segle XIII, moment de la redacció de la *LA*, i amb unes característiques essencials prou definides, és la resposta als problemes de comunicació entre clergues i feligresos. Per aquesta raó, es va substituir la llengua llatina dels sermons per les llengües vulgars, i els responsables van ser els ordes mendicants que les usaven per vehicular la paraula divina: fer-se entenedors en els discursos per captar els fidels.

En aquest entorn no és estrany que la *LA* és traduís immediatament després de la seva aparició a les llengües vernacles. Aquestes traduccions es coneixen amb el nom de *Flos sanctorum* (d'ara en endavant *FS*), i sembla que van gaudir d'una molt bona acollida com ho demostra l'elevat nombre de testimonis conservats, ja siguin complets o fragmentaris.

Joan Coromines¹ considera el manuscrit de la BnF, esp. 44, la traducció de la *LA* conservada més antiga, copiada a Sant Miquel de Cuixà. D'acord amb l'estudiós, la traducció catalana es va fer directament del llatí, però no pot assegurar quantes còpies intermèdies van produir-se entre aquesta primera traducció original, actualment perduda, i el testimoni de la BnF.

¹ Joan Coromines, *Las vidas de los santos rosellenses: del manuscrit 44 de París*, [s.l.], [s.e.], [s.d.], p. 128.

Objectius

Al contrari de la tradició castellana del *FS* a què diversos autors, entre ells Fernando Baños o José Aragüés, han dedicats estudis, la tradició manuscrita catalana del *FS* no compta amb cap estudi rellevant. Tanmateix, aquest treball inèdit intentarà reconstruir la filiació textual de vuit dels testimonis del *FS* conservats, que quedarà supeditada a estudis posteriors que, o bé confirmen les hipòtesis que es plantejaran, o bé les invalidin.

Abans d'encetar, però, la comparació de les vides d'ambdós sants, i tenint en compte que alguns testimonis de la tradició catalana del *FS* provenen de monestirs o convents desamortitzats, he considerat necessari introduir alguns apunts sobre què va ser i què va suposar la desamortització exercida sobre els béns eclesiàstics. També he considerat essencial un estat de la qüestió per recopilar i ordenar els estudis existents sobre les traduccions catalanes de la *LA*. Seguidament, proposo un estudi de la filiació textual dels testimonis que, per raons d'espai, he limitat a les vides del sant Esteve i Sant Joan Apòstol i Evangelista. L'elecció d'aquestes dues vides es justifica per la popularitat de què gaudien ambdós sants, atribuïble a un tret característic essencial que els identificava: sant Esteve per ser considerat el primer protomàrtir, i sant Joan per ser el deixeble preferit de Jesucrist.

La col·lació de les vides dels dos sants m'ha permès constatar que, des de l'inici dels textos, existeix una tendència de filiació que es manté fins al final. Per aquesta raó, en l'estudi que presento, només he relacionat els exemples més significatius.

Pla de Treball

La informació sobre les fonts primàries procedeix del propi examen dels testimonis, de reproduccions digitals i de les descripcions que n'ofereix la base de dades BITECA de *PhiloBiblon*². D'aquesta mateixa base de dades es manlleua el *manid*, número d'identificació de l'obra, que s'usarà al llarg del treball per facilitar la localització de cada exemplar.

² BITECA, *Bibliografia de Textos Antics Catalans, Valencians i Balears*, dins la base de dades de PhiloBiblon, consultable en línia: <http://bancroft.berkeley.edu/philobiblon/>. A BITECA les descripcions es fan a partir d'un exemplar que es considera principal. La resta de còpies conegudes de l'edició es tracten com a exemplars secundaris. Per identificar cada obra, s'usarà el *manid*, número de identificació que els volums tenen en aquesta base de dades, corresponent cadascun d'ells a un manuscrit o una edició concreta.

Per a la recerca de bibliografia secundària, uso i consulto els catàlegs de la BC i del CRAI. Les bibliografies extretes a partir de la selecció d'obres consultades gràcies a aquesta recerca m'han permès ampliar les obres de consulta. També ha estat essencial la bibliografia bàsica proporcionada en les diferents assignatures del màster de Cultures Medievals, perquè han suposat un punt de partença en la recerca de la bibliografia consultada per a l'elaboració d'aquest treball.

El pla de treball consta de tres parts. La primera part és un estat de la qüestió en què es recullen els estudis relacionats amb la tradició del *FS* catalans. La segona part, i objectiu principal d'aquest treball, és l'intent de reconstrucció de la filiació textual dels vuit *FS*, d'acord amb les conclusions obtingudes a partir de l'estudi de les vides dels dos sants anteriorment esmentats. Finalment, s'ofereix l'edició de les vides de sant Esteve i sant Joan Apòstol i Evangelista en base al manuscrit conservat a la RBME, signatura N-III-5. Relacionat amb aquesta edició, l'apartat *Apèndix* incorpora una selecció de vocabulari.

A l'apartat *Annexos*, es recull la transcripció diplomàtica de tots els testimonis que transmeten ambdues vides, a excepció del manuscrit de l'ABEV de què les vides dels dos sants estan actualment perdudes, per a les quals he usat l'edició crítica de Nolasc Rebull.

Com que prèviament a l'inici de l'estudi de les vides, ha estat necessari fer-ne una transcripció, tret del cas del manuscrit V, en què he usat l'edició que en va fer Nolasc Rebull, aquestes transcripcions³ es disposaran a l'apartat *Annexos*.

Finalment, deixar constància que l'objectiu personal d'aquest treball és l'obtenció del títol de màster en Cultures Medievals, que em permeti continuar la tasca investigadora i consegüentment, obtenir el doctorat. L'estudi de la tradició catalana manuscrita dels *FS* es troba en una fase molt inicial i pot aportar moltes sorpreses per a la comprensió del desenvolupament de la hagiografia catalana medieval i d'inicis de la edat moderna.

³ A l'apartat 8. *Annexos*, s'inclouen les normes de transcripció dels textos.

1. Introducció

1. Introducció

L'Església va acumular al llarg de la història un gran patrimoni material. Hi van contribuir els llegats i les donacions que, en una societat de marcat caràcter religiós, atorgaven a favor de la Institució tant governats com particulars, a més de les adquisicions de terres que permetien no solament engrossir aquest patrimoni sinó mantenir-ne la prosperitat. La riquesa de la Església, origen del poder i de la influència que aquesta exercia sobre tota la societat, es basava en la propietat de terres i en les rendes que aquelles proporcionaven, a més dels ingressos que aconseguien amb els delmes i d'altres drets.

La constitució de bona part d'aquest patrimoni en béns amortitzables, caracteritzats per ser indivisibles i inalienables, en garantia la transmissió intacta de generació en generació; la contrapartida, però, era que se'n limitava i condicionava l'ús. Una des les conseqüències més immediates de les limitacions d'aquest tipus de béns es fa ben palesa en les terres: bona part d'elles eren poc rendibles⁴ o no eren explotades adequadament, i la desamortització volia corregir aquest inconvenient, perquè en posar-les en circulació, se'n permetia als nous propietaris la plena explotació i la consegüent modernització i millora.

Però no solament les propietats eclesiàstiques van patir els processos desamortitzadors; les terres municipals i les privades també se'n van veure afectades, encara que aquestes últimes van saber treure'n profit perquè eliminaven la restricció de repartir el patrimoni entre els diferents hereus per evitar-ne la dispersió.

La desamortització, que no va ser homogènia a tot el territori espanyol, tenia com a finalitat desvincular les terres o les possessions que no podien ser ni venudes ni alienades, dels seus posseïdors mitjançant un seguit de disposicions legislatives. Tanmateix, tot i que les desamortitzacions també van afectar els municipis i la noblesa, l'Església es va veure notablement més afectada per la gran quantitat de béns que havia aconseguit acumular al llarg de la història⁵. Entre els molts béns que aplegava l'Església, s'hi trobaven les biblioteques de convents i monestirs, moltes de les quals agrupaven una important quantitat de llibres que o bé van desaparèixer, o bé es van vendre a qui millor els va pagar o, malauradament, es van

⁴ Cfr. Germán Rueda Hernanz, *La desamortización en España: un balance (1766-1924)*, Madrid, Arco Libros, 1997, p. 57.

⁵ Cfr. Francisco Martí Gilabert, *La desamortización española*, Madrid, Rialp, 2003, p. 9 i 13.

fer malbé davant la inoperància de l'Administració que no va saber com gestionar aquest patrimoni bibliogràfic⁶.

Tot i això, una part important del fons bibliogràfics de les biblioteques eclesiàstiques desamortitzades, formats, en alguns casos, per grans col·leccions de llibres i per peces de gran valor, que es van poder recuperar i conservar, són a l'origen de bona part de les biblioteques espanyoles. Aquestes biblioteques anomenades Biblioteques Públiques de l'Estat o Provincials van ser concebudes com a espais en què dipositar els fons bibliogràfics —majorment de temàtica religiosa— dels monestirs o els convents suprimits o destruïts. Tanmateix, en aquelles ciutats en què existia una universitat, se'n van aprofitar les biblioteques i així, una part d'aquest fons va passar a formar part de les Biblioteques Provincials i Universitàries, anomenades més tard, Biblioteques Universitàries⁷.

Com ja s'ha dit abans, les raons de les desamortitzacions cal buscar-les a finals del segle XVIII quan l'agricultura va copsar les atencions dels governants. Es considerava que les terres amortitzades, ja siguin eclesiàstiques municipals o privades, rendien poc, estaven al marge del lliure comerç i, a causa del caràcter privilegiat dels seus propietaris, no tributaven suficientment, cosa que procurava no pocs perjudicis a l'Estat, i per extensió, als ciutadans; en realitat, és qüestionava aquell tipus de propietat que exclouia de l'Estat i del mercat àrees extenses de territori.

Durant la segona meitat del segle XVIII, els béns amortitzats es consideraven la causa de la despoblació del camp, de l'empobriment de l'Estat i de la decadència de l'agricultura i el comerç⁸. El problema era, per tant, econòmic i social. Però també polític perquè l'Antic Règim⁹ reulava per donar pas a una nou ordre en què l'Església, una forta institució que havia presidit de manera molt intensa la vida política, social i econòmica de l'Estat, perdia el predomini, l'autoritat i els privilegis que havia mantingut al llarg dels segles i havia d'adaptar-se a una

⁶ *Ibidem*, p. 109-111.

⁷ Cfr. Santiago Caravía Noguera, «El fondo antiguo en las bibliotecas públicas españolas», dins VVAA, Ramón Rodríguez Álvarez i Moisés Llordén Miñambres (eds.), *El libro antiguo en las bibliotecas españolas*, Oviedo, Universidad de Oviedo. Vice-rectorado de Extensión Universitaria. Servicio de Publicaciones, 1998, p. 94.

⁸ Cfr. Francisco Tomás y Valiente, *El marco político de la desamortización en España*, Barcelona, Ariel, 1971, p. 12-23; Rueda Hernanz, *op. cit.* p. 29; Francisco Simón Segura, *La desamortización española del siglo XIX*, Madrid, Instituto de Estudios Fiscales, 1973, p. 41.

⁹ Període que abasta des del Renaixement fins a les revolucions burgeses i la consolidació de la Revolució Industrial. En aquest període es consolida la monarquia absoluta i la centralització de l'administració, a més de l'aparició d'una societat estamental basada en el privilegi de la noblesa i del clergat per damunt de les classes populars. Enciclopèdia Catalana (d'ara endavant EC) en línia: <http://www.enciclopedia.cat/> [data de consulta: 12/10/13].

nova realitat política caracteritzada per l'hostilitat que bona part de la població manifestava cap a les institucions religioses.

El període de desamortització comença a finals del segle XVIII amb tímides mesures que afectaven principalment les finques, particulars o no, les característiques de les quals les apartaven de la tributació convencional. Aquestes mesures es van mantenir al llarg de tot el segle XIX, convertint-se en un important i transcendent període de la història d'Espanya. La idea inicial del procés desamortitzador era aconseguir liquiditat en un moment en què el deute públic estava gairebé desbocat —i no deixava de créixer. Els resultats, però, no van ser, ni de lluny, els estimats.

Malgrat que als inicis la desamortització afectava a finques eclesiàstiques, municipals o privades, van ser les primeres aquelles que van patir una desamortització més acusada: es va aprofitar l'avinentsa per desposseir a l'Església d'un important patrimoni que li atorgava prestigi i poder, al mateix temps que se li va imposar una reforma clerical. La desamortització va endegar-se a partir de les finques, les terres com a element més tangible, amb una doble excusa: moltes d'elles no tributaven i impedièn, en no ser explotades adequadament, el progrés en l'àmbit agrari. Però davant la incapacitat de l'Estat de fer front al deute, l'augment de l'afany desamortitzador va anar paral·lel a la necessitat de disminuir-lo: de les finques es va passar, afectant majoritàriament l'Església, a la resta del patrimoni i la desamortització va caure sobre edificis —molts dels quals van ser enderrocats—, obres d'art de tot tipus i, especialment, les biblioteques que durant segles havien acumulat i custodiat un important patrimoni bibliogràfic. Desamortitzar els béns de *mans mortes* —poseïdors de béns comunals, propis i col·lectius que transmetien les propietats immutables o engrandides—, i vendre'ls per obtenir ingressos es va convertir en l'objectiu principal. Un cop superades les primeres aversions a la confiscació dels béns, especialment els de l'Església en tant que institució amb un paper determinant i important en la societat, el procés es va aturar.

La pèrdua, la destrucció, la desaparició d'un important patrimoni artístic, la ruïna i la demolició d'un conjunt arquitectònic molt valuós i la desaparició i la destrucció d'arxius i biblioteques van ser les conseqüències no quantificades de les desamortitzacions:

Notable era también el convento de *San Felipe Neri*, derribado á pesar de la Academia de Bellas Artes que reclamava su conservación, y al que han sustituido en el lugar que ocupaba, primero un pasaje y luego un establecimiento de baños; profanaciones y transformaciones gratas á los revolucionarios, cuando dan por resultado la desaparición de los templos (...)

Suntuoso era también el monasterio de *San Esteban de Nogales* (...) vendido á bajo precio después de la exclaustración, el comprador lo demolió y vendió los materiales (...) (...) fundó D. Jaime el Conquistador el Colegio de Mercenarios de Huesca, la más importante casa religiosa de la ciudad por sus riquezas científicas y artísticas, pues encerraba un verdadero museo de cuadros arqueológicos, un monetario completísimo y una rica biblioteca (...)¹⁰

Les institucions eclesiàstiques «no se establecieron para ser academias de ciencias, sino para ser escuelas de virtud; ni en ellas se apreciaba la cultura científica sino en cuanto podía contribuir á la perfección religiosa ó á la edificación del prójimo¹¹». Tot i això, però, van esdevenir importants centres aglutinadors de cultura en què es van concentrar cal·lígrafs, pintors, escultors, escriptors, arquitectes i d'altres artesans, com fusters o ferrers, els treballs dels quals gravitaven al voltant de les necessitats de les comunitats religioses ja siguin per motius espirituals, domèstics o artístics. Consegüentment, com a centres de consum artístic i cultural, encara que restringit a l'àmbit espiritual i religiós, van facilitar la creació i l'expansió de tallers en què es podien aprendre oficis fàcilment desvinculables del món eclesiàstic, contribuint d'aquesta manera a la dinamització de la societat. Al llarg dels segles, aquests artesans, religiosos o laics, per devoció o per encàrrec retribuït, van contribuir a la construcció d'un important patrimoni que les institucions eclesiàstiques van conservar, emparat sota la condició de béns amortitzables i sota la protecció que proporcionava la hegemonia i el poder de l'Església que mai havia vist perillar la seva influència dins la societat.

¹⁰ José María Antequera, *La desamortización eclesiástica considerada en sus diferentes aspectos y relaciones*, e.or. 1885, [reimpresió facsimilar, Madrid, Anacleto, 2003], p. 440, 444 i 448.

¹¹ *Ibidem*, p. 402.

2. Legenda aurea i Flos sanctorum

2. *Legenda aurea* i *Flos sanctorum*

El contingut dels textos més antics en llengua no llatina parlen, principalment, del culte a Déu (Església i cristianisme), de la vida dels sants (textos hagiogràfics) i de la guerra (la conquesta). Temes, aparentment distants, però agermanats gràcies a les croades en què la imatge que projecta un heroi és, en certa manera, paral·lela a la del sant.

En caure l'Imperi romà, la cultura greco-llatina queda dipositada dins el context cristià, sent la cristianització d'aquesta cultura una eina al servei de l'evangelització de la societat. A l'Imperi romà, en què existia una cultura fortament constituïda, es documentava tot: lleis, memòries, història. El cristianisme, hereu d'aquesta tradició, aprofita l'escriptura per consolidar-se, i els monestirs s'erigeixen com els espais encarregats de preservar la cultura escrita. D'aquesta manera, per necessitat d'expansió del cristianisme, es dona una continuïtat del món greco-romà. Però tot i així, no es pot evitar l'espoliació dels textos romans i grecs que van ser censurats, retallats o manipulats, segons els interessos de l'Església. El llatí s'erigeix com la llengua vehicular de la cultura, perquè retòriques i gramàtiques hi estan escrites, i també de tot allò que té a veure amb els rituals de l'ofici diví.

Als *scriptoria* dels monestirs, s'escriuen textos edificants, històries que serveixen de moral per al poble, que eduquen dins del context cristià. Entre aquests textos, neix l'hagiografia escrita, descrita per Hippolyte Delehaye en els següents termes:

(...) pour être strictement hagiographique, le document doit avoir un caractère religieux et se proposer un but d'édification. Il faudra donc réserver ce nom à tout monument écrit inspiré par le culte des saints, et destiné à le promouvoir.

Ce qu'il importe d'accentuer dès le début, c'est la distinction entre l'hagiographie et l'histoire. L'œuvre de l'hagiographe peut être historique, mais elle ne l'est pas nécessairement. Elle peut revêtir toutes les formes littéraires propres à glorifier les saints, depuis la relation officielle adapté à l'usage des fidèles jusqu'à la composition poétique la plus exubérante et la plus complètement dégagée de la réalité¹².

Al segle XIII, veu la llum l'obra hagiogràfica *LA*, escrita pel bisbe de Gènova Jacobus de Voragine. Es tracta d'una obra de caràcter compilatori de les vides de màrtirs i de sants que va gaudir de molt bona acollida. *Legenda* en el sentit de recull de vides de sants fet en el segle XIII¹³; *legenda* com a narració amb un lligam històric o topogràfic que remet a un personatge real de fets imaginaris, o com la història que cal llegir el dia de la festa d'un sant¹⁴. Instrument de propaganda de la fe, traduïda a les llengües vernacles de manera immediata, la *LA*,

¹² Hippolyte Delehaye, *Les Légendes Hagiographiques*, Bruxelles, Société des Bollandistes, 1927, p. 2.

¹³ *Diccionari Català-Valencià-Balear* (d'ara endavant DCVB), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, en línia: <http://dcvb.iecat.net/> [data de consulta: 19/10/13].

¹⁴ *Cfr.* Delehaye, *op. cit.* p. 8 i 9.

convertida en una font bàsica per a l'elaboració de sermons, tracta de les festes més importants del cristianisme, compta amb un capítol de la història del món occidental després de l'arribada dels llombards a Itàlia i conté força reflexions didàctiques i teològiques¹⁵.

Tot i això, Jacobus de Voragine no va ser pioner en la compilació de vides de sants; al segle VIII, ja existien llegendaris abreujats que van aconseguir mantenir-se vius fins al segle XIII i que servien com a obres de referència, com a lectures pietoses per a particulars o com a material per als oficis litúrgics. Aquests llegendaris abreujats, compilats al segle XIII sota el nom de *legenda nova*, van ser molt usats pels ordes mendicants, sobretot els dominics, als oficis¹⁶. De fet, el compilador Voragine se'n serveix per furnir la seva compilació, perquè no estava interessat en crear una obra original¹⁷, sinó que el seu objectiu era proporcionar les dades essencials de cada vida per tal que els predicadors les fessin arribar als fidels.

L'obra de Voragine apareix en el moment en què l'Església estableix el protocol de canonització d'un sant com un acte completament institucional i normativitzat. Fins aproximadament la meitat del segle XIII, l'Església era favorable a les peticions de canonitzacions i a les consegüents investigacions que calia dur a terme per verificar les actituds i aptituds del postulant a sant. A partir, però, de la segona meitat del segle XIII, les canonitzacions s'enrarenen a causa de la complexitat del procés que, de ser un tràmit ràpid que podia durar només dies, va passar a convertir-se en un procés llarg i complex que podia durar anys. L'Església ja no es conformava amb una simple petició, sinó que va incloure en el procés canonitzador una investigació rigorosa que implicava l'autenticació de tots els documents que atenyien la santificació en qüestió, i l'examen exhaustiu i la subscripció dels actes relacionats en la investigació per part de capellans i cardenals designats pel sant Pare. La creixent complexitat d'aquest procés suposava una important despesa econòmica: estades dels responsables de les investigacions, pagaments a notaris els quals redactaven el processos i els copiaven, les despeses que generaven els testimonis, a més d'altres despeses per evitar que les investigacions es dilatessin excessivament en el temps¹⁸.

¹⁵ Jacques de Voragine, *Le Légende dorée*, Alain Boureau et al. (ed.), Paris, Gallimard, 2004, p. xvi.

¹⁶ *Ibidem*, p. xx.

¹⁷ Jacobus de Voragine va usar com a font principal per a la redacció de la LA, l'*Abbreuiatio in gestis et miraculis sanctorum* de Jean de Mailly. Iacobo da Varazze, *Legenda aurea con le miniature dal codice Ambrosiano C 240 inf*, Giovanni P. Maggioni (ed.), Firenze, Sismel, Edizioni del Galluzzo, 2007, volum I, p. xxxv.

¹⁸ Cfr. André Vauchez, *La sainteté en Occident aux derniers siècles du Moyen Age*, Roma, École Française de Rome, 1988, p. 73-78.

L'objectiu de l'enduriment del procés de canonització era evitar la proliferació de demandes d'aspirants locals a sants que, tot i ser dignes d'aquest mèrit, no tenien una irradiació, i per extensió, una influència significativa fora del seu àmbit local. Per contra, l'Església va promocionar el culte d'alguns personatges que podien servir com a models de conducta als fidels. En aquests casos, l'Església se saltava el protocol i els processos es convertien en un breu tràmit. Aquest és el cas dels fundadors dels ordes mendicants Sant Francesc, Sant Domènec o Sant Antoni, la veneració dels quals va ser promocionada pels estaments eclesiàstics¹⁹, i no és casualitat: l'aparició dels ordes mendicants va suposar un canvi revolucionari en la religiositat d'Europa occidental, perquè abandonen la llunyania del monestir, i canvien la llengua llatina de les prèdiques per les llengües vulgars.

L'Església no tenia jurisdicció a les ciutats on dominava un tipus de vida contrari a la vida monàstica, aïllada i relegada pràcticament al recolliment i a l'estudi. Aquesta manera d'entendre la vida no podia competir amb el dinamisme de les ciutats, per la qual cosa els nuclis urbans quedaven fora de l'abast de les comunitats religioses tradicionals. En aquest context, neixen els ordes mendicants, els frares de les quals van optar per acostar-se—i instal·lar-se— a fer prèdica i confessió a les ciutats. A més, no estaven adscrits de per vida a cap monestir i disposaven de plena mobilitat, amb la qual cosa tenien completa independència per traslladar-se i adaptar-se allà on fos necessari.

Els ordes mendicants predicaven no solament a les esglésies que feien construir a les ciutats perquè fossin fàcilment accessibles, sinó també en espais públics, a l'aire lliure, amb l'objectiu de fer arribar el seu discurs al major nombre de fidels, i estaven obertes a tots aquells que s'interessessin per una vida consagrada a la espiritualitat, independentment de la classe social. Estaven convençuts que l'eina més important en la transmissió de les Escriptures era una molt bona formació cultural adquirida a les universitats, a més de crear cases d'estudi amb professors igualment ben formats, i obrir biblioteques; tot amb l'objectiu de garantir la millor instrucció religiosa possible del poble²⁰. En aquest sentit, el IV concili de Letran de 1215, convocat pel papa Inocenci III el 19 d'abril de 1213, proposava la recuperació dels Sants Llocs i de la reforma de l'Església. L'aportació més significativa d'aquest concili van ser tot un seguit de canons destinats a lluitar contra les heretgies, contra la proliferació d'ordes religioses i

¹⁹ *Ibidem*, p. 86.

²⁰ Cfr. Prim Bertran Roigé, «Un nou impuls: l'arribada i l'expansió dels ordes mendicants», dins Romà Sol Clot, Carme Torres Graell, Ximo Company Climent (dirs.), *Arrels cristianes: presència i significació del cristianisme en la història i la societat de Lleida*, Lleida, Pagès, Bisbat de Lleida, 2007, p. 139-141.

contra els excessos i els abusos dels clergues. Tanmateix, se'n destaquen el cànon 9 que promou la predicació als fidels en llengua vernacle, el 10 que insta els bisbes a millorar la formació dels fidels, i l'11 que fomenta la formació del clergat, establint professors de gramàtica i bons teòlegs a totes les catedrals²¹.

Els ordes mendicants s'expressen en llengua vulgar. No és el primer cop, però, que religió i llengües vulgars s'uneixen. El 813, el Concili de Tours va suggerir l'ús de les llengües vernacles als bisbes a les homilies amb l'objectiu de fer arribar el missatge al fidels, que ja no entenien el llatí. Però el triomf de les llengües vulgars sobre la llengua llatina en matèria de religió va comptar amb d'altres elements: els canvis socials, les heretgies i l'anticlericalisme²² que començaven a amenaçar l'hegemonia de l'Església, i les reformes religioses impulsades pels ordes mendicants. No obstant això, el llatí no va ser mai arraconat perquè va continuar sent la llengua vehicular de la cultura i, sobretot, de la litúrgia.

En aquest context, les compilacions de les vides de sants es presenten com una molt bona opció per vehicular els dogmes cristians, perquè

(...) Algunos comprendieron que la Vidas de santos —tal como se concebían en aquel estadio de la evolución del género, en que los datos biográficos y la narración de prodigios eran ya elementos esenciales— serían un instrumento eficaz para divulgar todo tipo de contenidos catequísticos, y sobre todo ascético-morales, con una presentación no teórica, sino existencial, mucho más amena y emotiva²³.

Esperonada, en certa manera, per la nova religiositat en llengua vulgar que transmeten els ordes mendicants, l'obra de Voragine es va traduir a les llengües vulgars de manera immediata al segle XIII. La traducció de la compilació de Voragine dóna lloc a un nou gènere, el *FS*, basat en la idea que projectaven els reculls de relats hagiogràfics —anomenats també *abreviationes* o *Legenda Sanctorum*— que compilaven, o reescrivien, les vides dels sants.

Els gèneres, o millor, la noció de gènere en la producció literària medieval no estava delimitat, tot i que existien normes que reglaven la composició de textos segons el contingut, i es distingia entre un exemple, un sermó o un text historiogràfic. Els religiosos tenien un especial interès en la història perquè, en tant que gènere existia des de l'Antiguitat clàssica. Els models històrics eren usats com a base d'aprenentatge a les escoles i servien d'inspiració per a noves

²¹ Cfr. Javier Paredes et al., *Diccionario de los papas y concilios*, Barcelona, Ariel, 1998, p. 638-639.

²² Les heretgies criticaven, bàsicament, la riquesa de l'Església en general, fet que els va proporcionar la simpatia de les classes més populars. De totes les heretgies, els albigesos es van manifestar com la més important. Defensaven l'existència del bé i del mal com els dos principis eterns: el bé com a creador de l'esperit i el mal, de la matèria que calia eliminar. L'anticlericalisme provenia majorment de les classes més baixes que es mostraven escèptiques en matèria de religió i de la falta d'exemple per part dels clergues. José Maria Moliner, *Espiritualidad medieval: los mendicantes*, Burgos, Monte Carmelo, 1974, p. 28.

²³ Fernando Baños Vallejo, *Las vidas de santos en la literatura medieval española*, Madrid, El Laberinto, 2003, p. 31.

creacions. Un altre motiu de l'atracció per la historiografia era l'inherent tarannà conservador de la història, congènit al monacat. Per als religiosos la història tenia un caràcter edificant; malgrat que no tenia un objectiu intel·lectual, el tret principal era la practicitat: la història s'explicava per lloar Déu, per donar a conèixer les seves obres, proposant al mateix temps exemples a imitar i exemples a rebutjar²⁴.

L'hagiografia —l'origen de la qual se situa en el procés i la posterior execució dels màrtirs, i a què es van anar afegint relats dels testimonis, recreacions basades en aquests testimonis o dades que l'autor va considerar interessant que fossin afegides per adornar la narració²⁵— és una forma d'historiografia, i té com a finalitat no només explicar la vida dels sants, exposant les circumstàncies de la seva vida, sinó glossar la vida d'un creient que va assolir la santedat gràcies a les seves virtuts²⁶: cal entendre, doncs, que les vides dels sants es posen per escrit per promocionar-ne la vida o per procurar exemples de comportament als feligresos. L'hagiografia és la biografia de la vida d'un sant²⁷ amb una intenció moral per tal de vehicular el dogma cristià. D'aquesta manera, les vides de sants esdevenen un model de conducta en el qual tot bon cristià que aspiri a la salvació hauria d'emmirallar-se. Malgrat que són inabastables perquè estan més enllà de les capacitats de l'ésser humà, l'exemple de les seves vides eleven moralment i espiritual l'individu.

2.1 Els testimonis catalans del *Flos sanctorum*

L'èxit de l'obra de Voragine es constata a través de la quantitat dels testimonis directes catalans conservats, a més de tots aquells perduts, però dels quals es coneix l'existència a través de testimonis indirectes. Aquests testimonis²⁸ es relacionen tot seguit:

²⁴ Cfr. Dom Jean Leclercq, *L'amour des lettres et le désir de Dieu*, Paris, Cerf, 1990, p. 149-151.

²⁵ Baños Vallejo, *op. cit.*, p. 64.

²⁶ Leclercq, *op. cit.*, p. 154.

²⁷ L'Església primerenca designava els seus herois amb el terme *beatus*; el terme *sanctus*, amb el sentit que avui dia se li atribueix, es comença a usar a partir del segle v, i sempre davant d'un màrtir o d'un apòstol. En època romana, la paraula *sanctus* podia referir-se a Déu, als homes, a la reialesa o, fins i tot, a objectes que l'Estat romà tingués sota la seva protecció. Dins, però, de l'àmbit bíblic, *sanctus* remet únicament a tot allò dedicat a Déu: un temple, els objectes litúrgics o les ofrenes. Però, per extensió, *sanctus* va acabar definint també els eclesiàstics. L'evolució del terme *sanctus* va anar paral·lelament al desenvolupament de l'Església, i progressivament es va anar aplicant a tot allò que era consagrat a Déu i, de manera particular, a aquells individus en els quals es reconeixien la fe i la moralitat que marcaven els cànons de la religió catòlica. Tanmateix, el mot esdevé plenament associat a un individu a partir del reconeixement oficial, com a sant, després de la seva mort. Cfr. Dieter von Nahmer, *La vite dei santi: introduzione all'agiografia*, Genova, Marietti, 1998, p. 4-6.

²⁸ Com ja s'ha indicat al *Pròleg*, tota la informació que es proporciona sobre les obres traduïdes de la LA de Voragine, així com de les obres traduïdes relacionades, ha estat extreta de la base de dades bibliogràfiques *PhiloBiblon*: <http://bancroft.berkeley.edu/philobiblon/>. v. nota 2.

- *Manuscrits:*

Manid Localització

1131	San Lorenzo de El Escorial: RBME, M-II-3. Copiat a Cardona entre el 1401 i el 1430 per Jacobus de Prato.
1308	Barcelona: AVC, Ripoll, 113, datat entre el 1290 i el 1350.
1439	València: Archivo Biblioteca Catedralicio, Ms. 106, datat entre el 1401 i el 1500.
1897	San Lorenzo de El Escorial: RBME, signatura N-III-5, datat entre el 1290 i el 1350.
1898	Monserrat: Monestir de Montserrat, 1152 (IV), 1 foli solt de difícil lectura, datat entre el 1301 i 1400.
1899	París: BnF, esp. 44, datat entre el 1301 i el 1350.
1900	Barcelona: CRAI Biblioteca de Reserva de la Universitat de Barcelona (d'ara endavant BR), ms. 713, datat entre el 1301 i el 1400.
1901	Vic: olim ABEV, cap. 174 L, datat entre el 1301 i el 1450.
1903	Puigcerdà: Arxiu Deulofeu i Fatjó, sense signatura, datat entre el 1401 i el 1450.
1916	Barcelona: Biblioteca Capitular, Cod. 178, Fragments de còdexs 1, núm. 5, datat entre el 1340 i el 1360.
2169	Nîmes: Archive Départementales du Gard 1 F 83 es conserven 5 folis en força mal estat, datats entre 1301 i 1350.
2252	Girona: Arxiu Històric Municipal i Museu d'història, sense signatura. 1 foli solt datat entre el 1401 i el 1450.
2267	Madrid: RAH, signatura Códices 88, datat entre el 1350 i el 1400.
2439	Barcelona: AHCB, Ms. B-109 (b). 3 folis amb fragments de text, datats entre el 1404 i el 1500.
2434	Barcelona: ACA, fragments de còdexs manuscrits conservats a la Carpeta núm. 14, núm. 273. 1 foli conservat en mal estat, datat entre el 1401 i el 1500.

- *Impresos:*

Manid Localització

1902	Madrid: BNE, signatura INC/2000, imprès el 1494 per Johannes Rosenbach.
C1215 ²⁹	Barcelona: BR, signatura Inc. 687, imprès el 1494 a Barcelona per Johannes Rosenbach.
2087	Barcelona: BR, B-58/2/12, imprès el 1524 per Carles Amorós.

²⁹ Aquest exemplar és còpia del conservat a la BNE, INC/2000 (*manid* 1902).

C1916 ³⁰	Barcelona: BC, 10-VI-18. Imprès a Barcelona per Carles Amorós el 1524.
2088	Barcelona: BC, 10-VI-17. Imprès per Carles Amorós a Barcelona el 1547.
2089	Madrid: BNE, R/12104. Imprès per Jaume Cendrath el 1576.
2206	Barcelona: BPEB, Inc. 58. Datat entre el 1490 i el 1496 ³¹ .
2647	Barcelona: BC, 10-VI-19, imprès a València el 1514 per Jorge Costilla.
C1895 ³²	València: Biblioteca Històrica [Universitària], R-1/315, imprès a València el 1514 per Jorge Costilla.
2648	Biblioteca Lambert Mata a Ripoll, R. 456, imprès el 1519-1520 per Carles Amorós.

Aquest treball se centra en vuit d'aquests testimonis³³ catalans conservats del *FS*:

Biblioteca	Signatura	<i>manid</i>	Abreviatura
BnF	Esp. 44	1899	P
Olim ABEV	Cap. 174	1901	V
BR	Ms. 713	1900	CRm
RAH	Códice 88	2267	H
RBME	N-III-5	1897	EN5
BNE	INC/2000	1902	Ninc
Ripoll: Biblioteca Lambert Mata	R-456	2648	R
BPEB	Inc. 58	2206	S

³⁰ Aquest exemplar és còpia del conservat a la BR, B-58/2/12 (*manid* 2087)

³¹ A aquest testimoni de la BPEB se li atribueixen tres possibles impressors: Johannes Treschel entre 1490 i 1496 l'hauria imprès a Lyon; Lope de la Roca l'any 1496 a València; i Pedro Hagenbach o Leonardo Hutz l'haurien imprès a València l'any 1496.

³² Aquest exemplar és còpia del conservat a la Biblioteca de Catalunya, signatura 10-VI-19 (*manid* 2647).

³³ Aquests vuit testimonis són cinc manuscrits (P, V, CRm, H i EN5), dos incunables (S i Ninc) i un imprès (R).

3. Estat de la qüestió

3. Estat de la qüestió

La característica principal de l'estudi de la tradició textual catalana de la traducció de la *LA* de Jacobus de Voragine és la falta d'una visió de conjunt i de l'existència d'una minsa bibliografia que hagi estudiat a fons els testimonis conservats i que hi hagi establert les relacions. Es poden constituir dos períodes en l'estudi de les traduccions catalanes de la *LA*, sent la característica principal la distància temporal i el rigor acadèmic dels seus autors: un grup se situaria a la segona meitat del segle XIX i a principis del segle XX, i l'altre a partir de la segona meitat del segle XX. El primer centra l'interès en la creació d'un cens sobre les traduccions catalanes dels *FS*; el segon, intenta avançar-ne en l'estudi i l'origen.

3.1 De la segona meitat del segle XIX a principis del segle XX

Les primeres referències als textos catalans derivats de la *LA* es daten a mitjans del segle XIX. Són bàsicament catàlegs que en donen referències de l'estat de conservació, una minsa descripció, i aporten l'opinió del catalogador més que no pas un estudi contrastat. Sota aquesta perspectiva, l'any 1844, Eugenio de Ochoa publicava el seu *Catálogo razonado*³⁴ on afirmava que el còdex que ell inclou sota l'ítem 880 (Saint-Victor) és:

Códice en pergamino. Siglo xv. Letra gótica. Mal conservado y muy incompleto. Hojas útiles 153. No lleva nombre autor ni época. Acaso estas vidas son las que Pedro de Salazar atribuye en la Crónica de Castilla a Fray Fco. Jiménez y titula Flos Sanctorum. Bajo este mismo título hallo esta obra en el código 1050 Suplemento de esta primera edición, lo que hace muy probable esta conjetura. Salazar no cita edición ninguna, ni tengo noticia de que esté impresa³⁵.

El "*códice 1050 Suplemento de esta primera edición*" a què es refereix Ochoa és:

Lo libre de las flos e de las vidas de los sans e sanctes. Si la conjetura que dejo sentada en la noticia del cód. 880 Saint-Victor es fundada, debemos creer que Jiménez escribió su obra en latín, y que de ella son distintas traducciones este código, el 1050, y el 7265 de esta sección, lo que explica las diferencias que hay entre ellos, aunque en el fondo son la misma obra. No constan de ningun pasage de este manuscrito ni el nombre del traductor, ni el año, ni el pueblo en que fué hecha esta versión³⁶.

Tot i que és de difícil identificació aquest *códice 1050*, l'ítem 7265 es correspon a l'antiga signatura del *FS* català conservat actualment a la BnF (*manid* 1899) (a partir d'ara P), del qual dóna poques dades: una descripció, bon estat de conservació i que no conté ni portada ni índex —motiu pel qual, remarca, està assenyalat com *imperfait* al catàleg de la biblioteca—; tampoc conté cap referència al nom de l'autor ni al lloc de procedència ni a la data; finalment, en destaca les miniatures robades³⁷. D'acord amb les referències que proporciona Ochoa,

³⁴ Eugenio de Ochoa, *Catálogo razonado de los manuscritos españoles existentes en la Biblioteca Real de París*, París, Imprenta Real, 1844.

³⁵ *Ibidem*, p. 24

³⁶ *Ibidem*, p. 25.

³⁷ *Ibidem*, p. 40.

aquest manuscrit català seria una traducció de l'obra llatina *Flos Sanctorum* de Fra Francisco Jiménez, per tant, una traducció feta a partir d'un original castellà. Aquesta possibilitat queda, però, descartada com es veurà més endavant pels estudiosos Camille Chabaneau, Joan Coromines i Paul Meyer, encara que amb diferents punts de vista dels dos primers respecte del tercer.

Entre els anys 1802 i 1852, van anar apareixent els diferents volums que formaven la magna obra de Jaume Villanueva Astengo, *Viage literario*³⁸. L'objectiu de l'obra, que recorre Catalunya, València i Mallorca, era realitzar un cens dels documents, els monuments i les antiguitats conservats a catedrals i comunitats religioses. Villanueva dedica el sisè volum d'aquest *Viage* a Vic, i relaciona els béns de la catedral, entre els quals destaca el FS, actualment conservat a l'ABEV (*manid* 1901), (a partir d'ara V):

El *Flos SS.* en lemosin que se guarda en el archivo de esta iglesia, y dice de estos santos [Lucià i Marcià] que *eran de la ciutat de Vich*. Mas esta obra está escrita á principios del siglo XIV, como se demuestra por su letra y lenguaje, y porque pone la vida de S. Luis obispo de Tolosa, y no la segunda traslacion de Santa Eulalia de Barcelona, y por otras señales: extiende también las vidas de los santos sin crítica, dando el principal lugar á los milagros, y asi merece poca fe histórica³⁹.

El 1878, Chabaneau publica la vida de Santa Anastasia⁴⁰ transmesa pel ms. català P, però sense donar-ne més dades. Més endavant, el 1883, a partir d'aquest mateix testimoni publica la vida de Santa Maria Magdalena⁴¹, acarant-lo al manuscrit provençal BnF ms. f. fr. 9759 i dos de catalans dels quals no dóna més referència que aquella que es troba en un altre treball anterior, la *Memoria*⁴² de Torres Amat, on, però, se'n recopilen tres: 1) el manuscrit conservat a ACA, signatura Ripoll 113 (*manid* 1308), (a partir d'ara A), 2) la còpia conservada a la BR (*manid* 1900), (a partir d'ara CRm), i 3) l'anteriorment citat, ms. V. Chabaneau destaca l'afinitat entre el manuscrit provençal i els catalans, i afirma que podrien derivar del mateix original que no sap dir si català o provençal, encara que es decanta per un original català perquè considera que l'exemplar provençal conté força catalanismes.

Mes tard, el 1892, Alfred Morel-Fatio publica el seu *Catalogue des manuscrits espagnols i portugais* en el qual inclou una referència al ms. P, citant l'edició de la vida de Santa Anastàsia de Chabaneau :

³⁸ Jaime Villanueva Astengo, *Viage literario á las iglesias de España* Madrid, Imprenta Real, 1803-1852, 22 volums.

³⁹ Villanueva Astengo, *op. cit.*, vol. 6, p. 113.

⁴⁰ Camille Chabaneau, «extrait d'une traduction catalane del *Légende dorée*» *Revue des Langues Romanes*, volum 13 (1878), p. 209-212.

⁴¹ Camille Chabaneau «Saint Marie Madeleine dans la littérature provençale», *Revue des Langues Romanes*, volum 23 (1883), p. 105-115.

⁴² Félix Torres Amat, *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes*, Barcelona, Imprenta de J. Verdaguier, 1836 [reed. Barcelona, Curial, 1973].

Légende dorée, en catalan. Cette version doit avoir été rédigée dans la diocèse de Gironne, comme l'indique l'intercalation dans le texte de Voragine des vies de saint Narcise et saint Félix. Il manque un f. entre les actuels 15 et 16 i 8 ff. entre els 238 i 239⁴³.

Morel-Fatio aporta una altra dada: que va ser copiat a Girona, argumentant-ho amb la presència de les vides de Sant Narcís i Sant Félix, sants que sempre han compartit culte a la ciutat gironina.

Reprement la hipòtesi de Chabaneau a propòsit de la llengua del primer original traduït de la LA, el 1898, Meyer⁴⁴ compara el manuscrit P amb el manuscrit provençal de la BnF f. fr. 9759 i amb un fragment de la mateixa redacció conservat a Forcalquier⁴⁵. De l'acarament dels textos, en conclou que el ms. P és una traducció força fidel del provençal, no deixant cap dubte a la possibilitat de traducció inversa com sí havia fet Chabaneau.

Els primers estudiosos interessats en els FS catalans tenen una intenció censatòria, en el sentit que s'interessen i intenten localitzar, catalogar i descriure totes aquelles obres escrites en català, independentment de l'època, malauradament, sense donar-ne excessius detalls i amb una lleugera falta de rigor. En el cas dels erudits catalans, s'intenta restablir una dignitat cultural catalana, argumentada en el volum d'obres censades en català com més antigues millor, que permeti legitimar un fet diferenciador català. Pertanyen a la burgesia catalana que, en plena Revolució Industrial i coincidint amb la desaparició de l'Antic Règim, van promoure i iniciar, cap a 1850, un moviment de ressorgiment nacional i cultural català: la Renaixença. La intenció del moviment era recuperar la consciència diferencial catalana, intentant retrobar el passat i la tradició popular, alhora que s'intentaven adaptar els corrents culturals de l'època. Aquests intel·lectuals van recuperar els coneixements acumulats per la Il·lustració sobre l'edat mitjana, a més de recopilar el patrimoni folklòric amb l'objectiu de dotar d'identitat els ideals de la nova catalanitat⁴⁶. Les institucions creades, entre les quals destaquen l'Institut d'Estudis Catalans, van contribuir-ne a la difusió.

⁴³ Alfred Morel-Fatio, *Catalogue des manuscrits espagnols et portugais*, París, Imprimerie National, 1892, p. 42. El ms. P apareix en aquest catàleg sota ítem 127.

⁴⁴ Paul Meyer, «La traduction provençale de la Légende dorée», *Romania* xxvii (1898), p. 93-137.

⁴⁵ Aquest fragment en provençal està actualment desaparegut tal i com indica Brunel. Brunel, «Vida de Sant Frances. Versions en langue d'oc et en catalán de la *Legenda aurea*», *op. cit.*, p. 219.

⁴⁶ Joaquim Molas, «La cultura durant el segle XIX», dins *Els cent-cinquanta anys de la Renaixença. Edició commemorativa de la publicació de La Pàtria de Bonaventura Carles Aribau*, Barcelona, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1983, p. 5-6.

Entre aquests intel·lectuals, destaca Fèlix Torres Amat qui, l'any 1836, va acabar la redacció, que havia començat el seu germà, de la ja esmentada obra, *Memorias*, un índex dels autors catalans i les obres anònimes escrites en català al qual Joan Corminas⁴⁷ va afegir l'any 1849 el *Suplemento al diccionario crítico de los escritores catalanes*. En la seva obra, Torres Amat relaciona els FS de què té coneixement tal com segueix:

FLOS *Sanctorum* en catalan. En la biblioteca de PP Carmelitas descalzos.

FLOS *Sanctorum* en lengua catalana en el arch. del S.I. de Vich escrito antes de 1243, según informaron al P. Flórez (...), pero es posterior de un siglo.

FLOS *Sanctorum* ó vides de sants. Barcelona 1594 por Antonio Amorós (...). Este u otro se imprimió en 1549 en Barcelona á expensas de Jaime Cáceres librero: así lo dice Oligario Segismundo en la vida de S. Macario (...)⁴⁸

VIDAS y milagros de los santos: en lemosín MS. del siglo XIII á lo menos. Sigue un fragmento de libro de Boecio *De la consolación* en 4º pergamino: en Ripoll⁴⁹.

Com es pot comprovar, Torres Amat relaciona quatre manuscrits del FS que es poden identificar amb els testimonis: el primer, CRm, va arribar a la BR com a conseqüència de l'aplicació de la llei desamortitzadora de 1835 que va suposar la desaparició del convent dels Carmelitans Descalços; el segon és el ms. V; i el tercer és un text, datat el 1594, la impressió del qual atribueix Antonio Amorós —que d'haver existit, no se n'ha preservat cap exemplar—, però el confon amb un altre imprès el 1549 per Jaime Cáceres, potser perquè no està prou segur de l'impressor o perquè la informació que recopila no és de primera mà i anota les dades per referències. D'aquest exemplar de 1549 no se n'ha conservat cap exemplar. El quart manuscrit és el text A.

Si Torres Amat només mencionava la tradició impresa de FS, l'any 1881, l'estudiós Andreu Balaguer i Merino és el primer en esmentar, i usar, una impressió del text català del FS. En un dels seus treballs, Balaguer Merino⁵⁰ acarava el manuscrit CRm a un text imprès per Carles Amorós el 1524, conservat a la BR, signatura B-58/2/12 (*manid* 2087), (a partir d'ara CRimp). N'edita el *Dequinquagesima* que comença al f. 55 del manuscrit CRm i al f. 65 de l'imprès CRimp. L'única conclusió que en treu de l'acarament és que potser es tracta d'una còpia catalanitzada.

⁴⁷ Joan Corminas explica el desig de Torres Amat per crear un suplement a la seva obra *Memorias*, per millorar-la i afegir-hi noves dades. Se'n va fer càrrec Joan Corminas, i el *Suplemento* va ser publicat l'any 1849 a Burgos on Corminas havia estat nomenat canonge. Joan Corminas, *Suplemento al diccionario crítico de los escritores catalanes*, Burgos, Impr. de Arnaiz, 1849, [reed. Barcelona, Curial, 1973], pròleg.

⁴⁸ Torres Amat, *op. cit.*, p. 701.

⁴⁹ Torres Amat, *op. cit.*, p. 719. L'autor cita el manuscrit de Ripoll a partir de Bofarull, i fa referència al manuscrit de Ripoll «VIDAS y milagros de los santos: en lemosín MS. del siglo XIII á lo menos. Sigue un fragmento de libro de Boecio *De la consolación* en 4º pergamino», de l'inventari dels còdexs de Ripoll que va fer Bofarull: Fernando Valls Taberner, *Códices manuscritos de Ripoll. El inventario de 1823 de Próspero de Bofarull*, Cátedra de Historia del Derecho y de las Instituciones, Facultad de Derecho, Universidad de Málaga, 1991, p. 34.

⁵⁰ Andreu Balaguer i Merino, «La traducció catalana del *Flos Sanctorum*, comparada per medi de dos diferents textos» *Revue des Langues Romanes*, volum 19 (1881), p. 56-60.

El 1902, Jaume Massó i Torrents s'interessa pel manuscrit V del qual relaciona la llista de sants, afegint-hi la nota: «que es troben en aquest ms. i que no se solen trobar ni entre els afegits en els textos llatins de Voragine⁵¹», i destacant que el manuscrit P conté les vides de Sant Narcís i Sant Feliu. Massó i Torrents ampliava la tradició textual dels *FS*, tot donant notícia de l'existència de dos manuscrits a la RBME—actuals N-III-5 i M-II-3 (*manid* 1897 i 1131, respectivament) (a partir d'ara EN5 i EM3)—, i d'un manuscrit a la BR (*copid* 1215) (a partir d'ara CRinc). També menciona la impressió CRimp de Carles Amorós de 1524, reestampada el 1547, un exemplar de la qual es conserva actualment a la BC, signatura 10-VI- 17 (*manid* 2088) (a partir d'ara BC17), i la impressió feta per Jaume Cendrath de 1576 de la qual es conserva un exemplar a la BNE (*manid* 2089) (a partir d'ara Nimp). D'aquesta última versió afirma que «van ajustades ara de nou moltes vides de sants e sanctes», però matisa que els textos segueixen tenint l'aire del segle xv⁵².

L'any 1908, Ernest Moliné i Brasés, pel que fa a la impressió desapareguda de 1549, diu de Torres Amat: «Per cert que en Torres Amat, ab erro evident, confon aquesta última edició ab una imaginaria de 1549, feta a despeses del llibreter Jaume Caceres. (...) En Torres Amat confon les notícies que té» i creu que en realitat vol referir-se a al text BC17 imprès per Carles Amorós el 1547. A les fulles finals, sense numerar, de la versió reduïda de l'obra de Jean Gerson⁵³ sobre el *Monotesseron* escrit, segons el mateix Moliné i Brasés, per inspirar la màxima de fer penitència i creure en l'Evangelí, afirma que:

D'ella (del Monotesseron) se'n degué enamorar lo editor català del Flos sanctorum, y'n posà la part relativa a la santa Passió en lo frontispici de la obra catalanizada de Voragine. No hi es encara en la primera edició del Flos sanctorum romançat com tampoch s'hi troba en los escassos exemplars manuscrits anteriors a la estampa; no més en lo fol corresponent, parlen de la divina tragèdia en forma de comentaris espirituals. La primera edició de les que hem tingut a la vista en que hi figura lo fragment del Monotessoron, es la de 1524, impresa per Carles Amorós a Barcelona; en altra edició pel mateix Amorós de Jaume Lacera, llibreter, l'any 1547, també hi és sense cap variació. (...). No's coneix l'autor d'aquesta traducció catalana del Monotesseron, o sia del quatre; degué ésser composta a començaments del segle xvi per unirla a les edicions catalanes del Voragine, la obra edificiant que'ls nostres editors emmotllaren en la devoció de la terra afeginthi les vides de sants nostres, mentre suprimien de les antigues alguna historia tan impropia del devot recull com la de Mafumer y'ls reys de França (Vegis edició de 1547). En la primera edició del Amorós de la que hem copiat aquesta obreta compulsant lo trasllat ab la del 1547, ocupa vuyt folis a dos corondells, de lletra gòtica y porta intercalades les mateixes ilustracions aqui reproduïdes. Va precedida de varis aditaments extranyes a la narració. Al devant hi ha dos prolechs: l'un de general i l'altre de particular del tractat. Tots dos son de una literatura enfafegada, indigna de acompanyar les sublimitats de la sòbria narració evangèlica.... los bibliògrafs no han fet esment del Monotesseron y ab prou feines del flos sanctorum ó flor dels sants. (...). Sols Haebler registra i descriu

⁵¹ Jaume Massó i Torrents, «Manuscrits catalans de Vich», *Revista de Bibliografia Catalana*, núm 4 (gener-juny 1902), p. 240.

⁵² Massó i Torrents, *op. cit.*, p. 241.

⁵³ Jean Gerson, *La Sa[n]ctíssima passio de nostre se[n]yor Jesuchrist segons tots los quatre evangelistes*, [reduyda per Ernest Moliné i Brasés], Barcelona, La Acadèmica, 1908, (pàgines sense numerar).

l'edició de 1494. Balaguer y Merino s'ha ocupat en la traducció catalana del comparada per medi de dos diferents textos (...)

Moliné i Brasés coneix les impressions de 1547, de la qual es conserva BC17 com a únic exemplar, i de 1524 de les quals es conserven les còpies CRimp i BC18, respectivament. No menciona cap altre testimoni del *FS*. Remet el lector a Haebler qui descriu l'incunable, conservat a la BNE, imprès per Johannes Rosenbach el 1494 (*manid* 1902) (a partir d'ara Ninc,), i del qual és una còpia el text CRinc. En remarca que està complet i que, par contra, falten 9 fulls al de Barcelona: «diferencia entre el número de hojas y la paginación debe ser ocasionada por errores en la última porque he registrado las signaturas que no dan un total de 320 páginas»⁵⁴.

A més dels intel·lectuals catalans, el 1910, el caputxí José Maria de Elizondo⁵⁵ fa l'edició crítica de la vida de Sant Francesc partint dels testimonis CRm—del qual diu que no és una còpia molt acurada—, P, EM3 i V i d'edicions impreses⁵⁶. Descriu el fragment⁵⁷ d'un *FS* del monestir de Pedralbes (actualment desaparegut) del qual es conservaven quatre folis que contien part de la vida de Sant Lleó Papa i la vida de sant Pere de la qual edita el començament. Recull referències de *FS* documentats en inventaris o registres⁵⁸. Coneix CRimp i BC17, del qual reproduïx el colofó, i menciona una edició de Montpezat de 1548 que també degué conèixer Marià Aguiló Fuster perquè el 1923 la va incloure al seu *Catálogo*⁵⁹ sota l'ítem 1068 i el títol *Flos sanctorum nouament estampat: y ab molta diligencia corregit p lo reuerēt mestre Steue Ferrer lector de la //seu de Barcelona:// En q si son affegides diuerses vides de sancts y sanctes, les quals no son estades fins aci estampades.- M.D. x/ix*⁶⁰. Aguiló Fuster també cataloga sota l'ítem 1067, l'exemplar CRimp, imprès per Carles Amorós, de títol *Flos// Sanctorum: noumanēt fet// e corregit: E afegit// Moltes altres vides// de sants: e sanctes// Ab*

⁵⁴ Konrad Haebler, *Bibliografía ibérica del siglo xv: enumeración de todos los libros impresos en España y Portugal hasta el año 1500*, La Haia/Leipzig, M. Nijhoff/Hiersemann, 1903, p. 127, ítem 277.

⁵⁵ José M. de Elizondo, «La leyenda de San Francisco según la versión catalana del *Flos Sanctourum*», *Revista de Estudios Franciscanos*, 5 (1910), p. 235-260.

⁵⁶ D'acord amb Elizondo, i des del moment en què afirma que «mis investigaciones no han salido de Barcelona», els exemplars impresos a què fa referència han de ser els conservats a la BR i/o Vic. Elizondo, *op. cit.*, p. 254, nota al peu.

⁵⁷ Aquests fragments, que va poder consultar Elizondo, pertanyien a un dels *FS* que el monestir de Pedralbes conservava i que ja apareixen en un inventari ordenat per l'abadessa del monestir sor Sibil·la de Caixans († 1375). Elizondo, *op. cit.*, p. 249. En aquest inventari que referia Elizondo constaven: *Il flos sanctorum qui son en romanç i l flos sanctorum qui est en llatí*. Sor Eulàlia Anzizu, *Fulles històriques del Reial Monestir de Santa Maria de Pedralbes*, Barcelona, Monestir de Pedralbes/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007, p. 82.

⁵⁸ Aquests registres o inventaris havien estat ordenats, entre d'altres, pels del rei Joan I, Alfons V el Magnànim, Alfons III, o pel rei Martí. v. Elizondo, *op. cit.*, p. 251-253.

⁵⁹ Marià Aguiló Fuster, *Catálogo de obras en lengua catalana impresas des de 1474 hasta 1860*, Madrid, Sucesores de Rivadenyera, 1923.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 316.

*la passio de nostre mestre redemptor Jesus*⁶¹. I encara dóna a conèixer un altre exemplar (ítem 1069) de títol *Flos sanctorum no/uament estampat corregit i ben examinat. per lo reuerent mossen Cathalunya. afegides certes vides que fins aci no eren*⁶², imprès a València l'any 1514 (*manid* 2647) per Jorge Costilla i conservat a la BC amb la signatura 10-VI-19 (a partir d'ara BC19). Finalment, a l'entrada *Voragine (Jacobus)* diu:

edición catalana del cual el único ejemplar que conocemos está falto de los cinco primeros folios y del final del índice. Empieza este ejemplar en el f. X, signatura bij: La vida de Sant Andreu (...) ⁶³.

El 1914, Pere Pujol Tubau publica un treball⁶⁴, en què transcriu part de la vida de Sant Crisògon transmesa pel manuscrit Deulofeu (a partir d'ara D), col·lecció actualment en l'arxiu Deulofeu i Fatjó (*manid* 1903). Afirmar l'existència de 7 còdexs, tot i que no els identifica, i fa al·lusió a dues impressions, una feta a Barcelona⁶⁵ i l'altra, a València, actualment conservada a la Biblioteca Històrica de la Universitat de València, amb la signatura R-1/315 (*copid* 1895), (a partir d'ara Vc)⁶⁶.

El 1914, Ramon Miquel i Planas a la seva *Bibliofília*⁶⁷ en què recopila la informació proporcionada per Elizondo, afirma que P ha estat escrit a Girona⁶⁸ perquè conté les vides de Sant Narcís i Sant Fèlix, sants associats a la ciutat gironina: el primer per ser el patró de Girona, i el segon per donar nom a una col·legiata —actualment parròquia— amb origen en els primers temps del cristianisme. Després remet el lector a les impressions de les quals afirma que «es mostren més modernes amb el text renovat sense recorre al llatí», fet que justifica amb una «adaptació de les necessitats espirituals y a les particulars devocions dels nostres avis, posant-se de manifest a la vegada aquella part de la creació literària original»⁶⁹. No aporta cap més informació.

El 1934, Josep Gudiol i Ricart⁷⁰ relaciona textualment P, els dos exemplars de la RBME, EN5 i EM3, CRimp, i el fragment del còdex del monestir de Pedralbes, i menciona uns fulls solts

⁶¹ *Ibidem*, p. 316.

⁶² *Ibidem*, p. 316.

⁶³ *Ibidem*, p. 317.

⁶⁴ Pere Pujol Tubau, «Un altre manuscrit català del Flos Sanctorum», *Estudis Universitaris Catalans*, Barcelona, VIII (1914), p. 67-82.

⁶⁵ Pujol Tubau no dóna cap indicació sobre aquesta impressió de Barcelona, tot i qualificar-la d'important. Remet el lector al treball ja citat d'Elizondo en què l'autor cita dues impressions: CRimp i BC17.

⁶⁶ Aquesta impressió conservada a València és còpia de l'exemplar conservat a la BC, signatura 10-VI-19 (*manid* 2647)

⁶⁷ Ramon Miquel i Planas, *Bibliofília: recull d'estudis, observacions i notícies sobre llibres en general y sobre qüestions de llengua y literatura en particular*, Barcelona, Reial Acadèmia de les Bones Lletres, 1911-1914.

⁶⁸ El possible origen gironí del manuscrit ja havia estat indicat per Morel-Fatio l'any 1892 al seu *Catalogue*.

⁶⁹ Miquel i Planas, *op. cit.*, p. 219.

⁷⁰ Josep Gudiol i Ricart, *Catàleg dels llibres manuscrits anteriors al segle XVIII del Museu Episcopal de Vich*, Barcelona, Impremta de la Casa de Caritat, 1934.

conservats a Vic⁷¹ d'un altre manuscrit. També es refereix a CRimp i BC17, impressions fetes per Carles Amorós i conegudes per ell per referències de Massó i Torrents. Afegeix que existeix una impressió datada el 1529 de títol de *Flos sanctorum : nouament fet e corregit : e afegit moltes altres vides de sancts e sanctes. Ab la passio de nostre mestre redemptor Jesus*. Aquest exemplar a què fa referència i que data el 1529 és, en realitat, el text CRimp a què es referia Massó i Torrents. No obstant això, coneix CRinc del qual destaca que:

A la mateixa Biblioteca universitària de Barcelona hi ha un exemplar d'una altra edició en català, procedent del Convent de Sant Josep de Barcelona, en el qual hi ha manuscrita una nota dient que el llibre fou objecte d'expurgació, segons ordre de la Inquisició de 1632. L'expurgació, que fou feta a 7 de setembre de 1643, fa referència a l'episodi apòcrif de les llevadores en el Naixement de Jesucrist⁷².

Amb aquest últim estudiós, Gudiol i Ricart, es tancaria aquest primer període de l'estudi de les traduccions catalanes de la LA, del qual i a mode de síntesi, es relacionen, tot seguit, els exemplars coneguts de la traducció catalana del FS fins a la primera meitat del segle XX:

<u>Manid</u>	<u>Biblioteca</u>	<u>Signatura actual</u>	<u>Abreviatura</u>
1308	ACA	ms. 113	A
1899	BNE	esp. 44	P
1897-1131	RBME	N-III-5 i N-II-3	EN5 i EM3
1900	BR	ms. 713	CRm
1901	olim ABEV	c. 174	V

Fragments:

<u>Manid</u>	<u>Biblioteca</u>	<u>Signatura actual</u>	<u>Abreviatura</u>
1058	ABEV	c. 228, núm. inventari 8531	--
1903	Arxiu Deulofeu i Fatjó	sense signatura	D
--	Monestir de Pedralbes	actualment desaparegut	--

Impressions:

<u>Manid</u>	<u>Biblioteca</u>	<u>Signatura actual</u>	<u>Abreviatura</u>
1902 i 2089	BNE	INC/-2000 i R/12104	Ninc i Nimp
2087 i 1215	BR	B-58/2/12 i Inc. 687	CRimp, CRinc
2088, 1916 i 2647	BC	10-VI-17, 10-VI-18 i 10-VI-19	BC17, BC18 i BC19
<i>Copid</i> 1895	Biblioteca Històrica de la Universitat de València	R-1/315	Vc

Caldria afegir a aquest darrer grup d'impressions les dues edicions impreses actualment desaparegudes, una de 1548 i una altra de 1549. Malauradament, cap dels treballs esmentats

⁷¹ És possible que aquests fulls solts a què es referia Gudiol i Ricart puguin identificar-se com ABEV, signatura c.228, núm. d'inventari 8531. En força mal estat, estan datats entre el 1301 i el 1450, i contenen la vida de Sant Jaume.

⁷² Gudiol i Ricart, *op. cit.*, p. 84, nota al peu.

aporta informació important relativa a la tradició textual de les traduccions catalanes. Només Chabaneau i Meyer, en comparar el *FS* català amb l'exemplar provençal, anoten certs paral·lelismes i aporten un primer argument sobre l'origen del manuscrit català, encara que ambdós estudiosos comparteixen diferents punts de vista.

3.2 Des de la segona meitat del segle xx

A diferència de les obres publicades durant el primer període establert en aquest treball, els estudis dels investigadors del segle xx es desvinculen, majorment, de la voluntat d'identificació i catalogació, i es caracteritzen per la concreció i l'anàlisi de la tradició textuals de les traduccions catalanes del *FS*. Malauradament,

(...) encara falta un estudi de la tradició manuscrita que mostri les relacions entre els diferents testimonis, la seva composició i si ens trobem davant d'una o més traduccions. Indica que tampoc hi ha una edició crítica completa dels textos catalans (...) ⁷³

Gemma Avenoz i Marianela Garcia ⁷⁴ treballen en l'actualitat en intentar sistematitzar i establir la interdependència dels testimonis dels quinze manuscrits catalans conservats del *FS*. No tots transmeten la mateixa versió de les vides contingudes en la *LA*; divergeixen en el contingut perquè, o bé es troben vides afegides o bé eliminades, d'acord amb l'interès del compilador o del destinatari. Una primera col·lació dels testimonis feta per Avenoz i Garcia classifica els manuscrits en dos grups.

El primer grup estaria integrat per:

1897 RBME, signatura N-III-5
1900 CRAI, signatura ms. 713
1899 BNP, signatura esp. 44
1901 ABEV, signatura - c. 174.
2267 RAH, signatura Códice 88

i dos còdexs amb variants:

1308 ACA, signatura Ripoll, 113
1131 RBME, signatura M-II-3.

⁷³ Glòria Sabaté; Lourdes Soriano; Gemma Avenoz, «Vides de sants en manuscrits incomplets i *membra disiecta*», dins Marianela Garcia Sempere i M. Àngels Llorca Tonda (ed.), *Vides medievals de sants: difusió, tradició i llegenda*, Alacant, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2012, p. 37.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 38.

El segon grup estaria integrat per còpies fragmentàries:

- 1898 Monestir de Montserrat, sota la signatura 1152 (IV).
- 1903 Arxiu Deulofeu i Fatjó, sense signatura.
- 2169 Archive Départementales du Gard a Nîmes, signatura 1 F 83.
- 2252 Arxiu Històric Municipal i Museu d'història de la ciutat a Girona, sense signatura.
- 2434 ACA, Carpeta núm. 14, núm. 273 .
- 2439 AHCB, signatura Ms. B-109 (b).

Encara existiren dos textos més, fragmentaris:

- 1439 Arxivo-Biblioteca Catedralicio a València, signatura Ms. 106.
- 1916 Biblioteca Capitular de Barcelona, sota la signatura Cod. 178.

Pel que fa als impresos, Hèctor Càmera Sempere⁷⁵ ofereix una anàlisi codicològica de Ninc, CRinc i de l'exemplar, desconegut per als erudits del primer grup, conservat a la BPEB, signatura Inc. 58 (*manid* 2206), (a partir d'ara S). En fa un acarament i esmenta les diferències de contingut, a partir de l'estudi de les rúbriques, atribuint les divergències a una decisió del compilador, i argumenta un possible origen valencià de la còpia per la presència de la vida de Sant Vicent Ferrer. A partir de les festes marianes (Purificació, Anunciació, Assumpció i Naixement de Maria), realitza una descripció lingüística d'ambdós incunables, Ninc i S, de la qual conclou que la llengua és homogènia, culta i formal, i força influenciada pel llatí. Tanmateix, la llengua de Ninc seria molt més arcaïtzant. Compara els dos impresos amb P i V i considera que els exemplars impresos remetrien a P a través d'un altre text proper a V, tot i que no n'extreu conclusions definitives.

No existeix un estudi actual que intenti relacionar els testimonis amb l'objectiu de trobar-ne una filiació. Tal i com suggereix Garcia Sempere

A pesar de l'interès que pot tenir una edició crítica que acare tots els manuscrits i les edicions dels xvi de l'obra, diferents factors fan pensar que convé més fer edicions d'alguns testimonis més representatius, pel volum de l'obra i per la gran quantitat de variants que presenta en cada un d'ells. (...) tant les variants lingüístiques dels diferents testimonis com les diferències en el nombre de sants recopilats indueixen, almenys, a fer estudis individualitzats de cada cas⁷⁶.

3.2.1 Les dues edicions dels testimonis del *Flos sanctorum*

A data d'avui, només han estat editats els manuscrits P i V:

⁷⁵ Hèctor Càmera Sempere, «El *Flos Sanctorum Romançat*: els dos incunables de la traducció catalana de la *Legenda Aurea*» dins Jesús Cañas Murillo, Francisco Grande Quejido i José Roso Díaz (coords.), *Medievalismo en Extremadura: estudios sobre literatura y cultura hispánicas en la Edad Media*, Càceres, Universidad de Extremadura, Servicio de Publicaciones, 2009, p. 546-548.

⁷⁶ Marinela Garcia Sempere, «Algunes notes sobre la difusió de les vides de sants a la Península Ibèrica en els primers temps de la impremta», dins Marianela Garcia Sempere i M. Àngels Llorca Tonda (ed.), *Vides medievals de sants: difusió, tradició i llegenda*, Alacant, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2012, p. 253.

- *Manuscrit P*:

El 1985, en Pere Bohigas⁷⁷, arran d'una de les seves missions a biblioteques franceses, tracta el manuscrit P, i en recopila les diferents informacions soltes publicades anteriorment: remet a Meyer i la seva teoria del manuscrit provençal del qual podria provenir la versió catalana; a Elizondo per la bibliografia; a Chabaneau per haver-ne publicat un extret, la vida de Sant Anastasia, d'acord amb la referència que dóna en nota al peu de plana⁷⁸. L'any 1892 Morel-Fatio ja situava la producció d'aquest manuscrit a Girona, basant-se en la inclusió que el copista havia fet dels sants Narcís i Fèlix, informació recuperada per Miquel i Planas el 1914. Però Bohigas remet a una obra en alemany de 1929 de Moldenhauer⁷⁹ d'on extreu que:

les vides de sant Narcís i Feliu (Fèlix) també es troben en els manuscrits catalans de la *Legenda* de la Biblioteca Universitària de Barcelona (Feliu) i de l'Escorial (Narcís i Feliu) i en la redacció del manuscrit de Paris B.N. fr. 9759 (Narcís i Feliu).

No obstant això, anteriorment, Bohigas havia secundat la tesi de Meyer sobre el possible origen provençal del manuscrit en afirmar que:

El problema no es de una importancia capital, pero ofrece la dificultad, que se presenta en otros muchos casos, de saber cuál es el primero de dos textos de una misma obra, dependientes el uno del otro y conservados en lenguas diferentes. En la presente ocasión me parecen dignas de tenerse en cuenta las razones que Paul Meyer alega en favor de la versión provenzal. Es argumento serio en pro de esta tesis el lenguaje tan excesivamente provenzalizado de los manuscritos catalanes de París y Barcelona. La única objeción grave que puede oponérsele es la interpolación de las vidas de los santos gerundenses Narciso y Félix, no sólo en algunos manuscritos catalanes, sino también en el códice provenzal de París B.N. fr. 9759, si bien esta dificultad no es insuperable mientras no sepamos hasta qué punto la vida de los santos del calendario gerundense podían interesar fuera de su diócesis⁸⁰.

El 1945, Coromines⁸¹ enceta l'estudi «dialectològic i cronològic-lingüístic» de P, text que aprofitarà, el 1977, com a prefaci per la l'edició de *Vides de Sants*⁸² a cura de Maneikis i de Neugaard. En el seu estudi, Coromines destaca la uniformitat de la llengua, que descriu com a pròpia de la Cancelleria Reial, malgrat les formes dialectals presents al llarg del text. Coromines contradiu, novament, Morel-Fatio qui afirmava que aquest manuscrit va ser copiat a Girona, justificant-ho per la presència dels sants Narcís i Fèlix (Feliu). D'acord amb l'estudi lingüístic, és possible datar la còpia a finals del segle XIII i situar-la a la diòcesi d'Elna⁸³, concretament a Sant

⁷⁷ Pere Bohigas, *Sobre manuscrits i biblioteques*, Barcelona, Curial, Abadia de Montserrat, 1985.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 87.

⁷⁹ Bohigas, *Ibidem*, p. 87, nota al peu. L'obra alemanya a què fa referència Bohigas és *Die Legende von Barlaam und Josaphat auf der iberischen Halbinsel* de Gerhard Moldenhauer.

⁸⁰ Pere Bohigas, «Moldenhauer, GERHARD, — *Die Legende von Barlaam und Josaphat auf der iberischen Halbinsel*» *Revista de filologia española*, 17 (1930), p. 71-72.

⁸¹ Coromines, *op. cit.*, p. 128. Posteriorment, el 1971, Coromines inclou aquest text a la seva obra *Lleures i converses d'un filòleg*, Barcelona, Club Editor, 1997.

⁸² Jacobus de Voragine, *Vides de Sants Rosselloneses*, Ch. S. Maneikis Kniazzezh, E.J. Nuegaard i J. Coromines (eds.), Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1977, 3 volums.

⁸³ La diòcesi d'Elna coincideix aproximadament amb el domini català de França i el departament dels Pirineus Orientals, amb els antics comtats de Rosselló, Vallespir, Capcir i part de la Cerdanya espanyola, i en alguna mesura, en temps medievals, la vall de Ribes. *Ibidem*, p. XV.

Miquel de Cuixà. Les errades de còpia que conté el text —i que Coromines contrasta amb exemples— l’empenyen a creure que el manuscrit P és una còpia, i que entre ella i l’original de la traducció catalana hi devien haver diversos models intermedis. Porta a col·lació els diferents punts de vista que tenien Chabaneau i Meyer sobre quin dels dos manuscrits, català o provençal, era còpia de l’altre. Coromines considera que, a causa dels catalanismes que conté la versió provençal, tant un com l’altre es van copiar a partir d’una traducció en català. L’antigor de la versió catalana estaria justificada per les relacions establertes entre el monestir de Cuixà i el nord d’Itàlia que haurien accelerat l’arriba del text de Voragine, com ho demostren diferents documents conservats. Aquesta hipòtesi seria compartida després per Brunel qui, en acarar el manuscrit provençal conservat a la BnF fons fr. 9759 —al qual designa A— constata que:

Le manuscrit A semble donc avoir été copiés sur un modèle catalan, mais il ne peut s’agir d’aucun de ceux qui nous sont parvenus ; les leçons fautives qu’ils présentent ne se retrouvent pas toutes dans A. Une étude plus complète, à partir de l’ensemble du texte de la *Legenda aurea*, traduite en catalan d’un part, en dialecte d’oc de l’autre, confirmerait sans doute ces observations⁸⁴.

Esperonada per Coromines, el 1977 apareix l’edició del text del manuscrit P a càrrec de Charlotte S. Maneikis i Edward Neugaard⁸⁵. Maneikis a *Introducció a la tesi*⁸⁶ es recolza en CRM per corroborar el text P —en què reconeix fins a sis canvis de mà—i anota força coincidències. Matisa, però, que CRM conté diferències significatives que el situarien en una data més tardana. Va descartar V per ser molt més tardà i contenir un llenguatge adaptat a l’època en què va ser copiat. Coromines, basant-se en els trets diferencials de la llengua, determinava que, possiblement, Cuixà era el monestir d’origen de la traducció catalana de la LA; Maneikis corrobora la hipòtesi, aportant-ne dades històriques sobre el monestir. No obstant això, Cuixà és una possibilitat, no una certesa.

El 1986, Geneviève Brunel⁸⁷ es proposa aprofundir en la vida dels sants franciscans de la LA, basant-se en els testimonis francesos provençals conservats a la BnF, i el ms. P. A parer seu, ni hi ha cap dubte sobre quin dels testimonis català o occità de la LA és el precedent de l’altre, perquè:

⁸⁴ Geneviève Brunel, «Vida de Sant Frances. Versions en langue d’oc et en catalan de la *Legenda aurea*. Essai de classement des manuscrits», *Revue d’Histoire des Textes*, 6 (1976), p. 248.

⁸⁵ Jacobus de Voragine, *Vides de Sants Rosselloneses*, Ch. S.M. Kniazzezh, E.J. Nuegaard i J. Coromines (eds.), Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1977, 3 volums.

⁸⁶ Charlotte S. Maneikis Kniazzezh, «Introducció a la tesi de la professora Maneikis-Kniazzezh» dins Jacobus de Voragine, *Vides de Sants Rosselloneses*, op. cit.

⁸⁷ Geneviève Brunel, «Les saints franciscans dans les versions en langue d’oc et en catalan de la *Legenda aurea*», dins Brenda Dunn-Lardeau (ed.), *Legenda aurea: sept siècles de diffusion. Actes du colloque international sur la Legenda aurea, texte latin et branches vernaculaires a l’Université du Québec a Montréal (11-12 mai 1983)*, Montréal/Paris, Éditions Bellarmin/Librairie J. Vrin, 1986, p- 103-112.

(...) Il semble difficile de parler de la «branche provençale» de la *Legenda aurea* sans faire état de la traduction catalane, tandis qu'elles sont l'une et l'autre tout à fait indépendantes des traductions françaises⁸⁸.

Tot i que el text principal català per al seu estudi és P, Brunel hi acara algun extret de la vida de sant Antoni de Pàdua, encara que minso, transmès per EN5 i V. Aquests dos últims manuscrits contenen la vida del sant pràcticament idèntica.

Josep A. Ysern Lagarda⁸⁹ aporta un nou enfocament en estudiar la relació entre el *Recull de exemplis*⁹⁰ i la LA. Acara la vida de Sant Andreu i els miracles de Sant Agustí del *Recull* amb la versió llatina de la LA i la traducció catalana de *Les Vides de sants rosselloneses*. De la comparació del contingut conclou que mentre que el *Recull* tendeix a l'abreujament i simplificació, el text català presenta una traducció força fidel del text llatí, fet que permet afirmar que el traductor, a partir de la utilització de la LA llatina com a font, hauria creat el text català.

Més recentment, el 2003, Curt J. Wittlin⁹¹, seguint la proposta de Coromines *et altri*, data la traducció rossellonesa de l'original a finals del segle XIII i també situa la traducció a Cuixà. Segons Wittlin, el traductor hauria seguit fidelment l'original llatí, tot i que omet algunes vides. Considera que actualment no és vàlida la derivació d'aquesta versió d'una d'occitana, possibilitat que havien plantejat, com ja s'ha dit, Chabaneau, amb cert recel, i Meyer, sense cap dubte. Tot i que desdiu, en certa manera, Coromines en afirmar que les paraules rosselloneses que conté aquest manuscrit no són tantes, en recupera la hipòtesi quan considerava que es podria reconstruir l'arquetip d'aquesta traducció a partir de les versions P i CRm.

- *Manuscrit V*:

Nolasc Rebull⁹² edita la traducció catalana del manuscrit V, a què considera emparentat amb P, i recorre al testimoni CRm per omplir les llacunes que presenta V. Acara extrets de V i d'A i n'extreu la conclusió que el copista d'A (i també de D) s'aferra molt més a l'original que el de

⁸⁸ *Ibidem*, p. 104.

⁸⁹ Josep Antoni Ysern Lagarda, «La «Legenda aurea» i el «Recull d'exemplis»», *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, 21, *Miscel·lània Joan Bastardas 4*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990, p. 37-48.

⁹⁰ *Recull de exemplis e miracles, gestes e faules e altres ligendes ordenades per ABC*, exemplari català datat a principis dels segle XV.

⁹¹ Curt J. Wittlin, «Manuscrits i edicions de la *Legenda Aurea* rossellonesa-catalana: una mica de materials per a la lexicologia i dialectologia històrica», dins *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, 46, *Miscel·lània Joan Veny 2*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003, p. 123-145.

⁹² Jacobus de Voragine, *Llegenda Àuria*, op. cit. 1976.

V, que mostra més iniciativa, modificant escenes fins a transformar-les. Facilita una descripció codicològica de V i el compara amb l'obra llatina escrita per Voragine, remarcant la presència de nous sants franciscans que podrien fer pensar en un origen franciscà del recull. La diferència més remarcable d'aquest exemplar, respecte dels altres, és que la vida de sant Barlaam segueix el text llatí que circulava per l'edat mitjana i no la vida abreujada escrita per Voragine. Defineix V com una obra de difícil enteniment per la gran quantitat d'etcèteres que conté i per la manera obscura de redactar del copista en algunes parts del text.

Brunel, en tractar aquest manuscrit, en fa una bona descripció de què destaca que les vides que conté han estat extretes de la LA encara que no segueixin el mateix ordre, com ara la vida de santa Apol·lònia. D'altres hi falten: santa Sofia, sant Marcel·lí, sant Fabià; d'altres han estat afegides: sant Honorat, santa Clara, santa Tecla, i vides de sants de tradició local com sant Bernat, bisbe de Vic, sant Lluçà o sant Marcià⁹³.

Finalment, Margaret Burell⁹⁴ contrasta les versions més representatives de la vida del sant irlandès Brendan, conservada en diferents manuscrits i en diferents llengües —llatí, anglonormand, holandès, alemany, venecià, occità, català, noruec i anglès—. Destaca que aquesta vida es troba inclosa en V i en EN5. Tot i que la vida de Sant Brendan d'aquest últim exemplar és força més extensa i completa, n'edita la versió de V per la peculiar manera de tractar-ne alguns episodis, juntament amb la traducció en anglès. Descarta EN5 perquè és gairebé idèntica a la versió que conserva el manuscrit provençal, BnF fons fr. 9759⁹⁵.

3.2.2 D'altres estudis sobre els *Flos sanctorum*

A banda de les dues edicions del *FS* i dels diferents fragments editats fins aquí tractats, existeixen treballs sobre els altres testimonis. Aquests altres exemplars, siguin complets o fragments, manquen d'estudi i d'edició de les vides que contenen, i el contingut ha estat comparat amb el dels altres a través dels índexs.

⁹³ Brunel, «Vida de Sant Frances. Versions en langue d'oc et en catalan de la *Legenda aurea*. Essai de classement des manuscrits», *op. cit.*, p. 242-243.

⁹⁴ Margaret Burell, «The catalan version» dins W.R.J. Barron i Glyn S. Burgess (eds.), *The voyage of St. Brendan. Representative versions of the legend in english translation*, Exeter, University of Exeter Press, 2002, p. 249-263.

⁹⁵ La versió occitana d'aquesta vida es pot llegir a Margaret Burell, «The occitan version» dins W.R.J. Barron i Glyn S. Burgess (eds.), *The voyage of St. Brendan. Representative versions of the legend in english translation*, Exeter, University of Exeter Press, 2002, p. 231-247.

- *Manuscrit A:*

Josep Vives⁹⁶ descriu breument el manuscrit de Ripoll. Rectifica Rudolf Beer⁹⁷ qui xifrava en vint-i-dues les vides que contenia A, i en compta quaranta de conservades. Publica les vides de Santa Eulàlia, acompanyada de la versió llatina del manuscrit 822 conservat a la BNE del qual sembla procedir, i de les primeres ratlles de CRinc, i de les Santes Nunilo i Alòdia, acompanyades només de la versió del manuscrit de la BNE ja esmentat.

Remarca que les vides dels sants no estan disposades segons el calendari litúrgic, per la qual cosa arriba a la conclusió que la intenció del compilador era compondre un llegendari en què les vides s'ordenarien per categories i que, com a llegendari, les vides que incloïa eren menys nombroses que en la LA o els FS. Ni la LA ni el FS no inclouen les vides de Beda, Hug de Sant Víctor, Nulilo o Alòdia que conté el llegendari⁹⁸. No esmenta l'absència de les vides dels sants Fèlix, Bernat Calvó, Lluçà, Marcià, Cugat o Lluís (bisbe de Tolosa), ni de la Santa Bàrbara ni l'episodi de l'Assumpció de la Verge, que sí remarquen Glòria Sabaté, Lourdes Soriano i Gemma Avenzoza⁹⁹. Com també destaquen que el compilador divideix les vides en dues parts, una per als sants (moltes omeses) i una altra per a les santes (molt més nombrosa), i que va prescindir dels textos assumpcionistes, marians, els dedicats a Jesús i els vinculats a la litúrgia¹⁰⁰.

- *Manuscrit CRm:*

D'aquest manuscrit se n'ocupa Brunel¹⁰¹, qui descriu CRm i assenyala que la còpia és una traducció gairebé completa de la LA, encara que amb alguns canvis d'ordre. Com correspon a una obra literària de l'edat mitjana en què els copistes, o autors, tenien cert marge d'acció sobre el text en el qual treballaven, aquest manuscrit presenta vides afegides que no es troben al text de Voragine: Santa Eulàlia, Sant Feliu de Girona, Santa Eugènia i Santa Bàrbara.

Aquest manuscrit també està descrit per Francisco Miquel Rosell¹⁰² qui considera, com Josefina Mateu Ibars¹⁰³, que va pertànyer a la biblioteca del desaparegut convent dels Carmelitans

⁹⁶ Josep Vives, «Un llegendari hagiogràfic català (Ms. Ripoll 113)», versió en línia: <http://publicacions.iec.cat> [data de consulta: 27/10/13].

⁹⁷ Rudolf Beer va publicar l'any 1908, juntament amb Zacarías Garcia Villada, *Die Handschriften des Klosters Santa Maria de Ripoll*.

⁹⁸ Josep Vives, *op. cit.*, p. 258.

⁹⁹ Glòria Sabaté; Lourdes Soriano; Gemma Avenzoza, *op. cit.*, p. 41.

¹⁰⁰ *Ibidem*, p- 41-42.

¹⁰¹ Brunel, «Vida de Sant Frances. Versions en langue d'oc et en catalan de la *Legenda aurea*. Essai de classement des manuscrits», *op. cit.*, p. 230.

¹⁰² Francisco Miquel Rosell, *Manuscritos de la Biblioteca Universitaria de Barcelona*, Madrid, Direcciones Generales de Enseñanza Universitaria y de Archivos y Bibliotecas, 1958-1969, tom II, p. 221.

Descalços. Una descripció codicològica d'aquest testimoni ha estat estudiada recentment per l'autora d'aquest treball, a *Jacobus de Voragine, Vitae Sanctorum*¹⁰⁴.

- *Manuscrit EM3:*

Brunel qualifica d'interessant el manuscrit conservat al RBME, EM3, de la traducció catalana de la *LA*. A diferència dels anteriors, el fa representatiu de l'ús que es feien de les vides de sants. Aquest compendi de vides, copiades de manera independent, respon a una voluntat privada. Datat el 1320, va ser compost per ordre d'una comtessa i conté un text dedicat a la Dama de Bellpuig, dona de Guillem d'Anglesola. En destaca la vida de sant Lluís d'Anjou que no es troba a la versió llatina de la *LA*, justificada per lligams històrics de Catalunya amb Lluís d'Anjou¹⁰⁵. En remarca que molts dels textos que conté no han estat identificats:

(...) Loin de donner une copie complète de l'ensemble de la traduction catalane de la *Legenda aurea*, le manuscrit n'offre, au milieu de textes pieux et des légendes hagiographiques, que quelques Vies des saints tirées de cette compilation (...)¹⁰⁶

Destaca alguns episodis del manuscrit que serveixen com a prova que els textos de les vides de sants van ser entesos com a textos independents des del moment en què van aparèixer. Per aquesta raó, és possible trobar-los al costat de textos pietosos¹⁰⁷ sense que el resultat final ni l'objectiu primordial de la compilació es vegin greument afectats.

- *Manuscrit EN5:*

També ofereix Brunel d'aquest testimoni complet una descripció acurada, i en remarca que segueix l'ordre del calendari litúrgic encara que amb diverses intervencions en algunes vides, així com omissions i addicions de vides. La característica principal del manuscrit, segons Brunel, és la presència de vides exclusivament catalanes: sant Ponç, sant Feliu, sant Cugat, sant Feliu de Girona, santa Eulàlia i sant Narcís de Girona.

¹⁰³ Josefina Mateu Ibars, *Los manuscritos de los siglos X a XIV de la Biblioteca Provincial y Universitaria de Barcelona*, Barcelona, s.n., 1969, p. 109

¹⁰⁴ Mònica M. Boix Giménez, *Jacobus de Voragine, Vitae Sanctorum. ms. 713 de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona (BUB)*, versió en línia: <http://hdl.handle.net/2445/48507>.

¹⁰⁵ Brunel, «Les saints franciscans dans les versions en langue d'oc et en catalan de la *Legenda aurea*», *op. cit.*, p. 110-111.

¹⁰⁶ Brunel, «Vida de Sant Frances. Versions en langue d'oc et en catalan de la *Legenda aurea*. Essai de classement des manuscrits», *op. cit.*, p. 231.

¹⁰⁷ *Ibidem* p. 237.

- *Incunable de la Biblioteca Lambert Mata de Ripoll (manid 2648)*

Emília Colomer Amat¹⁰⁸ contribueix a l'estudi dels FS catalans acarant el testimoni de la Biblioteca Lambert Mata, (a partir d'ara R), a CRimp i BC17. Gràcies al document de contracte conservat per a la impressió d'un FS¹⁰⁹ i a partir d'afinitats estilístiques, estableix la relació que permet confirmar que R es correspon a l'edició datada entre 1519 i 1520 i que es considerava perduda. Així, Colomer Amat confirma les analogies existents entre R i CRimp extensives, igualment, a BC17. Usa com exemple d'aquestes similituds la imatge de Santa Bàrbara que també il·lustra C i B, així com també algunes inicials gravades R repetides a l'exemplar C. Tanmateix, la datació de R es possible gràcies a l'any que apareix als peus de la xilografia de Santa Cecília on es pot llegir, en xifres romanes, 1519.

- *Ninc, CRinc i S:*

Francisco Vindel cita els exemplars Ninc i CRinc, impresos per Rosenbach l'any 1494. Tot i que remet a l'exemplar de Barcelona, reproduïx la portada, i la part inferior del foli Q₇ línia 15 i següents i part de la vida de Sant Jordi, de Ninc¹¹⁰. Vindel afirma que dóna la paginació exacta per tal de corregir els anteriors errors. Corregeix Haebler qui afirmava que l'exemplar era complet: segons Vindel, falten els ff. 21, 48, 49, 223, 224, 225, 228, 229 i 230.

Càmara Sempere¹¹¹ edita els capítols sobre la vida de la Verge Maria: Nativitat de Crist, Epifania, Purificació, Anunciació, Resurrecció, Assumpció i Nativitat de Maria. Pren com a base Crinc i Ninc, respectivament, acarades a S. Usa en l'estudi les edicions més modernes realitzades per Coromines i Rebull, els quals, com ja s'ha dit, van editar els testimonis P i V, respectivament.

Una de les primeres conclusions que Càmar Sempere en treu és que les impressions de Rosenbach i S usen «un text que remunta a P, però no directament sinó a través d'un manuscrit proper al de Vich¹¹²». Especula amb la possibilitat que el text català tingués una

¹⁰⁸ Emília Colomer Amat, «Contribució a l'estudi dels *Flos Sanctorum* catalans del segle XVI; una nova edició de Carles Amorós» dins *Locus Amoenus*, 1995, número 1, pp. 121-126.

¹⁰⁹ Josep M. Madurell i Jordi Rubió van editar el text d'aquest contracte sota ítem 176: «31 marzo 1500. Contrato de sociedad entre los libreros Joan Trinxer y Gabriel Pou y el impresor Sebastián de Escocia, ciudadanos de Barcelona, para estampar cuatrocientos ejemplares del *Flos Sanctorum* en lengua catalana, con ilustraciones» dins Josep M. Madurell Marinom i Jordi Rubió Balaguer, *Documentos para la historia de la imprenta y librería de Barcelona, 1474-1553*, Barcelona, Gremio de editores, de libreros y de maestros impresores, 1955, p. 305.

¹¹⁰ Francisco Vindel, *El arte tipográfico en España durante el siglo XV (Cataluña)*, Madrid, Góngora, 1945-1951, p. 147-149.

¹¹¹ Càmar Sempere, *La mare de Déu en el Flos Sanctorum romançat (1494)*, Alacant, Publicacions de la Universitat d'Alacant, 2010. Hèctor Càmar edita els dos incunables com a tesi doctoral, treball que es va llegir el juny de 2013 i que portava com a títol *El Flos sanctorum romançat: edició crítica dels dos incunables catalans de la Legenda aurea de Jacobus de Voragine*.

¹¹² Càmar Sempere, *La mare de Déu en el Flos Sanctorum romançat (1494)*, op. cit, p. 55.

estreta relació amb el text que Giovanni P. Maggioni va anomenar LA1¹¹³, tot i que amb variants que recordarien l'altra font llatina anomenada per Maggioni com LA2. Contempla la possibilitat que per a la traducció s'usés un text híbrid que podria incloure les variants de les dues famílies LA1 i LA2.

Càmara Sempere admet que no és possible arribar a cap conclusió definitiva i que, per contra, només es poden establir hipòtesis als problemes que plantegen els incunables en relació amb els testimonis manuscrits i el text llatí.

El juliol de 2013, Càmera Sempere va llegir la seva tesi doctoral *El Flos sanctorum romançat*¹¹⁴, en què conclou que CRinc i Ninc depenen d'un arquetipus que anomena β que és, alhora, branca d'una altre arquetipus que denomina x . A més, l'estudi li permet afirmar que hauria existit una traducció catalana, que anomena ω que és diferent de l'arquetipus x , basant-se en errors d'aquest segon arquetipus que no poden ser atribuïbles al primer.

3.3 Síntesi

- i. A data d'avui, dels testimonis conservats del *FS* en català, han estat editats els mss. P i V sense que s'hagi establert cap tipus d'interrelació entre ells. D'altres testimonis, se n'han fets edicions parcials que poc aporten a l'estudi del conjunt. El juliol de 2013 Càmera Sempere, a la seva tesi doctoral, proposa un *stemma codicum* de Ninc i CRinc.
- ii. L'edició de P, juntament amb l'estudi que l'acompanya, és el treball que més informació aporta. Presenta un complet anàlisi lingüístic que ha permès situar-ne la còpia a Cuixà, monestir que mantenia relacions amb el nord d'Itàlia, raó que podria haver precipitat l'arribada de l'obra de Voràgine a Catalunya i, consegüentment, la traducció. Datada a finals dels segle XIII, tot i no ser original, és la més antiga de totes. Aquest treball suggereix que, efectivament i com ja havia apuntat Chabeneau, la *LA* va tenir una traducció directa al català a partir de la qual es va copiar el manuscrit P. Aquest supòsit el dona per tancat Brunel més recentment. Per tant, s'admet —a falta

¹¹³ Maggioni classifica els testimonis llatins de la *LA* es dos estadis diferents de redacció als quals anomena LA1 i LA2. Iacobo da Varazze, *op. cit.*, p. XXI-XXII.

¹¹⁴ Càmera Sempere, *El Flos sanctorum romançat. Edició crítica dels dos incunables catalans de la Legenda aurea de Jacobus de Voragine*, *op. cit.*

d'altres estudis que ho contradiguin— que la còpia catalana va servir del model a la provençal i no a l'inrevés.

- iii. En canvi, l'edició que fa Rebull del ms. V, es limita a transcriure el text usant CRm per aquells passatges on el text està desaparegut. A partir de l'acarament de diversos extractes d'A i D amb V, considera que A i D s'acosten molt més a l'original que no pas V en què el copista va mostrar més iniciativa. A més, Maneikis considera que, per ordre d'antiguitat, caldria situar primer a P, després CRm al qual considera més tardà que P, i finalment a V, encara més tardà que els anteriors com ho demostra el fet que el llenguatge està força adaptat a l'època en què va ser copiat.
- iv. Es destaca l'originalitat de EN5 perquè és el text que s'aparta més de l'obra de Voragine. Es contraposa a aquest text la sobrietat de CRm, el testimoni més fidedigne de la LA —encara que amb algunes alteracions d'ordre—, fet que el converteix en el més anodí de tots els testimonis. No obstant això, aquest text no deixa de tenir importància perquè és una molt bona referència a què sovint cal acudir —juntament amb el text llatí— per resoldre els dubtes que plantegen els diferents testimonis. De fet, Wittlin considera que a partir de CRm i P es podria reconstruir l'arquetipus de la traducció catalana del text llatí.
- v. Per a Càmara Sempre la llengua de Ninc és més arcaïtzant que la llengua de CRinc i S. D'altra banda, considera que els esmentats textos remetent a P a través d'un text proper a V.
- vi. La resta de testimonis dels *Flos sanctorum* en català continua inèdita, tret dels extractes ja citats¹¹⁵ que no han aportat cap conclusió rellevant en la filiació dels testimonis catalans dels FS. Són poques les dades que aporten els estudis. Els testimonis s'assemblen entre ells d'una manera o una altra. Altrament dit, tenen punts en comú. Cap de les recopilacions reproduceix plenament l'obra de Voragine. Les modificacions que introdueixen els compiladors podien ser provocades per interessos locals o per la pertinença a una o una altra orde. No en va, l'amplificació, la modificació o l'abreujament dels textos són un tret característic de la creació medieval que no

¹¹⁵ Santa Anastasia, Dequinquagesima, Sant Francesc, Sant Crisògon, Santa Eulàlia, Santa Nunilo i Santa Alòdia, Sant Brendan.

acceptava de grat la creació del no-res i entenia la recreació d'obres existents com una innovació. Per aquesta raó, i mentre es pogués reconèixer el text original, la manipulació de qualsevol obra literària, en el sentit de transformar, estava plenament acceptada sempre que no se'n modifiqués l'essència i s'hi pogués reconèixer el text original.

4. Les vides de sant Esteve i sant Joan Apòstol i Evangelista als
Flos Sanctorum

4. Les vides de Sant Esteve i Sant Joan Apòstol i Evangelista als *Flos Santorum*

El relat de les vides dels sants expliquen l'abnegació amb què s'aferren a la fe i a la lleialtat de Déu, i el desig de perfecció que els empeny a no desistir-hi, encara que la negació a renunciar-hi els imposi patir turments que arriben al sacrifici personal. Les vides exposen, normalment, els martiris a què són sotmesos els sants per no abandonar la seva fe i els miracles que se'ls atribueix.

Sembla que els sants serien els supervivents de les antigues divinitats paganes passades pel sedàs del cristianisme el qual, per tal de promoure la fe, usava elements sobrenaturals. Ambdós elements, adopció de les divinitats paganes i els elements màgics, units haurien contribuït al naixement dels sants i dels miracles, amb l'objectiu d'afavorir la difusió del missatge cristià. Tanmateix els miracles associats al sant són, en realitat, obra de Déu totpoderós i una representació del poder diví; el sant, tot i que es reconeix a través dels miracles que realitza, només els propicia. El sant és l'intermediari necessari entre el Déu omnipotent, llunyà i sever, i els fidels als quals es mostra molt més proper.

El segle XII va veure incrementat el culte als sants, esperonat per l'aparició de les confraries i els hospitals els quals els adoptaven com a patrons. Els sants s'especialitzen a partir d'algun tret destacat de la seva personalitat, i esdevenen protectors d'alguna activitat, d'un grup social o d'una comunitat: Santa Llúcia és la protectora de la vista i, per extensió, patrona de molts oficis en què la vista és essencial, com ara les modistes; Sant Antoni del qual s'explica que era molt amic dels animals, és patró i protector dels animals. Els sants, integrats plenament en la vida diària de les comunitats que els veneraven, acaben per incorporar a les seves biografies els desitjos, les rogatives i l'agraïment de les col·lectivitats que els adoptaven¹¹⁶.

4.1 La tradició textual de les vides de sant Esteve i sant Joan Apòstol i Evangelista

Tot seguit s'ofereix la descripció codicològica dels vuit testimonis, objecte d'aquest estudi, que preserven la vides de sant Esteve i sant Joan Apòstol i Evangelista.

- ~ París: BnF¹¹⁷, esp. 44, *Vies des Saints en Catalan*, escrit al teixell en lletres daurades.
Dues hipòtesis sobre la datació d'aquest manuscrit: d'acord amb Meyer, una còpia

¹¹⁶ Baños Vallejo, *op. cit.*, p. 52.

¹¹⁷ Carles V sempre feia traslladar la seva biblioteca amb ell. En aquesta biblioteca reial se situen els antecedents de la BnF. Cfr. Simone Balayé, *La Bibliothèque Nationale de France; des origines à 1800*, Genève, Droz, 1988, p. 1-5.

estaria datada entre el 1301 i el 1350 i copiada, possiblement, a Girona; segons Bohigas, aquesta còpia hauria estat feta al Rosselló i estaria datada entre el 1301 i el 1400. Escrita sobre pergamí, a dues columnes, amb lletra gòtica cursiva molt elegant i acurada. Caplletres historiades al començament dels paràgrafs, sovint amb miniatures, caplletres inicials decorades en blau, vermell i or, amb ornamentació filigranada i calderons en blau i vermell. Enquadernació en pell marró, amb daurats, llom de pell vermella superposat, decorat amb daurats i la flor de llis. Tot i que el volum es troba en un bon estat de conservació, ha perdut alguns folis interiors i conté lleugeres taques d'humitat. Va tenir com antics propietaris a Charles de Montchal, arquebisbe de Tolosa de Lenguedoc, Foucquet, *fl.* 1667, Charles-Maurice Le Tellier i l'arquebisbe de Reims. *manid* 1899.

- ~ Vic: olim ABEV¹¹⁸, cap. 174, *Legenda aurea*, escrit al llom. Existeixen dues datacions possibles: la primera, de Massó, situaria la còpia al segle XIV, entre els anys 1301 i 1400; la segona, de Junyent, Brunel i Mn. Batlle, al segle XV, entre els anys 1401 i 1450. Està escrit sobre paper, a dues columnes, i en cursiva catalana del segle XIV. Per a les caplletres i les rúbriques es van usar els colors blau, vermell i lila. De filigranes, n'hi ha dues: un cap de brau amb una creu entre les banyes i un carro amb dues rodes. Falten els folis i, ix-xliv, així com 10 folis al final del text. Enquadernació de cuir marró sobre fusta, amb claus, tanques i cantoneres de metall, en mal estat. El volum, que està totalment restaurat, incorpora la documentació de la restauració. *manid* 1901.
- ~ Barcelona: BR, ms. 713, *Voragine / Flos Sanctorum en catala*, escrit al llom i *Flos Sanctorum en catala* al foli I, a ploma per una mà posterior, signatura 713. Suggestives dues datacions: una situaria la còpia entre el 1301 i el 1325 i l'altra, entre el 1301 i el 1400. Escrit, a dues columnes, en quaderns mixtes en pergamí per als bifolis exterior i interior dels quaderns i paper per a la resta de bifolis, en lletra bastarda. S'observen

El 1537, el rei Francesc I, va introduir l'obligació als llibreters i impressors de proporcionar un exemplar de cada llibre imprès i/o posat a la venda dins el regne. Aquesta obligació, el depòsit legal, va suposar un element fonamental en la formació de la biblioteca. El 1666, la Biblioteca viu el moment més àlgid de la història perquè va esdevenir un instrument glorificador del rei Lluís XIV, moment en què es va aprofitar per traslladar-la a l'actual ubicació on va ser instal·lada per Carles V. El 1719, la biblioteca es va organitzar en departaments. Però la Revolució francesa va perjudicar enormement la biblioteca en ser suspès per tres anys el dipòsit legal. Les pèrdues es van compensar, però, gràcies a les confiscacions practicades: béns del clergat, biblioteques d'aquells que, per circumstàncies diverses, van haver d'emigrar o col·leccions privades llegades a la biblioteca. BnF en línia: <http://www.bnf.fr> [data de consulta: 21/10/13].

¹¹⁸ L'ABEV té l'origen a la biblioteca de la Catedral de Sant Pere, restaurada l'any 880. A partir de l'any 1806, moment en què s'inicia la construcció de l'actual biblioteca, es van integrar, per ordre de Carles III, les biblioteques dels col·legis i els convents suprimits l'any 1767 que pertanyien al bisbat de Vic, i més tard, amb les lleis desamortitzadores de 1835, les biblioteques de molts altres monestirs i convents suprimits de Vic. Miquel S. Gros i Pujol, *La Biblioteca Episcopal de Vic. Un patrimoni bibliogràfic*, Vic, Biblioteca Episcopal, Patronat d'Estudis Osonencs, 2006, p. 9-10.

tres filigranes: una columna amb creu al bifoli preliminar, un carro de dues rodes al cos del volum i una lletra *B* a les guardes finals. Rúbriques i calderons en vermell. La primera caplletra del manuscrit (f. 1ra) ocupa 10 línies, és de color vermell i blau treballada amb decoració florejada vermella i lila. La resta de caplletres del manuscrit, vermelles amb decoració lila, estan menys guarnides i ocupen un espai d'entre 3 i 4 línies. Les cobertes són de pergamí reutilitzat però estan deteriorades; la tapa posterior ha estat reforçada amb un tros de paper escrit del segle XVII¹¹⁹. Les guardes inicials estan descosides. Es poden veure les costures i l'interior del llom. Hi ha forats causats per corcs, especialment prop del centre dels plecs, i taques d'humitat. Aquest manuscrit prové de la desamortitzada Biblioteca del Convent de Sant Josep dels Carmelitans Descalços¹²⁰. *manid* 1900.

- ~ Madrid: RAH¹²¹, còdices 88, *Vida y milagros de diferentes santos en un libro de foleo. Del Archivo*, escrit al foli XXV. La data de còpia se situa entre el 1350 i el 1400. El manuscrit està escrit sobre pergamí, a dues columnes, i en lletra gòtica cursiva força acurada i regular de la segona meitat del segle XIV. Caplletres en blau i vermell amb decoració filigranada en el color de contrast, rúbriques en vermell i calderons en blau i vermell. Enquadernació moderna en pergamí sobre cartró. Alguns folis interiors malmesos i d'altres afectats per bibliòfags i amb els marges gastats. Va tenir com a antic posseïdor la Biblioteca de las Cortes de Madrid i el Convent de Sant Domènec de València. Forma part dels llibres ingressats a l'Acadèmia arran de la desamortització. *manid* 2267.

¹¹⁹ Josefina Mateu Ibars; M. Dolores Mateu Ibars, *Colectánea paleográfica de la Corona de Aragón: siglos IX-XVIII*, Barcelona, PUB, 1991, làmina 362, datada el 1631. La lletra que apareix en aquest tros de paper escrit de la tapa es semblant a la lletra d'aquesta làmina, sobretot les lletres *p*, *a* i *j* majúscules i la *g* minúscula; també guarda semblances amb la part central de la làmina 364 datada el 1632.

¹²⁰ El convent dels Carmelitans Descalços va ser cremat el 25 de juliol de 1835 i poc després enderrocat. *Cfr.* Cayetano Barraquer i Roviralta, *Las Casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, Barcelona, Altés y Alabart, 1906, tom I, p. 441-442.

Els fons bibliogràfic d'aquest monestir —juntament amb el fons d'altres monestirs i convents— es va reunir en un primer moment a l'espera de destinació definitiva, a l'edifici que havia estat el convent dels Caputxins. El 1847 es va ordenar que el Rector de la Universitat es fes càrrec del fons bibliogràfic provinent de monestirs i convents, però no va ser fins al 1880 que es va traslladar tot aquest fons a la Universitat de Barcelona. M. Josepa Arnall i Juan, *Los Manuscritos, incunables e impresos de la Biblioteca del Convento de San José de Barcelona (Carmelitas Descalzos)*, T.D., BUB, 1975, volum I, p. 138-139.

¹²¹ La RAH té l'origen en les reunions periòdiques que mantenien un grup d'erudits de la cort de Madrid. Les reunions que, inicialment, tenien lloc en el domicili particular d'un d'aquests erudits, van ser traslladades a les dependències de la Real Biblioteca i el 1738 aquest grup d'erudits, constituït com a Junta, consolida la seva posició gràcies a una Reial Ordre de 18 d'abril en què el monarca Felip V l'eleva a la categoria de Reial Acadèmia de la Història. La biblioteca existent va anar augmentant el fons bibliogràfic gràcies a donatius i adquisicions fins al punt que van caldre fins a dos trasllats: el primer a la Casa de la Panaderia i després al Palau de Nuevo Rezado que havia estat un depòsit de llibres de res propietat del monjos de El Escorial, desamortitzat com a conseqüència dels decrets de supressió de monestirs i convents de Mendizábal de l'any 1835. Antonio 2001, de Armas, *La Real Academia de la Historia*, Madrid, Real Academia de la Historia, p. 19-21.

- ~ San Lorenzo de El Escorial: RBME¹²², N-III-5, *flos sanctorum en cathala*, situat al foli II de guardes, escrit a ploma de mà posterior. Dues datacions possibles: una situaria la còpia entre el 1290 i el 1310 i l'altre, entre el 1300 i el 1350. Escrit sobre pergami, a dues columnes, i en lletra gòtica francesa de finals del segle XIII o inicis dels XIV. Com a elements decoratius, conté, al començament, una caplletra en or i colors, amb orla decorada; la resta de caplletres i els calderons alternen els colors blaus i vermells amb decoració a ploma; les rúbriques, signatures de quadern i la foliació original són a tinta vermella. Són visibles, en lletra cursiva molt petita, els textos de les rúbriques del copista. Enquadernació del propi Monestir, del segle XVIII en pell marró. El volum conté algunes taques d'humitat. *manid* 1897.
- ~ Barcelona: BPEB¹²³, Inc. 58, sense títol en el volum. La impressió està datada cap el 1490 o 1496. Sobre paper, a dues columnes, en lletra gòtica. Conté xilografies originals i les caplletres no acabades estan marcades amb lletres de guia. El volum està desenquadernat i guardat dins d'unes cobertes de cartó. Està incomplet, en mal estat de conservació. *manid* 2206.
- ~ Ripoll: Biblioteca Lambert Mata¹²⁴, R. 456, *Flos Sanctorum*, escrit al llom a tinta marró per una mà moderna. Datada la impressió entre el 1519 i el 1520. Imprès sobre paper,

¹²² Encara que cal pensar que com a monestir, El Escorial tindria una mínima biblioteca que contindria tots els llibres necessaris per garantir la formació i la celebració dels rituals religiosos, els monjos es queixen, a través d'una carta datada el 1565, a Pedro del Hoyo de la falta de llibres que pateix el monestir i sol·licita que els siguin enviats el major nombre de llibres possible. Aquest any de 1565 es pren com a data de partida de la Biblioteca de El Escorial, perquè el rei El rei Felip II respon a la crida i ordena enviaments de llibres els primers dels quals seran de temàtica religiosa; un altre enviament de 1566, procedent de la herència de Maria d'Hongria, conté, per primera vegada, llibres de temàtica no religiosa; i el 1576 un llistat de llibres de la Biblioteca del monestir de El Escorial demostra que la temàtica s'allunya força de ser únicament religiosa. Selina Blasco Castiñeyra, «Los jerónimos y los orígenes de la Biblioteca de El Escorial», dins VVAA, M. Luisa López-Vidriero i Pedro M. Càtedra (eds.), *El libro antiguo español*, Salamanca, Ediciones Universidad de Salamanca. Patrimonio Nacional. Sociedad Española de Historia del Libro, 1996, p. 13-20.

Altres pèrdues del fons bibliogràfic de la biblioteca van tenir com a causa el trasllat del fons bibliogràfic a Madrid i la dispersió de molts monjos decretat per José Bonaparte el 1808. Durant el trienni 1820 i 1823, la biblioteca va estar sota la responsabilitat de Bartolomé Gallardo, cèlebre bibliòfil, que sembla va sostroure algunes obres. Amb la dissolució de la comunitat religiosa que hi habitava al monestir, la biblioteca va quedar a càrrec de José Quevedo, qui va compondre inventaris i va revisar els fons anotant les pèrdues que havia patit la biblioteca. El 1885, una Reial Ordre de 12 d'octubre entrega la gestió de la biblioteca a l'orde de Sant Agustí. Cfr. Gregorio de Andrés, «La biblioteca laurentina», dins *El Escorial: 1563-1963*, Madrid, Ediciones Patrimonio Nacional, 1963, p. 726-729.

¹²³ La BPEB, que pertany a l'arxidiòcesi de Barcelona, va ser erigida el 1772 quan es van fusionar la Biblioteca del Seminari Conciliar, coneguda també com al Col·legi del Bisbe, i la del col·legi de Nostra Senyora de Betlem, de la companyia de Jesús, i va obrir les portes al públic l'any 1776. Prolifera pel que fa a les produccions bibliogràfiques, sota la direcció d'Ignasi Torres Amat es va projectar el *Diccionario de escritores catalanes* i sota la direcció del seu germà, Fèlix Torres Amat, es va iniciar una col·lecció d'escriptors catalans, completada gràcies a la col·laboració del bisbe de Barcelona Pau Sicar i del bibliotecari Ignasi Palaudàries. El fons de la biblioteca es va traslladar a la Biblioteca de Catalunya durant la Guerra Civil, i la pèrdua de part del fons va ser inevitable. Passada la guerra, la biblioteca va tornar a obrir les portes a la seu de Seminari. BPEB en línia: <http://www.bibliotecaepiscopalbcn.org>. [data de consulta: 22/10/13].

¹²⁴ El manuscrit conservat a la Biblioteca Lambert Mata procedeix de l'herència que el bibliòfil barceloní Lambert Mata va llegar a l'Hospital de Ripoll en morir el 29 de gener de 1931. El 30 de gener del mateix any, l'ajuntament de Ripoll decideix fer-se càrrec de l'herència i a tal efecte constitueix una comissió. Un cop estimat el contingut de l'herència es va enviar tot el material a Ripoll on,

a dues columnes, i en lletra gòtica. Les caplletres, de dues unitats de pauta, estan decorades amb motius vegetals. Enquadernació moderna, en pell clara. El volum, fragmentari, es troba en mal estat amb folis restaurats. *manid* 2648.

- ~ Madrid: BNE¹²⁵, INC/2000, *Flos Sanctorum Romançat*, escrit al foli I, i *Sanctorum en le[mo]si*, al llom. Imprès a finals del segle xv. Escrit sobre paper, a dues columnes, i en lletra gòtica. Al llarg de tot el volum, diversos gravats representen els sants; falten algunes caplletres assenyalades amb lletres de guia, però les caplletres acabades estan gravades amb motius florals. L'enquadernació de pergamí flexible és antiga i està despresa del llom. Exemplar incomplet: els primers folis estan malmesos i falten folis interiors. *manid* 1902.

4.2 La vida de Sant Esteve

Sant Esteve és conegut com a protomàrtir, el primer màrtir cristià. Condemnat per falses acusacions a ser lapidat, se li atribueixen els miracles d'haver ressuscitat diversos morts i haver curat diversos malalts gràcies al poder miraculós de les flors posades sobre el seu altar o a través de l'oració: la recuperació de la vista d'una dona cega que en posar damunt els seus ulls les flors de l'altar de sant Esteve va aconseguir recuperar-la; un home, no creient, que va sanar gràcies també a les seves flors; la recuperació d'una dona, nom Patrònia, que després d'intentar molts remeis va sanar gràcies a les pregàries que va fer a sant Esteve; i un últim miracle sobre els fills d'una dona que, molts malats i per recomanació de sant Agustí, van anar a pregar a sant Esteve que els tornés la salut, cosa que van aconseguir.

dividit, va ser dipositat a l'hospital, al Col·legi de segon ensenyament i a l'Ajuntament. L'any 1963 es va dipositar el llegat Mata a la biblioteca de Ripoll que va ser trasllada a la ubicació actual el 2009. *Catàleg de la Biblioteca "Lambert Mata" de Ripoll* a cura d'Agustí Estrader, Núria Fullà i Bohigas i amb la col·laboració de Maria Àngels Sanllehy i Sabi, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1989, p. IX; Biblioteca Lambert Mata en línia: <http://www.bibgirona.cat/biblioteca/ripoll> [data de consulta: 26/10/13].

¹²⁵ El dia 1 de març de 1712 obria les portes la Biblioteca Reial —Biblioteca Nacional a partir de 1836— amb l'afany de convertir-se en símbol de la erudició històrica, i com a mesura compensatòria que atorgava certa utilitat a les apropiacions de béns, especialment els culturals, que havien patit els derrotats de la llarga guerra civil. L'antecedent d'aquesta biblioteca es troba en les col·leccions de la Casa d'Àustria i aquest primerenc fons bibliogràfic es va incrementar amb una quantitat considerable de volums que Felip V va portar de França, amb les donacions de biblioteques privades nobiliàries i les apropiacions que es van fer als partidaris de l'Arxiduc d'Àustria a la guerra de Successió. Un real decret de 15 d'octubre de 1716 establia el privilegi de la Biblioteca de rebre un exemplar de tots els llibres que s'imprimissin al regne, establint, així, l'antecedent del dipòsit legal, i facilitant el dipòsit de llibres a la Biblioteca. Des dels inicis, els objectius de la Biblioteca Reial se centraven en reunir el màxim nombre de documents necessaris per convertir-la en el principal dipòsit de la memòria escrita d'Espanya. La Biblioteca Nacional va esdevenir el dipòsit dels fons existents a d'altres biblioteques o ens estatals que, per les raons que fossin, van deixar d'existir, com els arxius de la Inquisició, de la Biblioteca del Ministeri de Foment o de la Biblioteca del Ministeri d'Ultramar, als quals es van afegir d'altres apropiacions i adquisicions pròpies, així com els llibres provinents del dipòsit legal. *Cfr.* Manuel Carrión Gútiérrez, *La Biblioteca Nacional*, Madrid, Biblioteca Nacional, 1996, p. 11-31, p. 189-190.

El text llatí és, en general, molt més explicatiu i entenedor que les traduccions catalanes del FS, objecte d'aquest treball. Les versions de les vuit vides de sant Esteve i sant Joan Apòstol i Evangelista presenten diferents redaccions i es caracteritzen principalment per la simplificació o la reducció d'alguns fragments respecte del text original llatí que sovint en dificulten la interpretació. De totes elles, en destaca EN5 per ser el text més curt dels vuit, i encara que conté els trets essencials de la vida de Sant Esteve, presenta alguns problemes de comprensió a causa de la condensació del text, i conté amplificacions que no recullen cap dels altres set testimonis del FS. Els textos impresos, menys extensos que els manuscrits, presenten millores en la redacció que contribueixen a fer-ne més fluïda la lectura.

D'entrada, el fet que crida més l'atenció de les vuit traduccions catalanes de la vida de sant Esteve, és l'absència del pròleg d'aquesta vida a EN5, S, R i Ninc. En aquest paratext de la vida de sant Esteve s'explica el significat del nom, i es compara sant Esteve, en tant primer màrtir Nou Testament, amb Abel, primer màrtir de l'Antic Testament. Aquesta introducció també al·ludeix a un altre possible origen del nom: *Stephanos* a partir de *strenue fans* 'aquell que parla vigorosament', fet que es podria verificar en l'exemple de la bona predicació que confirma la seva pròpia vida; a partir de *strenue fans anus* 'aquell que parla vigorosament o de manera lloable a les dames vídues' juntament amb l'explicació del perquè d'aquest pseudònim¹²⁶. L'absència o presència d'aquest, tret distintiu que ja des de l'inici insinua dos models diferents, és sensiblement més críptic que el llatí, en què la redacció és molt més didàctica i aclaridora¹²⁷.

Tot i això, els dos testimonis que conserven aquest preàmbul presenten lectures divergents:

P	V	CRm	H ¹²⁸
[19 va] De sent Esteue	PRÒLECH DE SENT STEVE	[20 va] Prolech de sent Steue	
S ⁵ Teue en grec · uol dir corona en lati · E en ebraich uol dir norma fo sent esteue corona so es comensament dels martirs en lo nouel testament · fo sent esteue uerament norma · e so es exemplar e regla als altres de soferir · e esteue uol dir enquax ¹²⁹ baronilment parlant	Ssteve, en grech, vol dir corona en latín; e en abraich Steve vol dir norma. Ffo sant Steve corona, so és, comensament dels màrtirs en lo Nouel Testament, així co Abel fo en lo Vel Testament. Ffo sent Steve verament norma, so és, exemplar e regla als altres màrtirs de <i>sofferre martiri</i> . O	S ⁴ steue [sic] en grech vol dir corona en latin C/ E en abraich Steue vol dir Norma. ffo sant Steue corona so es comensament dels martirs en lo Nouel testament axi co abel fo en lo vel testament ffo sent Steue verament Norma so es exemplar e Regla als altres martirs de	

¹²⁶ Voragine, *La Légende dorée*, op. cit., p. 61

¹²⁷ Cfr. Voragine, *La Leyenda dorada*, Fray José Manuel Macías (trad.), Madrid, Alianza, vol. I, p. 60.

¹²⁸ Només es conserva part del pròleg de la vida de Sant Esteve en el manuscrit H.

la qual cosa es manifestada en lo seu *sermo* e esteue uol dir enquax aptament parlan e loabla · so es sauiaement parlan **enseyan e goueman les fembres** vidues · a les quals per los apostols fo assignat que el los gouernas Es donques dit corona per lo comensament del martiri · e **es dit norma per l'exempli de sofferir martiri · e de be uiure** es dit sauiaement e **apta** parlan per la sua manifesta predicacio es dit **uiso** · per so cor a les uidues donaua lausable enseyament

Steve vol dir encays **baronivolment** parlan, la qual causa fo manifestada en lo seu *sermó*. O Steve vol dir encays abtament parlan e lausable, so és, sàviament parlan, **ensenyant e governant les fembres** vidues, a les quals per los apòstols fo assignat que él les governàs. E és dit, donques, corone per lo comensament del martiri. E **és dit norma per l'exempli del bon viure**. E és dit sàviament e **apart** parlan per la sua manifesta predicació. E és dit **visió** per so car a les vídues donava lausable enseyament.

sofferir martiri / o steue vol dir encays **baronilment** parlan la qual causa fo manifestada en lo seu *sermo* / o Steue vol dir encays abtament parlan e lausable so es sauiaement parlan **enseny e gouerna les femnes** vidues a les quals per los apostols fo assignat que el les gouernas E es dit donques corona per lo come[n]sament del martiri C// **E es dit Norma per l'exempli de ben viure** / es dit sauiaement e **apart** parlan per la sua manifesta predicacio C// E es dit **visio** per so car les vidues donaua lausable enseya ment

[xiiij ra] so es sauiaement parlan › **enceyan e goueman** › **les fembres** uiuues / a les quals per los apostols / fo assignat / que elles gouernas / Es dit donques corona per lo comensament / del martiri **e es dit norma per exemple de sofrir lo martiri e de ben uiura**. Es dit sauiaement e **apta** parlan › per la sua preicacion. Es dit Es dit **uesion** per so car a les uiulues donaua liable enceyament [sic] /

Tenint en compte la *collatio externa* i la presència o absència de pròleg és possible extreure una primerenca hipòtesi que apuntaria dos models, o arquetipus, dels quals derivarien per una banda, P, V, CRm i H, i per una altra, EN5, S, R i Ninc. Aquest mateix pròleg no només determina l'existència d'aquesta possibilitat, sinó que encara aporta més informació.

Es llegeix a P-H:

e es dit norma per l'exempli de sofferir martiri · e de be uiure (P)

e es dit norma per exemple de sofrir lo martiri e de ben uiura (H)

V i CRm presenten una lectura diferent en ometre *de sofferir martiri*:

E és dit norma per l'exempli del bon viure (V)

o es dit norma per l'eximpli del ben viure (CRm)

Aquest error conjuntiu uniria P i H, per una banda, i V i CRm, per una altra. Tanmateix, *apta/apart* sí que es podria considerar una error significatiu. Però, tot i que tant *apta* com *apart*, són dues possibilitats diferents que atorguen sentit al fragment, sembla que sigui *apta* que millor escau al passatge. Encara que el text català apareix amplificat, Voragine remarcava la habilitat de St. Esteve en la predicació:

(...) Est ergo corona propter principium martyrii, norma propter exemplum patendi et bene uiuendi, strenue fans propter luculentam predicationem, strenue fans anus propter uidarum laudabilem instructionem¹³⁰.

¹²⁹ *Enquax*, 'quasi'

¹³⁰ Varazze, *op. cit.*, vol. I, p. 78.

Tanmateix, aquest error de còpia recollit per ambdós *FS*, no és l'únic error significatiu que apareix a la vida de sant Esteve. Aquesta vida, entre els miracles atribuïts al sant, explica la recuperació de la vista d'una dona cega gràcies al poder sanador de les flors de l'altar de sant Esteve.

El fragment és el següent:

P	V	CRm	H
Cor seguons que diu en lo .xx.ij. libre de la ciutat de deu . que flors de laltar de sent esteue resebudes sobre los uls duna fembra sega foren posades per que mantinent usese	Miracle.— Cor, segons que diu en lo XXII libre de la Ciutat de Déu, que flors del autar de sent Steve, resebudes sobre los uls d'una femna seca , que mantinent vesé.	Cor Miracle segons que diu en lo .xxij. liber de la Ciutat de deu que flors del autar de sent Steue resebudes sobre los vls duna femna seca que mantinent vese	Car sagons que diu en .xxij. libres de la ciutat de deu / que flors de laltar de sant esteuen reebudes sobrels uls duna fembra cega foren posades perque mantinent uae

En P i H, la dona del miracle que recupera la vista, és *cega* mentre que a V i CRm és *seca*, seqüència que no fa sentit. Un tercer exemple, permetria afirmar que V i CRm comparteixen model. L'exemple, que es refereix al Cantar dels Cantars¹³¹, és el següent:

P	V	CRm	H
es dit en lo libre dels cantz	és dit en los libres dels sants	es dit en los libres dels sants	es dit al libra dels cans

Òbviament, el copista de V i CRm en traslladar *sants* en comptes de *cants*, o comet un error o el perpetua. Encara un quart exemple que validaria la derivació de V i CRm d'un model comú, diferent del model de P i H:

P	V	CRm	H
uolgren aquel murmur entre els tolre e cessar	volgren aquell murmur entre ells tolre e ressar	uolgren aquell murmur entre els tolre e ressar	uolgren aquel murmur entrels toler e cessar

Aquest extracte explica que els apòstols, en veure que creixia el malestar entre els deixebles per haver permès que les viudes s'encarreguessin de certes tasques, el volien aturar i en aquest sentit van convocar una assemblea que es descriu posteriorment. El copista de V i CRm va escriure *ressar* que no té cap sentit, mentre que *cessar* és el verb correcte, ja que s'avé més amb la intenció dels apòstols. Es tractaria, doncs, d'un error paleogràfic que ja contindria el model que va servir a V i CRm. Finalment, el mot *uiso*, 'viudo'¹³², del manuscrit P, es converteix en *visió* en els mss. V, CRm i H.

¹³¹ El text llatí diu: (...) *de quibus comitibus dicitur in Canticis*. Varazze, *op. cit.*, vol. I, p. 86. Cfr. Santiago de la Voragine, *op. cit.*, vol. I, p. 64.

¹³² *Viso*, i també *vido*, eren formes arcaïques de *viudo*. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 25/12/13].

La referència a Abel que compateixen V i CRm apuntaria cap a un model comú per ambdós, mentre que el mot *baronívolment/ baronilment i fembres o femnes* serien lliçons equipolents.

D'aquest pròleg de la vida de sant Esteve, els exemples esmentats permeten pensar en l'existència de dos subarquetipus: d'un derivarien P i H —encara que aquest últim no conservi part del pròleg la similitud del text conservat l'allunya de V i CRm—, mentre que de l'altre derivarien V i CRm —tot i que contenen lectures diferents en quant al vocabulari, la redacció és gairebé idèntica.

Al marge del pròleg, l'inici de la vida de sant Esteve també deixa entreveure algunes diferències que podrien suggerir dos models de còpia diferents seguits pels vuit testimonis dels FS catalans. Aquest començament diu:

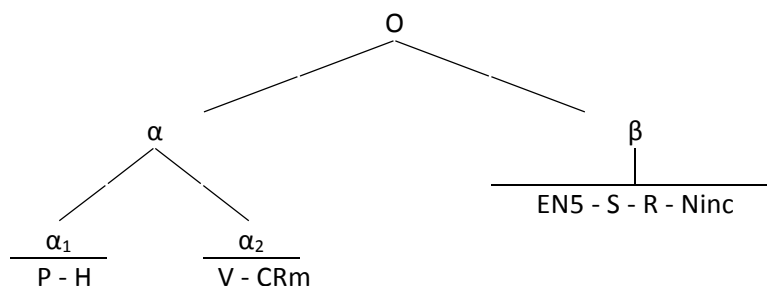
P	V	CRm	H
S ⁵ teue fo un dels .vij. diaques qui fo per los apostols en lo lur seruici aordonat	Sent Steve fo l dels set diaques qui forent per los apòstols en lo lur ofici o servici aordonat	[20 va] De sant Steue S ⁴ ent Steue fo .i. dels .vij. diaques qui foren per los apostols en lo lur offici o servici aordonat.	S ³ sant asteue fo .i. dels .vij. diaques que fo per los apostols al lur seruey / aordonat /
EN5	R	S	Ninc
S ² ent esteua fo .i. dels .vij. diaques per los apostols ordonat en lo minsteri de la esgleya .	S ⁴ Anc ^t Steue fon vn de aquells diaques dels .vij. ordenats per los apostols al ministeri de la esglesia :	[xxii rb] s ⁵ Ant steue fon vn de aquells diaques dels .vij. ordenats per los apostols al ministeri de la esglesia	[xxvii rb] S ⁵⁶ Ant Steue fonch vn de aquells diaques dels .vij. ordenats per los apostols al ministeri de la esglesia

A l'exemple precedent, se'n destaquen tres diferències:

- ~ El canvi de lloc del numeral *set* que acompanya a *diaques* en P, V, CRm, i H i EN5. El numeral precedeix *ordonats* en S, R i Ninc.
- ~ El canvi d'ordre del fragment en EN5, R, S i Ninc i el complement *de la esgleya / església*.
- ~ la substitució de *servici / servey* o *offici* de P, V, CRm i H per una lliçó equipolent, *ministeri*, a EN5, R, S i Ninc.

Aquestes variants —i les que es veuran tot seguit— permeten proposar, de manera provisional, l'existència de dos arquetipus diferents, designades a partir d'ara com a α i β . D'a derivarien P, V, H, i CRm, i de β , EN5, S, R i Ninc. A més a més, com ja suggeria tímidament el pròleg, i juntament amb aquest exemple, s'entreveuria la possibilitat de l'existència de dos

subarquetipus d'α: α₁ de què descenderien P i H, i α₂ del qual derivarien V i CRm. Així doncs, l'*stemma* provisional seria el següent:

Altres lectures recolzarien aquesta proposta de filiació textual:

P	V	CRm	H
En crexen lo nombre dels discípols qui <i>seren</i> conuertitz dels gentils comensaren a murmurar contra aquels qui eren conuertitz dels jueus · per so cor les uidues dels en lo lur seruíci · lo qual auien obs tot dia nesciament menys preauen	On, créxen lo nombre dels discípols qui <i>s'eren</i> conuertits de gentils, comensaren a murmurar contra aquels qui eren conuertits dels juseus , per so cor les vidues d'èls en lo lur servici, lo qual auien obs tot dia, nèssiament menyspreauen.	On crexen lo nombre dels discípols qui <i>seren</i> conuertits de gentils comensaren a murmurar contra aquels qui eren conuertits dels juseus per so car les vidues dels en lo lur seruíci lo qual auien obs tot die nesciament menyspreauen	on crexen lo nom dels deciples que <i>seren</i> conuertits dels ϵ^2 gentils / comensaren a murmurar / contra aquels qui eren conuertits dels juheus . Per so car les uiuues / dels en lur seruey / lo qual auien obs tot dia neciament / menyspreauen /
EN5	R	S	Ninc
E con fos crescut lo nombre dels dexebles aquels qui eren conuertits gentils comensaren a murmurar contra aquels qui eren conuertits jueus per so con les uidues de aquels qui eren estats gentils no eren reebudes per los apostols en lo minsteri	e com enapres fos crescut la multitud de dexebles : aquells qui eren conuertits dels gentils començaren a murmurar contra aquells qui eren conuertits dels jueus : per ço car les viudes daquells qui eren stats gentils: ne eren rebudes per los apostols en lo ministeri.	e com enapres fos crescut la multitud de dexebles : aquells qui eren conuertits dels gentils començaren a murmurar contra aquells qui eren conuertits dels jueus : per ço car les viudes daquells qui eren stats gentils: no eren rebudes per los apostols en lo ministeri	e con enapres fos crescut la multitud de dexebles : aquells qui eren conuertits dels gentils començaren a murmurar contra aquells qui eren conuertits dels jueus [xxvii va] per ço car les viudes daquells qui eren stats gentils: no eren rebudes per los apostols en los [sic] ministeri.

Els testimonis de l'arquetipus α contenen idèntic text, tret de petites variants de vocabulari; l'arquetipus β també presenta homogeneïtat en el fragment. Tanmateix, la redacció d'un i d'un altre arquetipus presenta diferències remarcables, no solament en el començament, molt més específicatiu en l'arquetipus β, sinó en el final del text en què ambdós arquetipus no coincideixen perquè presenten una lectura força distinta. Mentre que els testimonis de l'arquetipus α comparteixen el mateix inici, els testimonis en β presenten diferències encarades a atorgar una millor compressió al text i la sensació de continuïtat: EN5 fa *E con fos crescut la multitud de dexebles*; S i Ninc: *e con (o com) enapres fos crescut la multitud*; i R dóna

una altra alternativa canviant el temps verbal a gerundi: *e com enapres fos cresent la multitut de dexebles*.

Si els testimonis de l'arquetipus α especifiquen que les vídues patien menyspreu, els testimonis de l'arquetipus β suavitzen el text i expliquen que les vídues no eren rebudes al ministeri.

D'altres diferències no contradiuen la filiació proposada per als exemplars:

- ~ l'ús de la variant equipol·lent *discipols* uniria P, V, CRm i H, mentre que *dexebles* relacionaria EN5, S, R i Ninc.
- ~ tots els testimonis coincideixen en usar la lliçó *jueu*, tret de V i CRm que contenen la forma *juseus*, que tal i com indica el DCVB és «probablement provençalisme, com ho proven els fets de no trobar-se documentada aquesta forma sinó en textos rossellonesos o d'autor trobadoresc i d'estar tan prop de la frontera llenguadociana el poble que porta el nom de Juseu»; i per la seva banda, H recull la forma *juheus*.
- ~ el terme *vidues* de P, V, CRm és un cultisme llatí, com indica el DCVB, a què s'oposa *viuves* d'ús popular regular en català antic, que escriu H. D'acord amb Coromines¹³³, la forma *viuva* és una forma antiga del català popular que convivia amb la variant llatina *vídua*, introduïda pels juristes. D'una mescla entre ambdues formes neix la forma *viuda*, forma que predomina en els textos no llatins de l'edat mitjana, i que, a partir del segle XVI, substituirà, de manera general, la forma *vídua*. Aquesta forma més moderna, *vídua*, és la que transmeten S, R i Ninc.

El següent extracte també dóna suport a la hipòtesis de la existència de dos arquetipus:

P	V	CRm	H
No es equal cosa que nos desemparen la paraula de deu a pr̄sicar e que seruescam per meses · cor seguons que diu la glosa · melors son los menjars de la pens que del cors·	« No és engal causa que nós desemparem la paraula de Déu e prehicar e que seruiscam per meses »; cor, segons que diu la Glosa, melós són los menyars de la pensa que dels cors.	No es engal causa que nos desemparem la paraula de deu a pr̄dicar E que seruiscam per meses Cor se gons que diu la glosa melos son los menyars de la pensa que dels cors	no es egueal cosa › que nos desemparem la paraula de deu a pr̄yicar / e que seruesquam per meses car sagons que diu la glosa millors son los mengas de la pensa que del cors.

¹³³ Joan Coromines, *DECLC*, vol. IX, p. 329-331.

EN5	R	S	Ninc
no era agual cosa desemparar la paraula de deu e aministrar a les taules car millors son los menjars de la pe/ça que los menjars del cors	que no era equal cosa desemparar la paraula de deu: e ministrar a les taules . Car millors son los menjars de la pe/ça quels menjars del cors	que no era equal cosa de desemparar la paraula de deu: e ministrar a les taules . Car millors son los menjars de la pe/ça quels menjars dels cors.	no era equal cosa desemparar la paraula de deu: e ministrar a les taules . Car millors son los menjars de la pe/ça quels menjars del cors.

- ~ els testimonis de l'arquetipus α inclouen en la redacció el verb *predicar* que no es troba a l'arquetipus β .
- ~ l'arquetipus α transmet *servir* i *meses* mentre que l'arquetipus β donen una altra lliçó tot alternant les formes antiga, *aministrar*, i més moderna, *ministrar*, i *taules*, respectivament.
- ~ V i CRm són idèntics en aquest exemple i les paraules d'ambdós testimonis *engal*, *prehicar* o *menjars* marquen diferències amb P i H, que al mateix temps, també mantenen distàncies entre ells en les mateixes paraules.
- ~ els testimonis EN5, S, R i Ninc (arquetipus β) no presenten diferències de redacció en aquest fragment.

En el següent fragment:

P	V	CRm	H
<i>per ques</i> lauaren alguns de la sinagoga <i>que</i> hom apelaua libertins <i>per</i> la terra don eren axi apelatz · o eren apelatz libertins <i>per</i> so cor eren fils de liberts so es daquels qui de seruitut son afranquitz · e deliuratz · e axi de <i>linatge</i> seruil foren los quals <i>primerament</i> a la fe contrastaren	per què's livaren alguns de la sinagoga, que hom appellava libertins <i>per</i> la terra d'on eren exits e axí eren appellats ; o eren appellats libertins, <i>per</i> so cor eren fils de liberts: so són sels qui de servitud són afranquits e deliurats e, axí, de <i>liyade</i> vil e servil foren, los quals <i>primerament</i> a la fe contrestaren.	perques liuare// alguns de la Sinagoga <i>que</i> hom appellaua libertins <i>per</i> la terra don eren exits e axi eren appellats C// O eren appellats libertins <i>per</i> so cor eren fils de liberts so son sels qui de seruitut son afranquits e deliurats / E exi de <i>liyada</i> vil e seruil foren los quals <i>primerament</i> a la fe contrestaren	<i>per ques</i> lauare// alguns de la sinoga [sic] › que hom apelan libertins / <i>per</i> la terra don eren / O eren apelats libertins <i>per</i> so car eren fils de liberts / car liberti[n]s son dits los fils dels liberts / so es aquels <i>qui</i> de seruitut son afranquits / e deliuratz / e axi de <i>liyada</i> seruil foren / los quals <i>primerament</i> a la fe con testaren /
EN5	R	S	Ninc
<i>quels</i> leuaren alguns [20 ra] de la sinagoga dels fiyls <i>daquels qui</i> eren feyts franchs so es alguns <i>qui</i> eren de la ciutat de Eisport	Donchs leuaren se alguns de la synagoga dels fills <i>daquella qui</i> eren dits libertins de vna terra axi nomenada. Car abans de dies eren stat en gran seruitut: e apres foren franchs: e per ço se deyen libertins	Donchs leuaren se alguns de la synagoga dels fills <i>daquells qui</i> eren dits libertins de vna terra axi nomenada. Car abans de dies eren stats en gran seruitut: e apres foren franchs: e per ço se deyen libertins	Donchs leuaren se alguns de la synagoga dels fills <i>daquells: qui</i> eren dits libertins de vna terra axi nomenada. Car abans de dies eren stats en gran seruitut: e apres foren franchs: e per ço se dien libertins.

els testimonis pertanyents a l'arquetipus α mantenen les diferències que ja s'han apuntat: V i CRm són gairebé idèntics en la redacció, mentre que P i H, que s'han mostrat bastant fidels fins aquí, encara que tenen trets comuns, manifesten diferències que remetrien a un altre model: P és un text més provençalitzat, com en la grafia dels plurals: *apelatz* o *afranquitz*, mentre que

H transmet una lliçó menys arcaica. En aquest cas, l'ús de *liyada* en H acosta més aquest exemplar a la família formada per V i CRm.

Els fragments de R, S i Ninc, a banda d'oferir un text més abreujat, transmeten una mateixa lectura. En canvi, la redacció d'EN5, a diferència d'aquells, presenta un text incompreensible —ja sigui perquè el copista no va saber sintetitzar-ne el contingut o perquè el text que li va servir de model ja estava glossat— i no recull la informació essencial que sí contenen els altres testimonis, independentment del model.

Com es pot veure, ambdós arquetipus presenten lectures diferents del mateix passatge, encara que intenten mantenir-ne l'essència. De fet, cap dels FS respecta el text llatí:

'Surruxerunt enim quidam de synagoga libertinorum' —a regione sic dictorum, uel libertinorum id est filiorum libertorum, libertini enim dicuntur filii libertorum, id est eorum qui de seruitute manumissi sunt et libertati donati et sic de stirpe sruii fuerunt qui primo fidei restiterunt—'et Cyrenensium a Cyrene ciuitate et Alexandrinorum et eorum qui eratn a Cilicia et Asia disputantes cum Stephano'¹³⁴.

Com s'observa, els vuit FS presenten redaccions diferents, i tot i que intenten mantenir l'essència de l'original, el resultat de la traducció és poc fidel a l'original i confús en alguns testimonis. Així, de tots ells, EN5 es desmarca completament de la resta presentant una redacció confusa.

La divergència entre els diferents textos s'observa al llarg dels testimonis. Un altre exemple, el proporcionen els miracles que s'atribueixen a sant Esteve. La seva vida explica el cas d'una dona que, malalta, va anar a veure un jueu perquè l'ajudés a recuperar la salut. Aquest jueu li va donar un anell que la dona havia de dur sempre amb ella perquè el contacte amb la pedra incrustada que tenia l'anell li proporcionaria la curació. La dona, en veure que el consell del jueu no funcionava, decideix pregar a sant Esteve i el sant li torna la salut. L'inici d'aquest passatge, en els diferents testimonis, és el següent:

¹³⁴ Varazze, *op. cit.*, p. 80. [La traducció d'aquest fragment es pot trobar a Santiago de la Vorágine *op. cit.*, p. 61: *Algunos miembros de la sinagoga de los Libertinos se enfrentaron con el santo. Llamábanse «libertinos» a los hijos de los esclavos libertos, es decir, emancipados. Es curioso que los primeros que corporativamente, o sea, como grupo social, se opusieron a la acción misionera de los apóstoles, fueran personas de condición servil y de raza de esclavos. Los Cirenenses, oriundos de la ciudad de Cirene, los Alejandrinos y otros procedentes de Cilicia y de Asia, miembros todos de la mencionada sinagoga, fueron quienes provocaron las disputas con san Esteban*].

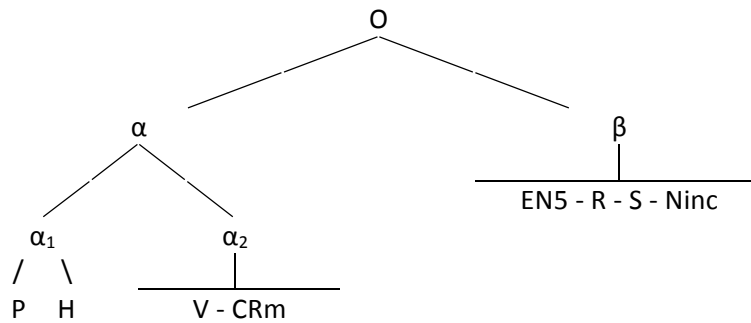
	V	CRm	H
	una fembra era qui auia nom patronia . on con fos mout trebalada . per longua malautia e per neguns metgamens ela garir no pogues e ab .i. jueu metge de son mal saconcelas	i ^a femna era <i>que</i> hauia nom patronilla hon con fos molt treballada per longa malautia E per neguns metgamens ella no pogues garir e ab .j. juseu metge de son mal se consellas	una fembra era qui auia nom patronia / en con fos molt trabaylade per longa malaltia. e per naguns metjamens ela gorir no poges / e ab .i. jueu metga de son mas saconceylas
EN5	R	S	Ninc
Una matrona per nom patronia que fo longua ment turmentade de gren malaltia e con nagues fets molts metgamens ela <i>sen ana a .i. jueu phisich per tal que li donas als cuns latouaris ho axarops qui la guarissen.</i>	Vna matrona per nom Patronia : que fon longament turmentada de gran malaltia e com hagues fets molts metjaments: <i>aconsellas ab vn jueu fisic que li mostras alguns exarops e letouaris o altres coses que la guarissen.</i>	Vna matrona per nom Patronia : que fon longa ment turmentada [de] gran malaltia e com hagues fets molts metjaments: <i>aconsellas ab vn jueu fisic que li mostras alguns exarops e letouaris o altres coses que la guarissen</i>	vna matrona per nom Patronia : que fonch longament turmentada de gran malaltia: e com nagues fets molts metjaments: <i>aconsellas ab vn jueu fisic que li mostras alguns exarops e letouaris o altres coses que la guarissen</i>

- ~ P i H parlen d'una *fembre*, mentre que V i CRm usen el mot *femna*. Els altres quatre fragments, en canvi, usen el mot *matrona* que designa una dona respectable.
- ~ A V i CRm la dona es denominada *Patronilla* / *Petronilla*. Els altres sis fragments coincideixen en el nom de *Patronia*.
- ~ Als FS que derivarien de l'arquetipus α , es fa referència al jueu com a metge, mentre que als de l'arquetipus β , apareix com a físic.
- ~ La darrera part del fragment també es diferent. A banda de la diferència de redacció, els FS de l'arquetipus β afegeixen text i parlen de xarops i electuaris, remeis que no contemplen els manuscrits que derivarien de l'arquetipus α , ni tampoc especificaria el text llatí de Voragine:

Aliud similiter in eodem refert miraculum quòdnam quedam matrona nomine Patronia, cum diu infirmitate gauissima torqueretur et multa adhibens remedia nullum sentiret liberationis uestigium, tándem quendam ludem consuluit qui annulum quendam cum quodam lapide tribuit ut ipso annulo cum chorda ad nuda corporis cingeretur et ex uirtute illius lapidis beneficium reciperet sanitatis; sed dum hoc nihil sibi ualere conspiceret, ad ecclesiam protomatyrz properauit et por sua salute instintius beatum Stephanum exorauit. Tunc subito insoluta chorda et illeso annulo remanente annulus in terram prosiliit et continuo perfecte sanata se sensit.¹³⁵

¹³⁵ Varazze, *op. cit.*, vol. I, p. 84.

Tenint en compte aquestes darreres variants, l'*stemma* proposat seria el següent:

4.2.1 L'establiment d'arquetipus

L'existència de dos arquetipus, que van servir de models per a les versions existents, és evident des del començament de la lectura. No només ho evidencia l'absència de pròleg en quatre dels vuit *FS* catalans, sinó que, visualment, l'extensió dels textos pertanyents a l'arquetipus α contrasta amb la llargària de l'arquetipus β , molt més curta. β com a norma general, presenta un text reduït als episodis més importats de la vida de sant Esteve. El resum que β ofereix de la vida del sant conserva només allò que incumbeix directament a la vida del sant eliminant sovint bona part de les referències morals i, sobretot, les innecessàries repeticions que fan més feixuga la lectura. Tot i això, el text dels miracles, la part més important de la vida de sant Esteve perquè argumenten la seva santedat, mantenen una extensió similar a tots vuit *FS*.

Per contrastar les diferències en alguns fragments del relat, es prendrà el passatge en què sant Esteve ha estat acusat de blasfemar contra Déu, contra Moisès, contra la Llei i contra el Temple. Tanmateix se sap defensar de les quatre blasfèmies. Els jueus, que no poden guanyar la batalla dialèctica contra sant Esteve, decideixen vèncer-lo amb el turment de la lapidació. Sant Esteve, que no aconsegueix fer-los desistir en la seva determinació, acaba orant per ells i demanant a Déu que els excusi. Per aquest passatge, CRm, en qualitat de representant de l'arquetipus α , presenta el text següent:

C// E quant vaseren los juseus que per aquesta manera nol podien sobrar la .iij. manera del acombatre els preseren per lo qual lo cuydauen sobrar so es que per turments almenys lo cuydauen sobrar C// E quant ho vese sent Steue ell volch seruar lo ma [22ra] nament de deu qui mana que hom corregis son frare perque en .iij. maneres el ses forsat de corregir de la lur gracia malesa so es per uergonya. E per temor C// E per amor Primerament los corri per vergonya de la duresa dels corses dels E per la mort que fasien molt cuytosament dels sans dient ab dura paraula e ab durs coratges e ab aureles

sordes a nos tostamps e al sant sperit auets contrastat¹³⁶ axi con faseren los pares *vostres* e enaxi con o fets vos los quals no an seguit los dits *dels profetes* ans an morts aquells qui aministraren laveniment de ihesu *cris*. en lo qual loch axi *quant* diu la glosa .iij. graus pausa de la *malesa dels C*// la *primera* es *que* al sant *sperit* *contrastaren* / lo *Segon* es *que* los *proffetes* encausaren llo ters es *que* els tresens en la lur *malesa* els sans de deu orriblament auciren mas cor lo lur *ffront* era ad ells feyt senes vergonya *com* dal femma e no sabien auer vergonya ni podien la lur *malesa* *desemparar* enans quant ausien aytals *paraules* tot llur cor lurs *trencaua* e les dents *contra* sent Steue strenyien Enapres corregi ells per temor asso dient eu veu star jhesu *cris* a la dextra del seu pare encays *apparellat* de judar a mi e *dels meus* aduersaris *condanpnar C*// On con sent Steue fos ple del sant *sperit* esgardan en lo cel vese la gloria de deu E dix veus que eu veg los cels vberts ell fil del home ço es de la verge stant a la dextra part de la virtut / [22rb] de deu E ya fos so *que per* vergonya e per temor los ages corregits Encara per tot aço els de mal a ffer ad ell nos *gequiren*¹³⁷ *C*// Enans¹³⁸ eren pus maluats *contra* ell *que* dabans no eren *cridans* **ab grans veus ab les aureles tapades** segons *que* diu la glosa per so *que* ells ausin mal dien dels **E de correntes tots ensemps contra ell vengren e gitaren ell deffora la Ciutat en lo qual loch lo lapidaren** // la qual causa ells / cuydauen fer segons *que* lig manaua *quels* mals dients *contra* de deu e de la sua lig fora la Ciutat los quals fossen alapidats **E aquells .ij. falses testimonis** *qui* *contra* ell dixeren primers .i^a. **pera li deuia hom gitar segons que la lig disia dient** / lla *primera* ma *dels* testimonis alabesera¹³⁹ el so es lo mal dient / **perques despullaren los vestiments per so que del nol se solassen alapidan ell** *C*// O per ayso los despullaren que mills e pus abtament lo pogessen alapidar **los quals vestiments pausaren als peus dun jouensell / qui era appellat saul / En apres fon appellat pau lo qual paul dementre quels vestiments dels labesadors gardaua per os que mills senes enpaytament lo pogessen alabesar** On con ells no pogessen sobrar per vergonya ni per temor de tant gran *cruseltat* *C*// la iij^a. manera apare¹⁴⁰ la per so *que* almenys que per amor los corregis e no fo ges¹⁴¹ *pocha* lamor la qual ab els ensenya *quant* per si e per ells feu *oracio* a deu per so *que* la sua *passio* nos *perlongas* per la qual causa eren [22va] els pus culpables a deu E per ells feu *oracio* *deus* *pregan* *que* *aque*lo *que* ells *fasi*en nols comtas a peccat

Els testimonis de l'arquetipus β conserven només les parts assenyalades amb negreta, encara que amb variants de redacció, oferint un text breu i reduït a la informació essencial: que el sant va ser portat fora de la ciutat per ser apedregat, que els primers testimonis van ser els primers en començar a lapidar-lo, que es van haver de despullar per tal que els vestits que duïen no s'embrutessin i que l'encarregat de guardar-los era Pau, abans conegut com a Saül. El fragment no recull, però, el manament de Déu per intentar corregir les actituds dels irracionals que es deixen dur per la seva maldat. Així, la versió que transmeten els textos que formen part de l'arquetipus β , representada aquí per R, és la que segueix:

Perque los jueus veent que nol podien sobrar ab *grans* crits per tal *que* nol hoysen: *tancaren* lurs orelles: e tots ensemps de vn cor ab *gran* ardiment vengueren *contra* sanct Esteue gitaren en lo fora de la ciutat: e apedregaren lo. e aquells dos falses testimonis: gitaren li la primera pedra dient: *que* axi ho manaua la ley: que los testimonis quel apedregasen e despullaren se per tal *que per* lo tocament dell: no fossen los vestiments dells ensutzats: e *que* ells fossen pus delliures per a lo apedregar. E posaren les vestidures als peus de vn jove *que* hauia *nom* Saul *qui* apres fon nomenat Pau: lo *qual* guardaua les vestidures de aquells: e de tots los altres *que* lapidauen

¹³⁶ *Contrastar*, 'resistir', DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 2/01/14]; 'contrariar', Vocabulari de la llengua catalana medieval de Lluís de Saint-Germain (d'ara endavant Farauo), dir. Germà Colón Domènech, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, en línia: <http://www.iec.cat/farauo/>, [data de consulta: 2/01/14].

¹³⁷ *Gequir*, *jaquir*, 'deixar', DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 02/01/14].

¹³⁸ 'enans', 'abans', DCVB, DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 02/01/14]; 'al contrari', Farauo, *op. cit.*, [data de consulta: 02/01/14].

¹³⁹ *Alabesar*, *alabear*, 'apedregar', DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 02/01/14].

¹⁴⁰ *Aparer*, 'aparèixer', DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 02/01/14].

¹⁴¹ *Ges*, 'gens', DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 02/01/14].

Més endavant, s'explica, basant-se en el llibre de sant Agustí, *De civitate dei*, com sant Esteve es manifestava sant a través dels seus miracles. El primer dels miracles reconeix un poder guaridor a les flors que els fidels col·locaven damunt el seu altar: aquestes flors tenien la capacitat de sanar malalts. El segon miracle — al qual ja s'ha fet referència anteriorment— explica la curació d'una dona, de nom Patrònia, que va aconseguir sanar pregant sant Esteve. El tercer miracle, conta la història de la curació de dos dels deu fills d'una dona que patien horribles turments a causa de les seves malalties. El primer miracle recollit per P explica:

C// Recomta sent agusti qui fo doctor molt subtil quel benauyrat baro **sent esteue en tots miracles se manifesta** sant dien **que ·vj·[21 rb] mortz** per sos meritz **ressucita** · e que molt es **persones de diuerses malauties sana** esters aquests miracles altres miracles del recomta · los quals son dignes que hom los aga en memoria · cor recomta que alcunes **gens posauen flors sobre laltar de sent esteue** · enapres els les recibien del autar · **e puy les posauen sobre los malautes** · per les quals marauelosament **eren sanatz** · **Encara mes recomta sent agusti** quels draps que eren del altar de sent esteue preses e sobre malautes · posatz mantinent eren los malautes sanatz · Cor segons que diu **en lo .xx.ij. libre de la ciutat de deu** · que flors de laltar de sent esteue resebudes sobre los uls duna fembra sega foren posades per que mantinent usee **C// E recomta sent agusti** en aquel mesex libre **que ·i· baro era duna ciutat qui auia nom merçal qui era home no fezel · lo qual en neguna manera a deu conuertir nos uolia · on con el fos mout malaute · son genre qui era home mot fezel a la esgleya de sent esteue uenc · e pres de les flors qui eren sobre laltar les quals posa sobre lo cap de son genre** e con el **ab les flors que tenia sobrel cap sadormis** · demantinent **ans del mati el crida dien que hom tramezes al bisbe de la ciutat · E con lo bisbe no fos en la Ciutat ·i· preuere uenc** a el · **al qual lo malaute dix que el cresia en deu ihesu crist per la qual cosa lo preuere mantenen lo bateya** · e dementre que uisc aquesta paraula ac totz temps en sa boca dien · O ihesu crist receb lo meu espirit · les quals paraules dix en lati sent esteue · mas aquel no o sabia que sent esteue les dixes

El text és lleugerament més curt perquè, com que interessa la història de Marçal, omet l'exemple de la dona que gràcies a les flors va recuperar la vista i d'altres elements repetitius, la supressió dels quals no interfereix en l'explicació del miracle. Així, en Ninc es pot llegir:

E recompta sant agusti que sant esteue per molts miracles fonch clarificat: axi que resuscita .vi. morts e guarí molts malalts de diuerses malalties. Diu encara que les flors qui eren posades en laltar de sant steue: e despuis eren posades sobre los malalts tantost eren sanats e curats daquella malaltia que hauien. **C// Recompta** encara sant agusti en lo libre de ciuitate dei: que com vn baro princep de vna ciutat per nom mercial: qui no era cristia nes volia conuertir per neguna manera a la fe de ihesu crist: fonch malalt greument: e lo seu gendre qui era hom fel: ana a la esglesia de sant steue: e de aq[ue]lles flors qui eren sobre laltar pres e posa les dauall lo capsal del lit de son sogre amagadament: e com ell sobre aquelles dormis: com vench lendema mati crida: que anassen al bisbe que volia parlar ab ell. E com lo bisbe no fos en la vila: lo capella vingue e confessas dell e batejas tantost: e puy fonch ver chrestia e tant quant visque dix tostemps. Accipe *spirituz* [sic] meum domine: encara que no sabia que aço eren les pus darreres paraules de sant steue.

Aquest miracle explica que un gendre molt creient que tenia el sogre molt malalt va agafar flors de l'altar de sant Esteve i les va col·locar al llit del sogre per afavorir-ne la curació. Tanmateix, el manuscrit P, i també V, CRm i H, perpetua un error que devia contenir l'arquetipus α : el segon *genre*, en realitat hauria de ser *sogre*:

son genre qui era home mot fezel a la esgleya de sent esteue uenc · e pres de les flors qui eren sobre laltar les quals posa sobre lo cap de son genre (P)

Cal assenyalar que l'arquetipus β no transmet aquesta lliçó "genre", per la qual cosa EN5, S, R i

Ninc reporten la traducció:

e lo seu gendre qui era hom fel: ana a la esglesia de sant steue: e de aq[ue]lles flors qui eren sobre laltar pres e posa les dauall lo capsal del lit de son sogre (Ninc)

Un altre exemple és el colofó de la vida de sant Esteve introduceix sant Joan i els Innocents, i així es pot llegir a H:

Es notadora cosa / *que sant steuen en aquel dia / axi con dit es sofri pacion* · el qual dia fa hom festa del seu **trobament** · lo qual fo trobat en aquest dia · Mas per que son mudades les festes dels sans / que nos fan aquel dia que *per* deu diras · *quant* del trobament de les festes tractaren › mas / are en present abasta so que direm · so es que *per* .iij. rahons aquestes .iij. festes en la esgleya senseyen / apres la natiuitat de *críst* enaxi o uolch ordonar / la esgleya. **La primera rahon es · que axi jhesucrist con a espos e cap de tots los seus compayons / sien ajustats / per so que can fo nat jhesucrist qui fo espos de la [e]sgleya en aquesta manera .iij. compayons a si ajusta / dels quals compayons es dit al libra dels cans · dien lo meu amic molt clar / e de uermeyla color / entre mill . le elegut / tot nedeu¹⁴² · aso pot dir quant a sen johan › euangelista *que fo molt gracios confasor / be colorat per rojor | En cant a sent esteuen es uist que fo alegut de mil homens e quant a la companya dels innocens qui foren uergens sa pot alo matex dir* C// La sagona rahon de les festes es que axi con la esgleya › de tots los martirs · sagons *lus* dignitats / ajusta ensem / dels / quals fo cosa de lur martiri la natiuitat de *jhesucrist* per que faren .iij. maneres de martirs / so es ·uns que foren · per uolentat · e per obra sagons uolentat / mas no per obra. Los terses foren per obra mas no / per uolentat- La primera fo en sant steue la sagona fo en sant johan / euangelista . la tersa fo / en los innocens /**

mentre S ofereix una versió diferent:

Es notadora cosa *que sant steue en aquest dia no fon martirizat*: mas en aquell dia lo qual la **inuencio** dell es celebrada. Empero de la inuencio dell es dita: *per ço com lo seu cors fon trobat*. Mas perque les festes foren mudades lauors ho direz [sic] *com parlarem* de la sua inuencio. Empero quant al present aço hauem dit e basta que per dues rahons la esglesia ne fa festa: ço es a saber en la natiuitat de jesu crist e axi ho volgue ordenar: *que tres companyons fossen aiustats ab ell apres la sua natiuitat dels quals fon la vn sant iohan euangelista: e laltre sant steue: e lo terç los innocents: e aquests foren aiustats per martiri a la natiuitat de jesuschrist: car martiri en tres maneres es contengut. Lo primer es per voluntat e per obra ensem. Lo segon es per voluntat [mas] [xxiii vb] no per obra. Lo tercer per obra: mas no per voluntat. Lo primer fon del benaumentat prothomartyr sanct steue. Lo segon fon del glorios sant iohan apostol e euangelista. E lo terç fon dels innocents.*

La celebració en honor a sant Esteve apareix immediatament després de la nativitat de Crist, seguida per les festes de sant Joan Evangelista i els Innocents, celebrades el 27 i el 28 de desembre, respectivament. Ara bé, segons aquest text, en aquest dia, el 26 de desembre, no va ser martiritzar ni tampoc es va trobar el seu cos¹⁴³. Per això, l'autor indica que més endavant es tractarà del canvi de les celebracions en honor als sants. Ambdós textos, però, presenten matisos sent P més extens i lleugerament més difícil d'entendre, mentre que S, en abreujar-lo, li atorga més fluïdesa i, per extensió, en facilita la comprensió.

¹⁴² *Nèdeu*, 'net'.

¹⁴³ La invenció del cos de sant Esteve té un tractament especial a la LA en el capítol CVIII, *De inuentione corporis sancti Stephani*. Varazze, *op. cit.*, vol. II, p. 711-717.

Els testimonis triats de cadascun dels arquetipus α i β usen referències temporals diferents: mentre que a S, es pot llegir *en aquest dia* i, per tant la proximitat dóna a entendre que es refereix al dia en què se celebra la seva festa, el dia 26 de desembre, H, transmet *en aquell dia*, en referència al dia del seu trobament o el dia del seu martiri.

D'altra banda l'arquetipus α es refereix al trobament del cos de sant Esteve, mentre que l'arquetipus β es refereix a la invenció del cos de sant Esteve i l'acompanya del corresponent aclariment, això és, que invenció equival a trobament. Ambdues paraules són lliçons equipol·lents, però el fet que cadascun dels arquetipus es dacanti per l'ús d'una o una altra podria ser considerat un tret significatiu.

En general, la redacció que presenten els textos de l'arquetipus β , en què s'ha eliminat la lloa a sant Joan Apòstol i Evangelista i al mateix sant Esteve, i que sí es conserva a l'arquetipus α , és molt més entenedora i fluïda. Finalment, cal remarcar que la referència a sant Esteve com a protomàrtir només s'ha conservat a S i R.

Cada exemple analitzat confirma la hipòtesi de l'existència dels dos arquetipus α i β , i s'ha pogut determinar que els testimonis derivats de l'arquetipus α s'agrupen en dues famílies, que han estat identificades com a α_1 i α_2 . A partir d'aquí, però, s'intentarà explicar què succeix amb els testimonis catalans dels FS que agrupa l'arquetipus β .

4.2.2 L'establiment de subarquetipus.

El següent fragment obre una nova possibilitat a l'establiment dels subarquetipus:

P	V	CRm	H
e per asso consiratz uosaltr\e/s barons frares quals de uosaltrés .vij. home/s qui sien de bon testimoni e sien plens de sent spirit · e de sauiea · los quals establescam en aquel seruici a fer · on diu la glosa · per so que nos aministrem e que sien maiorals dels nostres aministradors · mas nos emperó en <i>oracio</i> e en presican estarem e serem · les quals paraules plagren a tots	«E per aysò considerats vosaltres, barons frares, quals de vosaltres VII homes qui sien de bon testimoni, e sien plens del Sant Sperit e de saviesa, los quals stabilisquen en aquell servesi a ffer.» On diu la Glosa: «per ço que a nós aministren e que sien mayorals dels nostres ministradors ; més nós, emperó , en <i>oració</i> stans, e en predicació starem e farrem ». Les quals paraules plageren a tots;	C// E per ayso considerats vosaltres barons frares quals de vosaltres .vij. homes qui sien de bon testimoni E sien plens del sant sperit de sauises los quals stabilisquen en aquell servesi a ffer C// On diu la glosa per ço que a nos aministren E que sien mayorals dels nostres ministradors mes nos emperó en <i>oracio</i> stans E en predicacio starem e farem les quals paraules plagren a tots	E per so concirats uos uosaltrés barons frares quals de uosaltrés .vij. ome/s qui cien / de bon testimoni / e sien plens de sant sperit [xiiij rb] e de sauiesa los quals stablesquen aquel seney a fer / on diu la glosa › per so que a nos aministren / e que sian mayorals dels nostres aministradors / mas nos emperno en <i>horacion</i> e en preicacion sareme e estarem › les quals plagren a tots

EN5	R	S	Ninc
?	Per ço senyors preneu set persones de vosaltres que sien bones e plenes del spirit sanct: e plenes de sauiesa: les quals sien constituïdes sobre aquests actes <i>que</i> seruesquen: e <i>que</i> regesquen los seruidors: e nosaltres treballarem a preycar : e pregarem deu per tots	Per ço senyors preneu set persones de vosaltres que sien bones e plenes del spirit sanct: e plenes de sauiesa: les quals sien constituïdes sobre aquests actes <i>que</i> seruesquen: e <i>que</i> regesquen los seruidors: e nosaltres treballarem a preycar : e pregarem deu per tots	Per ço senyors preneu set persones de vosaltres que sien bones e plenes del spirit sant: e plenes de sauiesa: les quals sien constituïdes sobre aquests actes que seruesquen e que regesquen los seruidors: e nosaltres treballarem a prehicar : e pregarem deu per tots.

A excepció d'EN5, que no conté aquest fragment, els testimonis V i CRm pertanyents a l'arquetipus α , i tret de petites diferències, segueixen el mateix text. Però els manuscrits P i H, encara que convergeixen en bona part del text, presenten algunes diferències que podrien fer pensar en un model diferent per a cadascun d'ells. Aquestes divergències són:

asso consiratz (P) / so concirats (H)

stablescam en aquel seruici (P) / stablesquen aquel seruey (H)

en presican estarem e serem · les quals paraules plagren a totz · (P) / e en preicacion sareu › e estarem › les quals plagren a tots (H)

Certament, els dos primers exemples són lectures equivalents; en el cas del tercer, però, *presican / predicacion*, canvia l'ordre dels verbs *estarem e serem* per *sareu › e estarem*, i elimina el mot *paraules*. Aquest exemple podria fer pensar en una derivació de diferents còpies del subarquetipus α_1 , com ja s'ha apuntat anteriorment.

El següent exemple reforça aquesta hipòtesi:

P	V	CRm	H
En apres sescusa de la segona balfemia que disien los falses testimonis que el auia dita de moysen · Lausan moysen en moltes maneres dauant totz · cor lazauel maiorment de tres coses · so es de gran amor · <i>cor el ausis per amor sel qui feria egipte en lo desert</i> · e de la familiaritat que el ac ab deu cor mo[[]tes uegades el ab deu parla mo[[]t priuadament	En après, s'escusà de la II balfemia que disien los falses juseus que ell havia dita de Moysèn. llausa Moysèn en moltes maneres davant tots; cor ell lausa-lo mayorment de III causes, so és, de gran amor, <i>cor el ausis per amor sel qui farí a Egipte; e lausa'l molt de miracles que fasía en Egipte e en lo desert</i> ; e de la familiaritat que ac él ab Déu, cor moltes vegades él ab Déu parlà molt priuadament.	Enapres sescusa de la .ij. balfemia que disen los falses juseus testimonis que ell auia dita de Moysen / llausa Moysen en moltes de maneres dauant tots / Cor ell lausallo mayorment de .iij. causes so es de gran amor C// <i>Cor el ausis per amor sel qui fari a egipte / E lausal molt dels miracles que fasía en egipte e en lo desert</i> E de la familiaritat que ac el ab deu. Cor moltes vegades el ab deu parla molt priuadament	C// Enapres sescusa / de la sagona balfemia que dayien los falses testimonis / loal auia dita de moysen loan moysen en moltes coses dauant tots. e loauel maiorment de .iij. coses / so es de gran amor / <i>car el ocis / per amor cel que faria egipte / E loal molt dels miracles que fayia \en/ egipte / e en lo desert</i> / e de la familiaritat que el ac ab deu / car moltes uegades ab deu parla molt priuadament

~ *los falses testimonis* de P, CRm i H es converteixen en *los falses juseus* a V. Però V podria haver tingut un model que contingué aquesta variant perquè el copista de CRm escriu la paraula *juseus* i després la tatxa per substituir-la per *testimonis*, és de

suposar perquè tant el text anterior a aquest fragment com el que segueix sempre refereix *falses testimonis*, mai *falses juseus*.

- ~ H llegeix *coses* en comptes de *maneres* i es decanta per *loar*, forma menys arcaica que *lausar*.

Més endavant, es pot comprovar que el copista va cometre un error. Com a conseqüència d'un salt d'igual a igual —error anomenat homeotelèuton—, a P li falta una frase que facilitaria la comprensió del text: el copista es va saltar la primera paraula *Egipte*. Si P escriu *cor el aucis per amor sel qui feria egipte en lo desert*, la resta fa:

cor el ausís per amor sel que farí a Egipte; e lausà'l molt de miracles que fasia en Egipte e en lo desert (V)
 cor el ausis per amor sel qui fari a egipte / E lausal molt dels miracles que fasia en egipte e en lo desert (CRm)
 car el ocis / per amor cel que faria egypte / E loal molt dels miracles qye fayia \en/ egipte / e en lo desert (H)

En el cas dels testimonis pertanyents a l'arquetipus β , en aquest fragment presenten una redacció força distinta:

EN5	R	S	Ninc
<p>C// Escus me encare de la segona blasfemia contra moysen esser dita cor aquel yo nol blasme ans lo lou en moltes. guises e senyaladament per .vj. coses per gran feruor que hac de bona emueya car ocis el Regne de Egipte li rem e fou miracles en lo desert e fo gran familiar de deu e para ab deu moltes de ueguades familiarment donchs aytal propheta no fa ablarfemar.</p>	<p>. Escus a mi mateix de la segona blasfemia contra moyses ans loa aquell moyses en moltes maneres: e senyaladament per tres coses: per feruor de bona enueja: car el mata lo egiptia en egipte ferint: e feu miracles en egipte: e en lo desert e fon en la familiaritat de deu.</p>	<p>Escus a mi mateix de la segona blasfemia contra moyses ans lou aquell moyses en moltes maneres: e senyaladament per tres coses: per feruor de bona enueja: car ell mata legipcia en egipte ferint: e feu miracles en egipte: e en lo desert e fon en la familiaritat de deu.</p>	<p>Escus a mi mateix de la segona blasfemia contra moyses ans lou aquell moyses en moltes maneres: e senyaladament per tres coses. Per feruor de bona enueia: car ell mata legipcia en egipte ferint: e feu mira cles en egipte: e en lo desert: e fonch en la familiaritat de deu</p>

En aquest punt, es pot constatar com EN5 marca distàncies amb els altres tres testimonis:

- ~ l'inici de l'exemple *escus me* és diferent, i l'ús de la paraula *guises* en comptes de *maneres*, encara que lectures equipol·lents, es poden considerar com una diferència a tenir en compte.
- ~ escriu .vj. en comptes de *tres* que és el numeral correcte, d'acord amb allò que segueix. Tot i que aquest error podria haver estat causat per un error de lectura.
- ~ conté fragments que no apareixen en els altres tres:

car ocis el Regne de Egipte firent (...) gran familiar de deu e parla ab deu moltes de uegua des familiarment donchs aytal propheta no fa ablasfemar (EN5)

Tanmateix, aquest passatge transmès per tots els testimonis resulta força críptic pel que fa a la referència a l'Egiptià. No sé sap què volen dir exactament, i no s'entén perquè falta informació, perduda en el traspàs de còpia a còpia. La seqüència hauria de contenir això que segueix:

Deinde excusatus de secunda blasphemia in Moysen multipliciter commendando. Commendat enim eum in precipue a tribus, scilicet a zeli feruore, quia percutientem Egyptium interfecit, a miraculorum operatione, que in Egypto et in deserto fecit, et a dei familiaritate, quia pluries cum deo familiaritater locutus fuit.¹⁴⁴

El següent exemple conté diferències prou significatives:

P	V	CRm	H
<p>On quant els ueseren · que per aquella manera de batalla nol pogren sobrar en la segona manera lol combateren <i>axi con sobredit es</i> · so es que ab falses testimonis lo cuydaren sobrar · per so cor · ij · testimonis de · iiij · maneres de blasfemia lacusaren · per que lo amenat pres en la casa del conseyl els · iiij · falses testimonis dixeren · que el desia mal de deu e de moysen e de la lig · e del temple Aquesta fo la segona batalla · e axi con totz lo guardauen els ueseren que en lo conseyl la cara del aytal con afas dangel guardaua · veus lo segon adiutori que el ac de deu · En apres recompta la uictoria de la segona batalla <i>quant</i> los falses testimonis agren aquelo que dit es <i>contra</i> el perpensat · de les quals coses PER EL MARAUÉLOSAMENT foren confuses</p>	<p>on, quant ells en aquesta manera de batalla no-l poguessen sobrar, en la IIª manera, lo combateren <i>axi com dit és de sobre</i>, so és, que ab falsos testimonis lo cuydaven sobrar, per so car II testimonis de blasfèmia e de II maneres de blasfèmia l'acusaren; per que lo amenat après la casa del cònsol, e dos falses testimonis dixeren que ell desia mal de Déu, e de Moysèn, e de la lig, e del temple. Aquesta fo la IIª batalla. E, axí com tots lo gardaven, ells veseren la cara d'él en lo conseyl; axí e adtal com afas d'àngel gardaven. Veu la IIª victoria que ell ac de Déu. En après se recompta la victòria de la IIª batalla, quant los falses testimonis agren aquèlo que dit és contra ell perpensat de les quals raons PER ELL MERAUÉLOSAMENT foren confuses</p>	<p>On <i>quant</i> ells <i>que</i> en aquesta manera de batalla nol poguessen sobrar C// En la .ijª. manera lo combateren <i>axi con dit es de sobre</i> so es <i>que</i> ab falses testimonis lo cuydauen sobrar per ço car .ij. [21 va] testimonis de blasfemia o de .ij. maneres de blasfemia lacusaren per que lo amenat apres a la casa del cònsol E dos falses testimonis dixeren que ell desia mal de deu E de Moysen E de la lig / E del temple / Aquesta fo la .ijª. batalla E axi con tots lo gardauen ells veseren la cara del en lo conseyl axi e adtal afas dangel gardauen. veus la .ijª. victoria que ell ac de deu C// En apres se recompta la victòria de la .ijª. batalla <i>quant</i> los falses testimonis agren aquelo que dit es <i>contra</i> ell <i>prepausat</i> de les quals raons PER ELL MERAUÉLOSAMENT foren confuses</p>	<p>on con els uaeren que per aquesta · batayla nols pogesen sobrar / en la sagona manera lo combateren <i>axi con desobra es dit</i> / So es que de falses testimonis · lo cuydauen sobrar / per so car de testimonis de · iiij · maneres / de blasfemias lacusaren / per que lo amanat pres en la casa del cònsol / els · iiij · falses testimonis dixeren / que el dayia mal de deu e de moysen e de la lig / e del temple › aquesta fo la sagona bataya · E axi con tots lo gardauen els uaeren la cara del aytal con fas dangel / veus lo sagon uictori que el ac de deu C// En apres sa racomta la uictoria de la sagona batayla can los falses testimonis agren alo dit / que lo dit es · <i>contra</i> el e les \quals coses/ MARAUÉLOSAMENT PER ELL foren confuses /</p>

V i CRm contenen la mateixa redacció. Presenten, respecte de P i H, diferències que validen l'existència dels dos arquetipus α_1 i α_2 :

¹⁴⁴ Varazze, *op. cit.*, vol. I, p. 81. [La traducció d'aquest fragment es pot trobar a Santiago de la Voràgine *op. cit.*, p. 62: *La segunda acusación, es decir, la relativa a que había blasfemado contra Moisés, refútola de muchas maneras, principalmente ponderandon tres cosas, a su juicio muy importantes, que en Moisés se dieron: el fervor de su celo al dar muerte al egipcio que había maltratado a un judío, los grandes milagros que obró en Egipto y en el desierto, y la familiaridad que tuvo con Dios, con quien frecuentemente conversava*].

- ~ P i H anuncien quatre maneres de blasfèmia, mentre que V i CRm només en citen dues.
- ~ P i H expliquen que sant Esteve va ser portat *pres* a la casa del consol després d’haver estat acusat de les quatre blasfèmies. Per la seva banda, V i CRm, en substituir *pres* per *apres*, donen lloc a una altra seqüència: primer l’acusen de blasfemar per després portar-lo davant el consol, sense fer referència a la condició de reu.
- ~ P i H parlen d’*adjutori* mentre que V i CRm parlen de *victòria*:

Tanmateix, P i H contenen errors que consoliden la diferència de model en:

- ~ porque fo amenat pres en la casa del *consej* (P) / per que fo amanat pres en la casa del *consol* (H)
- ~ els ueseren *que en lo consej* la cara del aytal con afas dangel (P) / els uaeren la cara del aytal con fas dangel (H)
- ~ adiutori (P) / aujotori (H)

Comparats amb el corresponent fragment en llatí, s’observa que les traduccions catalanes dels testimonis de l’arquetipus α presenten divergències amb el text de Voragine:

Videntes igitur quod per hunc modum pugnandi eum non possent superare, ad secundum modum callide se conueterunt ut scilicet eum falsis testibus superarent. Submiserunt enim duos falsos testes qui eum de quadruplici blasphemia accusarent. Adducentes itaque eum in concilium falsi testes eum de quatuor accusabant, scilicet de blasphemia in deum, in Moysen, in legem et in tabernaculum siue templum: ecce prelium. ‘Et intuentes eum omnes qui sedebant in concilio uiderunt faciem eius tamquam faciem angeli’: ecce auxilium. Deinde ponitur huius secunde pugne uictoria, cum falsi testes de hiis omnibus confutantus.¹⁴⁵

Tanmateix, aquest mateix passatge, tot i que es pot reconèixer perquè manté la informació essencial, és força diferent en els textos de l’arquetipus β que, fidel a la simplificació com la principal característica, presenten una altra redacció:

EN5	S	R	Ninc
<i>C// E quant los iueus ueeren que per aquela manera de disputacio nol podien sobrar moxonament falsa li comensaren la segona batayla enaxi quel amenaren denant .ij. falses testimo nis quil acusaren falsament de .iiij. coses de blasfemia a contra deu e contra moysen e contra la lig e contra lo tabernacle e contra lo temple mas els ueent la cara resplendent de sent Esteua qui era axi luent con afas dangel no agreu uou ne paraula qui</i>	<i>Donchs veent que per aquesta manera de combatre nol podien sobrar ne vencer: suaument e falsa li començaren la segona batala: per tal quel vensessen: tragueren contra ell testimonis. Car ells meteren dos testimonis quil acusaren falsament de quatre coses: ço es de blasfemia contra deu: e contra la ley: e contra moyses: e contra lo tabernacle: e contra lo temple: veus la batalla. E guardant tots aquells qui eren en lo consell:</i>	<i>Donchs veent que per aquesta manera de combatre nol podien sobrar ne vencer: suaument e falsa li començaren la segona batalla: per tal quel vencesen: tragueren contra ell testimonis. Car ells meteren dos testimonis quil acusaren falsament de quatre [sic] coses: ço es de blasfemia contra deu: e contra la ley: e contra Moyses e contra lo tabernacle e contra lo</i>	<i>Donchs veent que per aque sta manera de combatre nol podien sobrar ne vencer: suaument e falça li començaren la segona batalla: per tal quel vencesssen: tragueren contra ell testimonis. Car ells meteren dos testimonis quil acusaren falçament de quatre coses: ço es de blasfemia contra deu: e contra la ley: e contra moyses: e contra lo tabernacle: e contra lo temple. veus la batalla. E guardant</i>

¹⁴⁵ Varazze, *op. cit.*, vol. I, p. 80.

contra el poguessen ren du ne **mostrar** *perque* los testimonis e los altres foren confusos

la resplandor de la **cara** de sant steue: que era axi luent e clara com dangel. deus la ajuda. E vence contra el la disputacio: que no hague ren paraula que poguessen dir ne **mostrar** contra ell: e los testimonis e los altres se tengueren tots per confusos

temple: veus la batalla. E gurdant [sic]tots aquells qui eren en lo consell: la resplandor: de la **cara** de sanct Steue: que era axi luent e clara com dangel. deus li ajuda: e vence contra el la disputacio: *que* no hagueren paraula que poguessen dir ne **mostrar** contra ell: e los testimonis e los altres se tengueren tots per confusos:

tots aquells qui eren en lo consell la resplandor de la **cara** de sant steue: que era axi luent e clara com dangel. deus la ajuda: e vence contra ells la disputacio: que no hagueren paraula que poguessen dir ne **mostrar** contra ell: e los testimonis e los altres se tengueren tots per confusos

- ~ S, R i Ninc presenten la mateixa redacció. Només se'n destaca el verb *monstrar* de S, d'ús més antic, davant *mostrar* en EN5.
- ~ EN5 explica que sant Esteve va ser acusat de tres blasfèmies quan en realitat són quatre, com el mateix EN5 relaciona: contra Déu, contra Moisès, contra la Llei i contra el Temple i el Tabernacle.
- ~ EN5 usa la paraula *afas*, en lloc de *cara*, lectures equivalents. L'arquetipus α per aquest fragment, molt més extens, usava, per evitar-ne la repetició, *cara* i *afas*. Per contra S, R i Ninc descarten *afas*, forma arcaïtzant.
- ~ pel que fa a la redacció, es text que transmet EN5 és una redacció condensada del text, a vegades, sense gaire encert, fet que provoca confusió en la interpretació d'allò que es vol comunicar. Quan EN5 diu que:

no agren uou ne paraula *qui* contra el poguessen ren du ne mostrar *perque* los testimonis e los altres foren confusos

resulta molt més entenedora la versió que transmeten S, R i Ninc:

que no hagueren paraula que poguessen dir ne mostrar contra ell: e los testimonis e los altres se tengueren tots per confusos:

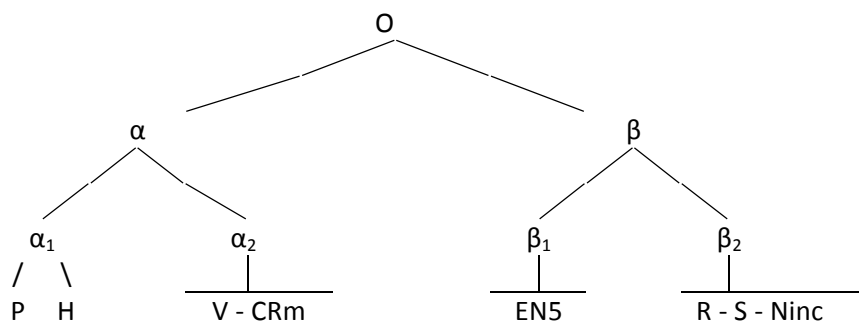
Val a dir que cap dels fragments recull la idea original del text de Voragine. De fet, el glosen i, en certa manera, el reinterpreten. A banda de la transfiguració del text de Voragine, només S, R i Ninc encerten a dir que els testimonis eren dos i que les blasfèmies van ser quatre; la resta equivoquen el numeral: P i H parlen de quatre blasfèmies, però primer anomenen dos testimonis que poc més avall es converteixen en quatre; V, CRm i EN5 equivoquen el nombre de blasfèmies en citar-ne dues i tres.

Sempre lleugerament més crític que S, R i Ninc, EN5 algunes vegades incorpora fragments —podria ser que es tractés de glosses marginals— que no es troben en cap dels set altres testimonis, independentment de l'arquetipus α o β :

EN5	S	R	Ninc
<p>C// E sent esteua escuas primerament de la blasfemia que deyem que auia dita contra deu e dix lo meu senyor deus qui parla als sants pares e a los prophetas a aquel atorch e dich que es glorios deus e aquel lou e deu esser loat de .iiij. coses. ço es que aquel es donador de gloria e es glorificador de salut e amador de los seus amans per que mescus que yo contra aquel senyor ren no dix</p>	<p>Prim[e]rument sant steue sescusa de la blasfemia contra deu dient. Deu qui ha parlat als pares: e als prophetes: aquell es deu de gloria e donador e possessor de la gloria: e es aquell al qual es de donar de juuentut gloria.</p>	<p>Primerament sanct Steue sescusa de la blasfemia contra deu dient. Deu qui ha parlat als pares: e [als pro]phetes: aquell es deu de gloria e donador e possessor: de la gloria: e es aquell al qual es de donar de juuentut gloria.</p>	<p>Primerament sant steue sescusa de la blasfemia contra deu dient. Deu qui ha parlat als pares: e als prophetes: aquell es deu de gloria e donador e possessor de la gloria: e es aquells al qual es de donar de juuentut gloria.</p>

- ~ De nou es fa palesa la separació EN5 / S, R, Ninc, ja que aquests últims contenen el text idèntic.
- ~ EN5 varia l'ordre de l'inici d'aquest fragment i afegeix el text *deyem que auia dita contra deu*, així com el fragment final que no es recull a cap dels altres tres exemplars que deriven de l'arquetipus β , ni tampoc en els que aplega l'arquetipus α .

A partir de tot això exposat, i com a conclusió provisional, es podria afirmar que de β derivarien dos subarquetipus: β_1 , de què resulta EN5, i β_2 , de què surten S, R i Ninc. D'acord, doncs, amb això, l'*stemma* proposat seria:

4.3 La vida de Sant Joan Apòstol i Evangelista

Sant Joan Apòstol i Evangelista va ser el deixeble més estimat per Déu. La seva vida explica que el sant va patir el turment de ser posat dins un recipient d'oli bullent del qual va aconseguir sortir sense cap mal, i que va ser exiliat a l'illa de Patmos. Relata aquesta vida que, entre d'altres miracles, va ressuscitar Drusiana, va tornar íntegres unes pedres precioses que

prèviament havien estat trencades, va veure verí sense patir cap mal, i va aconseguir retornar pel bon camí un jove que s'havia fet cap de lladres.

La vida de sant Joan, a diferència de la vida de sant Esteve, manté gairebé la mateixa extensió als vuits testimonis catalans del FS que la conserven. La redacció és força similar, i podria explicar-se perquè la vida de sant Joan, molt més narrativa, focalitza l'interès en la biografia del sant i les seves gestes. La vessant edificant i didàctica és present en la mateixa vida del sant, en l'exemple dels seus miracles, per la qual cosa no són necessàries les llargues dissertacions morals que sí conté la vida de sant Esteve. Per aquesta raó, tot i que la simplificació és la característica principal dels testimonis de l'arquetipus β , la reducció del text de la vida de sant Joan no és tan acusada com en la vida de sant Esteve. En general, sembla que l'objectiu del text derivat de l'arquetipus β sigui proveir el lector d'un text àgil i amè que es limiti a explicar les vides d'ambdós sants sense més pretensió, deixant que sigui el lector qui extregui la moral continguda en el relat de la vida.

Com en el cas de la vida de sant Esteve, es procedirà a comparar de manera sistemàtica diferents fragments prou significatius que permetin arribar a una hipòtesi sobre la filiació entre els vuit testimonis del FS que conserven la vida de sant Joan. L'objectiu d'aquest altre acarament és la refutació o confirmació de les hipòtesis que s'apuntaven amb la vida de sant Esteve.

La vida del sant s'inicia com segueix:

P	V	CRm	H
De sent Johan apostol e euang^llita · J ⁴ oan uol dir gracia del seyor · o en lo qual es gracia · o al qual es feta donacio per lo seyor · on per asso son entezes <i>quatre priuilegis</i> que foren en lo bonauyrat sent iohan	DEL NOM DE SANT JOHAN Johan vol dir gràcia del Senyor, o en lo qual és gràcia, e al qual és donat o al qual és feyta donació per lo Senyor. On per adsò són enteses <i>IIII</i> ^e <i>privilegis</i> , qui foren en lo benesurat sent Johan.	del nom de sant Johan l ⁴ ohan vol dir <i>gracia</i> del seyor o en lo qual es <i>gracia</i> / o al <i>qual</i> es donat. O al qual es feyta donacio. <i>per</i> lo seyor. On <i>per</i> adso son enteses <i>.iiij</i> ^e . <i>priuileges</i> qui foren en lo benesurat sent Johan	la entrepretacio del nom l ³ Ouan uol dir aytant con gracia / del seyor / o en lo qual es gracia / e al qual es donat / o al qual es feyta donacion / per lo seyor / en per asso son enteses <i>.iiij</i> . <i>priuilegis</i> / qui foren al benauyrat sant iouan
EN5	S	R	Ninc
de la entrepretacio del nom de l²ohan es entrepretat gracia sem iohan ⁴⁶ . de nostre senyor en la qual fo donade car. <i>ijj. perrogatiues</i> foren en sent iohan	La interpretacio de sanct Johan. iOhan es interpretat <i>gracia</i> de nostre senyor: en lo qual fon <i>gracia</i> e al qual fon donada. Car <i>tres priuilegis</i> foren en sant johan	La interpretacio de sanct Joan. lOan es interpretar <i>gracia</i> de nostre senyor en lo qual fon <i>gracia</i> e al <i>qual</i> fon donada. Car <i>tres priuilegis</i> foren en sanct Joan	La interpretacio de sant iohan. iOhan es interpretar <i>gracia</i> de nostre senyor: en lo qual fonch <i>gracia</i> e al qual fonch donada. Car <i>tres priuilegis</i> foren en sant johan.

¹⁴⁶ Aquest últim *sent iohan* forma part de la rubrica que seria la següent: *de la entrepretacio del nom de sent iohan*

La proposta de filiació es manté, ja a l'inici de la vida de sant Joan, tal i com apuntava la vida de Sant Esteve: l'existència de dos arquetipus α i β ja identificats, constatada de nou per la diferència de redacció entre ambdós arquetipus. Pel que fa als manuscrits que derivarien d' α , l'exemple referma els dos subarquetipus, α_1 i α_2 amb les paraules *bonauyrat / benesurat*; i pel que fa als exemplars de l'arquetipus β , l'existència de dos subarquetipus, β_1 i β_2 se sostindria pels mots *perrogatives / privilegis*.

D'altra banda, es remarcable les diferències entre les diferents rúbriques amb què s'inicia la vida de sant Joan: P inicia la vida del sant amb *De sent Johan apostol e euangelista*, traducció gairebé literal de l'original llatí: *de Sancto Iohanne Evangelista*. En canvi, V i CRm rubriquen la introducció de la vida del sant fent referència a l'etimologia del seu nom: *del nom de sant Johan*. H encara matisa més la introducció a la vida del sant i escriu *la entrepretacio del nom*. EN5 mescla les rúbriques anteriors i escriu *de la entrepretacio del nom de sent iohan*, la rúbrica més completa de totes. Per contra, els incunables i l'imprès tergiversen, en certa manera, l'encapçalament i el redueixen a un incomplet i incorrecte *La interpretacio de sanct Joan*.

Encara hi ha una altra diferència entre els fragments que ratifica l'existència dels dos arquetipus α i β : segons α són quatre els privilegis que es troben en sant Joan, mentre que l'arquetipus β anomena tres *privilegis* o *perrogatives* —en el cas d'EN5. Pel que fa al primer privilegi, el text és el següent:

P	V	CRm	H
C// lo primer fo la principal amor de iesu crist · cor <i>ihesu crist</i> ama mes el que totz los autres · e maiors seyals damors e de familiaritat li enseya · per que fo apelat e dit gracia del seyor enquax que el fos del seyor gracios ·	Lo primer fo la principal amor Jhesu Christ; cor Jhesu Chirst amà més él que tots los altres; e mayors senyals d'amor e de familiaritat li enseyà; per que fo appellat gracia del Senyor.	C// lo Primer fo la principal amor de jhesucrist Cor jhesucrist ama mes el que tots los altres e mayors senyals damor e de familiaritat li enseya per que fo appellat gracia del seyor enquays que el fos del seyor gracios	C// La primera fo la principal amor de <i>jhesucrist</i> / car <i>jhesucrist</i> ama mes el que tots los altres e majors seyals demor a de familiaritat / li encenya · per que fo appellat e dit gracia del seyor / enquax que el fos del seyor gracios
EN5	S	R	Ninc
C// Lo primer es de le gran dileccio de <i>ihesu crist</i> Car <i>ihesu crist</i> ama el mes que nagu dels altres [21ra] seus dexebles e mayors senyals de dileccio e de familiaritat li mostra	Lo primer la gran dileccio de nostre senyor jesuchrist Car jesuchrist ama mes a ell que negu dels altres seus dexebles: e majors senyals de dileccio e de familiaritat li mostra.	. Lo primer la gran dileccio de nostre senyor jesuchrist. Car jesuchrist ama mes a ell que negu dels altres seus dexebles: e major senyals de dileccio e de familiaritat li mostra	Lo primer la gran dileccio de nostre senyor iesucrist. Car iesucrist ama mes a ell que negu dels altres seus dexebles: e majors senyals de dileccio e de familiaritat li mostra

Els testimonis de l'arquetipus β eliminen la part final del primer privilegi que sí contenen els testimonis pertanyents a l'arquetipus α i que, alhora, és una reinterpretació del text llatí:

Secundum est carnis incorruptio quia uirgo a domino est electus et inde dicitur in quo est gratia; in ipso enim fuit gratia uirginalis unde et de nuptiis uolens nubere a domino uocatus fuit. Tertium est secretorum reuelatio et inde dicitur cui donatum est; eidem enim donatum est multa secreta et profunda nosse sicut de diuinitate uerbi et consummatione seculi. Quartum est matris dei recommedatio et inde dicitur cui donatiu facta est; máxima enim a domino tunc eidem donatiu facta est quando mater dei in eius custodia donata est.¹⁴⁷

Respecte dels altres privilegis, les dues versions dels arquetipus α i β ofereixen el mateix text.

Així, els manuscrits que deriven d' α , representat aquí per P, transmeten:

lo segon priuilegi fo cor no ac corrupcio de carn · per so cor uerge fo elegut de deus · e daqui fo dit en lo qual es gracia · cor en el fo gracia uirginal · C// lo ters priuilegi fo de la reuelacio dels secretz que deu li feu · on per asso fo dit al qual es donat · cor a el fo donat que ages conexensa de motz secretz · e de pregons fetz · axi con de la diuinitat del fil de deu e de la confirmacio del segle · C// lo quart priuilegi fo lo comanament de la mare de deu · perque fo dit · al qual es donacio feta · quant la mare de deu en la garda del fo donada (P)

En canvi, un dels testimonis de l'arquetipus β , representat aquí per S, conté el següent text:

Lo segon es donament de benefici. lo terç es que fon elegit verge de nostre senyor e reuela li los seus secrets: per ço es dit: que a ell fon mes donat que a sant pere ne a negu dels altres apostols: car sabe e conec los secrets de jesuchrist: ço es la diuinitat sua: e hoy la paraula del euangeli: e aquella exposa: perque li fon feta comanda per guardar los secrets de deu. ço es la mare del senyor. (S)

En α , el segon privilegi és la no corrupció de la carn, mentre que a β , aquest privilegi és el tercer. El segon privilegi de β és força críptic i no queda clar a què es refereix. Finalment, el quart privilegi d' α s'inclou en el tercer de β , però de manera ambigua, perquè sembla que la Mare del Senyor sigui l'explicació dels secrets que sant Joan guardava de Déu. En canvi, el text de Voragine parla de quatre privilegis:

- el primer: la predilecció de Jesucrist per sant Joan;
- el segon: la no corrupció de la carn;
- el tercer: haver estat confident d'alguns secrets de Jesucrist;
- el quart: haver estat escollit per fer-se càrrec de la mare de Jesucrist.

Més endavant, en el text, en el passatge on es parla de la font de la vida de sant Joan, es pot llegir als testimonis:

P	V	CRm	H
la uida del qual en miliet bisbe de laodicia <i>escripc</i> · la qual uida ysidorus en lo libre del neximent la uida e les passions dels santz pares abreuga	En Milet, bisbe de Laodisia, <i>escriech</i> ; la qual vida Ysidorus en lo libre del nexement, la vida e les possessions dels sants pares abreuyà.	Ila uida del qual en miliet bisbe de laodisia / <i>escrits</i> la qual vida ysidorus en lo libre del nexement la uida e les possessions dels sants pares abreuya	la uida del qual en miliet / bisba de laodicia <i>escrich</i> / la qual uida ysidorus en lo libre del naximent / la uida e les pacions dels pares abreuya

¹⁴⁷ Varazze, op. cit., vol. I, p. 88.

EN5	S	R	Ninc
En milaneus bisbe escriui la uida de sent iohan euangelista la qual trasch del libre docto uia e aquela abreuia en esta manera	Miletus bisbe scriu la vida de sant johan euangelista: la qual trague del libre de octouia: e aquella abreuia en aquesta manera.	Miletus bisbe scriu la vida de sanct Joan euangelista la qual trague del libre de octouia: e aquella abreuia en aquesta manera.	En miletus bisbe scriu la vida de sant johan euangelista: la qual trague del libre de octauia: e aquella abreuia en aquesta manera

La confusió sobre la font de la vida de sant Joan referma novament la separació dels testimonis en els dos arquetipus: per a α , la font d'en Miletus és el llibre d'Isidor, mentre que per a β la font és el llibre d'Octavià. D'acord amb el text llatí, la vida de sant Joan va ser escrita per Miletus, bisbe de Laodicea, i resumida i divulgada posteriorment per sant Isidor en el llibre *Sobre el naixement, vida i mort dels Sants*¹⁴⁸. Cada testimoni dóna una versió diferent del fragment, sense acabar de recollir allò que Voragine va redactar. Tot i això, la versió més diferent de totes és la que proposen V i CRm en referir-se a *possessions* i no a *passions dels sant pares* que s'avé molt més amb la vida d'un sant. Aquest error, com d'altres que ja han estat referits, conjunten aquests dos exemplars.

Ambdós arquetipus presenten, òbviament, una traducció diferent del text llatí. Sí bé és cert que l'arquetipus α és manté més proper al text original, l'arquetipus β , en poques ocasions, transmet passatges del text de Voragine traduïts, encara que no prou fidelment. El següent exemple així ho mostra:

P	V	CRm	H
Per que sent iohan qui ab enjuria en la yla fo exilat ab onor en la ciutat defesim fo amenat on gran multitudinegens uengren deuant el dien · benezet es seyl qui ue en lo nom de deu	Per què sent Johan, qui ab enjúria en la illa fo giat e exilat, ab honor en la ciutat d'Efesim fo tornat, on gran multitudinegens, davant el dient: «Beneset és sel qui ve en lo nom de Déu.»	Per que sent johan qui ab enjuria en la illa fo giat e axelat ab honor en la C// Ciotat defesim fo tornat. On gran multitudinegens dauant ell dient benezet es sel qui ve en lo nom de deu	Per que sant johan qui era exillat en la ciutat de esim [sic] ab gran honor fo amanat / on gran multitudinegens uendren dauant el dien › benayit es cel qui ue el nom / de deu

EN5	S	R	Ninc
E mana tornar sent iohan del exill e quant intraue per Roma les gens exiren li a carrera ab gran honor e dixeren li cantant. beneyt sia aquel qui ue en lo nom de nostre senyor	E ax[i] com hauia ab desonaro exellat sant johan mana que fos tornar en roma ab gran honor E quant sant johan entra en la ciutat : lo poble li exi ab gran honor a carrera cantant e dient. Beneyt sia aquell qui ve en lo nom de nostre senyor	E axi com hauia ab desonor exellat sanct Joan: mana que fos tornat en roma ab gran honor. E quant sanct Joan entra en la ciutat: lo poble li exi ab gran honor a carrera cantant e dient Beneyt sia aquell qui ve en lo nom de nostre senyor.	E axi com hauia ab desonor exellat sant iohan: mana que fos tornat en roma ab gran honor. E quant sant iohan entra en la ciutat: lo poble li exi ab gran honor a carrera cantant e dient. Beneyt sia aquell qui ve en lo nom de nostre senyor

¹⁴⁸ Cfr. Santiago de la Voragine, *op. cit.*, vol. I, p. 65. El text llatí de Voragine diu: *Eius uitam Miletus Laodicee episcopus scripsit, quam Ysidorus in libro de ortu et uita uel obitu sanctorum patrum abbreviauit*. Varazze, *op. cit.*, vol. I, p. 88.

Mentre que al text llatí es llegeix:

Sicque factum est ut sanctus Iohannes qui cum iniuria in insulam deportatus fuerat cum honore Ephesum remearet, occurrente ei uniuersa turba et dicente: «Benedictus qui uenit in nomine domine»¹⁴⁹

D'acord amb Voragine, el poble va sortir a l'encontre de sant Joan per portar-lo a la ciutat d'Efes, segons α , i no a Roma, com especifica β . Els dos arquetipus α i β difereixen, també, en la manera com reben el sant: els testimonis de l'arquetipus α el reben *dient*; en canvi, els testimonis de l'arquetipus β el reben *cantant* i *dient*.

Més endavant, quan es relata el miracle de les pedres precioses recompostes per sant Joan després d'haver estat trencades, s'explica que Crató, filòsof, aplega el poble a la plaça per explicar-los com es podia viure sense caure en la seducció de les coses materials. En aquest passatge, novament, ambdós arquetipus difereixen en la presentació dels fets narrats: mentre que a la versió d' α , Crató aplega el poble a la plaça, β ho fa al mercat —de Roma en el cas d'EN5, per coherència, ja que sant Joan segons la versió de β és portat a Roma.

Seguint amb l'evolució del text, un cop ha estat reunida la multitud congregada per Crató a la plaça o al mercat, depenent de la versió, sant Joan explica com cal entendre el menyspreu del món, parlament que sustenta en tres arguments, el primer del quals és aquest que se segueix:

P	V	CRm	H
primerament per so cor per boca dome era lausat mas per lo judici de deu era condenpnat	Primerament, per so cor per boca d'ome era lausat , mas per la boca de Déu era condempnat	primerament per so cor per boca dome era lausat mas per la boca de deu era condempnat	Primerament per so car per la boca dom era loat / mas per lo juy de deu era condenpnat
EN5	S	R	Ninc
Primerament car lo mon es loat per la bocha dels homens mas per lo diuinal iudici es condenpnat	La primera raho es: <i>que ço que per boca dels homens es laor en aquest mon: per lo diuinal iudici es condemnacio</i>	La primera raho es: <i>que ço que per boca dels homens es lahor an aquest mon: per lo diuinal iudici es condemnacio</i>	La primera rao es: <i>que per boca dels homens es laor en aquest mon: per lo diuinal iudici es condemnacio</i>

Tot i que tots els fragments són una lliure recreació del text llatí¹⁵⁰, els dos arquetipus mantenen les distàncies entre sí, confirmant la possible existència de dos arquetipus i dels respectius subarquetipus, que es manté al llarg d'ambdues vides, sant Esteve i sant Joan.

Tot seguit, s'ofereix un últim exemple pres de la part final de la vida de sant Joan en què s'explica que el rei d'Anglaterra mai negava res a cap persona que demanés almoïna en nom

¹⁴⁹ Varazze, *op. cit.*, vol. I, p. 88.

¹⁵⁰ Per aquest fragment, el text llatí de Voragine és el següent: *Primo quòniam hominem ore laudatur, sed diuino iudicio condemnauit*. Varazze, *op. cit.*, vol. I, p. 89.

de sant Joan. Les versions que proposen els arquetipus α i β contenen els trets essencials, però:

P	V	CRm	H
Sent Eacmund z/s rey danglaterra no disia de no a negum hom qui res li demanas en nom de sent iohan euangelista	Sent Aitmondus , rey d'Anglaterra, no disia de no a null hom que res demanas en nom de sent Johan evangeliste	Sent Atimond z/s Rey danglaterra no disia de no a null hom <i>que</i> res demanas en nom de sent johan euangelsite	Sent eacmundus Rey danglaterra no dayia de no a nul hom <i>qui</i> res li demanas a onor de sent jouan euangelista
EN5	S	R	Ninc
El rrey danglaterra a n[e]guna perssona <i>qui</i> li demanas naguna cosa en lo nom de sent iohan eu[an]g[e]llista <i>demantinent li o atorgaue</i>	Trobam quel reu <i>danglaterra</i> : a neguna persona <i>qui</i> li demanas negun do en lo nom de sant johan euangelista: <i>de continent li era atorgat.</i>	Trobam quel reu <i>danglaterra</i> : a neguna persona <i>qui</i> li demanas negun do en lo nom de sant Joan euangelista: <i>de continent li era atorgat.</i>	Trobam quel reu <i>danglaterra</i> : a neguna persona <i>qui</i> li demanas negum do en lo nom de sant iohan euangelista: <i>de continent li era atorgat.</i>

La diferència de redacció és notable i justifica, com totes les altres variants que s'han vist i altres que no han estat incloses per evitar una llista de variants que ratifica la hipòtesi de la possible l'existència dels dos arquetipus. També hi contribueix el fet que els exemplars derivats de β no esmentin el nom del rei, que sí apareix a la versió llatina, sota el nom de sant Edmund.

D'altra banda, el nom del rei és un error conjuntiu en P i H, per un costat, i V i CRm. En canvi, *en nom* / *a onor* de P i H, respectivament, és un error que confirmaria la derivació de cadascun d'ells de subarquetipus diferents. Per la seva banda, els testimonis de l'arquetipus β presenten errors conjuntius: *cosa/do* i la frase final *demantinent li o atorgaue* / *decontinent li era atorgat* d'EN5 i dels altres tres exemplars, respectivament.

Com s'ha vist fins aquí, la vida de sant Joan manté l'*stemma* que es presentava com a conclusió provisional anteriorment. Tot i això, caldria veure si V i CRm, per una banda, i R, S i Ninc, per una altra, deriven o no del mateix model. Amb aquest objectiu, es dedica un apartat per als testimonis V i Ninc.

4.3.1 El manuscrit de l'ABEV

Com ja ha estat dit, la desaparició de les vides de sant Esteve i de sant Joan Apòstol i Evangelista del ms. de Vic, ha suposat la consulta de l'edició que va fer Rebull d'aquest manuscrit. Quan Rebull va editar el ms. V va haver de completar les mancances d'aquest exemplar amb CRm, sense especificar quin text de l'edició pertany a CRm. Això dificulta, en certa manera, les conclusions a què es pugui arribar, al menys en el cas d'aquestes dues vides.

Aquest fet, doncs, implica que cal tenir present en tot moment la versió transmesa per CRm, així com acarar d'altres vides per confirmar la derivació independent de V i CRm del mateix subarquetipus.

CRm conté fragments de la vida de Sant Esteve que no conté V:

V	CRm
En après, él s'escusà de la III ^a blasfèmia que era contra la lig si fos vera; per què la lig en III maneres ell lausà, per raó d'aquell qui l'avia donada, per so cor era resebuda e al pòbol l'avia manifestada, e per rason de la fi la lausà, per so cor dóna vida perdurable.	En apres sescusa de la .iiij ^a . blasfemia que era contra la lig si fos vera <i>perque</i> la lig en .iiij. maneres ell lausa per rao daquell qui lavia donada per so cor era deus E perraso daquel qui da deu lauia resebuda / E al pobol lauia manifestada qui lo moysen adtal e tam honrat C// E per rason de la fi lausa per so cor dona vida perdurable.
?	E axi con el aqueles paraules lus disia E la sor de paul Miracle aqui dauant tots ab tos sos membres tremolants demanentent dauant laltar de sent Steue saptament se leua garida per la qual causa tot lo pobol feu gracies a deu
És notadora causa que sent Steve en aquel dia, en açò com dit és, sofferí passió, en lo qual dia fa hom festa del seu trobament.	C// Es notadora causa que sent Steue en aquel dia enaxi com dit es sofferi passio en lo qual dia fa hom festa del seu trobament lo qual lo atrobat en aquel dia

D'altres fragment amb lectures divergents:

V	CRm
Primerament, los corregí per vergonya de la duresa dels cors d'ells , e per la mort que farien molt cuytosament dels sans, dient: « <i>Ab dura servela</i> e ab durs coratges e ab aureles sordes a nós tostemps e al Sant Sperit avets contrastat axí com faseren los pares vostres —e axí con o fets vós—, los quals no an seguits los dits profetes, ans an morts aquells, qui anunciaven la devinitat de Jhesu Christ.»	Primerament los corregí per vergonya de la duresa dels corses dels E per la mort que fasien molt cuytosament dels sans dient <i>ab dura paraula</i> e ab durs coratges e ab aureles sordes a nos tostemps e al sant sperit auets contrastat axi con faseren los pares <i>vostres</i> e enaxi con o fets vos los quals no an seguit los dits dels profetes ans an morts aquells qui ministraren laveniment de ihesu crist.

Tot i que *cors/corses* i *farien/fasien* constitueixen una diferència de matís, sí que és important l'ús del mot *servela/paraula* en V i CRm, respectivament. I encara ho és més que en V els profetes anunciaven la divinitat de Jesucrist, mentre que en CRm n'anuncien l'adveniment. La seqüència en el text de Voràgine, més eloqüent, diu:

Primo pudore, eis durtiam cordis et sanctorum necem impropere. «Dura, inquit, ceruice et incircumcisi cordibus et auribus uos sempre spiritui sancto resististis, sicut patres uestri et uos. Quem prophetarum non sunt persecuti patres uestri? Et occiderunt eos qui pronuntiabat de aduentu iusti».¹⁵¹

¹⁵¹ Varezze, op. cit., vol. I, p. 81. [La traducció d'aquest fragment es pot trobar a Santiago de la Voragine, op. cit., vol. I, p. 62: Apeló primerament al pudor, reprochándoles la dureza de sus corazones y la atrocidad que suponía dar muerte a los siervos de Dios. «Tenéis», les dijo, «la cabeza dura y la sensibilidad y el oído sin circuncidar, hacéis resistencia al Espíritu Santo y os comportáis lo mismo que vuestros padres: no hubo profeta al que ellos no persiguieran y acabaron mmatanda [sic] a cuantos anunciaron la venida del Redentor»].

En aquest fragment, V és l'únic que presenta els errors esmentats, perquè tant P com H coincideixen amb CRm. L'exemple següent suposa un altre exemple d'error separatiu entre V i CRm:

V	CRm
On, con ells no pogessen tolre per vergonya ni per temor de tant gran cruseltat, la IIIª manera aparelà, per so que, almenys que per amor, los corregís.	On con ells no pogessen sobrar per vergonya ni per temor de tant gran cruseltat C// la iijª. manera aparela per so que almenys que per amor los corregís

En aquest cas, l'ús de *tolre* que comparteixen V, P i H és incorrecte perquè, i d'acord amb el text de Voragine¹⁵², la intenció dels acusadors de sant Esteve és *vèncer-lo* i no *llevar-lo*¹⁵³.

Però la confusió de sant Esteve per sant Pere en el següent fragment fa pensar que el model de què es copiava V ja contenia aquest error:

V	CRm
son genre, qui era hom molt fisel a la glesa de sant Pere	son genre qui era hom molt fisel a la glesa de sant Esteue

A més, encara que presentin gairebé idèntica redacció, V i CRm contenen diferències en les formes verbals o en la grafia d'alguns mots:

~ formes verbals diferents:

V	CRm
agreugarien	agreugauen
alageren	plagren
cobeseyaben	cobeyaben
perpansat	prepausat
faera	faria
casech	casets

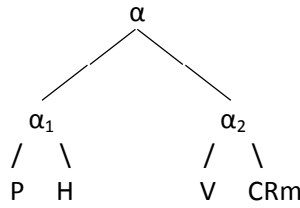
~ vocabulari:

V	CRm
falsos	falses
ceel	cell
sant	sanct
chrestians	cristians
dreta	drexta

Per tot això anteriorment exposat, i a falta de contrastar aquestes conclusions amb l'estudi d'altres vides que aportin més dades, es podria afirmar que V i CRm són dues branques del mateix subarquetipus:

¹⁵² El text de Voragine per aquest fragment és el següent: *Cum autem eos nec pudore nec timore a tanta posset nequitia retrahere, tertium modum adhibuit, ut saltem eos amore coerceat*. Varezze, op. cit., vol. I, p. 82. [La traducció d'aquest fragmanet es pot trobar a Santiago de la Voragine, op. cit., vol. I, p. 63: *No habiendo logrado san Esteban vencer la malicia de sus enemigos mediante los procedimientos anteriores del pudor y del temos de Dios, recurrió al tercero, el del amor.*]

¹⁵³ *tolre*, o *toldre*, 'llevar'; *sobrar*, 'ésser superior, guanyar'. DCVB, op. cit., [data de consulta: 15/02/14].

D'altra banda, la vida de sant Joan Apòstol i Evangelista no desdiu això que ha estat dit. Al contrari, alguns fragments ho refermen: Sant Joan corre, muntat en un cavall, cap a les muntanyes a recuperar un jove que s'ha fet príncep dels lladres. Quan el retroba, sant Joan l'intenta convèncer perquè deixi aquesta mala vida, i el jove respon positivament a les pregàries del sant:

V	CRm
Ne ajes paor, fil, per so car eu retré rason a Déu per tu; e eu per tu morré, en axí com per nós és mort Jhesu Christ.	No ajes paor fil per so car eu retre rason a deu per tu e certament eu per tu morre, enaxí com per nos es mort Jhesu Christ.
lo qual, ausín aquestes paraules, ad ell se'n tornà, e molt fermament se plorà.	lo qual ausin aquestes paraules ac compassio per que ad ell sen torna e molt fermemament [sic] se plora

Més endavant, quan sant Joan, en entrar al banys, es troba amb un heretge, surt corrents per precaució. Aquest heretge, a V es diu Corint, mentre que a CRm, Corpici :

V	CRm
con sent Johan en la ciutat d'Efasim per rasó de bateyar entràs en los banys e aquí vesés En Corint , qui era heretge, d'aquí de mantenent axí, dient: «Fuscam d'aysí, per so qu.als banys se banya aquel yretge.»	con sent johan en la ciutat defasim per raso de bateyar entras entras [sic] en los banys e aqui veses en corpici qui era heretge daqui demantenent exi dient fuscama daysi per so quels banys no cayen sobre nos en los quals se banya aquell yretge

En aquest passatge, CRm conté una frase que no es troba a V i que és necessària per saber el perquè del aprencipitada sortida dels banys: per evitar que els caiguin al damunt.

D'altres lectures separen V i CRm. Així, més endavant, quan sant Joan torna senceres unes pedres precioses que prèviament havien estat trencades, un cop venudes, i per recomanació del sant, els diners aconseguits són donats als pobres. CRm escriu la seqüència correcta, mentre que, per error, V substitueix *venudes* per *vermelles* que no fa cap sentit:

V	CRm
quant agran les péres vermelles , donaren lo preu als paubres	Quant agran les peres venudes donaren lo preu las paubres

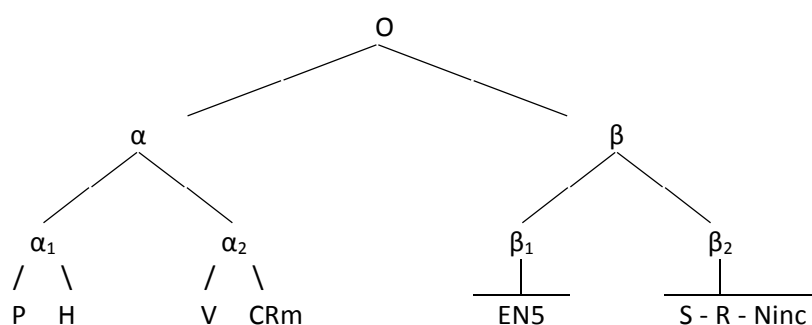
Però, aquells que s’ha quedat sense patrimoni per donar-lo als pobres, l’enyoren i sant Joan els el restitueix advertint-los que:

V	CRm
cor sapau que-l regne del cel avets perdut. E fflorits , per so que tornets marffis; e siats richs temporalment, per so que tostemps mendigets.	cor sapiats quel Regne del cel auets perdut E plorits per so tornets marffi Ets siats richs temporalment per so que tostemps mendigets.

Sapiau/sapiats, siats/stats i fflorits/plorits —aquesta última i tot i que potser es podria explicar paleogràficament, en el cas de V, no dóna sentit a allò que segueix— separen, de nou, ambdós exemplars. A aquestes lectures divergents se sumen les variants que tot seguit es relacionen:

V escriu:	CRm escriu:
axí com la dignitat del Fil de Déu ¹⁵⁴	axí <i>con</i> de la diunitat del fil de deu
lla uida del qual En Milet, bisbe de Laodisia, escrisech	lla uida del qual en millet bisbe de laodisia escriés
per adsò del predicació no.s celia	per adso de la predicacio nos tolia
lo forts baró en la illa de Panmos	lo sant baro en la illa de patmos
on de mantinent ela livà, e comensà ésser molt curosa	on demantinent ela los liva e comenssa esser molt curosa
la V ^a causa que nós deven arrera tornar	la .v ^a . causa que nos deuriem arrera tornar
e canta de gloria perderien	e canta de gloria perdien
en aytal montanya sta ab ladres	en aytal montanya sta ab layros
lo qual dix que l'arch hi tenia	lo qual li dix que .j. arch hi tenia
con sent johan fos en edat de XCIII anys	Con sent johan fos en edat Miracle de .xCviii . anys

Per tot això exposat es podria considerar com hipòtesi que V i CRm són dues branques diferents d’a₂. Per tant, l’*stemma* proposat seria el següent:

¹⁵⁴ En aquest exemple només els manuscrits P i CRm coincideixen en usar la paraula *diunitat*. El text del manuscrit V transmet *dignitat* i el manuscrit H, *natiuitat*. El text llatí de Voragine escriu: *Tertium est secretorum reuelatio et inde dicitur cui donatum est; eidem enim donatum est multa secreta et profunda nosse sicut de diuinitate uerbi et consummatione seculi*. Varazze, op. cit., vol. I, p. 87. [Traducció: *El tercero de los privilegios consistió en haber sido confidente de algunos secretos de Cristo; bajo este aspecto su nombre significa a quien se ha concedido alguna gracia. A él se le confirió la de haber conocido confidencialmente algunas cosas arcanas y profundas, como la divinidad de Jesucristo y lo relativo la fin del mundo*. Santiago de la Voragine, op. cit., vol. I, p. 65.

4.3.2 L'incunable de la BNE

S, R i Ninc presenten el text gairebé idèntic, tot i que contenen lectures divergents com la que presenta sant Esteve al final del text, on S i R fan referència a sant Esteve com a protomàrtir, mentre que Ninc no recull aquesta especificació i simplifica, a més, l'adjectiu *glorios* de sant Joan.

S	R	Ninc
Lo primer fon del benaenturat prothomartyr sanct steue. Lo segon del glorios sant iohan apostol e euangelista. E lo ter fon dels innocents.	Lo primer fon del benaenturat prothomartyr sanct steue. Lo segon del glorios sant iohan apostol e euangelista. E lo ter fon dels innocents.	Lo primer fonch de sant steue. Lo segon de sant iohan euangelsita. E lo terç dels innocents

Més endavant, els set homes de bona fama, entre els quals es troba sant Esteve, i a qui s'encomanen les tasques de direcció de les comunitats, són presentats als apòstols els quals, a través del ritus de la imposició de mans sobre els caps dels escollits, van ser habilitats per a l'exercici del ministeri¹⁵⁵. Ninc presentaria idèntica redacció a S i a R, si no fos perquè explica que els set homes van ser presentats al poble:

S	R	Ninc
axi <i>que</i> elegiren set persones: entre los quals sanct steue era lo primer e lo major. e aportaren aquells als apostols	axi <i>que</i> elegiren set persones: entre los quals sanct steue era lo primer e lo major. e aportaren aquells als apostols	axi <i>que</i> elegiren set persones: entre los quals sant steue era lo primer e lo major. e aportaren aquells al poble.

D'altres variants, però, relacionen els tres textos de manera diferent: o bé Ninc es queda sol, o bé dóna una lliçó pròxima a S o R:

S	R	Ninc
plens de enueja desijauen sant steue	plens de enueja desijauen sanct Steue	plens de enueja desijant sanct steue
vosaltres corrent per la historia	vosaltres corrent per la historia	vosaltres corrent breument per la historia
E despuys ajusta y la victoria	E despuys ajusta y la victoria	E despuys ajustant la victoria
e vence contra el la disputacio	e vence contra el la disputacio	e vence contra ells la disputacio
e <i>que</i> ells fossen <i>pus</i> desliures a ell apredregar	e <i>que</i> ells fossen <i>pus</i> deslliures per lo apredregar	e <i>que</i> ells fossen <i>pus</i> desliures a ell apredregar
Perque ells vengueren al vas de sant steue	Y ells vengueren als vas de sanct steue	Perque ells vingueren al vas de sant steue

Pel que fa al vocabulari usat, el resultat és el mateix, sent la redacció pràcticament idèntica i les diferències de matís:

¹⁵⁵ El text llatí de Voragine és el següent: *et elegerunt septem, quorum beatus Stephanos primus et primicerius extitit, et adduxerunt eos ante apostolos*. Varazze, *op. cit.*, vol I, p. 79.

S
sanct /sant
preycar
fon
se deyen
assi
despuix
christia
capçal

R
sanct
preycar
fon
se deyen
axi
despuix
christia
capçal

Ninc
sant
prehicar
fonch
se dien
assi
despuis
cristia
capsal

A la vida de sant Joan, per la seva banda, es destaquen les següents diferències:

S
les feya trancar
raho
laor
poc
adonchs
E aquella mala diana
Morras daquest veri **sin beus**
venc
loc
si que lo rey dona al pobre

R
les feya trancar
raho
lahor
poch
adonchs
e aquella mala diana
Morras daquest veri **sin beus**
vench
loch
axi que lo rey dona la pobre

Ninc
les fahia trancar
rao
laor
poch
doncs
e aquella mala **na** diana
Morras daquest veri **si tu beus**
vench
loch
si que lo rey dona al pobre

Sent, les següents diferències les més significatives:

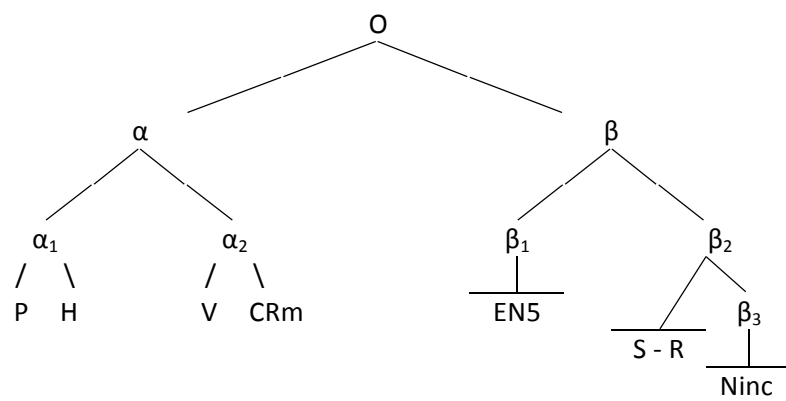
S	R	Ninc
e com les haguessen portades: va les mudar lo glorios sant joan en or e en pedres precioses. Adonchs aquells dos homens per lo manament del apostol [cer]caren tots los mestres de or e de pedres: els interrogaren de la valor del dit or e pedres precioses. los quals mestres respongueren que en negnu [sic] temps hauien vist tan noble or: ne tan riques pedres precioses donchs dix sant johan anau e recobrau totes vostres possessions que venes: per lo sguart del ce: e per la gloria de paradís que haueu perduda.	e com les haguessen portades: va les mudar lo glorios sanct Joan en or e en pedres precioses. Adonchs aquells dos homens per lo manament de lapostol cercaren tots los mestres de or e de pedres: els interrogaren de la valor del dit or e pedres precioses. los quals mestres respongueren en que en negun temps hauien vist tan noble or: ne tan riques pedres precioses donch dix sanct joa [sic]. anau e recobrau totes vostres possessions que venes: per lo quart del cel: e per la gloria de paradís que haueu perduda	e com les li hagueren portades: va les mudar en or e en pedres precioses. los quals per manament del apostol cercaren tots los maestres dor e de pedres: e demanaren e digueren: que negun temps no hauian vist tan noble or ne tan riques pedres precioses. Donchs dix sant iohan als homens: anau e recobrau totes vostres possessions que venes: per lo sguart del cel: e per la gloria de paradís que haueu perduda.

En aquest fragment¹⁵⁶ Ninc simplifica el contingut, respecte dels altres dos testimonis. Per una banda, Ninc transmet *los quals* en referència a *aquells dos homens* que transmeten S i R. Per una altra, si S i R transmeten *els interrogaren de la valor del dit or e pedres precioses. los quals mestres respongueren*, Ninc simplifica el fragment i escriu *e demanaren e digueren*.

¹⁵⁶ El text de Voragine per aquest fragment és el següent: (...) uirgas et lapides minutos a litore mare deferri fecit et eos in aurum et gemma conuertit. Qui iussu apostoli uniuersos aurifices et gemmarios per septem dies querentes reuersi sunt dicentes quod illi nunquam tam purum aurum et tam pretiosas gemmas se uidisse testati sunt. Varazze, op. cit., vol. I, p. 90.

Tots els exemples i fragments que han estat exposats podrien apuntar la possibilitat que Ninc derivés d'un model diferent de l'usat per Ninc. Tot i les diferències, les vides en els tres exemplars, i en bona part del text, presenten idèntica redacció. El vocabulari no aporta gaire pistes perquè les vides de sant Esteve i de sant Joan dels testimonis S, R i Ninc, alternen vocabulari arcaïtzant amb vocabulari actualitzat. L'única conclusió que s'aportaria és que S i R derivarien d'una branca comuna de β_2 , mentre que l'exemplar Ninc derivaria d'un model que, en algun moment, s'hauria escindit de β_2 .

Per tot això exposat, l'*stemma* proposat és el següent:

Finalment, ambdós arquetipus α i β , contenen, encara que no siguin abundants, certs indicis que relacionarien els vuit testimonis d'una manera o una altra, com ho desmotren els fragments que tot seguit es relacionen.

Quan demanen a sant Joan que ressusciti Drusiana, una dona que esperava ferventment l'adveniment del sant, ell mana posar el seu cos a terra:

P	V	CRm	H
E doncs sent iohan mana lo lit en terra posar el cors dela gitar dien	E, adonhcs, sent Johan manà lo lit en terra pausar e.l cors d'ela gitar, dient	E adonhcs sent Johan manà lo lit en terra pausar e.l cors d'ela dents gitar dient	E adonchs sant jouan mana lo lit en terra posar els cos della gira dien
EN5	S	R	Ninc
E tantost sent Johan manals posar lo cors en terra e dix	E lauors sant johan se acosta al lit e dix	E lauors sanct Johan se acosta a lit e dix	E lauors sant iohan se acosta al lit e dix

Al marge de les variants que recolzarien l'*stemma* proposat, EN5 és l'únic de l'arquetipus β que conserva el mot *cors* que devia contenir l'original, O, perquè la menció al cos de Drusiana apareix al text de Voragine¹⁵⁷.

En la vida de sant Esteve l'arquetipus α i EN5 usen el verb *cobejar*, mentre que S, R i Ninc es decanten per *desitjar*:

P	V	CRm	H
los jueus agren del enuega perque cobegaren quel poguessen sobrar e uencer	los juseus agren d'el enveya; per què cobeyaven molt que.l poguessen sobrar e vènsen	los juseus agren del enveya per que cobeyauen molt quel pogessen sobrar e venser	los jueus agren dels enuega › per qual cobeejaren molt quel pogesen uenca e sobrar
EN5	S	R	Ninc
Mas los iueus cobeyans de emuege uolgren per disputacio sent esteua	E los jueus plens de enueja desijauen sant steue	E los jueus plens de enueja desijauen sanct Steue	E los jueus plens de enueja desijant sanct steue

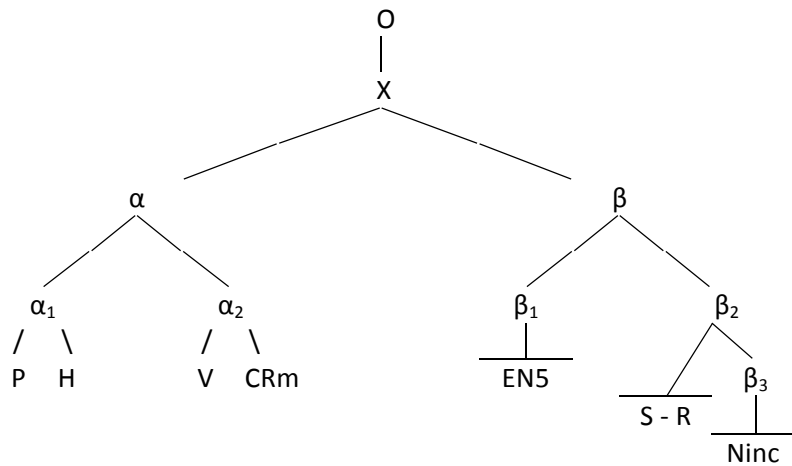
En el següent exemple, s'usen dos sinònims, *afàs* i *cara*, en la mateixa frase per evitar-ne la iteració:

P	V	CRm	H
els ueseren que en lo <i>conseyl</i> la cara dels aytal con afàs dangel gardaua	Els veseren la cara d'él en lo <i>conseyl</i> ; axí e adtal com a fas d'àngel gardaven	ells veseren la cara del en lo <i>conseyl</i> axi e adtal afàs dangel gardauen	Tots lo garauen els uaeren la cara del aytal con fas dangel
EN5	S	R	Ninc
els ueent la cara resplendent de sent Esteue <i>qui</i> era axi luent con afàs dangel	E guardant tots aquells qui eren en lo <i>consell</i> : la esplendor de la cara de sant steue: que era axi luent e clara com dangel	E gurdant [sic] tots aquells qui eren en lo <i>consell</i> : la esplendor: de la cara de sanct Steue: que era axi luent e clara com dangel	E guardant tots aquells qui eren en lo <i>consell</i> : la resplendor de la cara de sant steue: que era axi luent e clara com dangel

El mot *afàs* no apareix en S, R o Ninc. En canvi, aquest tres testimonis expliquen que aquesta escena passava al *conseyl* /*consell*, com també ho especifiquen P, V i CRm. Ni EN5 ni H transmeten el lloc on passa l'acció d'aquest passatge.

Aquests exemples, que connecten, en certa manera, ambdós arquetipus, suggereixen que ni α ni β deriven directament i independent d'un original, O, sinó que podria ser que compartissin un model comú. En aquest cas, l'*stemma* proposat passaria a ser el següent:

¹⁵⁷ El text llatí de Voragine és el següent: *Tunc iussit feretrum deponi et corpus resolui dicens (...)*. Varazze, *op. cit.*, vol. I, p. 88.

4.3.3 Alguns apunts sobre vocabulari

No existeix cap estudi que s'hagi focalitzat en la cronologia dels testimonis i només alguns dels treballs fan referència puntual a l'antiguitat d'aquestes vuit còpies conservades. Així, segons Coromines¹⁵⁸, P és la còpia més antiga conservada procedent d'un original, O, perdut, traduït directament del llatí al català. No obstant això, admetia que no era capaç d'assegurar les còpies intermèdies que separarien P d'O. Per la seva banda, Maneikis¹⁵⁹ considerava que, cronològicament, caldria situar primer a P, després a CRm i finalment a V perquè, segons afirma, el llenguatge d'aquest últim està força adaptat a l'època en què va ser copiat. Més tard, Càmarà Sempere¹⁶⁰ opina que la llengua de Ninc és més arcaïtzant que la llengua de S.

Si es tenen en compte les datacions¹⁶¹ dels exemplars, que tot seguit s'indiquen, i tot i que Coromines afirmava que P era la còpia més antiga conservada del FS català, s'observa que EN5 també podria de ser considerada la còpia més antiga:

Arquetipus α		Arquetipus β	
P	Entre 1301 i 1350	EN5	Entre 1290 i 1350
V	Entre 1301 i 1450	S	Entre 1490 i 1496
CRm	Entre 1301 i 1400	R	Entre 1519 i 1520
H	Entre 1350 i 1400	Ninc	1494

¹⁵⁸ v. nota 1

¹⁵⁹ v. nota 86.

¹⁶⁰ v. nota 111.

¹⁶¹ Les dades referents a la datació dels vuit exemplars objecte del treball han estat extretes de la base de dades BITECA.

No obstant això, una possible cronologia d'aquests vuit testimonis catalans del FS es podria deduir a partir de l'estudi del vocabulari contingut en cadascun d'ells. Així, els manuscrits contenen paraules d'ús antic enfront dels exemplars incunables i l'imprès, la tendència dels quals és l'actualització del vocabulari per tal d'adequar-lo al públic del moment. Tot i això, resulta difícil perquè l'ús de vocabulari antic es mescla amb l'equivalent vigent:

- ~ *Afàs / cara*. La forma arcaica *afàs* es conserva als manuscrits, mentre que els impresos contenen *cara*.
- ~ *Benauyrat / benaumenturat*. Els manuscrits usen el mot *benauirat*, forma antiga que actualitza la forma en *benaventurat*, el mot que apareix als impresos.
- ~ *Església*, aquest mot el contenen els exemplars més moderns: S. R i Ninc. P, H i EN5 escriuen *esgleyes*, i V i CRm *gleses*, formes arcaïtzants que no descobreixen res perquè concorden amb la distància temporal entre les formes manuscrites i les incunables i la impresa.
- ~ *Freturar* i derivats, 'estar mancat, privat'. Aquests mots només es troben als manuscrits, mentre que les impressions actualitzen el mot i transmeten *pobres*.
- ~ *Pera / pedra*. Els manuscrits P, V i CRm i EN5 usen el mot *pera*, mentre que H alterna ambdues formes. Per la seva banda, S, R i Ninc es decanten per *pedra*, la forma més actual del mot.
- ~ *Pòbol / poble*. La forma arcaica, *pòbol*, és troba a P, V i CRm. La resta, inclòs EN5 possiblement el més antic, escriuen *poble*.
- ~ *Vidua / viuda*. D'acord amb Coromines¹⁶², *viuva* és una forma antiga del català popular que convivia amb la variant llatina *vidua*, introduïda pels juristes. D'una mescla entre ambdues formes neix la forma *viuda*, forma que predomina en els textos no llatins de l'edat mitjana, i que, a partir del segle XVI, substituirà, de manera general, la forma *vidua*.
- ~ *vou*, forma antiga de *veu*, apareix a P, H i EN5. La resta es decanten per *veu*, la forma més moderna del mot.

Els exemples precedents divideixen temporalment aquests vuit exemplars catalans dels FS. Les formes més arcaïtzants es conserven com a norma en els manuscrits, mentre que els incunables i l'imprès escriuen les formes actualitzades o el mot corresponent vigent en aquell

¹⁶² Joan Coromines, *DECLC*, vol IX, p. 329-331.

moment. Es manté, en un terme intermedi, EN5 perquè conté formes arcaïtzants com *vou*, al costat de formes més modernes com *poble*.

Es pot observar també com entre els manuscrits que deriven de l'arquetipus α , P i H contenen formes més arcaïtzants que V i CRm. No obstant això, H actualitza algunes d'aquestes paraules acostant-se, en algunes ocasions i en el temps, a V i CRm; en d'altres ocasions, en canvi, usa formes properes a les actuals, deixant de banda les formes més antigues.

El lèxic que segueix, a banda de permetre suposar l'apropament entre els exemplars d'acord amb l'*stemma* proposat, suggereix que l'ordre temporal seria: P, V i CRm, i H. De tots quatre és H qui conté formes molt més actualitzades:

Aureles, oreyes. Diftongació de l'a o- inicial àtona. Fenomen antic¹⁶³:

<u>P</u>	<u>V</u>	<u>CRm</u>	<u>H</u>
aureles	aureles	aureles	oreyes

Cosa, causa. Monoftongació d'*au* > *o*. fenomen modern, relativament, en la Romània, però que ja es donava en determinades zones de la llengua llatina¹⁶⁴:

<u>P</u>	<u>V</u>	<u>CRm</u>	<u>H</u>
cosa	causa	causa	cosa

Denant, davant. *Denant* és grafia aglutinada de *d'enant*, forma antiga de l'adverbi de què *anant* i *aenant* són variants¹⁶⁵:

<u>P</u>	<u>V</u>	<u>CRm</u>	<u>H</u>
denant	davant	davant	davant

Fezel, fael, fisel. *Fezel* és la variant ortogràfica antiga de *feel*, metre que *fisel* és una forma antiga provinent del provençal¹⁶⁶:

<u>P</u>	<u>V</u>	<u>CRm</u>	<u>H</u>
fezel	fisel	fisel	fael

Homens, homes. El manteniment de la *-n-* és el resultat normal en la formació dels derivats de les paraules esdrúixoles llatines¹⁶⁷:

¹⁶³ Joseph Gulsoy, *Estudis de gramàtica històrica*, València/Barcelona, Institut Universitari de Filologia Valenciana/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993, p. 93, 97 i 162.

¹⁶⁴ Antoni Badia Margarit, *Gramàtica històrica catalana*, Barcelona, Editorial Noguer, 1951, p. 129.

¹⁶⁵ DCVB, *op. cit.*, [Data de consulta: 23/03/14].

¹⁶⁶ *Íbidem*, [Data de consulta: 23/03/14].

¹⁶⁷ Germà Colón Domènech, *De Ramon Llull al Diccionari de Fabra: acostament lingüístic a les lletres catalanes*, S.I./Barcelona, Fundació Germà Colón/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003, p. 170.

<u>P</u>	<u>V</u>	<u>CRm</u>	<u>H</u>
homens	homes	homes	omens

Lausar, lloar. *Lausar* és la forma antiga del verb *lloar*. Etimològicament, prové del provençal¹⁶⁸:

<u>P</u>	<u>V</u>	<u>CRm</u>	<u>H</u>
lauzar	lausar	lausar	loar

Lladre, ladres, layrons. La forma *lladre* sembla una evolució sorgida d'un cultisme a què es va afegir una possible influència provençal, com indica el DCVB.

<u>P</u>	<u>V</u>	<u>CRm</u>	<u>H</u>
ladres	ladres	layrons	ladres

Malautia, malaltia. La forma *malalta* es generalitza a mitjans del s. XIV, tot i que a partir de principis de segle l'ús estava força estès¹⁶⁹.

<u>P</u>	<u>V</u>	<u>CRm</u>	<u>H</u>
malautia	malautia	malautia	malaltia

Menjar, menyar. D'acord amb el DCVB, *menyar* es correspon amb una forma antiga de *menjar*. D'altres formes antigues que segueixen aquest model són: *seyals, senyals; seyor, senyor*.

<u>P</u>	<u>V</u>	<u>CRm</u>	<u>H</u>
menjar	menyar	menyar	menjar
seyals	senyals	senyals	sayals
seyor	senyor	senyor	senyor

Nèdeu, nedó. Duplicat de resultats per a l'evolució d'una mateixa paraula llatina *NĪTĪDU*. D'ambdues formes, *nedó* seria la etapa més antiga de la paraula¹⁷⁰:

<u>P</u>	<u>V</u>	<u>CRm</u>	<u>H</u>
Nèdeu	Nedó	Nedó	nèdeu

Pausar, posar. *Pausar* és una forma antiga del verb que es va substituir per *posar*:

<u>P</u>	<u>V</u>	<u>CRm</u>	<u>H</u>
pausar	pausar	pausar	posar

Pòbol, poble. *Pòbol* és el mot antic. La forma *poll*, que també apareix a CRm escrita *pol*, seria un tractament diferent per al mot llatí *POPULU*, sent la forma *poble* la més moderna¹⁷¹:

<u>P</u>	<u>V</u>	<u>CRm</u>	<u>H</u>
pòbol	pòbol	pòbol	poble

¹⁶⁸ DCVB, *op. cit.*, [Data de consulta: 23/03/14].

¹⁶⁹ Joseph Gulsoy, *op. cit.*, p. 38, 171, 175, 181-182, 186, 197-198.

¹⁷⁰ *Ibidem*, p. 295-298.

¹⁷¹ Antoni Badia Margarit, *op. cit.*, p. 216.

Servici / servey. El mot *servici* és un cultisme, pres del llatí *SERVITIUM*, mentre que *servey* és l'evolució popular del mot¹⁷²:

<u>P</u>	<u>V</u>	<u>CRm</u>	<u>H</u>
servici	servici	servici	servey

Vou, veu. *Vou* La forma catalana normal és l'arcaisme *vou*, que es va relaxar pronunciant-se *váw* i després va seguir l'evolució, general en català continental, de *á* a *é* (oriental) i a *é* (occidental), tal com ha ocorregut amb *crúce* > *crou* > *creu*. La forma antiga *vou* es va anar substituint progressivament per *veu*, l'ús de la qual es va generalitzar al segle XIII¹⁷³.

<u>P</u>	<u>V</u>	<u>CRm</u>	<u>H</u>
vou	veu	veu	vou

Consegüentment, i tenint en compte que els exemples només són una mostra del vocabulari extret de dues vides, es podria deduir que P és l'exemplar que manté un vocabulari més antic i provençalitzat, mentre que H presenta el vocabulari més actualitzat. En un estadi intermedi se situarien V i CRm. Tanmateix, H actualitza vocabulari de manera aleatòria: segons convé el copista actualitza el grup *-ny-*, però no en totes les ocasions, i presenta vocabulari arcaïtzant, *vou*, al costat de mots més actuals com ara *malaltia*, *poble* o *posar*. En canvi, V i CRm presenten, en general, un vocabulari més modern, encara que contenen lèxic arcaic: *causa* en comptes de *cosa*, *menyar* per *menjar* o *fisel* per *feel*. Per aquesta raó, es podria pensar que el text que va servir de model a V i CRm es trobaria en un estadi anterior al de P i H.

EN5, com H, combina lèxic arcaic amb d'altre més modern: conté el mot *vou*, *menyar* o *malaltia* però en canvi, escriu *poble* o *servey* menys arcaïtzants que *pòbol* o el cultisme, *servici*. Conserva formes verbals acabades en *-ch*: *trasch*, *estech*, *tench*, *vench*, *pusch*, *dech*, *vinch*, *manuchs*, *atorch* o *dich*. Mots antics: *entenensa*, *tantost*, *bonanansa*, *espesseyade*¹⁷⁴. També conté d'altres mots el significat dels quals es dedueix en comparar-los amb els altres testimonis:

lo temple de Diana ne uench a **tomayons** (EN5)/ le temple ne vench abaix (S) - vida de St. Joan¹⁷⁵

En un altre fragment a la vida de Sant Joan:

asso es feyt sera **hitant** al cel (EN5) / e si aço feu: sereu exalçats en lo cel (S)¹⁷⁶

¹⁷² Germà Colón Domènech, *op. cit.*, p. 392; DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 23/03/14].

¹⁷³ DCVB en línea [data de consulta: 23/03/14]; Joan Coromines, *Lleures i converses d'un filòleg*, *op. cit.*, p. 251; Joan Coromines, *DECLC*, vol. IX, p. 223-224.

¹⁷⁴ *Espejejar*, grafia antiga de *espejejar*, 'esbocinar'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 23/03/14].

¹⁷⁵ El text llatí de Voragine explica que: (...) *Dyane templum euerteret* (...). Varazze, *op. cit.*, vol. I, p. 92.

los seus dexeables se ma raueylaren quant li auien ohit dir tota via unes matexes paraules e que el quels responia mentinent es de deu que si solament asso es feyt sera hitant al cel	E vn jorn digueren li. o maestre: per que parles tota hora vnes mateixes paraules. E ell respos: com es manament de deu: e si aço feu: sereu exalçats en lo cel
---	--

així com lèxic¹⁷⁷ antic que tampoc els altres contenen:

- *gint*, forma antiga, 'gentilment, bé delicadament' (vida de st. Esteve);
- *guises*, 'maneres' (vida de st. Esteve);
- *moxonament*, és possible que a partir de *moxonia*¹⁷⁸, 'astúcia' (vida de st. Esteve);
- *prexèvolment*, 'insistència, importunitat' (vida de st. Joan).

Pel que fa a S, R i Ninc contenen un lèxic força modern en què ja no es troben formes antigues. El cas més evident de la modernització de lèxic per adaptar-se a la llengua del moment, és el mot *viuda* que apareix a la vida de sant Esteve. P, V, CRm i EN5 escriuen *vídues*, H fa *viuves* i S, R i Ninc, *viudes*¹⁷⁹.

Per tant, es podria afegir a tot això que ha estat dit fins ara, que la diferència entre l'arquetipus α i el β no es manifesta solament en la redacció del text i el contingut, sinó també en el lèxic que utilitzen cadascun d'ells. Els testimonis de l'arquetipus α mantenen un lèxic gairebé idèntic en què la diferència rau en la antigor de les paraules: així, els quatre manuscrits que hi deriven alternen vocabulari arcaïtzant amb formes actualitzades, permetent que el major nombre d'elles sigui el factor determinant de l'antiguitat del text. En canvi, pel que fa als testimonis de l'arquetipus β , la distància temporal que separa EN5 dels altres tres testimonis permet veure la manera d'actualitzar el text per donar-lo a la impremta.

Pel que fa als testimonis més antics, com ja s'ha vist, suggereixen que en comparar lèxicament EN5 amb els manuscrits de l'arquetipus α , es comprova que, tot i que s'acosta en antiguitat a P, i a banda que conté paraules que no apareixen a les vides de sant Esteve i de sant Joan dels altres exemplars, part del vocabulari que conté es menys arcaïtzant que P. Per aquesta raó, caldria pensar, doncs, que el model de què deriva seria posterior a P.

¹⁷⁶ Aquest fragment es correspon al text llatí de Voragine: *Tandem fratres qui cum eo erant admirantes quod semper eadem diceret, dixerunt ei: «Magister, quare semper eadem loqueris?». Qui respondit: «Quia preceptum domini est: et si solum hoc fiat, sufficit».* Varaze, op. cit., vol. I, p. 95.

¹⁷⁷ El lèxic que tot seguit es relaciona, tret del mot *moxonament*, ha estat consultat a DCVB, op. cit., [data de consulta: 31/03/14].

¹⁷⁸ Charlotte S. Maneikis Kniazzezh, Edward J. Neugaard, op. cit., vol. I, p. 162.

¹⁷⁹ v. nota 162.

5. Conclusions

5. Conclusions

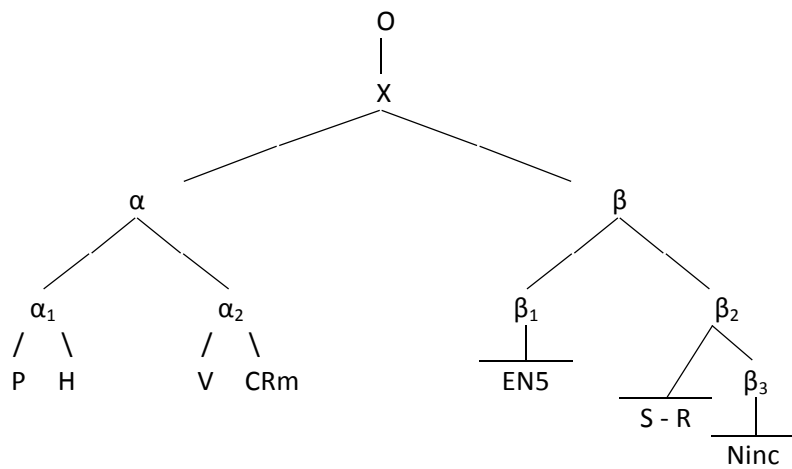
L'*Estat de la qüestió* ha permès constatar la falta d'estudis sobre els testimonis de les traduccions catalanes del *FS*. Tot i això, els esparsos acostaments existents sobre els *FS* catalans permeten afirmar, com a resposta a una de les qüestions més importants que plantegen els *FS* catalans, que la *LA* va tenir una traducció directa al català i de manera gairebé immediata a l'aparició de l'obra de Voragine. La tasca duta a terme per tots aquests treballs pot resumir-se en els punts següents:

- l'estudi del manuscrit P, el més complet de tots, i més referenciat;
- l'edició del manuscrit V, tot i que només en proporciona la transcripció;
- l'últim treball sobre la tradició catalana del *FS*, la tesi doctoral de Càmera Sempere, que proposa un *stemma codicum* dels incunables Ninc i CRinc, bandejant l'estudi dels manuscrits;
- la constatació que CRm és el manuscrit més anodí de tots. Tot i això aquest exemplar és usat per aclarir o completar llacunes o fragments dels altres testimonis.

D'altres estudis més generals, i sense focalitzar l'interès en detalls concrets, destaquen l'originalitat d'EN5 perquè s'aparta de l'obra de Voragine. Arran de la comparació d'aquest exemplar amb P, V, CRm, H, S, R i Ninc, s'observa que l'originalitat rau en la redacció i en el vocabulari. Efectivament, el text d'EN5 s'allunya del text de la *LA*: com a testimoni més antic dins de l'arquetipus β , posa de manifest que els testimonis d'aquesta branca van tenir la intenció, des de molt aviat, de presentar una vida abreujada i de lleugera lectura, i per aquesta raó es presenta alliberada de moltes dissertacions morals. Els miracles, com a part més important, i per extensió aquella que cal retenir de la vida del sant, tenen un doble missatge: manifesten el poder de Déu i serveixen per transmetre l'essència del missatge cristià. Pel que fa al vocabulari, conté mots arcaics que no es troben als altres manuscrits —com els anteriorment citats *gint* o *guises*—, ni en els exemplars més moderns.

El manuscrit H, com P, V i CRm, s'aproxima més al text de Voragine. El tret diferencial dels ms. H, respecte dels altres amb què comparteix arquetipus, és la presència de vocabulari d'ús popular, com així ho demostra la paraula *vivues*. Caldria, però, un estudi més extens per confirmar si aquesta tendència es manté al llarg de tot el manuscrit.

Finalment, i tenint en compte que l'objectiu principal d'aquest treball és proposar una filiació textual dels vuit testimonis, es presenta com a síntesi l'*stemma* ja exposat anteriorment:

Les vides de sant Esteve i sant Joan Apòstol i Evangelista suposen una part del text total, per la qual cosa, actuen en qualitat de representants dels testimonis estudiats. És per aquesta raó que les conclusions extretes a partir de l'estudi d'ambdues vides poden no ser aplicables a la resta de les obres. No obstant això, cal tenir en compte que les tendències de filiació que s'apuntaven a la vida de sant Esteve no es desdiiuen a la vida de sant Joan Apòstol i Evangelista, sinó al contrari, es ratifiquen.

Caldrà, doncs, aprofundir en la consegüent tesi doctoral si tot això que ha estat dit és manté o, al contrari, es poden aportar noves propostes a la hipòtesi de filiació textual que planteja aquest treball.

6. Edició de les vides de sant Esteve i sant Apòstol
del manuscrit de la RBME, N-III-5

6. Edició de les vides de Sant Esteve i Sant Joan Apòstol i Evangelista del manuscrit de la RBME, N-III-5.

Aquest apartat inclou l'edició de les vides de sant Esteve i Sant Joan Apòstol del manuscrit San Lorenzo de El Escorial: RBME, N-III-5, identificat al llarg del treball com a EN5.

D'una banda, l'elecció d'aquest manuscrit com a testimoni base de la nostra edició crítica, en detriment dels altres set testimonis, està relacionada amb les característiques que el defineixen i que el converteixen en el més rellevant de tots els testimonis del *FS* catalans. Les raons de l'elecció es basen en dues característiques principals d'aquest manuscrit, almenys pel que fa a aquestes dues vides, que el singularitzen davant els altres testimonis:

- la particularitat. EN5, en tant que manuscrit, és un testimoni únic dins de l'arquetipus β , sent, juntament amb el ja editat manuscrit P, el testimoni més antic. Aquesta particularitat el converteix en un text antic, pròxim a l'original i a les primeres traduccions.
- la simplificació. Com ja s'ha dit, EN5 derivaria d'un arquetipus β la característica del qual és la simplificació de les vides d'aquests dos sants, respecte dels testimonis que formarien l'arquetipus α , més propers al text llatí que va escriure Voragine. Aquesta segona característica provaria que aquest testimoni derivaria d'una branca que, ja des de molt aviat, hauria fet de la simplificació del text de Voragine la característica principal.

D'altra banda, la intenció de l'edició d'aquestes dues vides és proporcionar un text en què, en la mesura que sigui possible, es reconeixin els trets essencials del manuscrit. Tanmateix, per tal de facilitar la lectura, es fa necessari adaptar el text a la normativa vigent. Així, en la edició d'ambdues vides s'han seguit els criteris de la col·lecció *Els nostres clàssics* de l'editorial Barcino¹⁸⁰. No obstant això, a continuació s'indiquen algunes puntualitzacions a aquests criteris:

- es desenvolupen les abreviatures, marcant al text amb cursiva;

¹⁸⁰ Aquests criteris es poden consultar, en línia, a la plana de l'editorial Barcino: http://www.editorialbarcino.cat/media/enc/criteris_edicio_ENC.pdf

- s'unifiquen *i/j* (<i> vocàlica, <j> consonàntica) i *u/v* (<u> amb valor vocàlic i <v> amb valor consonàntic);
- s'usen els signes de puntuació, els accents, l'apòstrof i el guionet del català actual;
- se separen els conglomerats de mots;
- s'usa el punt volat per indicar els casos d'elisió vocàlica sense representació gràfica en la normativa escrita, i els casos d'aglutinació de les partícules pronominals amb el mot anterior .
- es regularitza l'ús de majúscules i minúscules, seguint la normativa moderna;
- es marquen els diàlegs, segons normativa moderna;
- s'usen els claudàtors per indicar afegits al text;
- qualsevol altre indicació o intervenció es farà constar amb notes.

Finalment, amb el símbol § es marquen tot un seguit de mots que es poden trobar en un glossari inclòs a l'apartat 9. *Apèndix* .

6. 1 La vida de Sant Esteve

El dia 26 de desembre se celebra la festivitat de sant Esteve, conegut com el primer protomàrtir per ser el primer en morir per Jesús. Aquest fet, juntament amb la inclusió de la seva vida dins el llibre *Fets dels Apòstols*, a la Bíblia, va afavorir la popularitat del seu culte. Així, bona part de la biografia que contenen els testimonis catalans del *FS* transmeten el text del llibre sagrat:

¹ Per aquells dies, com que anaven creixent el nombre dels deixebles, va originar-se una murmuració dels hel·lenistes contra els hebreus, perquè les vídues d'aquelles eren desateses en el servei de cada dia. ² Llavors, els dotze, que havien convocat l'assemblea de tots els deixebles, digueren: No dóna pas goig que nosaltres abandonem la paraula de Déu per servir a les taules. ³ Per això, germans, escolliu d'entre vosaltres set homes acreditats, plens de l'esperit i d'enteniment, i els establireu en aquesta tasca; ⁴ i nosaltres en dedicarem plenament a l'oració i al servei de la paraula. ⁵ La proposta agradà a l'assemblea, i elegiren Esteve, home ple de fe i de l'Esperit Sant, i Felip, Pròcor, Nicànor, Timó, Pàrmenas i Nicolau, prosèlit antioquè, ⁶ els quals foren presentats als apòstols que, després de pregar, els imposaren les mans.

Ac 6,1-6

Con continua explicant la Bíblia que sant Esteve és acusat, amb falsos testimonis, de blasfemar contra Moisès i contra Déu. La seva mort i la seva persecució van contribuir a la dispersió dels hel·lenistes que, expulsats de Jerusalem, esdevenen missioners itinerants. Aquesta fugida justifica que el cristianisme deixi de ser un moviment intern del judaisme, alhora que esperona el seu propi camí. Esteve és el més important dels *set homes acreditats, plens de l'esperit i*

d'enteniment, al discurs del qual no es podia sostraure ningú. Defèn la llibertat de l'Evangelí davant la llei i les costums judaïques.

Esteve és aparentment presentat com un personatge que carrega contra l'Antic Testament quan, en realitat, hi aprofundeix i realitza una relectura que el porta a relativitzar les estructures i les institucions jueves. Per aquesta raó, la seva postura és entesa com una blasfèmia:

⁵¹ Durs de bescoll i incircumcisos de cor i d'orelles, vosaltres sempre resistiu a l'Esperit Sant: tal com els vostres pares, així vosaltres! ⁵² Quin dels profetes no van perseguir els vostres pares? Fins han donat mort als qui han anunciat l'adveniment del just, envers el qual vosaltres heu estat ara traïdors i assassins, ⁵³ els qui heu rebut la llei per ministeri d'àngels, però no l'heu guardada. ⁵⁴ En sentir aquestes coses, els cors els entraren en furor, i ells cruixien de dents contra ell. ⁵⁵ Ell, ple com era de l'Esperit Sant, havent fixat la mirada al cel, veié la glòria de Déu i Jesús dempeus a la dreta de Déu, ⁵⁶ i digué: Vet aquí que veig els cels oberts i el Fill de l'home a la dreta de Déu.

⁵⁷ Llavors, cridant amb gran veu, van tapar les orelles i l'escometeren tots alhora, ⁵⁸ el tragueren fora de la ciutat i l'apedregaren.

Ac 7, 51-58

D'acord amb la tradició, sant Esteve va ser apedregat en algun lloc del nord de la porta de Damasc, on cap el 430 o 440, l'emperadriu Eudòsia va fer construir una basílica¹⁸¹.

Iconogràficament, sant Esteve apareix amb ornament de diaca, les pedres, com a record de la lapidació que va patir, el llibre de l'Evangelí i la palma del martiri. De la seva biografia, la lapidació ha estat el tema més recurrent per ser representat.

¹⁸¹ Cfr. C. Leonardi, A. Riccardi, G. Zarri (dir.), *Diccionario de los santos*, Madrid, San Pablo, 2000, vol. I, p. 713-716.

Edició de la vida de sant Esteve

De sent Steve

Sent Esteva¹⁸² fo .i. dels .vij. diaques per los apòstols ordonat en lo min[i]steri de la esgleya. E con fos crescut lo nombre dels dexeables, aquels qui eren convertits gentils comensaren a murmurar contra aquels qui eren convertits jueus: per so, con les vídues d'aquels qui eren estats gentils no eren reebudes per los apòstols en lo min[i]steri; e per co, con les lurs vídues més que les altres eren agreujades en lo min[i]steri de tots dies. Car los apòstols en aquel temps, per so que poguessen pus diligentment entendre en la preixació, veen la murmuració qui era nade, per rahó de pacificar, digueren a les gens que no era agual cosa desemparrar la paraula de Déu e aministrar a les taules, car milors son los menjars de la pensa que los menyers del cors¹⁸³.

Mas los jueus, cobeeyans de emvege⁹, volgren per disputació sent Esteve e per testimonis e per força sobrar. Mas sent Esteve los sobrà tots ab veres paraules, e vensé los falses testimonis, e hac victòria dels seus combatadors.

E, en cascuna batayla, li fou donade ajude¹⁸⁴ del cel: cor e[n] la primera, li fo donat lo Sant Espirit qui-l aministra en gint⁵ parlar; en la segona, la care anglical qui espaventave los falses testimonis; en la terça, li aparech Jhesucrist qui li fo ajudador, e qui-l confortà del martiri. Donques en cascuna batayla posà .iij. coses¹⁸⁵: batayla comensade e la victòria guanyade¹⁸⁶.

¹⁸² Els fets que Voragine relata en la vida de sant Esteve, tret dels miracles, estan recollits els llibres *Fets del Apòstols*. v. Ac 6, 1-15; 7, 1-60; i 8, 1-3. Les referències bíbliques, tant de la vida de sant Esteve com de la vida de sant Joan Apòstol i Evangelista, han estat extretes de Voragine, *La Légende dorée*, op. cit.

La vida de sant Esteve es pot dividir en quatre parts: elecció dels set diaques, sant Esteve es portat davant del sanedrí (consell al text), el discurs de sant Esteve, i el martiri de sant Esteve. Els vuit testimonis del FS presenten el text condensat, i en especial, aquells que deriven de l'arquetipus β , que redueixen la vida, gairebé als trets essencials, sobretot pel que fa al discurs que sant Esteve pronuncia en la seva defensa.

¹⁸³ A EN5 li falta un fragment que, d'acord amb l'aquetipus β de què deriva, hauria de contenir, aproximadament, el següent: *Per ço senyors preneu set persones de vosaltres que sien bones e plenes del spirit sanct: e plenes de saules: les quals sien constituïdes sobre aquests actes que seruesquen: e que regesquen los seruidors: e nosaltres treballarem a preycar: e pregarem deu per tots. E lo sermo plague a tota la multitut e al poble e dexeables: axi que elegiren set persones: entre los quals sanct steue era lo primer e lo major. e aportaren aquells als apostols: e posaren les mans sobre ells: mas sant steue era ple de la gracia de deu: e ple de fortitut: e fehia senyals e miracles en la multitut del poble* (s'omple aquesta llacuna a partir de S).

¹⁸⁴ Tots els manuscrits expliquen que sant Esteve va rebre ajuda del cel (adiutori (P), ajuutori (H), ajudori (V i CRm) i ajude (EN5)), tal i com es troba a Voragine. Cfr. Santiago de la Voragine, op.cit., vol. I, p. 61; per contra, els altres tres exemplars (S, R i Ninc) canvien l'ajuda per glòria, fet que suposa un altre argument per justificar l'existència dels dos subarquetipus, β_1 de què derivaria EN5, i β_2 , de què derivarien S, R i Ninc.

¹⁸⁵ Tot i que tres és el nombre de coses que, segons el text, posa en cada batalla, només n'enumera dues. D'acord amb el text de Voragine, les tres coses són tres aspectes: la guerra, l'ajuda divina i el triomf. El text llatí de Voragine és el següent: *In qualibet igitur pugna tria ponit, scilicet aggressum prelium, collatum adiutorium et adeptum triumphum*. Varazze, op. cit., vol. I, p. 79. [Traducció: *La historia subraya que en cada una de estas tres pruebas debemos considerar tres aspectos: la guerra, pues una guerra fue cada uno de los tres procedimientos; el de la ayuda divina, con que en todo momento contó el santo, y el del triunfo que obtuvo en las tres ocasiones*. Santiago de la Voragine, op. cit., vol. I, p. 61].

Donchs, con lo benauhyrat sent Esteva molt soven al poble preixàs, comensà ab els la primera batayla per disputació. Que·ls levaren alguns de la sinagoga dels fiyls d'aquels qui eren feyts franchs, so és als cuns qui eren de la ciutat de Eispont¹⁸⁷, e de Cirenea, e de Alexandrie, e de Asia, e de Siffia, e disputaren ab sent Esteva.

Mas vençre no·l pogren per la victòria que el ab si avia, so és en le gran saueia e l'Espirit Sant qui per el parlaue. E quant los jueus veeren que per aquela manera de disputació no·l podien sobrar, moxonament⁵ [e] falsa li comensaren la segona batayla. Enaxí que l'amenaren denant⁵ .ij. falses testimonis qui l'acusaren falsament de .iij. coses¹⁸⁸: de blasfèmia contra Déu, e contra Moysen, e contra la Lig, e contra lo Tabernacle e contra lo Temple. Mas els veent la cara resplendent de sent Esteva qui era axí luent con afàs⁵ d'àngel, no agren vou⁵ ne paraula que contra el poguessen ren⁵du ne mostrar, perquè los testimonis e los altres foren confusos. E lo bisbe d'aquelas ydolas dix:

—Si axí són veres aquestes coses, con tu dius, la fe nostre no és d'aquí enant a tenir”.

E sent Esteva escusàs, primerament, de la blasfèmia que deyen que avia dita contra Déu, e dix¹⁸⁹:

—Lo meu Senyor, Déus, qui parla als sants pares e a los prophetas, aquel atorch e dich que és gloriós Déus, e aquel lou, e deu ésser loat de .iiij. coses¹⁹⁰: ço és, que aquel és donador de glòria, e és glorificador de salut, e amador de los seus amans. Perquè m'escús que yo contra aquel Senyor ren no dix¹⁹¹. Escús-me, encare, de la segona blasfèmia contra Moysen ésser dita, cor aquel yo no·l blasme ans lo lou en moltes guises e, senyaladament, per .vj. coses¹⁹²: per gran fervor que hac de bona emveya car ocis el regne de Egipte firent¹⁹³, e fou miracles en lo

¹⁸⁶ S, R i Ninc segueixen amb el fragment «Donchs vosaltres corrent per la historia: totes aquestes coses podeu veure (R). Tot i que no és idèntic, els exemplars de l'arquetipus α contenen una lectura un equivalent, que si bé no és idèntica, s'hi assembla força: «on per so recomta la ystoria breuement totes aquestes coses uester poyrem» (P). Aquest extret es troba en Voragine. Cfr. Santiago de la Voragine, *op. cit.*, vol. I, p. 61. Tot i això, EN5 no conté aquest fragment.

¹⁸⁷ Els membres de la sinagoga que es van encarar amb el sant són llibertins, anomenats així per ser fills d'antics esclaus, així com ciutadans de Cirene, Alexandria, de Cilícia i d'Asia. EN5 considera que els libertins provenen de la ciutat de Eispont o de Siffia en comptes de Cilícia. v. nota 134; v. Ac. 6, 8-10.

¹⁸⁸ Aquest numeral està equivocacat. En realitat, són quatre les acusacions: contra Déu, contra Moysès, contra la Llei i contra el Temple o el Tabernacle, com explica el text llatí: *Adducetes itaque eum in concilium falsi testes eum de quatuor accusabant, scilicet de blasphemia in deum, in Moysen, in legem et in tabernaculum siue templum*. Varazze, *op. cit.*, vol. I, p. 80.

¹⁸⁹ «que deyen que avia dita contra Déu». No es recull als altres tres exemplars derivats de l'arquetipus β.

¹⁹⁰ Les coses a què es refereix són tres afirmacions que ensenyen les Escripures: que Déu és gloriós, glorificador i digne de ser glorificat. Cfr. Santiago de la Voragine, *op. cit.*, vol. I, p. 62.

¹⁹¹ «Perquè m'escús que yo contra aquel Senyor ren no dix». No es recull als altres tres exemplars derivats de l'arquetipus β.

¹⁹² Són tres coses per les quals lloa Moysès: el fervor del seu zel en matar l'Egipci que havia maltractat un jueu, els grans miracles que va fer a Egipte i al desert, i la gran familiaritat que va tenir amb Déu. v. nota. 144.

¹⁹³ Es destaca l'error de firent que hauria de ser ferint, d'acord amb el que contenen els altres exemplars. La interpretació d'aquest fragment no està clara. De fet, cap dels vuits exemplars donen la informació necessària per interpretar el passatge. Tanmateix, EN5 presenta el text més confús. Voragine explica: *Commedat enim eum precipue a tribus, scilicet a zeli feruore, quia percutientem Egyptium interfecit, a miraculorum operatione, que in Egipto et in deserto fecit, et a dei familiaritate, quia pluries cum deo*

desert, e fo gran familiar de Déu, e parla ab Déu moltes de veguades familiarment. Donchs aytal *propheta* no fa ablasfemar¹⁹⁴. De la *terça* blasfèmia m'escús *que* deyts *que* dix *contra* la Lig, e no pot ésser vera con yo la Lig no deslou¹⁹⁵, ans la atorch ésser *sancta* per .iij. rahons, so és: *per* rahó del do *que Nostre Senyor* donà a Moysès e li liurà la aministració de la Lig ha avenir, e *per* rahó de la *sancta* vide *que Déus* atorga als seus amichs. De la *quarta* blasfèmia *que* deyts per mi ésser dite *contra* lo Tabernacle e *contra* lo Temple, jo lou aquel en .iij. guises, so és, *que* fo menat per Déus ésser fet a Moysès en visió, e dix *que* l'acabàs car era l'archa del testimoni.

Donchs enaxí sent Esteve se purgà de la acusació. E *quant* los jueus veeren que no-l pogueren sobrar, *cridaren* en alte vou e *tancaren* lurs oreylas, e ab gran abrivament⁵ *vengueren contra* sent Esteve e *tragueren-lo* fore la ciutat, e *apedregaren-lo*. E *aquelas* .ij. falses testimonis gitaren-li la *primera* pera, dient que axí ho manava la Lig¹⁹⁶. E *despuylaren-se* per tal que mils lo alapidassen, e *que per* lo tocament no fossen los vestimens ensutzats, e *que* els fossen pus deliures a l'alapidar. E *posaren* los vestimens als peus d'un jovensel qui avia nom Saül¹⁹⁷, *qui* puy fo apelat Pau, lo qual, dementre *que* guardave les vestidures d'aquels, enaxí con tots los altres hi gitaven alcuna pedre¹⁹⁸. E sent Esteve reclamà, e dix:

—Seny[or] *Jhesucrist*, reeb lo meu esperit —e fermà los gonoyls en terra— e no esguarts los faliments d'aquests, e *perdone'ls*¹⁹⁹.

E en assò fo semblant a *Jhesucrist*, *qui* en la sua passió *preguà* lo Para Sant per aquels qui-l crucificaren, *cant* dix: “In manus tuas *domine* comendo *spirtum* meum²⁰⁰”. E lo alapidament de sent Esteve fo en *aquel anyn* [sic] en lo qual *Nostre Senyor* se'n puyà en lo cel, ço és, en lo mes d'agost²⁰¹.

familiariter locutus fuit. Varazze, op. cit., vol. I, p. 81. [Traducció: (...) *principalmente ponderando tres cosas, a su juicio muy importantes, que en Moisés se dieron: el fervor de su celo al dar muerte al egipcio que había maltratado a un judío, los grandes milagros que obró en Egipto y en el desierto, y la familiaridad que tuvo con Dios, con quien frecuentemente conversava*. Santiago de la Voragine, op. cit., vol. I, p. 62].

¹⁹⁴ «Donchs aytal propheta no fa ablasfemar». Conclusió a la defensa contra la segona blasfèmia a mode de reflexió que no conté cap dels altres exemplars, ni el text de Voragine. Cfr. Santiago de la Voragine, op. cit., vol. I, p. 62.

¹⁹⁵ «De la *terça* blasfèmia m'escús *que* deyts *que* dix *contra* la Lig, e no pot ésser vera con yo la Lig no deslou». Amb aquest exemple es manifesta, de nou, la independència respecte dels altres exemplars amb què comparteix arquetipus, ja que no la contenen ni S, ni R ni Ninc.

¹⁹⁶ La *Lig*, Llei, a què fa referència aquest passatge és troba redactada a la Bíblia, com el càstig als apòstates, en Deuteronomi. v. Dt. 17, 2-7.

¹⁹⁷ Saül va ser un perseguidor ferotge del cristians, fins que es va convertir al cristianisme. Posteriorment va ser conegut com a Pau de Tars. v. Ac 8, 3 i Ac 9, 1-19

¹⁹⁸ S, R i Ninc comparteixen lectura: «Pau: lo qual mentre guardava les vestidures de aquells: axi com tots los altres lapidauen»

¹⁹⁹ En certa manera, reproduceix les últimes paraules de Jesús, tot just abans de ser crucificat: «I Jesús deia: Pare, perdona'ls, perquè no sabem què fan». v. Lc 23, 34.

²⁰⁰ Aquestes mateixes paraules les pronuncia Jesús tot just abans de morir. v. Lc 23, 46.

²⁰¹ La descoberta de les seves despulles se celebra el dia 3 d'agost, amb la festa de la Invenció del cos de sant Esteve.

Lo cors d'el fo sebolit per Gamaliel²⁰² e per Nichodemus²⁰³ en .i. camp. Aquest Gamaliel feu gran dol, e dix: «feyte és persecució²⁰⁴ als crestians que són en *Jherusalem*, cor mort és sent Esteve qui era .i. dels prínceps». Aprés aquest, los altres apòstols foren pus fortment encalçats e perseguits per les jueus, en tant que los *crestians s'escamparen per les províncies sa e la*, segons que *Nostre Senyor* avia dit als apòstols: «si us persegueren en .i. ciutat, fugits en altre²⁰⁵».

Reconte sent Agustí que sent Esteve per molts miracles fo resplandit: que resuscità .vi. morts e gorí molts malaltes. Diu encare que les flors qui eren posades sobre l'altar de sent Esteve e depuys posades sobre los malaltes, tantost eren sants e curats de *qualque* malaltia aguessen. Diu encare que .i. baró de la ciutat, Martial, qui no era cristià, con no-s volgués convertir per naguna manera a la fe de *Crist* e fos feyt malalte, lo seu *genre*, qui era hom fol²⁰⁶ servent a l'esglesia de sent Esteve, pres de les flors qui eren sobre l'altar de sent Esteve e posa-ls sobre'l cap del lit on dormie son sogre. E quant vench al matí, lo sogre cridà que anassen al bisbe que parlar volia ab el. E pres sa confessió, e batayàs tantost, e puys fo bon cristià.

Trobam que una matrona, per nom Patrònia, que fo longuament turmentade de greu malaltia. E con n'agues fets molts metgaments, ela se'n anà a .i. jueu físich per tal que li donàs alguns latouaris ho axarobs⁵ qui la guarissen. E lo jueu liurà-li .i. anell ab .i.^a pedra, e dix-li: “garde bé aquest anel, que la virtut de la pedre te retrà guaride”. On con la fembre portàs longament l'anel e res no li profitàs, vench-se'n a l'esglesia de sent Esteve, e preguà molt humilment sent Esteve que li ajudàs. E quant assò hac fet, l'anel, que tenia ligat al col²⁰⁷, caech la pedra, e ela fo sanade e guaride.

²⁰² El rabí Gamaliel, de qui és dit que va ser mestre de sant Pau va ser una de les més grans autoritats en el rabinisme. *Bíblia*, Fundació Bíblica Catalana / Institut Cambó, Barcelona, Alpha, 1968, p. 2000. v. Ac 5, 34 i Ac. 22,3.

²⁰³ Nicodem, fariseu que va defensar Jesús al Sanedrí, i que juntament amb Josep d'Arimatea va sepultar el cos de Jesús. v. Jo 19, 39-42).

²⁰⁴ Amb el nom de *persecucions* es coneix la violència exercida contra els cristians en temps de l'Imperi romà. Eusebi de Cesarea va establir-ne deu portades a terme en diferents mandats: Neró l'any 64, Domicià el 94, Trajà el 111, Antoni Pius, entre els anys 138 i 161, Marc Aureli entre 161 i 180, Septimi Sever entre 202 i 211, Maximí Traci entre 235 i 238, Deci entre 249-251, Valerià entre 257 i 258 i Dioclecià el 303). EC, *op. cit.*, [data de consulta: 10/04/14].

²⁰⁵ v. Mt 10, 23.

²⁰⁶ El copista comet un error, o el perpetua. Els altres manuscrits parlen d'un home *fel*, un home molt fidel servent a sant Esteve. *Fol* és un error que canvia el significat a un home foll, totalment mancat de raó, seqüència que no s'avé amb el significat que vol transmetre el passatge. S, R i Ninc expliquen que *lo seu gendre qui era hom fel: ana a la esglesia de sant steue*; per la seva banda, els manuscrits que deriven de l'arquetipus α , especifiquen que el gendre era un home molt *fezel* (P), *fisel* (V i CRm) o *fael* (H).

²⁰⁷ EN5 és l'únic dels vuit testimonis que especifica on tenia lligat l'anell Patrònia. Tot i això no coincideix amb el text de Voragine. v. nota 135. [traducció: *le entregó una sortija que llevava engastada una piedra y le dijo que pasara un cordón por el interior del anillo y se ciñera con él la cintura, bajo sus ropas, a raíz de la carne*. Santiago de la Voragine, *op. cit.*, vol. I, p. 64].

En Calçedonia era .i.^a. molt noble fembra vídua c'avia .x. infants entre fiyls e fiyles. E .i. die la mare fo molt irade, e en *contra* els, axí que·ls malahy. Els donà la sua maledicció, e *per* volentat de Déu, los infants, tots .x., foren ferits e colpats de diverses malalties. Axí *que* los uns eren labroses, e los altres paralítichs, e los altres de enfermetats molt orribles. E tots .x. foren molt dolents e molt envergonyits. E *partiren-se* d'aquela terra, e anaren-se'n luny, *per co que* hom no·ls conegués.

Els .ij. germans e .i.^a. germana²⁰⁸ *vengren-se'n* en Ypona, d'on era bisbe *sent* Agustí, e *contaren-li* *con* lur era pres. E *sent* Agustí dix-los: «anats-vos-en al vas de sant Esteva e clamats-li mercè, *que* el vos ajut». *Perquè* els se'n *vengren* al vas de *sent* Esteva, devotament e humil *preguaren-lo*, e feyta la oració foren sanats.

És notadora cose *que sent* Esteva en aquest dia no fo marturiat⁵, mas en aquel die en lo *qual* la invenció²⁰⁹ és d'el celebrade. *Però* la invenció d'el és dita *per so con* fo lo seu cors trobat. Mas, *per què* les festes són trobades mudades, lavors ho *direm* cant *parlarem* de la invenció. Cor la Esgleya fa festa de la Nativitat de *Nostre Senyor*. E volch la Esgleya *que* .iii. *companyies* fossen a la Nativitat de *Jhesucrist* ajustats, dels quals fos la .i. *sent* Esteva, e l'altre *sent* Johan *Evangelista*, e l'altre los *Innocens*. Aquests foren ajustats *per* martiri a *Jhesucrist*, segons que *avant serà* *contengut*: car la .i. d'aquests foren ajustats *per* volentat e *per* obra; e altre, *per* volentat e no *per* obra; el terç, *per* obra mas no *per* volentat. Adonchs, lo *primer* fo *sent* Esteva²¹⁰. Lo segon fo *sent* lohan *Evangelista*. Lo ters, los *Innocens*.

²⁰⁸ EN5 explica que van ser dos germans i una germana els qui van contar a sant Agustí les seves desgràcies. Tanmateix, el nombre correcte són dos germans: un germà, de nom Pau, i una germana, de nom Pal·làdia. Aquest error no està recollit pels altres set testimonis.

²⁰⁹ v. nota 153.

²¹⁰ Només S i R presenten a sant Esteve com a «benauenturat prothomartyr».

6.2 La vida de sant Joan Apòstol i Evangelista

La festa en honor de sant Joan Apòstol i Evangelista se celebra el 27 de desembre²¹¹. Sant Joan, fill de Zebedeu i Salomé, pescador i fill de pescador, és un dels deixebles escollits per Jesús. La tradició, que l'ha considerat el deixeble que Jesús més estimava, li atribueix el quart Evangelí²¹². La Bíblia s'hi referieix en diversos passatges:

² Els noms dels dotze apòstols són aquests: primer, Simó, anomenat Pere, i Andreu, el seu germà; Jaume, fill del Zebedeu, i Joan, el seu germà; ³ Felip i Bartomeu; Tomàs i Mateu, el publicà; Jaume, fill d'Alfeu, i Tadeu; ⁴ Simó el cananeu, i Judes l'Iscaariot, que fou el seu traïdor.

Mt 10,2-4

¹³ Després puja a la muntanya, i crida els qui volia; i van anar-hi. ¹⁴ Llavors en designà dotze perquè estiguessin amb ell i per enviar-los a predicar, ¹⁵ amb poder d'expulsar dimonis. ¹⁶ Designar, doncs, els dotze: Simó, a qui posà de nom de Pere; ¹⁷ Jaume, fill del Zebedeu, i Joan, germà de Jaume, als quals posà de nom de Boanerges, això és, fills del tro; ¹⁸ Andreu, Felip, Bartomeu, Mateu, Tomàs, Jaume, el fill d'Alfeu, Tadeu, Simó el cananeu ¹⁹ i Judes Iscaariot, que fou qui el va traïr.

Mc 3, 13-19

¹² Per aquells dies s'esdevingué que ell va anar-se'n a la muntanya a pregar, i passà la nit pregant Déu. ¹³ Vingut el dia, cridà els seus deixebles i n'escollí dotze, als quals donà el nom d'apòstols: ¹⁴ Simó, que també anomenaria Pere, Andreu, el seu germà, Jaume, Joan, Felip, Bartomeu, ¹⁵ Mateu, Tomàs, Jaume, fill d'Alfeu, Simó, anomenat el Zelador, ¹⁶ Judes fill de Jaume i Judes Iscaariot, que fou el traïdor.

Lc 6, 12-16

Sant Joan és un testimoni excepcional de la vida de Jesús, perquè apareix a tots els episodis rellevants de la seva vida: és a taula en el Sant Sopar, rep la revelació del traïdor, apareix entre les dones al peu de la creu, i es troba entre els deixebles embarcats per pescar al llac. El fet que, d'una banda Jesús demanés a sant Joan que es fes càrrec de la seva mare i, per una altra, que sigui conegut com *l'Epistethios*, aquell que va recolzar el seu cap en el pit del Senyor, confirmarien una relació molt propera entre ell i Jesús.

Originari d'Efes, on Justinià li va fer erigir una capella, el seu culte a Occident es va veure eclipsat pel culte a d'altres apòstols —Pere, Pau, Jaume i Andreu—. Pel que fa a la iconografia, normalment, l'Occident medieval el representa jove i imberbe. Rarament es representa sol, i sempre és acompanyat dels apòstols i, sovint, moltes representacions el situen al costat de sant Joan Baptista. Tanmateix, tot i que no conservar-se'n relíquies, exerceix de patró del

²¹¹ Cap font antiga menciona el 27 de desembre un lloc de culte per a sant Joan Evangelista; al segle VIII, està testimoniada una església dedicada a Joan *ad Portum Latinam*, on se situa el seu martiri de la caldera amb oli bullent. L'església celebra el martiri d'aquest sant el dia 6 de maig. El culte a sant Joan Evangelista existeix des del segle VI, sent dels primers apòstols que van gaudir de culte propi a Roma. Joseph Pascher, *op. cit.*, p. 546.

²¹² Sant Joan Apòstol i Evangelista degué escriure, cap el segle II a Efes, el quart evangeli, considerat el més recent dels evangelis canònics. L'Evangeli de sant Joan, centrat en la fe i intentant interpretar les paraules de Jesús, va ser escrit entre els anys 90 i 100 dC, i, en ser escrit per un deixeble contemporani de Jesús, és considerat un testimoni directe dels fets i les paraules de Jesucrist. *Bíblia*, Fundació Bíblica Catalana / Institut Cambó, Barcelona, Alpha, 1968, p. 1945; Alfred Wikenhauser, *Introducción al Nuevo Testamento*, Barcelona, Herder, 1960, p. 216; Juan Carmona Muela, *Iconografía de los santos. Guía básica para estudiantes*, Madrid, Istmo, 2003, p. 62.

teòlegs i de gairebé tots els oficis relacionats amb l'escriptura o els llibres. Segons la interpretació de l'Església, sant Joan Apòstol i Evangelista, associat al celibat, és el defensor de la veritat i el teòleg per excel·lència. És invocat com a protector de llamps i tempestes, així com dels enverinaments.

El simbolisme associat a aquest sant recull l'àliga²¹³, el rotlle —o llibre—del Evangeli o de l'Apocalipsi, els instruments d'escriptura, el calis amb el vi enverinat i del qual surt una serp, o una palma²¹⁴. De la seva llegenda, se'n representen les escenes del suplici de l'oli bullent, la ingesta del verí o la resurrecció de la devota Drusiana que, tot i que havia desitjat ferventment l'adveniment del sant, anaven a enterrar-la el mateix dia que Sant Joan arriba a Efes²¹⁵. Com a evangelista, Sant Joan, acompanyat o substituït per un animal, forma part del Tetramorf²¹⁶.

²¹³ D'acord amb el bestiar, l'àguila és l'únic animal que pot mirar directament al sol, a Déu. Juan Carmona Muela, *Iconografía cristiana. Guía básica para estudiantes*, Madrid, Istmo, 1998, p. 62. Tot i que l'àguila és des del segle XIII, l'atribut de sant Joan Apòstol i Evangelista, aquesta au és símbol del Quart Evangeli: ¹⁰ *Quant a l'aspecte de les seves cares, era una cara d'home, i una cara de lleó al costat dret dels quatre; una cara de brau al costat esquerre dels quatre, i una cara d'àguila per als quatre.* (Ez 1, 10). Joseph Pascher, *El año litúrgico*, Madrid, Biblioteca de Autores Cristianos, 1965, p. 553.

²¹⁴ Cfr. C. Leonardi, A. Riccardi, G. Zarri (dir.), *op. cit.*, volum II, p. 1357-1364.

²¹⁵ Juan Carmona Muela, *Iconografía de los santos*, Madrid, Istmo, 2003, p. 235.

²¹⁶ El tetramorf és un motiu iconogràfic que representa el conjunt dels quatre animals o vivents que tradicionalment simbolitzen els evangelistes units en una sola figuració. Els vivents són sant Mateu, sant Marc, sant Lluç i sant Joan Evangelista; els animals associats, l'home, el lleó, el bou i l'àguila, respectivament.

Edició de la Vida de Sant Joan Apòstol i Evangelista

De la entretenció del nom de sent Johan

Johan és entretencat *gràcia* de *Nostre Senyor*, en la qual fo donade, car. iij. prerrogatives foren en sent Johan: lo primer, és de le gran dilecció de *Jhesucrist*, car *Jhesucrist* amà el més que nagú dels altres seus dexebles, e mayors senyals de dilecció e de familiaritat li mostrà; lo segon, és donament de benefici; lo terç, és con verge fo elegit de *Nostre Senyor*. E en revelar-li los seus secrets, e per so és dit que a el fo més donat que a sant *Pere* ni a negú dels altres apòstols, cor sabé e conech los secrets de *Jhesucrist*, so és, en la divinitat sua. E hoy la paraula de l'*Evangelí*, e aquela espòs perquè li fo feta comanda en guardar los secrets de Déu, ço és la Mare del Senyor²¹⁷.

En Milaneus²¹⁸, bisbe, escriví la vida de sent Johan *Evangelista* la qual trach del libre d'Octouia, e aquela abreuà en esta manera.

De sent Johan Apòstol e Evangelista

Johan, Apòstol e *Evangelista*, fo amat de *Nostre Senyor* e verge elegut. E après de Siquagèsina²¹⁹, departís dels apòstols e vench preicar en Àsia, en lo qual loch fundà moltes esgleyes. Domicianus²²⁰, emperador, entenen la fame de sent Johan, féu-los venir denant e, tantost, féu-lo metre en .i. vexel⁵ d'oli bulent denant la Porta Latina²²¹. E sent Johan exí d'aquí sens tot mal, e avia preixació per la ciutat.

²¹⁷ EN5 glosa el text de Voragine de manera que aquest acaba per perdre el sentit original. Així, sembla que la Mare del Senyor es troba entre un dels secrets que Jesús va confiar a sant Joan. D'acord amb el text de Voragine, sant Joan va gaudir de quatre privilegis: el primer, l'amor que Crist li va mostrar; el segon, la incorrupció de la carn; el tercer, haver estat confident d'alguns secrets de Crist; i el quart que va ser escollit per fer-se càrrec de la Mare de Déu (Jo 19, 26-27). Cfr. Santiago de la Voragine, *op. cit.*, vol. I, p. 65.

Tanmateix, els testimonis que deriven de l'arquetipus β, redueixen a tres els privilegis (o prerrogatives, en el cas d'EN5): el primer, la gran dilecció de Crist per sant Joan; el segon, el donament de benefici (sense especificar en què consisteix aquest benefici); el tercer, és la revelació dels secrets de Crist.

²¹⁸ Miletus, bisbe de Laodicea, va escriure la vida de sant Joan, i sant Isidor la va divulgar, resumida, a *Sobre el nacimiento, vida y muerte de los santos*. Només EN5 canvia el nom del bisbe de Laodicea a Milaneus; d'altra banda, els altres tres testimonis que deriven de l'arquetipus β, ometen el lloc d'on era bisbe Miletus. Tanmateix, sembla que Voragine va seguir l'obra de Humbert de Romans, *Le sanctoral du lectionnaire de l'office dominicain*, però, tot i això, Voragine usa l'obra de Pseudo-Milet i no pas Isidor de Sevilla. Jacques de Voragine, *La légende dorée*, *op. cit.*, p. 1090-1091.

²¹⁹ Quinquagèsima o Pentecostès, festa que commemora la vinguda de l'Esperit Sant davant dels Apòstols, cinquanta dies després de la Pasqua de Resurrecció. El número cinquanta es relacionava amb la màgia mística dels números. Així els cinquanta dies sortien de multiplicar el número set per set dies, afegint-ne un dia com a coronament, fet que suposa l'expressió de la perfecció. Joseph Pascher, *op. cit.* p. 189.

²²⁰ Titus Flavius Domicianus, emperador romà entre els anys 81-96 dC, va ser assassinat com a conseqüència de la política autoritària i de terror que va imposar. El senador que va substituir Domicià va ser Nerva que va estar al poder de l'any 96 al 98, en que va morí. EC, *op. cit.*, [data de consulta: 10/04/14].

²²¹ Ni el Nou Testament, ni els textos apòcrifs de sant Joan del segle II, centrats en la predicació de l'apòstol a Efes, mencionen el passatge de sant Joan a Roma; per aquesta raó, sembla que la intenció de situar-lo a Roma fos relacionar sant Joan amb la ciutat italiana, com ho estan Pere i Pau. D'altra banda, aquest episodi de la vida de sant Joan Apòstol i Evangelista té un capítol dedicat, *De sancto Iohanne ante portam latinam*, Varazze, *op. cit.*, vol. I, p. 471-472.

E quant l'emperador veé *que* era axit del vaxel de l'oli e no-s laxave de prehicar, el lo envià en exil en la ila de Patmos. E estech aquí tot sols *sens companyó*, e escriví aquí l'Apocalipsi²²². E quant hac aquí estat .i. any, Domicianus, l'emperador, morí, e tot quant avia fet revocà lo sanador de Roma. E manà tornar sent Johan de l'exill, e quant intrave per Roma, les gens exiren-li a carrera ab *gran honor*, e dixeren-li cantant: "beneyt sia aquel *qui* ve en lo nom de *Nostre Senyor!*"²²³.

E dementre que el intrave per la ciutat, levaven morte .i^a. fembre, *qui* avia nom Drusiane, *qui* amava molt sent Johan. E los parents d'ela dixeren-li:

— O, Johan! veges Drusiane, *qui* t'avia molt desigat, *qui* és morte. No t'ha pogut veure.

E tantost, sent Johan manà'ls posar lo cors en terra, e dix:

—O, Senyor meu *Jhesucrist!* resuscite Drusiane, e yo man-li de la tua part *que* vage a la sua case e *que* m pareyl de menyar.

E demantinent, la fembre se levà en peus e comensà d'anar, e fo *curiosa* del manament que l'apòstol li hac fet. Ca ela fo semblant *que* no de mort, mas de dormir se levàs.

Esdevench-se *que* sent Johan trobà en lo mercat de Roma .i. philòsof, *qui* avia nom Craton, lo qual avia fet vendre a .ij. massips totes les lurs possessions que avien, e avie-los fetes comprar pedres precioses a enteniment que aqueles pedres era lur bé e lur salvament e que no devien entendre en altre. E quant sent Johan veé los massips *qui* avien posat tot lur senyn [sic] e lur enteniment en aqueles pedres, e *que* no avien entenensa d'altre Déu ne de lurs ànimas, e *que* era ab els aquel philòsof, reprès molt lo philòsof²²⁴.

E dix e mostra-li per .iij. rahons que hom devia menysprear aquest món e les riqueses. Primerament, car lo mon és loat per la bocha dels homens, mas per lo divinal judici és condenpnat. La segona rahó, cor d'aquest menyspreament d'est món ne del vici d'aquel no és curació feta per el mas per lo ver creador, car lo món aquest va és e *sens* alcuna medicina los seus posseydors són esvanayts. La terça rahó és cor menyspreament d'est món és meritori e

²²² A Sant Joan s'atribueix l'autoria de l'Apocalipsi, últim llibre de la Bíblia. Escrit l'any 95 dC, el llibre té una finalitat consolatòria, ja que l'objectiu és enfortir les esglésies, basant-se en un joc d'oposició entre les forces del bé i del mal, mundanes i supramundanes, i les forces del bé, del món i Déu. La conclusió més important a què arriba és que Jesús de Natzaret és Senyor de la Història i la seva Església obtindrà el triomf total. *Bíblia, op. cit.*, p. 2273.

²²³ v. Sal 117, 26 i Lc 19, 38.

²²⁴ «E quant sent Johan veé los massips qui avien posat tot lur seny e lur enteniment en aqueles pedres, e que no avien entenensa d'altre Déu ne de lurs ànimas, e que era ab els aquel philòsof, reprès molt lo philòsof». Aquest passatge, a mode de reflexió, que es llegeix en EN5, no es troba recollit en cap dels altres set testimonis. Tampoc en Voragine. *Cfr. Santiago de la Voragine, op. cit.*, vol. I, p. 65.

guordonement de donar als freturoses⁵, segons que dix Nostre Senyor a .i. massip qui volie ésser son dexeble: “si vols ésser perfeyt vin tot quant has e done-ho als pobres”²²⁵.

Craton respós a sent Johan, e dix-li:

—Si lo teu mestre *Jhesucrist* vol que nos menyspreem aquest món, e que lo preu d’aquestes pedres precioses, qui són per mi trencades, vol que sia donat als pobres, torne les peres senseres, e fe tu a *glòria* del teu Déu so que yo he fet a *glòria* dels homens.

Perquè tantost sent Johan cuylí les pedres, poques e grans, e posà-les-se en la mà, e orà *Jhesucrist*. E tantost foren entegres axí con de primer. Perquè los massips, el philòsof creegueren en Déu *Jhesucrist* e donaren lo preu de les pedres als pobres.

Perquè altres .ij. massips, per eximpli d’aquests, veneren tots quants béns avien, e donaren lo preu a pobres, e seguiren l’apòstol. E .i. die esdevench-se que-ls veeren los lurs massips ben vestits e ben apeylats, e vaeren si en leys en gran pobrea de què agren gran tristor. On con sent Johan conegués la lur tristícia, manà-ls que li aportasen vergues e pedres manudes, e tantost con les tench en la mà, les vergues se tornaren en bel aur e les pedres se tornaren pedres precioses. E dix als massips:

—Vets als meestres conexents de aur e de pedres, e desmostrats-les-lus, e vegats què us diran.

E tantost els vengren als argenters e canbiadors e atrobaren que aqueles vergues eren del fin aur del món, e les pedres eren de les pus nobles e riques qui hanc fosses ni seran. Perquè l’apòstol dix als .ij. massips:

—Anats e reemets e comprats possessions e ajats perdut lo guardó que aviets comprat del celestial regne. E siats axí com a flor qui primerament ix bela e olent e puys se secha e pert sa balea. E d’aquí enant siats rics de les terrenals coses, e manjats, e fartats-vos bé dels delits carnals, car perdut avets so que aviets guanyat en lo comensament²²⁶. E per tal que mils ho creats, dic-vos-en .vj. coses perquè avets perdude la *glòria* de Déu. Car devets saber que .i. ric hom era qui menjava molt noblement, lo qual Nostre Senyor Déus desemparrà. E devets saber

²²⁵ v. Mt 19, 21.

²²⁶ «E siats axí com a flor qui primerament ix bela e olent e puys se secha e pert sa balea. E d’aquí enant siats rics de les terrenals coses, e manjats, e fartats-vos bé dels delits carnals, car perdut avets so que aviets guanyat en lo comensament». Aquest fragment, tot i que no es troba en els altres set manuscrits, sembla una reinterpretació lliure del fragment que sí contenen només els manuscrits: «estatz floritz per so que tornetz marfi (extret de P). Els altres tres textos (S, R i Ninc ha eliminat completament qualsevol referència a aquest passatge). El text de Voragine és el següent: *Ite et redimite uobis terras quas uendidistis quia celorum premia perdidistis, estote floridi ut marcescat, estote diuites temporaliter ut in perpetuum mendicetis*. Varazze, op. cit., vol. I, p. 90.

que l'hom exí nuu del cors, *sens riquees e sens possessions*, e tot nuu se morí. Encare devets saber *que*-l Déu del cel feu totes les *creatures*: so és, esteles, sol, luna e aer. E *que* tot assò fos a *servey* de l'home, mas *que* l'home fos tan solament a son *servey*. Encare devets saber *que* tot hom rich és *servent* del diable, car lo rich no posseex les *riquees* mas les *riquees* posseexen a çell²²⁷. Atressí[§], sapiats *que* l'hom abundant d'aver no ha ansia ne cura nuyt ne jorn, mas de guanyar e de multiplicar, e gita[r] de si Déu e son creador. Encare devets saber *que*-l rich hom multiplica en erguyl e ha en hoy *humilitat* *qui* és escale *per* un hom puge al cel. E encare altre rahó *qui* és *perdició* de doble bé, so és a saber, del bé *present* *qui* és *gran* esdevenidora e de anar a *glòria* perdurable.

Dementre *que* sent Johan deya aquestes paraules als massips, *homens* portaven i. hom mort a sebulir, lo *qual* avia .xxv. *jornns* [sic] *que* avia presa muyler. E la mare, els amichs del mort posaren-lo als peus de l'apòstol e *preguaren*-lo *que*-l resuscitàs, axí *con* avia fet Drusiana. *Perquè* demantinent, l'apòstol comensà de plorar e a horar *Nostre Senyor*, e tantost l'om se levà en peus e giràs enves aquels ij. massips, e dix-[los]²²⁸:

—Jo he vists los *vostres* àngels plorans e los diables *alegran*. Sapiats *que* vosaltres avets perduts palaus perdurables *qui* eren feyts de peres precioses resplandents e bastits d'aur e de molta *rique* obre e meraveylosa. Los *quals* palaus compràs lo jorn *que* donàs tot so *que* aviets als freturoses de *Crist*, e *que*-ls perdés lo jorn *que* agues entenció de tornar en l'estament e en la benanansa[§] d'aqueso món²²⁹. Fees-vos apereylat .i. altre palau, so és la bocha d'imfern en lo *qual* totstemp estarets e aurets *perpetual* pena. Axí *que*-l cors menyarà *vermens* en aquest món, e en l'autre aurà la *ànima* obscuritat de tenebres, e flame, e foch, e *companya* de demonis *qui* us *turmenteran*.

E *quant* los massips ohyren assò, posaren-se als peus de l'apòstol, e *preguaren*-lo humilment *que* els perdonàs. E l'apòstol respòs:

—Jo vuyl *que*, *per* lo mal pensament *que* agues, *que* fassats .xxx. dies penitència, e yo feré *que* les vergues e les pedres tornen a lur *primera nature*.

²²⁷ v. Mt 6, 24 i Lc 16, 13. Servir Déu i els diners són totalment incompatibles. Per això, Jesús condemna el servei idolàtric de les riqueses, perquè porta l'home a prescindir de Déu. *Biblia, op. cit.*, p. 1823.

²²⁸ S'escriu *Dix-los*, tot i que al manuscrit apareix *dix li*.

²²⁹ «Los quals palaus compràs lo jorn que donàs tot so que aviets als freturoses de Crist, e que-ls perdés lo jorn que agues entenció de tornar en l'estament e en la benanansa d'aqueso món». Aquest fragment no es troba en cap dels altres set testimonis.

Prehicar molt sent Johan *contra* los diables *qui* eren en les ydoles. Si *que* los bisbes escomogren lo poble *contra* el, e manaren-li que faés sacrifici als déus. Perquè·l manaren al temple de na Diane per sacrificar, e sent Johan dix:

—Jo sacrificaré al meu Senyor, e preguar-le *que* enderroch lo temple. Si no ho fa jo faré la *vostra* volentat, e obeyré los vostres déus. E si tantsés que·l temple caya per la mia oració, que vosaltres tots *que* creats en *Jhesucrist*.

Perquè la mayor partide del temple consentiren a aquesta sentència e axiren del temple. E l'apòstol aorà perquè tantost lo temple ne vench a tomayons²³⁰. E la ymage de na Diane fo tota espesseyade⁵.

Mas Aristodemus, *qui* era bisbe mayor de les ydoles, revocà lo poble, e dix *que* ja fos *que*·l temple fos cahut *que* el no vulia *que* nagú lexàs se secte per ésser crestià, de *què* fo molt gran bonició⁵ enfre⁵ els, e molt gran barayla. Mas l'apòstol dix a aquel Aristodemus:

—*Què* vols que·t fasse perquè tu sies pagat?

Aquel respòs:

—Si vols que crea en lo teu Déus, ya daré a tu verí a breure e si no·t fa nagun mal, yo creuré en lo teu Senyor. Mas primerament, vuyl *que* veges lo verí com és forts que tu beuràs.

E tantost vench-se'n al consol *qui* tenia dos homens *qui* eren jutgats a mort, e amena·ls denant sent Johan. E quant agren begut d'aquel verí, tantost caegren morts. E sent Johan per la mort d'aquels no·s espaordí pas, ans pres l'anap en *què* era lo verí, e feu sobre·l verí lo senyal de la creu, e bech lo verí axí con si fos bon vi²³¹, e no sentí mal nagun. Perquè tots quants eren aquí ajustats comensaren a loar lo nom de *Jhesucrist*.

Mas Aristodemus dix:

—Sàpies Johan *que* yo són dubtant del teu saber, *que* ho fasses per virtut del teu Déu, e no ho pusch creure entrò⁵ *que* ages resuscitats los .ij. homens *qui* moriren per lo verí. E si tu aquels tornes vius, yo creuré en la tua creensa.

²³⁰ v. nota 175.

²³¹ EN5 és l'únic manuscrit que conté aquesta comparativa del verí amb un bon vi; els altres quatre manuscrits (P, V, CRm i H) es limiten a explicar que el sant va veure el verí. En canvi, els altres tres testimonis (S, R i Ninc) que compartien model amb EN5, sí que contenen aquesta comparació del verí, però amb aigua. D'altra banda, sembla que la llegenda, en alguns casos, hauria originat el costum de veure vi de sant Joan, acompanyant el gest amb la frase *Beu l'amor de Sant Joan*. Un apòcrif del segle vi, *Virtutes Iohannis*, explica que sant Joan va beneir un got de verí i immediatament en va beure el contingut, sense patir cap mal. Aquest episodi és representat per la iconografia amb una serp que representa el verí que s'escola. Joseph Pascher, *op. cit.*, p. 552-553.

E l'apòstol respòs:

—Ve, e pose aquesta guonela sobre els.

E Aristodemus dix:

—*Que*-m complirà a mi la tua guonela? Cuydes-te que per la tua guonela me lex yo de creure mos déus e crea en tu.

E sent Johan dix-li:

—Tu sies confús en la tua infidelitat, e tota ta secta. Ve als morts e digues-lus axí: “l'apòstol Johan m'a tramès a vós *que*, en nom de *Jhesucrist*, vos levets”.

Perquè el se'n anà als morts, e dix-lus estes paraules, e tantost los homens se levaren vius e sans en peus. Perquè aquel bisbe Aristodemus creech ab tot son linatge, en lo nom de Déu es batayaren, e bastiren a honor de sent Johan moltes esgleyes.

Recomta sent Climent²³² en lo quart libre, *que* l'apòstol convertí .i. bel massip, e puys comenà-lo a .i. bisbe, son gran familiar. E après alcun temps, lo massip deseparà lo bisbe, e féu-se majordom dels ladres. E l'apòstol vench al bisbe, e demana-li sa comande. E lo bisbe respòs:
— O, pare sant!, mort és en la *ànima*. En aytal pug habita ab ladres, e esse fet príncep d'aquels.

E sent Johan, quant o hoy, rompé les sues vestidures e lo cap ab sos punyns [sic] ferí: “bona garde he jaquide^s a la *ànima* del meu frare!”. Perquè el se féu amenar .i. caual, e anà-se'n al munt on era lo massip. E lo massip, quant lo veé, comensà de fugir. E l'apòstol, ja fos so que fos veyl, brochà molt fortment lo cavall, e cridà après lo massip:

— O fiyl dolç! Car, per què fugs a ton pare qui es sens armes? O fiyl! No-t temes, *que* yo retré rahó a *Jhesucrist* per tu, car per mi murí *Crist*! Torne fiyl! Torne! *Que* Déus m'a tramès a tu!

Cel, hoent estes paraules, hac gran compassió en son coratge e retornà molt humilment. Es tornà als peus de l'apòstol, e demantinent comensà-li de basar la mà, perquè l'apòstol dejunà per el, e preguà Déus, e acabà-li perdó. En après ordonà-lo en bisbe en reconsiliació.

²³² En realitat, Sant Climent comunica allò que Eusebi de Cesària va escriure en el quart llibre de la *Historia eclesiàstica*. Jacques de la Voragine. *La légende dorée, op. cit.*, p. 1091.

Lig-se en .i^a. ystoria escolàstica²³³ que .i. ocel, qui es dit perdiu, fo donat a sent Johan, e el juguaves ab el. E .i. massip vaè assò, e dix ad altres massips, tot en rient:

—Veyats en qual manera aquel veyl juga ab aquel oçel, axé con si fos infant!

E sent Johan conech assò per l'Espirit Sant. E apelà lo massip, e demanà-li què tenia en la mà. E el respòs que .i. arch. E dix-li sent Johan:

—E què·n fas?

E el respòs:

—Ocel e bestias ne asseget.

—En qual manera?, dix lo apòstol.

E demantinent lo massip estès l'arch e puys lo destès. E l'apòstol dix-li:

—Per què as tantost destès l'arch?

E el repòs:

— Cor si *pus longament* estave, serie menys fort a tirar les segetes.

E l'apòstol dix-li:

—Axí és fiyl de la humanal fragilitat, que serra menys fort si tot temps estave ab sa ricor de contemplació, si alcunes veguades no prenia alcun remey. Car ja sia assò, que la aguila qui vole pus alt dels altres ocel, pus clarament garde la raga del sol, per necessitat de natura s'esdevé que ela dexe en alcunes coses jusanes. E axí és del humanal *contemplament*, que és alt e ardent, a les veguades cové que·s baxen les sotils⁵ coses a veure e a recrear la ànima.

Diu sent Jheronim²³⁴ que sent Johan estech en la ciutat de Efeçi tro a la fi de sa vaylea. E quant conec que·s dech morir, los seus dexeables se maraveylaren quant li avien ohit dir tota via unes matexes paraules. E que el que·ls responia mentinent: “és de Déu que, si solament assò és feyt, serà hitant²³⁵ al cel”.

Con sent Johan degué escriure l'Avengeli, féu oració a Jhesucrist per tal que escrivís dignes coses. E que al qual loch fos secret, en lo qual, el devia fer la escriptura de les coses divines,

²³³ El passatge del ocell ofert a sant Joan està recollit per Johannes Cassianus en la seva obra *Collationes Patrum xxiv*. Jacques de la Voragine. *Ibidem*, p. 1091.

²³⁴ Sant Jeroni, *Commentarii in iv epistulas Paulinas, Ad Galatas*, III. *Ibidem*, p. 1091

²³⁵ v. p. 84-85.

per tal *que* vent ne pluge no-l embarguàs. En lo temps que regnà²³⁶ Troyà²³⁷, emperador, aparech a sent Johan *Nostre Senyor Jhesucrist* ab sos dexebles, e dix-li:

—O, molt amat! Vine a mi! Car hore és *que* tu manuchs ab los teus frares en la mia taule, digmenge vendràs a mi.

E quant lo digmenge fo vengut, lo poble se ajustà en la esgleya qui era feyta en lo seu nom. E sent Johan comensà aquí a cantar, e a preixar, e amonestar les gents que fossen fermes en la fe, e *que* tinguessen los manaments de Déu. E puy feu fer .i.^a fossa quadrade après de l'altar, en terra, e matès dins, e levà les mans envés Déus, e dix aquestes paraules:

—Senyer Déus *Jhesucrist* tu m'as convidat al teu menyar, e vet *que* vinch, e fas-te *gràcias*, car te plau *que* vage a tu.

E quant hac fenida sa *oració*, tan gran claredat vench sobre el *que* nangun hom^s del poble no-l pogueren veure. Ab .i.^a nuu^s qui-l reebé, el puyà sus als cels. E quant la nuu fo d'aquí partida, la fossa romàs tancade e plena, la qual entrò a dia de vuy és viste néxer e manar, axí con arena manude.

El rey d'Anglaterra²³⁸ a neguna persona qui li demanàs nangun cosa en lo nom de sent Johan *Evangelista*, demantinent li o atorguave. Esdevench-se .i.^a veguade *que* .i. pelagrí, en lo nom de sent Johan, demanà al rey almoyna molt prexèvolment^s, e lo seu cambrer, qui destrubhia les almoynes, no era a qui el pobre demanà almoyna. El rey donà-li .i. anel molt preciós, con non agués alre apareylat *que* li donàs. Perquè a pochs dies, .i. cavalier d'Anglaterra fo en les partides oltra^s marines, e .i. pelegrí donà-li aquel matex anel, e dix-li:

—Porta aquest anel al rey d'Anglaterra. Di-li *que*-l tengue en sa mà per amor d'aquel al qual l'avie el donat.

Perquè lo cavalier lo dux al rey, e ay! tantost conech *que* era sent Johan qui del l'avia pres e puy lo li tramès.

²³⁶ *Reguaire* al text apareix una abreviatura sobre la *g* que correspon al grup *ua*, per aquest raó, la lectura més propera és *reguaire*. S'escrivi *regnà* perquè els altres testimonis de l'arquetipus β, S, R i Ninc, transmeten *regnant*. Per aquest fragment el text llatí diu: *Cum igitur esset nonaginta nouem annorum et a passione domini, secundum Ysidorum, anno sexagesimo septimo sub Traiano, apparuit et dominus cum discipulis suis dicens*. Varazze, op. cit., vol. I, p. 95.

²³⁷ L'emperador Trajà, successor de Nerva que, al seu torn, havia succeït Domicià, va regnar des de l'any 98 fins al 117 dC. EC, op. cit., [data de consulta: 10/04/14].

²³⁸ Edmond, conegut com a sant Edmund el màrtir, és el rei d'Anglaterra que no anomenen els testimonis que derivarien de l'arquetipus β. D'altra banda, els testimonis de l'arquetipus α, anomenen aquest rei Eacmundus (P i H) o Atimondus (V i CRm). Va ser rei d'East Anglia (antiga regió de l'est del Regne Unit) des de l'any 855 fins a l'any 869, en què va morir. *Encyclopedia Britannica*, en línia: <http://www.britannica.com>. [data de consulta: 9/04/14].

7. Bibliografia

7. Bibliografia

* Flos sanctorum²³⁹

Voragine, *Flos sanctor. en català / Flos sanctorum en Català*, Barcelona: Biblioteca de Reserva de la UB, Barcelona, ms. 713

[*Flos sanctorum*], Barcelona: BPEB, Barcelona, Inc. 58.

Flos sanctorum, Ripoll: Biblioteca Lambert Mata, R.456

Flos sanctorum en cathala, Madrid: RBME, N-III-5.

Flos sanctorum Romançat / Sanctorum en Le[mo]si, Madrid: BNE, INC/2000.

Vidas y milagros de diferentes Santos en un libro de foleo. Del archivo, Madrid: RAH, códice 88.

Vies de saints en catalan, Paris: BnF, esp. 44.

* Edicions de La Legenda Aurea²⁴⁰

- Llatí

VAREZZE, Iacobo da, *Legenda aurea con le miniature dal codice Ambrosiano C 240 inf*, Giovanni P. Maggioni (ed.), Firenze, Sismel, Edizioni del galluzzo, 2007, 2 volums.

- Francès

VORAGINE, Jacques de, *La Légende dorée*, Alain Boureau (ed.) et al., Paris, Gallimard, 2004.

- Català ed. crítica del text medieval

VORAGINE, Jacobus de, *Vides de Sants Rosselloneses*, Ch. S.M. Kniazzezh, E.J. Nuegaard i J. Coromines (eds.), Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1977, 3 volums.

²³⁹ Sota el títol de *Flos sanctorum* es relacionen els textos que han servit com a fonts primàries per aquest treball sobre les vides de sant Esteve i sant Joan Apòstol i Evangelista. El manuscrit de l'ABEV estan actualment incomplet raó per la qual, s'ha usat l'edició que d'aquest testimoni va fer Nolasca Rebull. En tractar-se d'una edició, la referència d'aquesta obra s'ha inclòs en l'apartat *Edicions de La Legenda aurea*.

²⁴⁰ Es relacionen les edicions consultades.

VORÀGINE, Jacobus de, *Llegenda Àuria*, Nolasc Rebull (ed.), Olot, [s.e.], 1976.

* Traduccions de *La Legenda Aurea*²⁴¹

-Castellà

VORAGINE, Santiago de la, *La Leyenda dorada*, Fray José Manuel Macías (trad.), Madrid, Alianza, 2 volums.

- Francès

VORAGINE, Jacques de, *La Légende dorée*, Alain Boureau (ed.) et al., Paris, Gallimard, 2004.

* Bibliografia Introducció

ANTEQUERA, José Maria, *La desamortización eclesiástica considerada en sus diferentes aspectos y relaciones*, e.or. 1885 [reimpr. Facsimilar Madrid, Anacleto, 2003].

CARAVIA NOGUERAS, Santiago, «El fondo antiguo en las bibliotecas públicas españolas», dins VVAA, Ramón Rodríguez Álvarez i Moisés Llordén Miñambres (eds.), *El libro antiguo en las bibliotecas españolas*, Oviedo, Universidad de Oviedo, Vice-rectorado de Extensión Universitaria, Servicio de publicaciones, 1998, p. 93-110.

MARTÍ GILBERT, Francisco, *La desarmotización española*, Madrid, Rialp, 2003.

RUEDA HERNANZ, Germán, *La desamortización en España: un balance (1766-1924)*, Madrid, Arco Libros, 1997.

SIMÓN SEGURA, Francisco, *La desamortización española del siglo XIX*, Madrid, Instituto de estudios fiscales, 1973.

TOMÁS Y VALIENTE, Francisco, *El marco político de la desamortización en España*, Barcelona, Ariel, 1971.

²⁴¹ Es relacionen les traduccions modernes del text llatí consultades

WILLIS CLARK, John, *The care of books*, Londres, Variorum reprints, 1975-

* Bibliografia *Legenda Aurea*

BAÑOS VALLEJO, Fernando, *Las vidas de santos en la literatura medieval española*, Madrid, El laberinto, 2003.

BERTRAN ROIGÉ, Prim, «Un nou impuls: l'arribada i l'expansió dels ordes mendicants», dins Romà Sol Clot, Carme Torres Graell, Ximo Company Climent (dirs.), *Arrels cristianes: presència i significació del cristianisme en la història i la societat de Lleida*, Lleida, Pagès, Bisbat de Lleida, 2007, p. 139-158.

DELEHAYE, Hippolyte, *Les Légendes Hagiographiques*, Bruxelles, Société des Bollandistes, 1927.

LECLERCQ, Dom Jean, *L'amour des lettres et le désir de Dieu*, Paris, Cerf, 1990.

MOLINER, José Maria, *Espiritualidad medieval: los mendicantes*, Burgos, Monte Carmelo, 1974.

NAHMER, Dieter von de, *La vite dei santi: : introduzione all'agiografia* Genova, Marietti, 1998.

PAREDES, Javier et al., *Diccionario de los papas y los concilios*, Barcelona, Ariel, 1998.

VAUCHEZ, André, *La sainteté en Occident aux derniers siècles du Moyen Age*, Roma, École française de Rome, 1988.

* Bibliografia *Estat de la qüestió*

AGUILÓ FUSTER, Marià, *Catálogo de obras en lengua catalana impresas des de 1474 hasta 1860*, Madrid, Sucesores de Rivadenyera, 1923.

ANZIZU, Sor Eulàlia, *Fulles històriques del Reial Monestir de Santa Maria de Pedralbes*, Barcelona, Monestir de Pedralbes, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007.

BALAGUER i MERINO, Andreu, «La traducció catalana del *Flos Sanctorum*, comparada per medi de dos diferents textos» *Revue des Langues Romanes*, volum 19 (1881), p. 56-60.

BOHIGAS, Pere, *Sobre manuscrits i biblioteques*, Barcelona, Curial, Abadia de Montserrat, 1985.
—, «Reseña de G. Moldenhauer, *Die Legende von Barlaam und Josaphat auf der iberischen Halbinsel* (Halle auf S. Niemeyer, 1929)» dins *Revista de Filología Española*, 17 (1930), pp. 69-73.

BOIX GIMÉNEZ, Mònica M., *Jacobus de Voragine, Vitae Sanctorum. ms. 713 de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona (BUB)*, versió en línia: <http://hdl.handle.net/2445/48507>.

BRUNEL, Geneviève, «Vida de Sant Frances. Versions en langue d'oc et en catalan de la *Legenda aurea*. Essai de classement des manuscrits», *Revue d'Histoire des Textes*, 6 (1976), p. 219-265.
—, «Les saints franciscans dans les versions en langue d'oc et en catalan de la *Legenda aurea*», dins Brenda Dunn-Lardeau (ed.), *Legenda aurea: sept siècles de diffusion. Actes du colloque international sur la Legenda aurea, texte latin et branches vernaculaires a l'Université du Québec a Montréal (11-12 mai 1983)*, Montréal/Paris, Éditions Bellarmin/Librairie J. Vrin, 1986, p. 103-112.

BURELL, Margaret, «The occitan version» dins W.R.J. Barron i Glyn S. Burgess (eds.), *The voyage of St. Brendan. Representative versions of the legend in english translation*, Exeter, University of Exeter Press, 2002, p. 231-247.

—, «The catalan version» dins W.R.J. Barron i Glyn S. Burgess (eds.), *The voyage of St. Brendan. Representative versions of the legend in english translation*, Exeter, University of Exeter Press, 2002, p. 249-263.

CÀMARA SEMPÈRE, Hèctor, «El *Flos Sanctorum Romançat*: els dos incunables de la traducció catalana de la *Legenda Aurea*» dins Jesús Cañas Murillo, Francisco Grande Quejido i José Roso Díaz (coords.), *Medievalismo en Extremadura: estudios sobre literatura y cultura hispánicas en la Edad Media*, Càceres, Universidad de Extremadura, Servicio de Publicaciones, 2009, p. 543-556.

—, *La mare de Déu en el Flos Sanctorum romançat (1494)*, Alacant, Publicacions de la Universitat d'Alacant, 2010.

—, *El Flos sanctorum romançat. Edició crítica dels dos incunables catalans de la Legenda aurea de Jacobus de Voragine*, Alacant, Universitat d'Alacant [Tesi doctoral defensada el 19 de juliol de 2013].

CHABANEAU, Camille, «extrait d'une traduction catalane del *Légende dorée*» *Revue des Langues Romanes*, volum 13 (1878), p. 209-212.

—, Camille «Saint Marie Madeleine dans la littérature provençale», *Revue des Langues Romanes*, 23 (1883), p. 105-115.

COLOMER AMAT, Emília, «Contribució a l'estudi dels *Flos Sanctorum* catalans del segle XVI; una nova edició de Carles Amorós» dins *Locus Amoenus*, 1995, número 1, p. 121-126.

CORMINAS, Joan, *Suplemento al diccionario crítico de los escritores catalanes*, Barcelona, Curial, 1973.

COROMINES, Joan, *Las vidas de los santos rosellenesas: del manuscrit 44 de París*, [s.l.], [s.n.], [s.d].

ELIZONDO, José M. de «La leyenda de San Francisco según la versión catalana del *Flos Sanctourm*», *Revista de Estudios Franciscanos*, 5, (1910), p. 235-260.

GARCIA SEMPERE, Marinela, «Algunes notes sobre la difusió de les vides de sants a la Península Ibèrica en els primers temps de la impremta», dins Marianela Garcia Sempere i M. Àngels Llorca Tonda (ed.), *Vides medievals de sants: difusió, tradició i llegenda*, Alacant, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2012, p. 247-256.

GERSON, Jean, *La Sa[n]ctissima passio de nostre se[n]yor Jesuchrist segons tots los quatre evangelistes*, [reduyda per Ernest Moliné i Brasés], Barcelona, La Acadèmica, 1908.

GUDIOL I RICART, Josep, *Catàleg dels llibres manuscrits anteriors al segle XVIII del Museu Episcopal de Vich*, Barcelona, Impremta de la Casa de Caritat, 1934.

HAEBLER, Konrad, *Bibliografía ibérica del siglo xv: enumeración de todos los libros impresos en España y Portugal hasta el año 1500*, La Haia/Leipzig, M. Nijhoff / Hiersemann, 1903.

MADURELL MARIMÓN, Josep M.; RUBIÓ Y BALAGUER, Jordi, *Documentos para la historia de la imprenta y librería de Barcelona, 1474-1553*, Barcelona, Gremio de editores, de librerías y de maestros impresores, 1955.

MANEIKIS KNIAZZEH, Charlotte S., «Introducció a la tesi de la professora Maneikis-Kniazzeh» dins Jacobus de Voragine, *Vides de Sants Rosselloneses*, Ch. S.M. Kniazzezh, E.J. Nuegaard i J. Coromines (eds.), Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1977, 3 volums.

MASSÓ i TORRENTS, Jaume, «Manuscrits catalans de Vich», *Revista de Bibliografia Catalana*, 4, (1902), p. 229-253.

MATEU IBARS, Josefina, *Los manuscritos de los siglos X a XIV de la Biblioteca Provincial y Universitaria de Barcelona*, Barcelona, s.n., 1969.

MEYER, Paul «La traduction provençale de la Légende dorée» dins *Romania*, xxvii (1898), p. 93-137.

MIQUEL I PLANAS, Ramon, *Bibliofília: recull d'estudis, observacions i notícies sobre llibres en general y sobre qüestions de llengua y literatura en particular*, Barcelona, Reial Acadèmia de les Bones Lletres, 1911-1914.

MIQUEL ROSELL, Francisco, *Manuscritos de la Biblioteca Universitaria de Barcelona*, Madrid, Direcciones Generales de Enseñanza Universitaria y de Archivos y Bibliotecas, 1958-1969, 4 volums.

MOLAS, Joaquim, «La cultura durant el segle XIX», dins *Els cent-cinquanta anys de la Renaixença. Edició commemorativa de la publicació de La Pàtria de Bonaventura Carles Aribau*, Barcelona, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1983, p. 5-11.

MOREL-FATIO, Alfred, *Catalogue des manuscrits espagnols et portugais*, París, Imprimerie National, 1892.

OCHOA, Eugenio de, *Catálogo razonado de los manuscritos españoles existentes en la Biblioteca Real de París*, París, Impremta Real, 1844.

PUJOL TUBAU, Pere, «Un altre manuscrit català del Flos Sanctorum», *Estudis Universitaris Catalans*, 8 (1914).

SABATÉ, Glòria; SORIANO, Lourdes; AVENOZA Gemma, «Vides de sants en manuscrits incomplets i membra disiecta», dins Marianela Garcia Sempere i M. Àngels Llorca Tonda (ed.), *Vides medievals de sants: difusió, tradició i llegenda*, Alacant, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2012, p. 35-58.

TORRES AMAT, Félix, *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes*, : Barcelona, 1836, Barcelona, Curial, 1973.

VALLS TABERNER, Fernando, *Códices manuscritos de Ripoll. El inventario de 1823 de Próspero de Bofarull*, Barcelona, Cátedra de Historia del Derecho y de las Instituciones, Facultad de Derecho, Universidad de Málaga, 1991.

VILLANUEVA ASTENGO, Jaime, *Viage literario á las iglesias de España / le publica con algunas observaciones Don Joaquin Lorenzo Villanueva*, Madrid, Imprenta Real, 1803-1852. 22 volums.

VINDEL, Francisco, *El arte tipográfico en España durante el siglo xv (Catalunya)*, Madrid, Góngora, 1945-1951.

VIVES, Josep, «Un llegendari hagiogràfic català (Ms. Ripoll 113)», *Estudis Romànics = Estudis de literatura catalana oferts a Jordi Rubió i Balaguer* 1, 10 (1962-1967), p. 255-271 [versió en línia: <http://publicacions.iec.cat> (data de consulta: 27/10/13)].

WITTLIN, Curt J., «Manuscrits i edicions de la *Legenda Aurea* rossellonesa-catalana: una mica de materials per a la lexicologia i dialectologia històrica», dins *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, 46, *Miscel·lània Joan Veny 2*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003, 123-145.

YSERN LAGARDA, Josep Antoni, «La «Legenda aurea» i el «Recull d'eximplis»», dins *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, 21, *Miscel·lània Joan Bastardas 4*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990, p. 37-48.

* Bibliografia *Les vides de sant Esteve i sant Joan Apòstol i Evangelista als FS*

ANDRÉS, Gregorio de, «La biblioteca laurentina», dins *El Escorial: 1563-1963*, Madrid, Ediciones Patrimonio Nacional, 1963, 2 volums.

ARNALL I JUAN, M. Josepa, *Los Manuscritos, incunables e impresos de la Biblioteca del Convento de San José de Barcelona (Carmelitas Descalzos)*, T.D., BUB, 1975, 5 volums.

BADIA MARGARIT, Antoni, *Gramàtica històrica catalana*, Barcelona, Editorial Noguer, 1951.

BALAYÉ, Simone, *La Bibliothèque Nationale de France; des origines à 1800*, Genève, Droz, 1988.

BAÑOS VALLEJO, Fernando, *Las vidas de santos en la literatura medieval española*, Madrid, Laberinto, 2003.

BARRAQUER I ROVIRALTA, Cayetano, *Las Casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, Barcelona, Altés y Alabart, 1906, 2 volums.

Biblioteca Pública Episcopal del Seminari de Barcelona, en línia: <http://www.bibliotecaepiscopalbcn.org/index.php?lang=ES>.

Biblioteca Lambert Mata, de Ripoll, en línia: <http://www.bibgirona.cat/biblioteca/ripoll>.

Bibliothèque Nationale de France, en línia: <http://www.bnf.fr/fr/acc/x.accueil.html>.

BLASCO CASTIÑEYRA, Selina, «Los jerónimos y los orígenes de la Biblioteca de El Escorial», dins VVAA, M. Luisa López-Vidriero i Pedro M. Càtedra (eds.), *El libro antiguo español*, Salamanca, Ediciones Universidad de Salamanca, Patrimonio Nacional, Sociedad Española de Historia del Libro, 1996, p. 13-20.

BOHIGAS, Pere, *Sobre manuscrits i biblioteques*, Barcelona, Curial, 1985.

CARRIÓN GÚTIEZ, Manuel, *La biblioteca Nacional*, Madrid, Biblioteca Nacional, 1996.

COLÓN DOMÈNECH, Germà, *De Ramon Llull al Diccionari de Fabra: acostament lingüístic a les lletres catalanes*, S.I./ Barcelona, Fundació Germà Colón / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003.

COROMINES, Joan, *Lleures i converses d'un filòleg*, Barcelona, Club Editor, 1997.

—, *Las vidas de santos rosellonesas: del manuscrito 44 de París*, [s.l], [s.e.], [s.d.].

ESTRADER, Agustí et al., *Catàleg de la Biblioteca "Lambert Mata" de Ripoll a cura*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1989.

GROS I PUJOL, Miquel S., *La Biblioteca Episcopal de Vic. Un patrimoni bibliogràfic*, Vic, Biblioteca Episcopal, Patronat d'Estudis Osonencs, 2006.

GULSOY, Joseph, *Estudis de gramàtica històrica*, València/Barcelona, Institut Universitari de Filologia Valenciana/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993.

MANEIKIS KNIAZZEH, Charlotte S., «Introducció a la tesi de la professora Maneikis-Kniazzeh» dins Jacobus de Voragine, *Vides de Sants Rosselloneses*, Ch. S.M. Kniazzezh, E.J. Nuegaard i J. Coromines (eds.), Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1977, 3 volums.

MATEU IBARS, Josefina; MATEU IBARS, M. Dolores, *Colectánea paleográfica de la Corona de Aragón: siglos IX-XVIII*, Barcelona, PUB, 1991.

PÉREZ PRIEGO, Miguel Ángel, *La edición de textos*, Madrid, Síntesis, 1997.

QUEVEDO, José, *Historia del Real Monasterio de San Lorenzo del Escorial*, Madrid, Hiperión, 1985.

RUMEU DE ARMAS, Antonio, *La Real Academia de la Historia*, Madrid, Real Academia de la Historia, 2001.

* Bibliografia Edició de les vides de sant Esteve i Sant Joan Apòstol i Evangelista

Bíblia, Fundació Bíblica Catalana/Institut Cambó, Barcelona, Alpha, 1968.

CARMONA MUELA, Juan, *Iconografía de los santos. Guía básica para estudiantes*, Madrid, Istmo, 2003.

—, *Iconografía cristiana. Guía básica para estudiantes*, Madrid, Istmo, 1998.

CASANOVA, Emili, *El lèxic d'Antoni Canals*, València/Barcelona, Institut de Filologia Valenciana/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988.

LEONARDI, C., RICCARDI, A., ZARRI, G. (dtores), *Diccionario de los santos*, Madrid, San Pablo, 2000, 2 volums.

PASCHER, Joseph, *El año litúrgico*, Madrid, Biblioteca de Autores Cristianos, 1965.

WIKENHAUSER, Alfred, *Introducción al Nuevo Testamento*, Barcelona, Herder, 1960.

* Bibliografia instrumental

BLECUA, Alberto, *Manual de crítica textual*, Madrid, Castalia, 1987.

DCVB = *Diccionari Català-Valencià-Balear*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, en línia: <http://dcvb.iecat.net>.

DECLC= COROMINES, Joan, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Barcelona, Curial, Caixa de Pensions "La Caixa", 1980-1995, 9 volums.

EB = *Encyclopedia Britannica*, en línia: <http://www.britannica.com>.

EC = *Enciclopèdia catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, en línia:
<http://www.enciclopedia.cat>.

FARAUDO = *Vocabulari de la llengua catalana medieval de Lluís Faraudo de Saint-Germain*,
dir. Germà Colón Doménech, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, en línia:
<http://www.iec.cat/faraudo/>.

PHILOBIBLON, comp. Charles B. Faulhaber, California, University of California, Berkeley, 1997-
2014, <http://bancroft.berkeley.edu/philobiblon/>

PUJOL, Josep M.; SOLÀ, Joan, *Ortotipografia. Manual de l'autor, l'autoeditor i el dissenyador gràfic*, Barcelona, Columna, 1995.

8. Annexos

Normes de Transcripció

L'objectiu de la transcripció es presentar un text que, en la mesura que sigui possible, es mantingui fidel a l'original. Però, tot i això, i a causa de la particularitat de cada un dels testimonis requereix establir certs criteris que facilitin aquesta transcripció:

- Pel que fa a les consonants *m/n* abreviades, tret que no hagi cap indicati al text que així ho manifesti, es transcriuran, com a norma per una *n*. Les abreviatures es desenvolupen, per tant, marcant-les en cursiva.
- L'ús de majúscules al text no és homogènia, per aquesta raó, es transcriuran tal i com apareixen al text.
- La lletres *j* i *i* en ús consonàntic es mantenen tal i com apareixen al text. No obstant això, en el cas del manuscrit EN5, la lletra *j* en funció de vocal *i* es transcriu per *i*, perquè el copista només escriu la lletra *j* quan la vocal *i* es pot dur a confusió en unir-se a d'altres lletres.
- Es conserven els punts i els dos punts que apareixen al llarg del text, com en el cas dels testimonis Ninc i R, respectant així, en la transcripció la interpunció medieval.
- Es transcriuen els guions de separació de paraules al final de línia només quan són presents al text.
- En el cas del ms. CRm, sovint el copista per indicar una xifra (que no sempre posa entre punts) col·loca al damunt el símbol de *a* contractada que indica un numeral femení o un cardinal femení. En aquests casos, es transcriu la xifra tal i com apareix la text amb la lletra *a* en superíndex.
- Els textos CRm i H contenen errors que el mateix copista va tatxar. En aquests casos, es transcriu la paraula tatxada, o el grup de paraules tatxades. D'altres vegades, especialment el manuscrit H, indiquen els errors envoltant la paraula equivocada amb una línia de punts. Aquests casos s'indiquen amb una nota al peu de plana.
- D'altres signes:
 - \ / per indicar afegits al text.
 - (...) per indicar una paraula il·legible.
 - / o ›, signes específics per al manuscrit H. Aquest signes, que semblen indicar una pausa, es repeteixen al llarg del text, sense que existeixi un criteri d'ús.

8. 1 La vida de sant Esteve:
fonts primàries i transcripció

pollona lo coso de sena iusticia fele
 h moue hem id iustia en lo seu ierger
 en lo qual duna fem pmaner el gey.
De sent Esteve.
 Teut en grec uol dir
 cozona en lat. e e u
 ebraich uol dir nezni
 fo sent esteve cozona
 seos comitamer dela
 martirys en lo nouel testamot. fo sent
 esteve iustament nezni. e seos exen. au
 = regla als altres de sefer. e esteve
 uol dir en quax baronilme parlant.
 lo qual es lo maifestada en lo seu fine
 e esteve uol dir en quax apromer pua
 e laubla. seos hommer pua en colga
 e gouna los fembras iudues. Al q lo
 p los apotels fo afignar q ellos gouna
 es douga dir edroua. pto comensament
 del martiri. e el dir nezni plevempli
 de sefer martiri. e de be iure et de la
 upamit e apen pua. ur pla sua maifesta
 p dencia al dir iust. pto coz als iudus
 donaua lausible coluamit.
 Teut fo un delo dny douga
 qui fo plus apotels en lo
 tur seruyi acodonar. En
 creuen lo nobre delo des
 apolo qui seut comitit dels
 gentils comitit amonuar. contra
 aquels qui creu edites dels iudus. pto
 coz los iudus dels en la tur seruyi. lo
 qual iurei coz coz da ne lrauer meys
 puen. en la cosa dunt morm en dues
 manes se por entridis. pto coz veche
 los iudus en lurs seruyis. aplo coz le
 salien ser pus q als homms els agreu
 uuen. coz los apotels pto coz hmes en
 pmaner plour poguellen. salien ser
 des iudus totos los lurs uechls. e
 e que los apotels uechre nadi lo iur

munes entre los desipols pla amonui
 en de les iudus uolgren a quel martir
 entre els robe e celis. en aquelluz tot
 los desipols diuen. Mo es equal cosa q
 nos desempu la parula de deu apocan
 e q seruelam pmeles. nos seguies q deu
 lo glosa. meles son los menys de la pen
 sa que del ane. e palls comitit nos als
 lousos fures q lo de nos altres dny homms
 qui sien de bon testmote. e sien plens de se
 spirit. e de lousos los quals es dablestem
 en aquel seruyi. a ser. e uol dir lo glosa. plo
 q nos amonuiem. e q sien maionils de
 nos amonuides. mal nos empo en
 ois e en presen eston. seuen. los quals
 pmanes plagren amoz. e q el glosa a
 aquels a ser dny. hmes dny de la q lo son
 sent esteve lo son. los q lo fore comba
 mitz dema los apotels sobrels les mas
 pua. des en pmaner de nos. En sent
 esteve ple de gra e de seureta. fisa gome
 manue los e groms seula en lo pobol. p
 liq cosa los iudus agreu del enuegi p
 que cologme quel poguellen sobuir.
 uenec. en tres manes quel dispensat
 ab el. e testmote cont els amonue. e
 maifesta. quel fures cruelmet tur
 ment. e que hme esteve sobe los qui
 ab els dispensat. els fures testmote
 uenec. e ac uenon a dauques qui reu
 uuen. e en coloma hantla menys del
 aduuer del cel. coz en la prima bantla
 ac en aduuer lo sant spirit qui li am
 uistama tot aco qui metter li era a
 parlar. La segona bantla. quel fo don
 da pua fo que ac am dngel que los sal
 les testmote es pua. La terca apdi
 que ac deu fo cant uele iho e. a parlar
 als sua bantla. qui lunt martir e hmes
 en en coloma bantla pua tres colos. fo
 es luntament del barata el aduuer q

la se donat: et la ueritat gualitada. on
 ple recomenlar storia hauer en res a
 quistes colzes ueler parir. En col heua
 unar sint estene fozet moltz feruor: et
 mox ianen al pobol pichons. los puenz la
 pua hunda ab el agra en disputa. plo que
 des pua lo uenente. p qta lauren alcors
 dela sinagoga q hom apelaus libertins p
 la rra deu en ay apelaus. o enu apelaus
 libris. plo coz eren filz de liberto. se es
 dapsels qui de seriquie son affinquez:
 e deluata. et de linage ferul foren
 los: qta pua uenit ala se conuallare. Et
 uengren en enis altres gens cont el q
 eren apelaus erenit p la curar qant ne
 eren. e alexandros e rra apels qui eren
 de ebra: e dals desputans rra ab seur
 estene. uenit la pua hunda q el ac. En
 dya: la pua rra la sua qta. dya: q
 uel poren conuallare ala sua sospel
 En aya pua la puritat del sant spirit qui
 en el portua. En qta els ueleren que p
 aquella man de hunda uel poren sobar
 en la segona man la combarte. ayi co
 sobar dices. fozes que ab fozes testimois
 lo conduren sobar. p lo coz up testimois
 de un manes de blasfema laculou. per
 que fo amensit pces en la casa de conseyl
 els un fozes testimois dyaen q el desu
 mal d'eu e de mocha edelug: et del ay
 aquells fo la segona hunda. et ayi co rra lo
 guardau els ueleren que enlo conseyl la
 andel auat co afos dangel guardau.
 uenit lo segon ad uenit q el ue de deu. En
 ay se recomenlar uictoria dela segona
 hunda que los fozes testimois. qren a
 quelo que dir es cont el pensar. d'el
 quelo rra pel man uelolouer foren
 confutes. E qta lo puerp dels uerres a
 el d'eu hira ayi co ay quelo d'eu fo
 estene de quelo. quatre acusacio. d'auit

rra manifestar secula dela blasfema
 de deu d'eu. que deu qui auit parlar ab
 sus pares. e ales qta. qta qta qta qta
 de gloria manifestar. en los qta parul
 en up manes huan deu uelblame. coz
 aquella pua qta qta qta qta qta qta
 en up manes se per espedie. an qta huan
 dia. et deu de gloria. uel d'eu que deu q
 donador de glia. segons que leg en los li
 bras dels rra en lo segon capitol d'eu.
 qual qta onoma un eu gloriare el. adu
 de gloria uel d'eu que el es deu continu
 ment en gloria. segons que leg en los p
 uerbis en lo d'au. apual d'eu. ab mi son
 los riquezes e gloria. deu de glia uel d'eu
 uenit al qual de erenit e d'eu glia
 segons que leg en la primera pistola d'eu.
 en lo prim capitol d'eu. al rra d'eu no ma
 it. al qta et rra d'eu huan e gloria en los
 seculs dels seculs. laud d'eu deu en up
 manes en lo qta qta qta qta qta qta
 e glia. e glia. e glia. e glia. e glia. e glia.
 femp q d'eu en los fozes testimois q el auit
 d'eu de mocha. d'eu d'eu d'eu en mocha
 manes d'eu d'eu d'eu. coz laud uel man
 ment de tres colzes. fozes de gran angu. coz
 el auit pua qta qta qta qta qta qta
 fozes. e de la similitud qta qta ab deu. coz
 mocha uel d'eu el ab deu pua mocha pua
 ment. En apres secula dela rra blasf
 ma. qta cont. Laig si foz uera. p qta leg
 en up manes mocha laud. pua d'eu q
 la auit donat plo coz era deu. et p rra
 d'eu qui d'eu la auit uel d'eu. et al po
 bol manifestada qui fo mocha auit et rra
 curar. et p rra d'eu si la laud. plo coz do
 ni up d'eu pua. En apres secula dela
 quarta blasfema q era en el temple.
 et el lo temple late en quatre manes. en
 ab pua uenit coz fo manar p'eu q foz
 foz en uho se enloar et pua foz fo uenit

en lo q̄ estava la archa del testimoī. p̄ que
 apela lo temple. edre que era taber nade
 dedeu. En en q̄ri seur esteue dels em̄s
 dels quals lanya hom a curar. se leusa info
 naldament. **¶** En q̄nt uelera los iusius q̄
 p̄ aquesta mana uol podien sobzar. la
 resta mana del sombarre els preferen.
 p̄ la q̄ll lo coudanen sobzar. so es q̄ p̄ em̄s
 almenys lo coudanen sobzar. **¶** En q̄nt oue
 seur esteue el uole seruar lo mandament
 dedeu qui mana que hom corregis son
 fratre. p̄ que en .iij. manes se fassa dela
 acoregor dela lur gran malesta. so es p̄ uer
 foga e p̄ remor. e p̄ amoz. p̄ maner los or
 regi p̄ uergona dela dureta del cor dels. e
 p̄ la moar q̄ fassien moar curtolmer dels s̄n̄s
 ab durs ceruela dien. e ab durs caragel
 e ab aureles seides a nos nos rēps. **¶** En s̄n̄
 esprit auez conculat ari con fere los pa
 rens ures en ari o fere uos. los quils no
 an feres los dies dels p̄fetes. ans an moar
 aquels qui auiciant la uenp̄m̄e de ih̄s
 en lo qual loc. ari coudu la gloria. **¶** En q̄nt
 posta dela malesta dels. lo p̄mer es que els
 al s̄n̄s esprit conculat. lo segon es que
 los profetes enculat. la terca es que el
 creyen la lur malesta. els s̄n̄s deden or̄s
 la mer auen. mas con la lur front en ad
 fere seus uergona con de bagalla. en lo
 bien auer uergona. ni no podien lo lur mal
 desemperar. enans q̄nt auen aquedes
 p̄nals tot lo cor los uencaua. els den
 ont font esteue el s̄n̄s dien. En ap̄el cor
 gels p̄ remor allo dien. En uer ih̄s est est
 ane ala destra del pare en q̄nt ap̄relat da
 indar am̄ ede meus auisus a condeper
 on con seur esteue fos ple de seur esprit
 esguardan en lo cel un la gloria dedeu.
 dre deus que en uer los cels uerbes el
 fil del home fos de la uerge estant en la
 destia dela uertue dedeu. En la foga allo que

p̄ uergona e p̄ remor los agnes corregit.
 encaua p̄ tot allo els de mal afer ael nos
 taquien enans eren p̄n̄s mablatē
 el que dabans no eren. eridans ab gran
 uou ab les aureles rapdes segos que
 du la gloria p̄so quels no auissen. mal
 dieu dels. edecourent tot los infans
 contra el uengren. e girou el fora de
 la ciutat en lo qual loc lo labefauen.
 la qual cosa els coudanen fer segons la
 lig que mana que lo mal drens contra
 deu la sua lig fora la ciutat fossen a
 leberz. e aq̄nt dels falses testimoīs
 qui con el dieu p̄mers una petra li
 deuieu girar segos que la lig disidien
 la p̄ma ma dela testimoīs alebetau el
 so es lo mal dien. p̄ que desfulare los
 uestimes. p̄ lo que del noi se solassen ale
 betau el. o p̄ allo los se desfularen q̄ milo
 e p̄ d̄sp̄ogad̄m̄ e lo poguessen alebetau.
 lo qual uellim̄ e paularen. **¶** En p̄so dun
 iouenel qui en ap̄elat saul. e en q̄nt fo
 ap̄elat paul. lo qual paul donere que lo
 n̄mes dela alebetau. gardaua. p̄ lo que
 milo seuo en p̄m̄e e lo poguessen ale
 betau en quax ab la ma de tot lilebetau.
¶ En con do nos poguessen uer y uergona
 ni p̄ remor de un gn̄ eridare. la terca ma
 uera a pare la p̄so almeis que p̄ amoz los
 corregis. En so fo poca la amoz la qual
 a els enera q̄nt p̄si ad̄eu se azacio. p̄so
 que la sua passio nos plougas. p̄ la qual
 cosa els eren mes culpables ad̄eu. **¶** En p̄
 els seu amoz den p̄gran q̄ aquelo q̄ els
 fassien uols comras deus a pare. **¶** En q̄nt
 els alebetau seur esteue p̄gran den
 edien. **¶** En ih̄s crist en receb le meu spir
 e polca los genols en tra ab gran uou
 eridandien. **¶** En no establesques aels
 aquest foit. **¶** En uer mena uelca amoz
 cor q̄nt eraua p̄si el estua en ped e q̄nt

XXIII

vus foren p uolentat e p uana dolua
alros segos uolentat. mas no p oha
los rent foren p oha mas no p uolentat
la p mnt mana fo en sent elreue. la seg
ona fo en sent iohau. la terta en los pi
uocce. De sent iohu apostol e euigta.

Am uol dir gracia del seuez. ou
loqual es gracia. ou loqual es fe
m donatio plo seuez. ou p allo
ou entrez es quatre p uilegi que

foren en lo bonauit sent iohu. Lo p
mer fo la pua pil a moz de se fu est. coz
ibu. f ama mes el que tota los auues. e
mora se uol d amoz e de similitat li
enfer. p q fo apelar edir gmo del seuez
en quaz q el fore del seuez gmoz. lo seg
p uilegi fo coz no se cozmpo de ara. p
se coz uerge fo elegut. edeus. ediqui fo
dit en lo qual es gracia. ou en el fo gracia
uigina. Lo rent p uilegi fo dela reuel
no delo secretz que deu li feu. ou p allo
fo dit al qual es donat. coz ad fo donat
q agos coneccha de moz secretz. ede p m
fca. Au con dela diuinit del fil de deu
e dela confirmaco del segle. Lo qre p uile
gi fo lo remanent dela mare de deu. p q
fo dit. al qual es donatio fca. qre la ma
re de deu en la gnda del fo donat. la pua
del qual. en m lre bibe de la dora e de
la q l uida y fide. en lo hie del necciment
la pua de los passioz de los sants p uel al

oiga
can. apostol e auangelis fo auue p
me seuez. e fo uerge elegut. ou con
apac penitencia los apothis fosse
de p uita. en alia sent ioh. au sen ana
en la rra moles e ghozes bati. p la qual
cosa en doina lempidez au sen la fca
del seuz iohau pres. De. Lo qre en
uuel delo bulent dauat p uita latina.
lempidez lo se merre. ou lo sante lre

seuz me nul del uuel in. au que de cozmp
rio de can de cor en cor fo qndat. ou co ne
les lempidez que p allo dela p daco mas
lit. lo sante lre en la pla de p uita eula
en la q l pla dente lo lre qui es apelar
apostol p uita. a pres allo en aquel melez
deu lempidez p gmo enuelit q auia fo
pelleit en uelant p seuz enuicio. ou
qre auia fer lo seu seuidoz fo reuocet. p
que se iohu qui ab en pua en la pla fo ex
lar ab enu. en la enu de fca fo amnar
ou gmo mudre de gens uengre de uat
el dien. benet es seyl qui ne en la moude
du. eum. Lo qre es el p uita en la
enue una fca qui auia nom na deu
fca. la q l auia lo seu auen p uita de ligat
p uita moz los gens. p que los p uita
dela dya auen iohu dion. sent iohu
uic ali na d r uita que en p uita moz
la q l auia epe los reuz amonettantz fer
uic. enoz au ap uita e norma. edeli
gna moz lo seu auen p uita dien.
o si en uita la postol de deu au q en nu
ra moz fca a legre. au enoz uengre e
no en p uita uer. e. edeus sent iohu
mana lo lre en uita p uita el cas de la gmo
dien. lo seuz me uita re uita re uita
fca leu fca e uita en la sua cosa ap
uita que en p uita me p uita. ou deman
ent de uita e uita a uita moz auia
dalo que lo postol auia dit qre el p uita
ment co si no fca moz auia. e que
leuz de dion. De. Lo qre dia en
Oron qui era filoz. auia lo p uita en
la pla. p uita que lre moz en qual
manera en lo moz me p uita. e adoz
frayz ioues moz reuz seu comprit pe
res p uita qre agre uita uita lre p uita
re uita. e aquez p uita dauat com la
seuz el seu re uita. e qre les p uita re uita
auia la postol p uita p uita lre e p uita

22

Transcripció de la vida de sant Esteve

Vies de saints en catalan, Paris: BnF, esp. 44.

[19 va] De sent Esteue
S⁵Teue en grec . uol dir
corona en lati . E en
ebraich uol dir norma
fo sent esteue corona
so es comensament dels
martirs en lo nouel testament . fo sent
esteue uerament norma . e so es exemplar
e regla als altres de soferir . e esteue
uol dir enquax¹ baronilment parlant
la qual cosa es manifestada en lo seu *sermo*
e esteue uol dir enquax aptament parlan
e loabla . so es sauiament parlan enseyan
e governan les fembres uidues . a les *quals*
per los apostols fo assignat *que* el los gouernas
Es donques dit corona per lo comensament
del martiri . e es dit norma per lexempli
de sofferir martiri . e de be uiure es dit sa
uiament e apta parlant per la sua manifesta
predicacio es dit uiso² . per so cor a les uidues
donaua lausable enseyament
S⁵teue fo un dels .vij. diaques
qui fo per los apostols en lo
lur seruci aordonat . En
crexen lo nombre dels disci
pols qui seren conuertitz dels
gentils comensaren a murmurar . contra
aquels qui eren conuertitz dels jueus . per so
cor les uidues dels en lo lur seruci . lo
qual auien obs tot dia nesciament menys
preauen . on la cosa daquest murmur en dues
maneres se pot entendre . per so cor reebien
les uidues en lurs seruicis . o per so cor les
fasien fer pus *que* als homens e les agreu
iauen . cor los apostols per so cor senes en
paytament presicar poguessen . fasien fer
a les uidues totes lurs necessa[ri]es³
E quant los apostols ueseren nada la mur
[19 vb] muracio entre los discipols per la aministra
cio de les uidues uolgren aquel murmur
entre els tolre e cessar . on ajustatz tot[z]
los discipols dixeran . No es equal cosa *que*

¹ 'quasi'

² *uiso*, 'viudo'. DCVB, op. cit., [data de consulta: 15/11/13].

³ Reconstruït a partir de Jacobus de Voragine, *Vides de Sants Rosselloneses*, op. cit., vol. 2, p. 80.

nos desemparen la paraula de deu a presicar e que seruescam per meses . cor seguons que diu la glosa . melors son los menjars de la pensa que del cors . e per asso consiratz uosaltr\e/s barons freres quals de uosaltres .vij. homens qui sien de bon testimoni e sien plens de sent spirit . e de saueia . los quals establescam en aquel seruici a fer . on diu la glosa . per so que nos aministrem e que sien maiorals dels nostres aministradors . mas nos empero en oracio e en presican estarem e serem . les quals paraules plagren a totz . e que eligiren a aquolo [sic] a fer .vij. barons . Un dels quals fon sent esteue lo primer . los quals foren conformatz denant los apostols sobrels les mas pazades en presencia de totz . On sent esteue ple de gracia e de fortesa fasia grans maraueles e grans seyals en lo pobol . per la qual cosa los jueus agre del enuega per que cobeegaren quel poguessen sobrar . e uencer . en tres maneres ques disputaren ab el . e testimonis contra els⁴ amenaren e menassaren li quel farien cruelment turmentar . Mas sent esteue sobra sels qui ab els disputauen . els falces testimonis uence . e ac uictoria daquels quil tortorauen . e en cascuna batala uenia a el adiutori del cel . cor en la primera batala ac en adiutori lo sant spirit qui li aministraua tot aclo⁵ qui mester li era a parlar . La seguona ajuda que li fo donada per deu fo que ac cara dangel que los falces testimonis espaordia . la terça ajuda que ac de deu fo cant uese *ihesu crist* aparelat a la sua ajuda quil sant martir confortaua . On en cascuna batala posa tres coses . so es lentrament de la batala el adiutori qui [20 ra] li fo donat . e la uictoria guasayada . on per so recomta la ystoria breument totes aquestes coses ueser poyrem . On col benayrat sant esteue fezes moltz seyals . e mot⁶ souen al pobol presicas . los jueus la primera batala ab el agre disputan . per so que desputan lo uencessen . per ques lauaren als cuns de la sinagoga que hom apelaua libertins per la terra don eren axi apelatz . o eren apelatz libertins per so cor eren fils de liberts so es daquels qui de seruitut son afranquitz .

⁴ La s final té un punt a dalt i un abaix, indicaicó que aquesta lletra és un error i no s'ha de tenir en compte

⁵ *Aclò* 'allò'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

⁶ *Molt*, *mout* i *molt* alternen al llarg de tot el text.

e deliuratz . e axi de linatge seruil foren
los quals primerament a la fe contrastaren . Et
uengren encara altres gens contra el qui
eren apelatz cirenees per la ciutat qui auia nom
ciria . e alexandrins e totz aquels qui eren
de cilicia e dasi[a] desputans totz ab sent
esteue . veus la primera batala que el ac . En
apres la ystoria recomta la sua uictoria dien
que no li pogren contrastar a la sua saulesa
Enapres posa lajutori del sant spirit qui
en el parlaua . On quant els ueseren . que per
aquella manera de batala nol pogren sobrar
en la segona manera lol combateren axi con
sobredit es . so es que ab falses testimonis
lo cuydaren sobrar . per so cor .ij. testimonis
de .iiij. maneres de blasfemia lacusaren . per
que fo amenat pres en la casa del conseyl
els .iiij. falses testimonis dixeren . que el desia
mal de deu e de moysen e de la lig . e del temple
Aquesta fo la segona batala . e axi con totz lo
guardauen els ueseren que en lo conseyl la
cara del aytal con afas dangel guardaua .
veus lo segon adiutori que el ac de deu . En
apres se recomta la uictoria de la segona
batala quant los falses testimonis agren a
quelo que dit es contra el perpensat⁷ . de les
quals coses per el marauelosament foren
confuses . E quant lo princep dels preueres a
el demana si era axi con aquels disien sent
Esteue daqueles quatre acusacions . dauant
[20 rb] totz manifestament sescusa de la blasfemia
de deu dien . que deus qui auia parlat als
sans pares . e a les prophetes que aquel era deus
de gloria manifestament . en les quals paraules
en .iiij. maneres loaua deu uesiblement . cor
aquella paraula que dix que deus era de gloria
en .iiij. maneres se pot espondre . on quant hom
diu es deus de gloria . uol dir que deus es
donador de gloria . segons ques lig en los li
bres dels reys en lo segon capitol dien .
qualquequal⁸ onrara mi eu glorificare el . o deus
de gloria uol dir que el es deu continua
ment en gloria . seguons ques lig en los pro
uerbis en lo .viiij. capitol dien . ab mi son
les riqueses e gloria .o deus de gloria uol dir
Deus al qual de creatura es deguda gloria
segons ques lig en la primera pistola a timo\teu/
en lo primer capitol dien . al rey del cel ne mor
tal . al qual es deguda honor e gloria en los

⁷ *Perpensar* 'Pensar detingudament, amb atenció'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

⁸ *Qualquequal*, 'qualsevol'. *Ibidem*.

Annex 1

secles dels secles . lausa donques deus en .iij. maneres en so *que* diu es glorios e glorificat e gloriador . enapres sescusa de la segona blasfemia *que* disien los falses testimonis *que* el auia dita de moysen . Lausan moysen en moltes maneres dauant totz . cor lauzauel maior ment de tres coses . so es de gran amor . cor el aucis *per* amor sel qui feri a egipte en lo desert . e de la familiaritat *que* el ac ab deu cor motes uegades el ab deu parla mot *priuada* ment C// Enapres sescusa de la *tersa* blasfemia . *que* era contra la lig si fos uera . *per que* la lig en .iij. maneres mot luasa . *per* rao daquel *qui* la auia donada *per* so cor era deus . e *per* rao daquel qui de deu la auia resebuda . e al pobol manifestada qui fo moyses aytal e tant onrat . e *per* raso de la fi de la lausa . *per* so cor dona uida perdurable . Enapres sescusa de la quarta blasfemia *que* era contral temple . e el lo temple loan en quatre maneres . en aso *primerament* cor fo manat *per* deu *que* fos fet en uisio fo enseyat e *per* moyses fo acabat [20 va] en lo *qual* estaua la archa del testimoni . *perque* apela lo temple . e dix *que* era tabernacle de deu . On en axi sent esteue dels *crims* dels quals lauia hom acusat . sescusa rasonablement . C// E *quant* ueseren los juseus *que* *per* aquesta manera nol podien sobrar . la *tersa* manera del acombatre els preseren . *per* la *qual* lo cuydauen sobrar so es *que* *per* *turmens* almeyns lo cuydauen sobrar . E *quant* o uese sent esteue el uolc seruar lo manament de deu qui mana *que* hom corregis son frare . *per que* en .iij. maneres sesforssa dels a corregir de la lur gran malesa . so es *per* uer goya e *per* temor . e *per* amor . *primerament* los cor regi *per* uergoya de la duresa del cor dels . e *per* la mort *que* fasien mot cuytosament dels santz ab dura *ceruela* dien . e ab durs coratges e ab aureles sordes a nos *tostemps* . E al sant esperit auetz contrastat axi con feren los parens *uostres* enaxi o fetz uos . los quals no an segitz los ditz dels *profetes* . ans an mortz aquels qui *anunciauen* la ueniment de *ihesu crist* en lo qual loc axi con diu la glosa .iij. graus posa de la malesa dels . lo *primer* es *que* els al sant esperit contrastaren . lo segon es *que* les *profetes* encausaren . la *terça* es *que* els crexen la lur malesa . els santz de deu orriblament aucien mas cor la lur front era a els feyt senes uergoya con de bagassa . e no sa vien auer uergoya . ni no podien lo lur mal

desemperar . enans *quant* ausien aquestes
paraules tot lo cor los trencaua . e les dens
contra sent esteue estreynhien . Enapres corre
gi els *per* temor asso dien . Eu ueg *ihesu*cris est
ant a la dresta del pare enquax aparelat da
iudar a mi e dels meus auersaris a condenpnar .
On con sent esteue fos ple de sent esperit
esguardan en lo cel uiu la gloria de deu e .
dix . veus que eu ueg los cels uberts . el
fil del home so es de la uerge estant en la
destra de la uertut de deu . E ia fos asso que
[20vb] *per uergoya* e *per* temor los agues corregitz .
encara *per* tot asso els de mal a fer a el nos
iaquiren enans eren pus maluatz *contra*
el que dabans no eren . cridans ab gran
uou ab les aureles tapades segons que
diu la glosa *per* so quels no ausissen . mal
dien dels . e decorrentes tots los infantz
contra el uengren . e gitaren el fora de
la ciutat en lo qual loc lo labesauen .
la qual cosa els cuydauen fer segons la
lig que mana quels maldiens *contra*
deu e la sua lig fora la ciutat fossen a
lebeatz . e aquels dels falses testimonis
qui *contra* el dixeren primers vna pera li
deuien gitar segons que la lig disia dien
la primera ma dels testimonis alebesara el
so es lo maldien . *per* ques despularen los
uestimens . *per* so que del nol se solassen⁹ ale
besan el . o *per* asso los se despularen *que* mils
e pus espesegadament lo poguessen alebesar .
los quals uestimens pausaren als peus dun
iouencel qui era apelat saul . e enapres fo
apelat paul . lo qual paul dementre quels ues
timens dels alebesadors gardaua . *per* so que
mils senes empaytament lo poguessen ale-
bear enquax ab la ma de totz lalebesaua .
On con els nos poguessen tolre *per uergoyna*
ni *per* temor de tan gran crueltat . la terça ma
nera aparela *per* so almeyns que *per* amor los
corregis . E no fo poca la amor la qual
a els enseya *quant per* si a deu fe oracio . *per* so
que la sua passio nos perlongas . *per* la qual
cosa els eren mes colpables a deu . Et *per*
els feu oracio deu pregan *que* aquelo *que* els
fasien nols comtas deus a pecat . E axi con
els alebesauen sent esteue pregan deu
e dien . Seyer *ihesu*cris tu receb lo meu esperit
e posatz los genols en terra ab gran uou
cridan dien . Seyer no estableques a els

⁹ *Sollar* o *sullar* 'Embrutar'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

aquest pecat . E ueges meravelosa amor
cor *quant* oraua *per* si el estaua en peu\\$/ e *quant*
oraua *per* los alebesadors el sagenolaua
enquax que uolgues que la oracio que
fasia *per* els fos mes exausida¹⁰ que aquela
que fasia *per* si . la qual cosa fo manifesta
quant saginola . On diu la glosa en aquel
loc . *que* per aquels en los quals era ma
ior malesa maior remesi demana . e en
asso lo martir de ihesu crist ressembla qui
en la sua passio *per* fi ora disen . Pare en les
tues mans coman lo meu espirit . E *per*
los seus cruxificadors dix pare perdona
a els aquest pecat . E con asso dixes el sa
dormi en *nostre* seyor . *per* que diu la glosa
bel dit es adormir . pus bel que si dires
murir . *per* so cor no muri offiren a deu
sacrifici de gran amor . e adormisse sent
esteue en esperansa de resurecion C// fo
feta la lapidacio de sent esteue en aquel
mesex ayn en lo qual *nostre* seyor sen pu
ga al cel en lo mes dagost en lo comen
sament del mes en lo ters dia . sent ga
maliel empero e nicodemus qui eren de la
partida dels crestians . en totz los *con*
seyls dels jueus sebeliren sent esteue
en .i. camp den gamaliel . e feseren gran
plant sobre lo cors del . e en apres fo
feta gran *persecucio* dels *crestians* qui
eren en consel en ierusalem . E *quant*
agren mort sent esteue qui era .i. de
ls *principals* . los juseus comensaren
los autres mout greument a *persegir*
entant que totz los *crestians* . esters los
apostols qui eren pus forts en la fe
quels autres . *per* tota la *prouincia* dels
jueus foren escampatz . la qual cosa *nostre*
seyor auia a els manada dien . Si hom
uos *persegex* en una ciutat fugetz uos
en altra ciutat *Miracle* C// Recomta
sent agusti qui fo doctor molt subtil
quel benayrat baro sent esteue en tots
miracles se manifesta sant dien *que* .vj.
[21 rb] mortz *per* sos meritx ressucita . e que molt
es *persones* de diuerses malauties sana
esters *aquests* miracles altres miracles
del recomta . los quals son dignes que
hom los aga en memoria . cor recomta
que alcunes gens posauen flors sobre lal
tar de sent esteue . en apres els les reciben

¹⁰ Exausir o exaudir 'Escoltar favorablement i atorgar allò que es demana'. *Ibidem*.

Annex 1

del autar . e puys les posauen sobre los
malautes . per les quals marauelosament
eren sanatz . Encara mes recomta sent
agusti quels draps que eren del altar
de sent esteue preses e sobre malautes .
posatz mantinent eren los malautes sa
natz . Cor seguons que diu en lo .xx.ij. li
bre de la ciutat de deu . que flors de laltar de
sent esteue resebudes sobre los uls du
na fembra sega foren posades per que man
tinent usee C// E recomta sent agusti en
aqueu mesex libre que .i. baro era duna
ciutat qui auia nom merçal qui era home
no fezel . lo qual en neguna manera a deu
conuertir nos uolia . on con el fos mout
malaute . son genre qui era home mot
fezel a la esgleya de sent esteue uenc . e
pres de les flors qui eren sobre laltar
les quals posa sobre lo cap de son genre
e con el ab les flors que tenia sobrel cap
sadormis . demantinent ans del mati el
crida dien que hom tramezes al bisbe de
la ciutat . E con lo bisbe no fos en la Ciutat
.i. preuere uenc a el . al qual lo malaute
dix que el cresia en deu *ihesu crist* per la qual cosa
lo preuere mantinent lo bateya . e dementre
que uisc aquesta paraula ac totz temps en
sa boca dien . O ihesu crist receb lo meu
espirit . les quals paraules dix en lati sent
esteue . mas aquel no o sabia que sent
esteue les dixes . C// Altre miracle sent
agusti en aqueu mesex libre recomta .
dien que una fembra era qui auia nom
patronia . on con fos mout trebalada .
[21 va] per longua malautia e per neguns metgam
ens ela garir no pogues e ab .i. jueu
metge de son mal saconcelas . lo jueu
li liura .i. anel ab una pera . per so que per
lo tocament del anel recibes sanitat . Mas
con ela uees que res no li ualgues lan
el . a la esgleya de sent esteue sen ana .
per so que per merit de sent esteue ela salut
recebes . on ela estant en oracio sobta
ment lanel li caset en terra . e apres bona
ment ela fo sanada . C// altre miracle re
comta aqueu mesex libre de sent agusti
qui no es menys merauelos quel autre
dien que a cesaria era de capadocia uen
guda una noble fembra que no auia ma
rit . mas auia motz fils so es .vij. mas
cles e .iij. fembres . on cor una uegua
da fos per sos fils aontada ela malesi .

Annex 1

los seus fils . *per que nostre senyor per son di*
uinal poder cruelment los feri . entant
que a totz tremolauen mot oriblement
los lurs membres . *per la qual cosa con*
fossen molt dolens . els lurs ueyns
nols poguessen soffrir tant fort los
auien airatz . els *per* aquella cosa per
lo segle con a mesquins anaren . e en
qualque loc on anassen tothom los a
uia en despit . *per que . ij. daquestz frare*
e sor qui auien nom paul e palida .
a ypodia uengren . e a sent agusti qui
era daquel loc bisbe els uengren . al
qual recomtaren aquelo quels era en
deuengut . On con fossen ia . xx. dies
ans de pasca en la esgleya de sent
esteue els molt esteguessen e sanitat
al sant martir ab moltes *pregueres*
demanassen en lo die de pasch . De
mentre *que* tot lo pobol era present .
.i. dels so es en paul molt cuytosam
ent dauant laltar uenc en oracio ab
mout gran humilitat se gita . *per que*
[21vb] sanat senes mal deuant totz se leua . e con
el fos amenat a sent agusti . Sent agusti
el sanat al pobol enseya . e promes los
que un libre faria daquels miracles
C// E axi con el aquestes paraules los disia
e la sor den paul aqui deuant totz ab to
tz sos membres tremolans estegues
demantinent dauant laltar de sent este
ue sobtament garida se leua . *per la qual*
cosa tot lo pobol feu grans gracies a deu
C// Es notadora cosa que sent esteue en
aqueu dia enaxi con dit es sofferi passio
en lo *qual* dia enaxi con dit es fa hom festa
del seu atrobament . lo *qual* fo atrobat en a
quel dia . Mas *per que* son mudades les
festes *que* nos fan dels santz en los dies
que per deu moriren . Dira se *quant* del tro
bament tractarem de les festes . mas axi
en present abasta so que *direm* . fo es que
per .ij. rasons en la esgleya aquestes tres
festes sen seguexon apres la natiuitat de
ihesu crist . e enaxi o uolc ordonat la esgle
ya . la *primera* rao es *que* a ihesu crist . axi con a
espos e a cap dels . totz los seus compa
yons sien ajustatz . *per so que quant* fo nat ihesu
crist qui fo espos de la esgleya . en aquesta
manera tres compayos a si ajusta . Dels
quals *compayos* es dit en lo libre dels cantz
dien . lo meu amat mot clar e de uerme

Annex 1

la color entre mil le elegit tot nedeu¹¹
asos poc dir *quant* a sent johan auange
lista qui fo mot *precios* conseller . be co
lorat *per* rogor . e *quant* a sent esteue es uist
que fo elegit de mil homes . e *quant* a la
companya dels innocens qui foren uerges
se pot *aquelo* mesex dir . la segona raso
de les festes es *que* axi con lesgleya de tots
los martirs segons lurs dignitatz en
sems ajusta . dels quals fo cosa de lur
martiri . la natiuitat de ihesu crist . *per*
que foren tres maneres de martirs .
[22 ra] vns foren *per* uolentat e *per* manera dobra .
altres segons uolentat . mas no *per* obra .
los ters foren *per* obra mas no *per* uolentat
la primera manera fo en sent esteue . la seg
ona fo en sent iohan . la tersa en los in
nocens .

¹¹ Nèdeu, 'net'. Gulsoy, *op. cit.*, p- 295-298.

Vida de Sant Esteve editada per Nolasc Rebull
Legenda aurea, Vic: olim ABEV, cap. 174

- no renúncia a totes les causes que posseseys. On per aysò totes les causes que tu has dóna a mi; e, puys, ve on té vulles. E, axí, tu seràs xera chrestiana.» Al qual ella respòs: «Lo Déus meu mana a nós, dient: —Vení totes les tués possessions e causes que has, e i presu, puys, adóna ho als pobres—, no dix ges als richs. On, com tu sies rich, contra el manament de Déu eu faria, si alguna causa çu a tu donava.»
- 8 E, adonchs, santa Anastàsia en l càrcer fo mesa e per ell encluida, en la qual per famela cuydava turmentar. Mes sent
- 10 Theodosi, qui çu era per martiri en lo çel coronat, per dos mesos dels menyars celestials li donà a menyar.
- En après, fo tramesa ab CC verges a les ylls Palmars, en lo qual loch moltes gents per lo nom de dñesu Christ foren exilats. En après poch dies lo pretor denant si les féu venir;
- 15 e sancta Anastàsia, ligada en pals, féu cremar ab foch; e les altres ab diverses turments féu morir, entre los quals era l home qui moltes vegades per amor de Ihesu Christ, de moltes riques quesavia era stat despulat; mes ell tota hora disia als raubadors: «Almenys a mi no me tolrets Ihesu Christ.»
- 20 En après, Na Poljónia lo cors de santa Anastàsia sebelf molt honradament en lo seu verger, en lo qual avia feta primerament l'glesia.
- 25 **PROFCH DB SENT STEVE**
- Stève, en grech, vol dir corona en latin; e en abraich Steve vol dir norma. Fo sant Steve corona, so és, comensament dels màrtirs en lo Novg Testament; axí çu Abel fo en lo Vel Testament. Fo sent Steve verament norma, so és, exemplar e regla als altres màrtirs de sofferre martiri. O Steve: vol dir en cays baronivolment parlar; la qual causa fo manifesta en lo seu sermó. O Steve: vol dir en cays abtament parlar e lausable, so és, saviament parlar, ensenyant e governant les fembres vídues, a les quals per los apòstols fo assignat que el les governàs. E és dit, donques, corone per lo comensament del martiri. E és dit norma per l'eximpli del bo viure. E és dit saviament e a parlar parlar per la sua manifesta predicació.
- 40 E és dit visió per: so çu a les vídues donava lausable ensenyament.

DE SANT STEVE.

Sent Steve fo I dels sets diaqués qui foren per los apòstols en lo lur offici o servici aorlonat. On, crexén lo nombre dels discípolis qui s'eren convertits de gentils, comensàren a murmurar contra aquels qui eren convertits del juseus, per so cor les vidues d'èls en lo lur servici, lo qual avien obs tot dia, rièssiament menyspreaven. On la causa de aquest murmur en dues maneres se pot entendre: per so cor les vidues eb lo lur servici ... e, per so cor les fasièn fer pus que als hòmens, les agreugarien; cor los apòstols, per so que senes enpeytament poguesen prehicar, fasièn fer a les vidues totes lurs necessitats.

E, quant los apòstols veseren nada la murmuració entre los discípolis per la ministració de les vidues, volgren aquell murmur entre ells toire e rassar. On, aoiats tots los discípolis, dixerèn: «No és engal causa que nós desemparem la paraula de Déu e prehicar é que serviscam per mesés»; cor, segons que diu lá Glosa, melós són los menyars de la pensa que dels cors. «E per aysò considerats vosaltres, barohs frares, quals de vosaltres VII homes qui sien de bon testimoni, e sien plens del Sant Sperit e de saviesa, lós quals stablisquen en aquell servesi a ffer.» On diu la Glosa: «per ço que a nós amirústren e que sien mayorals dels nostres ministradors; mes nós, emperó, en oració stans, e en predicació starem e farrem».

Les quals paraules plageren a tots; per què eligiren ad aquell offici a ffer VII barons, I dels quals fo sent Steve, lo primer, los quals foren confirmats davant los apòstols, sobre ells pausadors les mans en presència de tots? On sent Steve, plén de gràcia e de forza, fasià grans maravelles e grans senyals en lo pòbol. Per la qual causa los juseus agreu d'él enveya; per què cobeşeyaven molt que l pogessen sobrat e vènsen, ja duptaren, e desputaren ab ell; e aysó en III maneres: e testimoni contra ell amenaren, e menessaren-li. e l ferrien, e l faeren cruelment turmentar. Mes sent Steve sobrà sels qui ab ell disputaren; e els falsos testimonis él vèpsé. Car victòria d'aquells qui l turmentaven, en cascuna batalla venia ad él ajutori del ceel. Cor en la primera batalla ac per ajuda lo Sant Sperit qui li administrava tot ço que mester li era a parlar. La IIª ajuda que él hac del cel, fo que ac cara de àngell que los falso testimonis spaordia. La IIIª ajuda que hac de Déu, fo quant vesé Jhesu Christ aparelat a la sua ajuda, qui l sant màrtir confirmava e confortava. On en cascuna batala pausà III raons,

so és, d'estrument de la batalla, e l'ajutori que li fo donat, e la victòria gasayada. On per aysò feconta la ystòria: brèument aquestes causes veser pòrem.

5 On, com b'enchuyrat sent Steve fase molts senyals e molt sovén al pòbol presicàs, los juseus la primera batalla, agrent ab elb disputar per çò que disputant, lo vencesen; per què's livaren alguns de la sinagoga, que hom appellava libèrtins per la terra d'on era exits e axí eren appellats; o eren appellats libèrtins, per so ço eren fils de libèrts: so són seis qui de servirul són affranquits e delitats e; axí de Hyade vil e servil foren, los quals primerament a la le contrèstaren. E vengren encara més altres gents contra ell, qui eren appellats cireneus per la ciutat qui avia nom Cirra. E alexandreins e tots aquells qui eren de Cicilia, Cilícia e d'Asia, disputaren tots ab sent Steve. Veus
10 la primera batalla que ell hac. En après, la ystòria recompta la sua victòria; disient que nò li pogren contrèstar a la sua saviesa.

En après, pàusa la victòria del Sant Sperit que en ell parlava; on, quant ells en aquesta manera de batalla nò li poguesen sobrar, en la IIª manera, lo combatereh axí com dit és de sobre; so és, que ab falsos testimonis lo cuydaven sobrar; per so car II testimonis de blasfèmia e de Humiateres de blasfèmia l'acusaren; per que fo amenat après la casa del cònsol, e dos falses testimonis dixerén que ell desia mal de Déu, e de Moysèn, e de la ligenda del temple. Aquesta fo la IIIª batalla.

25 E, axí com tots lo gardaven, ells eseren la cara diel en lo conseyl: axí e adtal com a fas d'àngel gardaven. Veus la IIª victòria que ell hac de Déu.

En après se recompta la victòria de la IIª batalla, quant los falses testimonis agreh aquelo que o dit és contra ell perpànsat; de les quals faons per ell meravello àment foren confuses. E, quant lo príncep dels preveres demenava ad aquell si ere en axí com aquells disien, sent Steve d'aquelles III acusacions davant tots manifestament s'escusà.

35 Primerament s'escusà de la blasfèmia de Déu, dient que Déus, qui avia parlat als sants pares e als profetes, que aquel era Déus de glòria manifestament. En les quals paraules en III maneres jausà Déus vestblément. Còr en aquella paraula que dix que Déus era de glòria, en III maneres se pot entendre: en quant hom diu és Déus de glòria, segons que's lig en
40 los libres dels Rèys; en lo II capítol, dient: Qual que qual honorarà mi, e eu glorificaré ell. Déus de glòria vol di que él,

Déus, és continuament en glòria, segons que s'lig en Proverbis, en lo VIII capítol, dient: «A mi són les Oriqueses e glòria.» E Déus de glòria vol dir Déus al qual de creatura és deguda glòria, segons que s'lig en la primera pístola a Timoteu, e lo primen capítol, dient: «Al Rey del cel no mortal, al qual és deguda glòria e honor en los segles dels segles.» Lausà, donques, Déus en III maneres en so que diu que és glòria e és glorificat e gloriador.

En après, s'escusà de la II blasfèmia que disen los falses juseus testimonis que ell avia dita de Moysèn. Lausà Moysèn en moltes maneres davant tots; com ell lausà-lo mayorment de III causes, so és, de gran amor; cor el causà per amor s'el que fari a Egipte; e lausà-lo molt de miracles que fasia en Egipte e en lo desert; e de la familiaritat que ac'el ab Déu, cor moltes vegades el ab Déu parlà molt privadament.

En après, el s'escusà de la III blasfèmia que era contra la lig si fos vera; per què la lig en III maneres ell lausà, per raó d'aquell qui l'avia donada; per so cor era resebuda e al pòbol l'avia manifestada; e per rason de la fida lausà; per so cor dona vida perdurable.

En après, s'escusà de la III blasfèmia que era contra el temple. E lo temple lausà en III maneres, en aysò primèrament cor fo manat per Déu que fos feyt, en en vesion que fos enseñat, e per Moysèn fo acabat; en lo qual stava l'arca del testimoni; per què apelà lo temple e dix que era tabernacle de Déu.

Qu, ten axí, sent Steve dels crims dels quals l'avia hom acusat, s'escusà rahonablement.

E, quant veseren los juseus que per aquesta manera no l podien sobrar, la III manera d'el ha combatre preseren; per la qual lo cuydaven sobrar, so és, que per turments almenys lo cuydaven sobrar. E, quant ho vesé sent Steve, ell volch servar lo manament de Déu, qui mana que hom corregís son frare; per què en II maneres el s'esforsà de corregir de ja lun greu malesa, so és, per vergonya e per temor e per amor.

Primerament, los corregí per vergonya de la duresa dels cors d'ells, e per la mort que farien molt cuytosament dels sans; dient: «Ab dura servela e ab durs coratges e ab aureles sordes a nós, tostamps e al Sant Sperit avets contrastat axí com faseren los pares vostres e axí con o fets vós los quals no an seguits los dits dels profetes, ans an morts aquells qui anunciaven la devinitat de Jhesu Christ.» En lo qual doch axí quont diu la Glosa, III graus pausa de la malesa d'ells. La primera

- és que al Sant Spèrit contràstaren; lo segon és que los proffetes encausaren; lo ters és que els ohresents, en la llur malesa, els sants de Déu orriblement auciren; mas, cor lo lur ffront era ad ells feyt sense vergonya com dal femna, no sabien aver vergonya ni podien la llur malesa desamparar, enans, quant ausien aytals paraules, tot llur cor lurs trencava e les dents contra sent Steve strenyien.
- 5 En après, ell corregí ells per temor, assò dient: «Eu veu star Jhesu Christ a la dreta del seu Pare, encays apparellat de judar a mi, e dels meus adversaris condampnar.» On, con sent Steve fos ple del Sant Spèrit, esgardan en lo cel, vesé la glòria de Déu, e dix: «Veu que eu veg los cels uberts e ll fil del home, ço és, de la Verge, stant a la dextra part de la virtut de Déu.»
- 10 E, ya fos so que per vergonya e per temor los agés corregits, encara per tot açò els de mala ffer ad ell no s gequiren, enans eren pus malvats contra ell que dabans: ne eren cridans ab grans veus, ab les aureles tapades, segons que diu la Glosa, per so que ells, ausin mal dir d'ells, de correntes tots ensemps contra ell vengren e gitaren ell de fora la ciutat, en lo qual loch lo lapidaren.
- 15 La qual causa ells cuydaven fer segons que lig manava que ls maïs dients contra Déu e de la sua lig fora la ciutat fossen alapidats.
- 20 E aquells IP falses testimonis qui contra ell dixeran primer, IP péra IP devia hom gitar, segons que la lig desia, dient: «La primera mà dels testimonis alabesarà els, so és, lo mal dient. Per quès despullaren los vestiments per so que d'el no li se solassen alapidan ell; o per aysò los despularen que mills e pus abtament lo pogessen alapidar. Los quals vestiments pausaren als peus d'un jovensell qui era appellat Saul, e n après fon appellat Pau, lo qual Pau, dementre que ls vestiments dels labesadors gardava, per so que mills senes empaytament lo pogessen alabesar.»
- 25 On, con ells no pogessen tolre per vergonya ni per temor de tant gran cruseltat, la III manera aparelà, per so que, almenys que per amor, los corregís. E no fo ges poch l'amor la qual ad ells ensenyà, quant per si e per ells féu oració a Déu, per so que la sua passió no s prolongàs; per la qual causa eren els pus culpables a Déu. E per ells féu oració, Déus pregant que aquell que ells f... no ls oontàs a peccat, e axí, com ells alabesaren, sent Steve pregan Déus e dient: «Senyor Jhesu Christ,
- 30
- 35
- 40

tu reseb mon sperit»; e, pausats los ginols en terra, ab gran veu cridà dient: «Senyor Déus, no establesques ad ells aquest peccat.»

E veges maravelosa amor; cor, quant orava per si, ell stava de peus e, quant orava per los labesadors, él se ginolava, en tant que volgués dit que la oració que fasia per ells, fos més exausida que aquella que fasia per si; la qual causa fo manifestada quant s'aginolà. On diu la Glosa en aquell loch que per aquels en los quals era major malesa, major remesi defmanà. E en açò lo màrtir de Jhesu Christ ressembla Jhesu Christ, qui en la sua passió per si orà, dient: «Pare, en les tués mans comàn lo meu sperit»; e per los seus crucifficadors dix: «Pare, perdona ad ells aquest peccat.» E, com assò dixés, ell s'adormich en Nostre Senyor. Per què és dit dels sants qui s'adormiren, quant exiren d'aquest món; per què és dit, diu la Glosa, «bel dit és adormir, pus bel que si dixés morir, per so cor no morí: oferí sacrifici a Déu de gran amor.» E adormí-se sent Steve en speransa de resurrecció.

Ffo feyta la lapidació de sent Steve en aquel matèx any en lo qual Nostre Senyor se'n puyà al çel, en lo mes d'agost, en lo comensament del mes, en lo terç dia. Sent Gameliel e Nichodemus, emperò, qui eren de la partida dels crestians en tots los consels dels juseus, sebeliren sent Steve en I camp d'En Gameliel; e faseren gran plant sobre lo cors d'él.

En après, fo feyta gran persecució dels chrestians, qui eren en concel en Jherusalem. E, quant agran mort sent Steve, qui era I dels principals, los juseus comensaren molt greument los altres a perseguir, en tant que los chrestians tots, estirs los apòstols, qui eren pus forts en la fe de Christ que ls altres, per tota la província dels juseus foren scampats; la qual causa Nostre Senyor avia manadà ad éls; dient: «Si hom vos persegueix en I ciutat, fugets; vés-se'n en altra.»

Miracle.— Recomta sent Agustí, qui fo doctor molt soptil, que benesurat baró fo sent Steve en tots miracles. So manifestà sant, dient que VI morts ressucità per sos mèrits; e que moltes presones de diverses malauties sanà. E, estirs aquests IIII miracles, altres miracles d'él recomta; los quals són dignes que homi los aya en memòria.

Miracle.— Cor es recomta que alcunes gènts pausaren flors sobre l'altar de sant Steve e, en après, éls les reseblen del autar e, puy, les pausaven sobre los malalts, per les quals maravalosament eren sanats.

- Entare més; recomta sent Agustí que los draps qui eren pausats sobre l'altar de sent Steve; puys, prelien-los e sobre malautes pausaren-los; e mantenenent eren sanats.
- 8 Miracle. — Cor, segons que diu en lo XXII libre de la Ciutat de Déu, que lors del altar de sent Steve resebudes sobre los uls d'una femna seca, que mantenenent vésé.
- 10 Miracle. — Recompta sent Agustí en aquel mateix libre que I baró era d'una ciutat, qui avia nom Marisal, qui era home non fisel, lo qual en alguna manera a Déu convertir no s'volia. Hon, com él fos molt malalt son genré, qui era hom molt fisel a la glesa de sant Pere, vench e pres de les lors qui eren sobre l'altar, les quals pausà lo cap de son genré. E, con ell ab les lors que tenia sobre lo cap s'adormís, de mantinent, ans del matí, ell cridà, dient que hom que tramesés al bisbe de la ciutat. E, con lo bisbe ho fos a la ciutat, I prevere vench ad él; al qual lo malaut dix que ell cresia en Jhesu Christ. Per la qual causa lo prevere lo bafeyà mantenenent. E, dementre que ell visch, ell hach aquesta paraula tots temps en sa bocha dient: «O Jhesu Christ, reseb lo meu sperit.» Les quals paraules ell dix en sa ffi sent Steve; mas aquell home no sabia que sent Steve les dixés.
- 15 Altre miracle sent Agustí en aquell mateix libre recomta, dient que I femna era, que avia nom Petronilla; hon, con fos molt treballada per longa malautia e per neguns metgaments ella no pogués garir e ab I juseu metge de son mal se aconsellàs, lo juseu li liurà I anel ab I péra, per so que per lo tocamet de la péra e del anel resebés sanitat. Mas, con él vis que res no li profitàs l'anel, a la gleya de sent Steve se'n anà, per so que per mèrits de sent Steve la salut resebés. En ela stant en oració, soptament l'anel li casech en terra; e, en après, ela fo sanada bonament.
- 20 Altre miracle recomta en aquell mateix libre sent Agustí, qui no és menys meravellós dels altres, dient a Cesarea era de Capadòcia venguda una dona nobla, que no avia marit, mas avia molts fils, so és, VII mascles e III femnes. On, com una vegada fos adontada, ela malesí sós fills; per què Nostre Senyor per sòn devinal poder cruselment los ferich, en tant que a tots tremolaren los lurs membres. Per la qual causa, con fossen molt dolens e ls lurs vesins no ls volguessen sofferir —tant fort los avien adyrats—, els per aquella causa per lo segle comanàs quiris ... anaren; e en qualque loch hon anassen, tot hom los avia en despit. Per què II d'aquests frares e sor, qui

avia nom Paul e Pallàdia, ad Ispama vengeren; e a sent Agosti,
 qui era bisbe d'aquel loch els vengren, al qual recomtaren aquellò
 qui ls era endevengut. On, com fossen ya XX dies ans de pas-
 cha. En la glesa de sent Steve molt stegessen e sanitat al sant
 baró màrtir ab moltes pregeres demanassen, en lo dia de pas-
 cha dementre que tot lo pòbol era present, d'els, so era, En
 Paul, molt cuytosament davant l'autor vench en oració, ab molt
 gran humilitat se gità; per què sanat davant tots senes mal se
 levà. E, con ell fos amenat davant sent Agustí, sent Agustí el
 sanat ensenyà, e promès-lus que I libre faera d'aquels miracles.
 Miracle. — És notadora causa que sent Steve en aquel dia,
 en açò com dit és, sofferí passió, en lo qual dia fa hom festa
 del seu trobament.
 Mes per què són mudades les festes dels sants.
 Mes per què són mudades les festes que nós fem dels sants
 en los dies que per Déu moriren, diràsse quant del trobament
 de les festes tractarem; mas ara de present abasta so que direm,
 so és, que per II rasons en la Glesa aquestes III festes se'n se-
 gueixen après la nativitat de Jhesu Christ. En axí o volch ador-
 denar la Glesa.
 La primera rason és que a Jhesu Christ axí co a espòs e
 a cap de tots los seus companyós serien ajustats, per so cor,
 quant fo nat Jhesu Christ, qui fo espòs de la Glesa, en aquesta
 manera III companyons ab si ajustà; dels quals III companyons
 és dit en los libres dels sants, dient: «Lo meu amat molt clar,
 de vermela la color. Entre ... l'é alogit tot nado.» Assò pot dir
 quant a sent Johan avangeliste, qui fo molt preciós confessor
 ben colorat per la royor. E, quant a sent Esteve, és vist, qui
 fo elegit de mil homes. E, quant a la companya dels ignocents,
 qui foren verges, se pot a aquells aquellò matexs dir.
 La II' rason és de les festes axí com la Glesa de tots los
 sants màrtirs, segons lur dignitat, ensemps ajusta, dels quals
 fo causa de lur martiri la nativitat de Jhesu Christ. Per què
 foren III maneres de màrtirs: los uns foren per volentat e per
 obra; altres segons volentat, mes no per obra. Los terç foren
 per obra e no per volentat. La primera manera fo en sent
 Steve; la II' manera fo en sent Johan evangeliste; la III' fo
 en los ynocents.

diem ven totos los tues possiens
e mays q' das el p'eu p'ys venado
als paubres no dix ges als rics
On tu fies virg q' el manamet
Se deu en ficia si alguna causa
en atn donana. **E**adonchs sta d
nastasia en i mer fo mesa e per
ell enclusia en la qual pre fom
la m'iana t'vmetre. **A**des sent
Theodosi qu'za era p'mactre en
la vel coronat p' dos m'ises de lo
m'entans celestials l' hona amoyar
En apo fo d'insa ab. **E** verges
als ylls palmars en lo qual
lech moltes gens plenom de s'n
Est foren exilats. **E**n apo porho
dies lo p'tor d'inar si les feu ve
ne. **E**sta anastasia ligada en
pale feu f'mar ab foth olo al
tore ab d'm p' memens feu mo
rir. **E**ntre les quale era i' t're
q' moltes vegades p'amor d' s'n
Est d' moltes verges q' aya era
for de pulat mes ell tota hora
d' sta als caubadors. **A**lmenys
any nom tolves s'n **E**st. **E**n apo
Napellona lo rore d' sta anastasia
g'ble molt honcadamet en lo seu
p'ccet en lo qual aya f'eta d'
mamet. **i' g'lesia. p' l'ch d' s'm**
Steve

Steve en grecs val dire
corona en latin. **E**n
Abrah' s' Steve val dire
Noema. **S**o sant **S**teve
corona p'ce p'ce com'ament
de martre en lo Noyel repamer
d'xi es abel fe en lo vel repamer
ff'gent s'one d'camet Noema

fo es exemplar e vigla als altres
martres d' s'ffere martre / o steve
vol dire en apo baxonl'iet parlay
la q'l ra fo manifestada en lo seu s'mo
o **S**teve vol dire en apo abtament
parlant e lausable fo es s'namet
parlant. **E**n p'za e s'p'erna les fem
nes vidues a los quals p' los apostols
fo assignat q'el los goienas. **E**co dit
doniq' corona p'lo com'ament sel
martre. **E**co dit Noema p' l'ch
pli d' ben viure es dit s'ama met
e apart parlay p' la sua mar' f'eta
p'riaus. **E** es dit visio p' p'car les
vidues donana lausable en p'za
met. **De sant Steve. m**

Sant Steve fo i' d's. p'p.
Diagues qui foren p' los
apostols en lo l'ne offir
o s'nia a ordonat. **O**n
cey en lo nombre d's discipols
qui sen v'ntus de gentils come
foren amemorar q' tea a g'les
qui even g'ntus d's i' s' p' p'
ce les vidues d's en lo l'ne s'nia
lo qual anyn obs tot dire m'p'a
ment m'nde p'auer. **O**n lo canja
de aq's m'ement en d'ces martres
se pot entendre p' s'ore les vidu
es en lo l'ne s'nia / o p' s'ore les
s'apren fe p' que als homes
les ayceugares r'ce los apostols
p' s' que s'ones en p'eta h'et p'o
que s'en p'ch'at s'apren fee.
Als vidues totos l'nes n'cessi
tato. **E**nt les apostols v'p'ce
nada l'amem'acio entre los

discipels pla ministrans des vidu
 os volgeen aqll murmur entre
 ello roter e resse. **O**n amstato
 tota los discipels dixeren Nos es
 vngal ta q nos desemparem la
 paraula de deu a p hira e
 que fuissem p meses. **C**orpe
 gons q din la glosa melos son
 los monzars dela pensa q dte
 rore. **E**pays se considereats vos
 alts barons feares qualis de
 vesales. **V**y. homes qui sien de
 bon testimonij. **E**ston plens dol
 sunt pnt e de pauca los quale
 stablishen en aqll pnt affer.
On din la glosa p q que aies am
 nistren. **E**que sien mayors de
 nres mstradores nre nos empreo
 en oro stans. **E**n p diano fraven
 e faven los quale paules plagee
 a tors p que eliguen ab agl offic
 affer. **V**y. barons. i. dte quale fo
 sent. **O**ne lo pmer los quale fo
 en conformans dant los agspols
 sobre ells pauidos los mans. **E**n
 p penna d iots. **O**n sant que pte
 deya e de forca fosta gvars
 marauellos e gvans gvars en
 lo poboll pla qual causa los iuges
 ageon del m dya p que cobeyant
 molt quel possession sebrar e bese
 p duptare e beseptare ab ell. **E**
 ayso en m maneres. **E**testimonij
 grea ell amnaxen. **E**n vngal
 li qd feeren el faver ruyelmer
 tuenent. **A**des sent gont seba
 sels qui ab ell disputare e elo fal
 ses testimonis el vngal. **E**car vnt
 va dagllo gnt tuenent en pa
 rapina batalla vnta adellapi
 totu del vell. **E**car vnta pnta batalla
 ac p a pnta lo sant pnt q li admy

mstrana tot ro q mstr lica a
 parlar la n. a pnta que el sar
 dt rol fo q ac raxa de angell
 q los falsos testimonis pparodia
 la n. a pnta q sar d deu fo qnt
 vest jhu d st aparelat ala sua
 apnta quil sent martir confre
 mana. **E**fortana. **O**n pncipina
 batala pausa. n. raxa raxa lon
 tramet dta batalla. **E**la iurra
 j li fo donat. **E**la victoria ga
 payaba on p apperconita la pto
 ria beoument totos agtres raxa
 vgre ptoe. **O**n rol benidictat pnt
 grea fises melis pntale emola
 coner al pobol p pnta los iuges
 la pnta batalla ageon ab ell dis
 putan pte que d pnta lo dnta
 p que lurae al pnta dta gvars
 ga q som appitana libertatis pte
 la tra don reen cone e qn reen
 appitans. **O**reen appitans libertatis
 pto reen file de liberte pson pto
 qui de fuitur son afferants e be
 lurae. **E**car de lurae vil e fuit
 foren los quale pnta ala fite
 teffaven. **E**n vngal en vnta mns
 alts gvars q ell qui reen appitans
 gvars p la dnta qui ama
 nom. **E**ria. **E**alexandris e toto
 agllo reen de dnta dnta. **E**
 dnta disputare toto ab pnta pnt
 vnta dnta batalla q ell sar
En apd la pnta raxa la
 sua victoria dnta que li po
 reen gtrafer ala sua pnta
En apd pausa la victoria dnta
 pnt qui en ell parlava. **O**n gnt
 ello q en agtra manra de batalla
 nel possession sebrar. **E**n la n.
 mnta lo rombatere qui re dit ro
 de sebrar p ro q ab falsos testimo
 nis lo ruyenent sebrar p ro raxa.

testimonys d'blasfemya e de y maneres d'blasfemya lausave per que fo amenat ays a la casa d' temple E des falsos testimonys dixerun q ell dixia mal de deu. E de azer sen Eola lig. E d' temple. Jasta sola y. batalla. Exy de tote lo qardane elle desceen la casa d' en le sen sel ayx e abul com ahas bnygs q mba uen deus la y. vicia q ell ar d' deu. En ayo se corrupta la dit toria d'la y. batalla qnt los falsos testimonys ayren agls que des es q ell pnyur d'os qualo mo p ell manelles pnyer foen y fupso E qnt le pnyer d'os pnyes de mba na ad ell se rec en ayx e aglle bi sien qnt pnyer de aglle. m. car panyos pnyat tote manes pnyer pnyer. Pnyer pnyer d'la blas femya de deu d'ic q des y aya parlat ale suns pnyes. E als pnyeres q agl rea des. d' gloria man fipnyer. En los qualo pnyes en y maneres lausave des blasfemya. **E** de en aglla pnyer q dix q des dea d' gloria. en y maneres se pot envidec en qnt hom dm co des de gloria pnyes que lig en los lito d'la des en le y. m. d'icent qual q qual pnyer m. e en y gloriffim et ell. e des d' gloria vol dic que el des es qnyer pnyer gloria pnyes que lig en pnyes vnde m. cap. d'icent dny sen les d' que pny e gloria. e des de gloria vol dic de al qual d' roca m. ca es bnyca gloria pnyes qe lig en la pny pnyale arimoton ele pnyer d'ic d' de d'ic d'ic no moyal al qual es de gubna gloria e honor en los

fructos de pnyes. lausave doncs de gny y maneres en so que dm qe q ha e co gloriffim y gloriffim. En ayo pnyer d'la y. blasfemya que dix los falsos juyes testimonys q ell aya dita de azer sen. lausave ayren en melres d' maneres tanyat tote. **E** de ell lausave may et met d'ny maneres pnyes d' gra amex. **E** de el ayo pnyer sol que favya egypte. E lausave mole d'os mpyarles q favya en egypte e en lo desceer. Eola favya xurat y ar el a b' deu. **E** de molres de gnyes el abdu parla mol pnyer bnyer. En ayo pnyer d'la y. blasfemya q rea q la lig si fos dea qd la lig. en y maneres ell lausave pnyes sagll que la via de naba pnyer rea des. **E** de cap. vngt qny d'icent lausave pnyes. **E** de el pnyer lausave man fipnyer qny fo mox sen abul e int bnyer. **E** de xuy d'la f' la lausave y so rec to na viba y dnyable. En ayo pnyer d'la y. blasfemya q rea q rea e la temple. E lo temple. lausave en y maneres. en ayo pnyer rec fo manat. pnyes q fos foen. **E** de desceer q fos en pnyer. **E** de mox pnyer ayanat. En lo q' pnyer lausave d' testimonys pnyes ayela lo temple e dix q rea taberna cle d' deu. **O** de en ayx sent stuc d'ic d'ic d'ic qualo lausave hom anisat pnyer xavya blamet. **E** de qnt desceer los juyes que pnyer manna nel pnyer pnyer la nymana d' pnyer el pnyer pnyer pnyer qual lo mpyer pnyer pnyer que pnyer pnyer lo ay d'icent pnyer. **E** de qnt desceer sent bnyer ell volis pnyer lausave

namet d'eu q mana q domas
 regis son feaut p que en m
 mandes el pro fouat d'occege
 d'la lue gra malefa so ve p'ud q
 ya. **E**p'temer. **E**p' amor p'meca
 met los correge. **E**p' vergonia d'a du
 resu dlo correge d'elo. **E**p' la mort
 q fu sien molt curto p'met d'lo p'mo
 dient ab d'nea fuala e ab d'ues
 coratges e al aureles perdes a
 nos testempo e al punt p'p'it
 aneis rontestant axi ton f'g'een
 los p'ades d'ere. **E** en axi ton e f'is
 vos los quals no an p'g'nto los dus
 d'lo p' f'ere ans an morte aquello
 qui annuacera la d'ommet d'hu
 est. en lo qual loth axi q'nt d'ni
 la g'lofa ny geans pausa d'a ma
 lisa d'lo. **L**a p'ma ve q al punt q'nt
 p't'ap'ite. lo g'gon ro q'lo p'ffis
 vncu'p'are lo tero ve q'elo r'eg'os
 yn la lue malosa e lo p'mo d'ou
 occublamet annuon mas r'el lo
 lue f'f'ont era ad ello f'et p'mo
 vergonia co balfomma e no p'ubie
 auer vergonia ny podien la lue
 malisa desp'mp'ar en ans quant
 au sien axi tals pauls tot l'liv
 r'el lue r'oc'ona e les d'ento
 g'ra p'nt. **S**ou'e f'f'emp'ien. **E**n
 ap'eres correge ells p'temor app
 diunt en bon f'rae f'hu d'p' al'ob'x
 tea d't seu pare en r'ado appellat
 de f'ueax amy e d'lo me aduer'p'is
 r'ont'ap'nar. **O**n ton p'nt q'one
 f'os ple d't p'nt p'nt e f'p'ard'at en
 lo r'el v'ere la g'loria de d'ou. **E**
 d'iz d'oz que yn r'eg' los r'el' b'bi
 r'el' el fil d'el home r'oc' d'la r'eg'e
 p'ant ala d'ere p'at d'a d'ere

de d'ou. **E** d'a f'os so q' p' vergonia
 e p'temor los ayes correge d'
 cura p'tor an d'lo de mal affe ad
 ell nos g'eg'een. **E**nans r'ien p'g'
 maluato q' ell q' habans no r'ien
 p'mo ab geans d'ous ab los aures
 los tap'ades p'g'ons q' d'ni la g'lo
 fa p' p' q'ello au'pa mal d'ier d'le
E p' correge tota en f'emp' q'
 ell r'eng'een e g'it'ee ell d'eff'era
 la d'niat en lo qual loth lo
 lapitaren. la qual r'ausa ells
 q' d'ant f'ee p'g'ens q' luy manaua
 g'lo male d'ient o'tra de d'eu
 e d'ta f'ia luy f'ora la d'niat
 los quals f'essen alapitats. **E**
 ag'ito. ny f'alsos testimons q' p'tea
 ell d'ix'ien p'mo. i. p'ca l'ib'ria
 hom g'itar p'g'ons q' l'aly d'isa di
 unt. l'la p'mera ma d'lo testimons
 alab'p'ea el p'os lo mal d'ient
 p' quos d'esp'ullaren los r'eg'imes
 p' q' d't nol se p'lag'ien alapit'at
 ell. **E**p' ap'os los d'esp'ullaren que
 nyls e p'g' ab'ramet lo p'og'egen
 alapit'at los quals r'eg'iments
 paufare als p'ez tun p'ouen ell
 d'era ap'illat p'ul. **E**n ap'eres
 fou ap'illat p'ul lo qual p'ul
 m'ere q'lo r'eg'imes d'lo lab'p'a
 b'ero g'ardoua p' q' que nyls se
 nes r'ep'ort'ant lo p'og'egen ala
 b'era. **O**n ton ells no g'og'essen
 r'el' e r'eg'era ny p'temor. **E** tot
 g'ra r'eg'el'at. **L**a ny man'era
 ayaxela p' q' al'm'ero que p'z
 amor los r'eg'imes e no f'eg'es
 p'ca l'amor l'igual ad'lo en
 p'na q'ant p'f' e p'lla f'eu d'ee
 ad'eu p' q' la p'ua p'assie nos
 p'longas e la qual m'isa r'evy

flo plus culpables deus & pello
 feu des des peca q' agle q' elle
 fa puer nels untras a pnat Exor
 ce ille alabepue pnt greu pte
 gan deu e dient **Sonci Jhu d**
 tu repes men pnt **E pncipale**
 les quide en terra al gra veu
 reida dient **Deusce dy** ne co
 tablepe ad elle agst pnat **E**
 vages maraulepa amec rot
 qnt orana pfi ell pnaa tepy
 e qnt orana p los labepudoro
 el p' guolana en roy q' valque
 die q' la oca q' fusa pello fo
 mes exulta q' aglla q' fupia
 pfi la qual tu pa fo maifesta
 en qnt fupnola son dia la
 glosa en aglt lech que p' agto
 en los quale era maier malepa
 maier comesi **Emana** **En** au
 lo marce d' Jhu p' p' respalla
 Jhu d' qui en la fua p' p' fo
 oca dient pare en les mes mas
 roma le meu p' p' e p' los p'us
 reunificaboc dix pare p'ona
 adelle agst p'nt **Enon** agst d'vrs
 ed fa d'vrs en her g'vrs **J' de**
que ce dit d'ls p'ns qui p'doem
ten quat' sonen d'agit mon
Pre q' ce dit en la glosa bel en
 les abocmp p'abel q' p'dors me
 der p' p' ce ne neri **Stu** p' p' p'
 aben be gra amec **E** aben m' p'
 p'nt p'nt en p' p' p' p' de la
 p' p' p' **Stu** f' p' la lapidoue
 de p'nt greu en agt maty am
 en la qual **Stu** **Sonci** p' p' p'
 al al en l' b'ns d' agit en lo come
 coment d' m' q' en lo text **Sia**
Sonci **Samuel** **E** **Nichodemus** emp'

qui teen de p'na d'ls r' p'ns en toto
 los conselo d'ls Juges p'belice p'nt
 greu en J' m' d'nyamuliel e fa
 p'ron g'vrs plant pobes lo roes del
 En apres se f' p'na g'vrs p' p' p'
 d'ls p'ns qui teen en com' l' r' p'ns
 Equat ag'vrs moer p'nt greu
 qui era J' d'ls p'ncipale los Juges
 remonp'ent molt g'vrs los al' d'
 app'vrs en tar que los p'ns no
 estres los apostolo d'vrs p' p' p'
 en la se d' p' q' d'ls p'na la p'na
 na d'ls Juges p'ron p'ncipale la p'
 ta m' **Sonci** Anja manada ad' d'
 dient p' h' v' p' p' p' en J' m'
 tar p' p' v' p' en altra **Stu**
Stu **Sonci** Ag'vrs d'fo d'vrs e
 molt p'nt q' beneficat l' v' fo
 p'nt greu en toto m' p' p' se ma
 m' p'nt dient q' v' p' m' e t' s'
 r' p'nta p' p' m' m' **E** que m' d' s'
 p'nt de d' v' p' malantes sana
 Ex' p' ag'vrs m' m' p'nt al' v' s'
 m' p'nt d' v' m' los p' p' p'
 b' p'nt q' J' m' los v' p' m' m' o' r' a
Por v' p'nt **Stu** **Sonci** **Sonci**
 al' v' p'nt p' p' p'nt p' p' p'
 l' p'nt d' p'nt greu e en ap' d' los
 r' p' p'nt d' an' e p'nt los p' p'
 p'nt pobes los malatis p' los glo
 maraualos p'nt v' p'nt **En**
 m' m' p'nt p'nt Ag'vrs que
 los draps qui teen p' p'nt pobes l'
 tar d' p'nt greu e p'nt p' p' p'
 los e p'nt malantes p' p' p'nt los
 e mantonet teen p'nt **Stu** **Sonci**
Stu p' p'nt q' d'vrs en lo p' p'
 l' p'nt d'la **Stu** de v' q' p'nt
 d' an' d' p'nt greu e p'nt
 pobes los v' d'na f'na p'nt y
 mantonet v' **Stu** **Sonci** p'nt

sunt Augusti in aq[ua] matris libere
 q[ui] b[ar]ba[ra] v[er]a d[omi]na. C[on]t[ra] g[ra]m
 nom[en] ma[ri]a[m] q[ui] v[er]a h[om]o non
 f[aci]t lo[qu]i[ta]t[ur] en[im] n[on] m[er]ita adu[er]
 gu[er]re nos volu[er]it h[om]o in el[lo] f[aci]
 molt malalt son gen[er]e q[ui] v[er]a h[om]
 molt f[aci]t ala g[ra]m d[omi]na g[ra]m
 v[er]a p[er] d[omi]na d[omi]na f[aci]t q[ui] v[er]a
 p[er] d[omi]na l[ati]n[us] los quales p[er] d[omi]na lo
 rap de son gen[er]e. **E** con ell ab
 los f[aci]t que v[er]a p[er] d[omi]na lo rap
 su d[omi]na v[er]a m[er]ita ans del
 ma[ri]a ill v[er]a d[omi]na que h[om] que
 v[er]a m[er]ita al b[ar]ba[ra] d[omi]na. **E**
 con lo b[ar]ba[ra] no f[aci]t ala d[omi]na i p[er]
 v[er]a ad el. Al qual lo malalt d[omi]na
 q[ui] ell v[er]a en ihu x[rist] p[er] la qual
 r[ati]o lo p[er] d[omi]na lo b[ar]ba[ra] m[er]ita
 n[on]it. **E** demeter que ell v[er]a
 ell f[aci]t a g[ra]m paula tots temps
 v[er]a b[ar]ba[ra]. d[omi]na ihu x[rist] x[rist]
 lo m[er]ita p[er] d[omi]na los quales paula ell
 d[omi]na v[er]a f[aci]t. **E** con p[er] d[omi]na m[er]ita aq[ui]
 h[om]o no f[aci]t q[ui] p[er] d[omi]na g[ra]m los
 d[omi]na es. **E** con **Ma[ri]a** p[er] d[omi]na
 g[ra]m en aq[ua] matris libere v[er]a
 d[omi]na d[omi]na q[ui] f[aci]t f[aci]t v[er]a g[ra]m
 nom[en] p[er] d[omi]na h[om]o con f[aci]t molt t[er]
 bulla p[er] d[omi]na malaltia. **E** p[er] d[omi]na
 metym[er]ita illa no p[er] d[omi]na g[ra]m
 e ab. j. f[aci]t m[er]ita d[omi]na mal
 r[ati]o los f[aci]t. li h[om]o q[ui] anel
 ab. j. p[er] d[omi]na p[er] d[omi]na p[er] d[omi]na
 e del anel v[er]a p[er] d[omi]na m[er]ita
 con el v[er]a q[ui] v[er]a n[on] p[er] d[omi]na lanel
 ala g[ra]m d[omi]na g[ra]m p[er] d[omi]na
 p[er] d[omi]na p[er] d[omi]na d[omi]na. **E** con
 v[er]a on v[er]a p[er] d[omi]na en ovo p[er] d[omi]na
 m[er]ita lanel li rap[er] v[er]a e on a
 p[er] d[omi]na v[er]a f[aci]t p[er] d[omi]na bonat. **E**

m[er]ita v[er]a en aq[ua] matris
 libere p[er] d[omi]na q[ui] n[on] es m[er]ita
 m[er]ita d[omi]na d[omi]na d[omi]na
 m[er]ita v[er]a de rap[er] d[omi]na
 da v[er]a d[omi]na nobla q[ui] v[er]a
 m[er]ita mas auia m[er]ita f[aci]t
 v[er]a m[er]ita e m[er]ita f[aci]t. **E** con
 v[er]a v[er]a f[aci]t e f[aci]t f[aci]t p[er] d[omi]na
 ab[om]aba. **E** la malalt f[aci]t f[aci]t
 p[er] d[omi]na n[on] g[ra]m p[er] d[omi]na p[er]
 d[omi]na t[er] d[omi]na los f[aci]t en t[er]
 que a[er]a p[er] d[omi]na los m[er]ita
 pla qual ra con f[aci]t m[er]ita d[omi]na
 e lo m[er]ita v[er]a n[on] v[er]a f[aci]t
 v[er]a t[er] f[aci]t los auia ad[omi]na
E lo p[er] d[omi]na m[er]ita pla f[aci]t
 n[on] g[ra]m an[er]a. **E** con q[ui] v[er]a
 h[om]o an[er]a tot h[om]o los auia
 v[er]a p[er] d[omi]na q[ui] v[er]a f[aci]t
 e p[er] d[omi]na q[ui] v[er]a nom[en] p[er] d[omi]na
 pallida ad[omi]na v[er]a p[er] d[omi]na
 a[er]a. **E** con q[ui] v[er]a b[ar]ba[ra] f[aci]t
 quel lo[qu]i[ta]t[ur] v[er]a al qual
 v[er]a v[er]a aq[ui] q[ui] v[er]a en
 v[er]a on to f[aci]t p[er] d[omi]na
 d[omi]na ans de p[er] d[omi]na e en la g[ra]m
 de p[er] d[omi]na g[ra]m molt p[er] d[omi]na
 m[er]ita al p[er] d[omi]na b[ar]ba[ra] m[er]ita ab
 m[er]ita p[er] d[omi]na v[er]a en la
 dia de p[er] d[omi]na demeter que tot
 lo p[er] d[omi]na p[er] d[omi]na. j. de lo p[er] d[omi]na
 en p[er] d[omi]na molt m[er]ita da
 v[er]a lanel v[er]a en ovo ab
 m[er]ita gran h[om]o p[er] d[omi]na p[er]
 que p[er] d[omi]na d[omi]na tot p[er] d[omi]na
 p[er] d[omi]na. **E** con ell f[aci]t m[er]ita
 v[er]a p[er] d[omi]na. **E** con Augusti
 el g[ra]m en p[er] d[omi]na. **E** con luc
 q[ui] libere f[aci]t d[omi]na m[er]ita
 e con m[er]ita p[er] d[omi]na luc
 d[omi]na. **E** la p[er] d[omi]na p[er] d[omi]na

aqui s'auat tota ab tota per me
 beca d'imitans e' feres demantant
 S'auat l'altre d' fent Grene sop
 tota plena g'arida p' la qual
 ca tot lo pobol feu grans adu
Arca *Pe nota deca r'aua*
 que sent Grene en aq'l dia ma' ad
 rom dit es sofferi passio v'ale q'l
 dia fa hem festa d' seu peccament
 lo qual fo atrobat en aq'l dia
Arca *Pe que son mudades les festes*
de Sants

Mes p' que son mudades les festes
 que nos son d'ls sants en los dies
 q' p' deu moerice **Dirage** quant
 del testamer d'ls festes reu'itue
 mas ara de p'ent abasta se que
 dice so es q' p' n' r'ap'os en lagle
 sa aq'sto m' festes son segure
 don apo la natiuitat d' ihu d'it
 En aq'l o volch ad ordonat lagle
 sa la p'ma r'ap'os es q' aq'sto p'it
 xpi co a p'p'os e' atap de tota los
 seus r'ap'os son amfats p' se n'
 qui sonat ihu d' qui fo r'p'os de
 la g'lesia en aq'sta man'a m' q'p'os
 ab sa aq'sta d'ls quals m' r'ap'os
 es dit en los lib'os d'ls p'ntis dient
 lo meu amat molt clar deu'one
 la color entre **Arca** *le aligit*
 tot n'ado asse pot dire quant a sent
 Jha en ageliste qui fo molt p'chos
 q' f'esse ben r'olocat p' la r'oper e'
 quat ag'nt Grene es vist qui fo
 elogit de ml ho mes **Arca** *Arca*
 r'ap'os aq'sta d'ls ignoerents q' f'esse
 p'eg'os se pot aq'sto mateys dire
Arca *Arca* *Arca* *Arca* *Arca*
 co loq'sta d' tota los sants m'atres
 p'g'os l'ue dignitat en q'emps aq'sta
 lo qual fo r'aua d' l'ue m'atres la

Natiuitat d' ihu d' p'ce q' foren m' ma
 neres d' m'atres, los v'no foren p'ce
 voluntat e' p'obra. Al'ceos p'g'ons v'
 lenos/mas no p'obra **Arca** *Arca*
 p'obra e' no p' voluntat, la p'ma
 man'ca fo en sent Grene, la n'
 ma'ca fo en sent Johan euangeliste
 llo m' man'ca fo en los ignoerents
Del nom de sant Johan

Johan vol dire gra d' p'nce
 o en lo qual es gra xal q'l
 es donat. O al qual es f'it
 ta donans p' lo g'p'oz. On
 p' ad'p'o son entests. m' p' n'
 leg'os d' foren en lo bene f'uat sent
 Johan **Arca** *Arca* *Arca*
 amor d' ihu d'it. Per ihu q' ama mo
 el q' tota los al'os e' moerice p'p'alo
 damor e' d' f'um'heritat li en p'p'ala
 p' q' fo ag'llat grana d' g'p'oz. v'
 qu'ap'o q' el fos d' g'p'oz e' grans
 llo p'gon p'uiloge fo tot no ar cor
 v'apas d' m'x p' so cor v'eg'es fo cle
 rit p' des **Arca** *Arca*
 fo grana co en ell fo y'ca d'p'ual
 llo tot p'uiloge fo la v'uelatio
 d'ls g'rect q' des li feu on p'ada son
 dit al qual es donat cor at el fo do
 nat q' ages r'oxensa d' molts p'ntis
 e' d' p'g'ons f'orts xpi co d'la d'ignit
 tat del fil de deu e' d'la g' p'umatio
 d' g'gle **Arca** *Arca*
 d'ls m' p'uiloge fo la roma
 nam'et d' lamate d' deu p' que fo
 dit al qual es donans foren p'ce lo
 g'p'oz q'nt la mare de deu en sa
 g'arida d' fo romana de llamida d'
 qual en m'ylet bisbe d' las d' p'ia
 q'nto la qual d' d' p' d' d' en lo lib'ic
 d'ls n' g'p'ntes l'au'ca e' les p'ess'os
 d'ls sants p'ares ab'eu'ca **Arca**
de sant Johan euangeliste

Transcripció de la vida de sant Esteve

Voragine, Flos sanctor. en català / Flos sanctorum en Català, Barcelona: Biblioteca de Reserva de la UB, ms. 713.

[20 va] *prolech de sent*
Steue
S⁴steue [sic] en grech vol dir
corona en latin C// E en
Abraych Steue vol dir
Norma. ffo sant Steue
corona so es comensament
dels martirs en lo Nouel testament
axi co abel fo en lo vel testament
ffo sent Steue verament Norma
so es exemplar e Regla als altres
martirs de sofferir martiri / o steue
vol dir encays baronilment parlan
la *qual causa* fo manifestada en lo seu *sermo*
/ o Steue vol dir encays abtament
parlant e lausable so es sauiament
parlant Ensenya e gouerna les fem
nes vidues a les quals *per* los apostols
fo assignat *que* el les gouernas E es dit
donques corona *per* lo come[n]sament del
martiri C// E es dit Norma *per* *lexim*
pli de ben viure / es dit sauiament
e apart parlat *per* la sua manifesta
predicacio C// E es dit visio *per* so car les
vidues donaua lausable ensenya
ment
De sant Steue
S⁴ent Steue fo .i. dels .vij.
diaques qui foren *per* los
apostols en lo lur offici
o *servici* aordonat. C// On
crexen lo nombre dels discipols
qui *seren* conuertits de gentils *comen*
saren a murmurar *contra* aquels
qui eren *conuertits* dels *juseus* *per* so
car les vidues dels en lo lur *seruici*
lo qual auien obs¹ tot die nessesia
ment menyspreauen | On la causa
de aquest murmur en dues maneres
se pot entendre *per* so cor les vidu
es en lo lur *seruicis* | o *per* so cor los
fasien fer *pus* que als *homens*
les agreugauen cor los apostols

¹ *Avuien obs, haver obs*, escrit també *ops*, 'tenir per necessari'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

per so que senes enpeytament po
 guessen prehicar fasien fer
 a les viudes totes lurs necessi
 tats C// E quant los apostols veseren
 nada la murmuracio / entre los /
 [21 ra] discipols per la ministracio de les vidu
 es volgren aquell murmur entre
 ells tolre e cessar C// On aiustats
 tots los discipols dixeren No es
 engal causa *que* nos desemparem la
 paraula de deu a *prehicar* E
 que *seruiscam* per meses Cor se
 gons *que* diu la glosa melos son
 los menyars de la pensa *que* dels
 cors C// E per ayso considerats vos
 altres barons frares quals de
 vosaltres .vij. homes qui sien de
 bon testimoni E sien plens del
 sant sperit e de sauiesa los quals
 stablisquen en aquell *seruesi* a ffer
 C// On diu la glosa per ço que a nos ami
 nistren E que sien mayorals dels
 nostres *minstradors* mes nos empero
 en *oracio* stans E en *predicacio* starem
 e farem les quals *paraules* plagren
 a tots per que elegiren ad aquell offici
 a ffer . vij. barons .i. dels quals fo
 sant Steue lo *primer* los quals fo
 ren conformats dauant los apostols
 sobre ells pausades les mans En
 presencia de tots. On sant Steue plen
 de *gracia* e de fortsa *fasia* grans /
 marauelles e grans senyals en
 lo poboll² per la qual causa los *juseus*
 agreu del enveya per que cobeyauen
 molt quel pogessen sobrar e *venser*
 per duptaren e desputaren ab ell E
 ayso en .iij. maneres C// E testimoni
 contra ell amenaren E menessaren
 li *quel* feerien el faoien *cruselment*
turmentar. C// Mes sant Steue sobra
 sels qui ab ell disputaren e els fal
 ses testimonis el *vense*. C// E ac victo
 ria *daquells* quil turmentauen E a
 cascuna batalla venia ab ellaju
 tori del cell / Cor en la *primera* batalla
 ac per ajuda lo sant sperit *qui* li admi
 [21 rb] *mistraua* tot ço *que* mester li era / a
 parlar la .ij.^a ajuda que el hac

² *Poboll* per pòbol, mot antic, 'poble'. *Ibidem*.

del cel fo *que* ac cara de anell
que los falses testimonis spaordia
la .iij^a. ajuda *que* hac de deu fo *quant*
vese *ihesu crist* aparelat a la sua
ajuda quil sant martir confor
maua e *confortaua* On en cascuna
batalla pausa .iij. raons so es len
trament de la batalla C// E lajutori
qui li fo donat. E la victoria ga
sayada³ on *per* ayso recomta la ysto
ria breument totes aquestes causes
veser *porem*⁴/ On col benihuyrat sent
Steue fases molts senyals e molt
souen al pobol *presicas* / los juseus
la *primera* batalla agren ab ell dis
putan *per* ço que disputan lo vencessen
per ques liuaren als cuns de la sinago
ga *que* hom appellaua libertins per
la terra don eren exits e axi eren
appellats C// O eren appellats libertins
per so cor eren fils de liberts so son sels
qui de *seruitut* son *affranquits* e de
liurats / E exi de liyada vil e *seruil*
foren los quals *primerament* a la fe con
trestaren C// E uengren encara mes
altres gents contra ell qui eren appellats
Sireneus / *per* la Ciutat qui auia
nom Ciria / E alexandris e tots
aquells *qui* eren de ~~Ciria~~ Cilicia. E
dasia disputaren tots ab sent Steue
veus la *primera* batalla *que* ell hac
C// En *apres* la ystoria recompta la
sua victoria disent que no li po
gren *contrastar* a la sua sauiesa
En *apres* pausa la victoria del sant
sperit qui en ell parlaua / On *quant*
ells *que* en aquesta manera de batalla
nol poguessen sobrar C// En la .ij^a.
manera lo combateren axi con dit es.
de sobre so es *que* ab falses testimo
nis lo cuydauen sobrar *per* ço car .ij.
[21 va] testimonis de blasfemia e de .ij. ma
neres de blasfemia lacusaren per que
fo amenat *apres* a la casa del consol
E dos falses testimonis dixeren *que*
ell desia mal de deu E de Moysen
E de la lig / E del temple / Aquesta fo la
.ij^a. batalla E axi con tots lo gardauen

³ *Gasayada*, grafia antiga de *gasanyar*, 'guanyar'. *Ibidem*

⁴ *Porem*, es transciru *m* per sentit.

ells veseren la cara del en lo conseyl
 axi e adtal com afas dangel garda
 uen. veus la .ij^a. victoria *que* ell ac
 de deu C// En apres se recompta la vic
 toria de la .ij^a. batalla *quant* los fal
 ses testimonis agren *aquelo* que dit
 es *contra* ell *prepausat*⁵ de les quals raons
 per ell *merauellosament* foren *confuses*
 E *quant* lo *princep* dels *preueres* demana
 ua ad ell si ere *enaxi*⁶ *com* aquells di
 sien sent steue *daquelles* . iij^a.⁷ acu
 sacions dauant tots *maniffestament*
sescusa C// *Primerament* *sescusa* de la blas
 femia de deu dient *que deus qui* auia
 parlat als sants pares. E als pro
 fetes *que aquel* era *deus* de gloria mani
 festament. En les quals *paraules* en
 .iij. maneres lausa *deus* vesiblement
 C// Cor en *aquella paraula que* dix *que deus*
 era de gloria en .iij. maneres se pot
 entendre on *quant* hom diu es *deus* de
 gloria segons *ques* lig en los libres
 dels Reys en lo .ij. *capitol* dient qual
que qual horara mi e eu gloriffica
 re ell. o *deus*. de gloria. vol dir que
 el *deus* es *continuament* de[us] en gloria se
 gons *ques* lig en *proverbis* en lo [.]viii^e.
capitol dient a mi son les Riqueses
 e gloria / o *deus* de gloria vol dir *deus*
 al qual de creatura es deguda
 gloria segons *ques* lig en la *primera*
pistola a timoteu e lo *primer capitol* dient
 Al Rey del cel no mortal al qual
 es deguda gloria e honor en los
 [21vb] segles dels segles. lausa donques *deus* en
 .iij. maneres en so que diu *que es gloria*
 e es glorifficat e gloriador. Enapres
sescusa de la .ij. blasfemia que disen
 los falses ~~juseus~~ testimonis *que* ell
 auia dita de Moysen / llausa Moysen
 en moltes de maneres *dauant* tots / Cor
 ell lausallo mayorment de .iij. causes
 so es de gran amor C// Cor el ausis per
 amor sel qui fari a egipte / E lausal
 molt dels miracles *que* fasia en e
 gipte e en lo desert E de la familia
 ritat *que* ac el ab deu. Cor moltes
 vegades el ab deu parla molt *priva*

⁵ Prepausar, verb antic, 'proposar'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

⁶ *Enaxí* escrit també *enaxí*, 'axí'. Faraudo, *op. cit.*, [data de consulta: 24/01/13].

⁷ L'abreviatura *a* que apareix damunt dels numeral es transcriu per una *a* en superíndex.

dament. Enapres sescusa de la .iij^a. blasfemia *que era contra* la lig si fos vera *per que* la lig en .iij. maneres ell lausa *per* rao daquell qui lavia donada *per* so cor era deus E *per* raso daquel qui da deu lauia resebuda / E al pobol lauia manifesta da qui fo moysen adtal e tant honrat C// E *per* rason de la fi lausa *per* so cor do na vida perdurable. Enapres sescusa de la .iiij^a. blasfemia *que era contra* el temple. E lo temple lausa en .iiij. maneres en ayso *primerament* cor fo manat *per* deus *que* fos feyt E en vesion *que* fos ensenyat C// E *per* moysen fo acabat / En lo qual staua larca del testimoni *per* que apela lo temple e dix *que* era tabernacle de deu On enaxi sent steue dels *crims* dels quals lauia hom | acusat sescusa rahonablement C// E *quant* veseren los juseus *que* *per* aquesta manera nol podien sobrar la .iij. manera del acombatre els *preseren* *per* la qual lo cuydauen sobrar so es *que* *per* turments almenys lo cuydauen sobrar C// E *quant* ho vese sent Steue ell volch *seruar* lo ma [22ra] nament de deu *qui* mana *que* hom cor regis son frare *per* que en .iij. maneres el ses forsat de corregir de la lur gran malesa so es *per* uergonya. E *per* temor C// E *per* amor *Primera* ment los corri *per* vergonya de la duresa dels corses dels E *per* la mort *que* fasien molt cuytosament dels sans dient ab dura *paraula* e ab durs coratges e ab aureles sordes a nos tostemps e al sant sperit auets contrastat⁸ axi con faseren los pares *vostres* E enaxi con o fets vos los quals no an seguits los dits dels profetes ans an morts aquells qui aministraren laveniment de ihesu *crist*. en lo qual loch axi *quant* diu la glosa .iij. graus pausa de la malesa dels C// la *primera* es *que* al sant sperit *contrastaren* / lo Segon es *que* los *proffetes* encausaren llo ters es *que* els cresens en la lur malesa els sans de deu

⁸ *Contrastar*, 'resistir'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

orriblament auciren mas cor lo
 lur ffront era ad ells feyt senes
 vergonya *com* dal femma e no sabien
 auer vergonya ni podien la lur
 malesa desemp~~ar~~ar enans quant
 ausien aytals *paraules* tot llur
 cor lurs trencaua e les dents
contra sent Steue strenyien En
 apres corregi ells *per* temor asso
 dient en veu star jhesu *cris*t a la dex
 tra del seu pare encays apparellat
 de judar a mi e dels meus aduersaris
 condanpnar C// On con sent Steue
 fos ple del sant sperit esgardan en
 lo cel vese la gloria de deu E
 dix *veus* que eu veg los cels vbe
 rts ell fil del home ço es de la verge
 stant a la dextra part de la virtut /
 [22rb] de deu E ya fos so *que per* vergonya
 e *per* temor los ages corregits En
 cara *per* tot aço els de mal a ffer ad
 ell nos *gequiren*⁹ C// Enans¹⁰ eren *pus*
 maluats *contra* ell *que* dabans no eren
cridans ab grans vous ab les aure
 les tapades segons *que* diu la glo
 sa *per* so *que* ells ausin maldien dels
 E de correntes tots ensemps *contra*
 ell vengren e gitaren ell deffora
 la Ciutat en lo qual loch lo
 lapidaren // la qual causa ells /
 cuydauen fer segons *que* lig manaua
quels mals dients *contra* de deu
 e de la sua lig fora la Ciutat
 los quals fossen alapidats E
 aquells .ij. falses testimonis *qui contra*
 ell dixeren *primers* .i.^a. pera li deuia
 hom gitar segons *que* la lig disia di
 ent / lla *primera* ma dels testimonis
 alabesera¹¹ el so es lo maldient /
per ques despullaren los vestiments
per so *que* del nol se solassen alapidan
 ell C// O *per* ayso los despularen que
 mills e *pus* abtament lo pogessen
 alapidar los quals vestiments
pausaren als *peus* dun jouensell /
qui era appellat saul / Enapres
 fon appellat pau lo qual paul de
 mentre *quels* vestiments dels labesa

⁹ *Gequir* escrit també *jaquir*, 'deixar'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

¹⁰ *Enans*, 'Abans'. *Ibidem*.

¹¹ *Alabesar* o *alabear*, 'apedregar'. *Ibidem*.

dors gardaua *per* so que mills se
nes enpaytament lo pogessen ala
besar On con ells no pogessen
sobrar *per* vergonya ni *per* temor de tant
gran cruseltat C// la iij^a. manera
aparela *per* so *que* almenys *que* *per*
amor los corregis e no fo ges¹²
pocha lamor la qual ad els en
senya quant *per* si e *per* ells feu oracio
a deu *per* so *que* la sua passio nos
perlongas *per* la qual causa eren
[22va] els pus culpables a deu E *per* ells
feu oracio deus pregan *que* aquelo *que* ells
fasien nols comtas a peccat E axi
con ells alabesauen sent Steue pre
gan deu e dient senyor Ihesucrist
tu reseb mon sperit C// E pausats
los ginols en terra ab *gran* vou
crida dient Senyor deus no es
tablesques ad ells aquest peccat E
veges marauelosa amor cor
quant oraua *per* si ell staua de peus
e quant oraua *per* los labesadors
el se ginolaua encax *que* volgues
dir *que* la oracio *que* fasia *per* ells fos
mes exausida¹³ *que* aquella *que* fasia
per si la qual causa fo manifesta
da quant saginola | on diu la
glosa en aquell loch *que* *per* aquels
en los quals era maior malesa
maior remesi demana E en aco [sic]
lo martir e Ihesucrist resembra
Ihesucrist qui en la sua passio *per* si
ora / dient pare en les tues mans
coman lo meu sperit e *per* los seus
crusifficadors dix pare perdona
ad ells aquest peccat. E com asso dixes
ell sadormich en *nostre* Senyor Per
que es dit dels sants qui sadormi
ren quant exiren daquest mon.
C// *Per* *que* es dit diu la glosa bel dit
es adormir pus bel *que* si dixes mo
rir *per* so cor no mori oferin sacrifici
a deu de *gran* amor E adormisse
Sent Steue / en speransa de re
surreccio C// ffo feyta la lapidacio
de Sant Steue en aquel mateix any
en lo qual *nostre* Senyor sen puga

¹² Ges, adverbij, 'gens'. *Ibidem*.

¹³ Exausir o exaudir, 'Escoltar favorablement i atorgar allò que es demana'. *Ibidem*.

al çel en lo mes dagost en lo comen
 çament del mes en lo terç dia /
 Sent Gameliel E Nichodemus empero
 [22vb] qui eren de la partida dels crestians en tots
 los consels dels juseus sebeliren¹⁴ sent
 Steue en .i. camp den gameliel e fa
 seren gran plant sobre lo cors del
 Enapres fo feyta gran persecucio
 dels cristians qui eren en consel en *Iherusalem*
 E quant agran mort sent Steue
 qui era .j. dels principals los juseus
 comensaren molt greument los altres
 a perseguir en tant que los cristians tots
 estiers¹⁵ los apostols qui eren pus forts
 en la fe de crist que los altres per tota la prouin
 cia dels juseus foren scampats la qual
 causa nostre Senyor auia manada ad els
 dient si hom vos persegueix en .j.^a ciu
 tat fugets vos sen en altra Recomta¹⁶
 Miracle C// Sent Agusti qui fo doctor
 molt soptil que benesurat¹⁷ baro fo /
 sent Steue en tots miracles se ma
 nisfesta sant dient que .vj. morts
 ressuscita per sos merits E que moltes
 persones de diuerses malauties sana
 E estirç aquests .iiij.^a miracles altres
 miracles del recomta los quals son /
 dignes que hom los aya en memoria
 C// Cor recomta Miracle C// que
 alcunes gents pausauen flors sobre
 laltar de sant Steue e enapres els les
 resebien del autar¹⁸ e puys les pau
 sauen sobre los malalts per les quals
 marauelosament eren sanats C// En
 cara mes recomta sent Agusti que
 los draps qui eren pausats sobre lal
 tar de sant Steue puys prenien
 los e sobre malautes pausaren los
 e mantenent¹⁹ eren sanats C// Cor Mi
 racle segons que diu en lo .xxij.
 libre de la Ciuta\ t/ de deu que flors
 del autar de sent Steue resebudes
 sobre los vls duna femna seca que
 mantenent vese C// Re Miracle compta
 [23ra] sent Augusti en aquel mateix liber

¹⁴ *Sebelir* o *sebollir*, 'Soterrar, enterrar'. *Ibidem*.

¹⁵ *Estiers*, també *esters*, 'a més'. Faraudo, *op. cit.*, [data de consulta: 12/12/13].

¹⁶ *Recomta*. es transcriu *m* perquè així apareix posteriorment al text.

¹⁷ *Benesurat*, per *benaurat*, probablement amb contaminació del provençal *benesir* o *beneset*. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

¹⁸ *Autar*, 'altar'. *Ibidem*.

¹⁹ *Mantenent*, també *mantinent*, 'Tot seguit, immediatament'. *Ibidem*.

*que .j. baro era duna ciutat qui auia
 nom marisal qui era home non
 fisel lo qual en neguna manera a deu
 conuertir nos volia hom con el fos
 molt malalt son genre qui era hom
 molt fisel a la glesa de sant Steue
 vench e pres de les flors qui eren
 sobre laltar les quals pausa lo
 cap de son gendre C// E con ell ab
 les flors que tenia sobre lo cap
 sadormis demantenent²⁰ ans del
 mati ell crida dient que hom que
 trameses al bisbe de la Ciutat E
 con lo bisbe no fos a la Ciutat .i[.] preuere
 vench ad el / Al qual lo malaut dix
 que ell cresia en Ihesucrist per la qual
 causa lo preuere lo bateya mante
 nent E dementre que ell visch
 ell hac aquesta paraula totstemp
 en sa bocha dient/ o Ihesu crist reseb
 lo meu sperit / les quals paraules ell
 dix en sa ffi sent Steue / mas aquel
 home no sabia que sent Steue les
 dices C// Altre Miracle Sent A
 gosti en aquell matex libre recomta
 dient que .i^a. femna era que hauia
 nom patronilla hon con fos molt tre
 ballada per longa malautia E per neguns
 metgaments ella no pogues garir
 e ab .j. juseu metge de son mal se
 consellas lo juseu li liura .j. anel
 ab .i^a. pera per so que per lo tocament de la pere
 e del anell resebes sanitat mas
 con el vis que res no li profitas lanel
 a la glesya de sent Steue sen ana per
 so que per merits de sent Steue ela salut
 resebes on ela stant en oracio sopta
 ment lanel li casets en terra e on a
 pres ela fo sanada bonament // Altre
 [23rb] miracle recomta en aquell mateys
 libre sent Agusti qui no es menys /
 mareuellos dels altres dient que
 a cesarea era de capadocia vengu
 da vna dona Nobla que no auia
 marit mas auia molts fils so es
 .vij. mascles e .iiij. femnes On con
 vna vegada fos per sos fils ~~perque~~
 adontada C// Ela malasi sos fills*

²⁰ *Demantenent*, i també *demantinent*, 'Tot seguit, tot d'una'. *Ibidem*.

*perque nostre Senyor per son deual po
der cruselment los ferich / en tant
que a tots tremolaren los lurs membres
per la qual causa con fossen molts dolens
e los lurs vesins nols volguessen soffre
rir tant fort los auien adyrats
C// Els per aquella causa per lo segle coma
nas quirs anaren E en qualque loch
hon anassen tothom los auia
en despit per que .ij. daquests frares
e sor qui auia nom Paul e /
Pallidia ad ipponia vengren / e
a sent Agosti qui era bisbe da
quel loch els vengren al qual
recomtaren aquelo quil era en
deuengut on con fossen ya .xx.
dies ans de pascha e en la glesa
de sent Steue molt stegessen E sa
nitat al sant baro martir ab
moltes pregeres demanassen en lo
dia de pascha dementre que tot
lo pol²¹ era present .j. dels so era
en Paul molt cuytosament da
uant lautar vench en oracio ab
molt gran humilitat segita per
que sanat dauant tots senes mal
se leua E con ell fos amenat da
uant sent Agusti sent Agusti
el sanat enseya²² C// E promes lus
que .j. libre faria daquels miracles
E axi con el aqueles paraules lus
disia E la sor de paul Miracle
aqui dauant tots ab tos sos mem
bres tremolants esteges demantenent
dauant laltar de sent Steue sop
tament se leua garida per la qual
causa tot lo pobol feu gracias a deu
Miracle C// Es notadora causa
que sent Steue en aquel dia enaxi
com dit es sofferi passio en lo qual
dia fa hom festa del seu trobament
lo qual fo atrobat en aquell dia
Mes per que son mudades les festes
dels Sants.
C// Mes per que son mudades les festes
que nos fem dels sants en los dies
que per deu moriren / Dirasse quant
del trobament de les festes tractarem*

²¹ *Pol*: de POPULU > poll. Badia Margarit, *op. cit.*, p. 216.

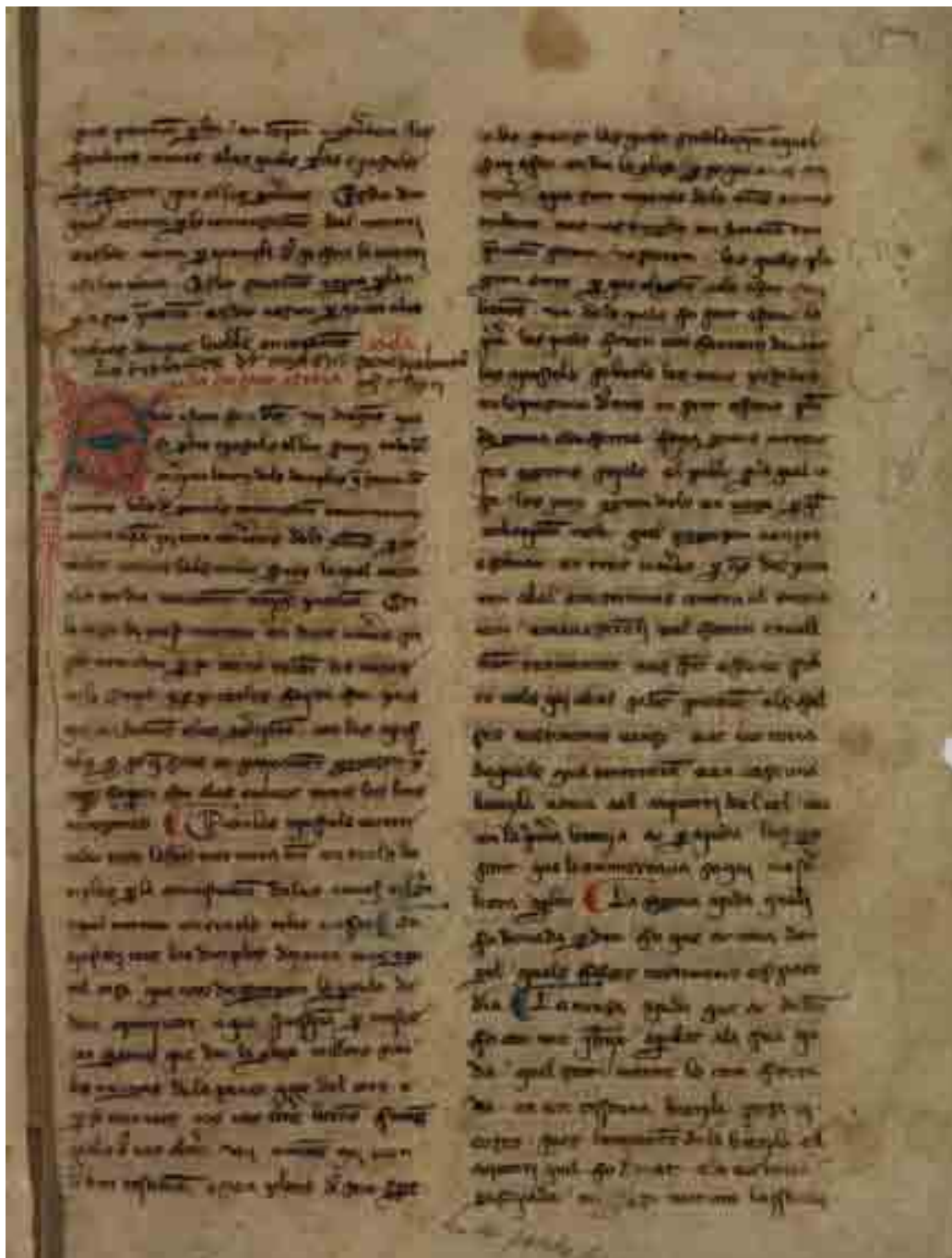
²² *Enseyar o ensenyar*, 'ensenyar'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

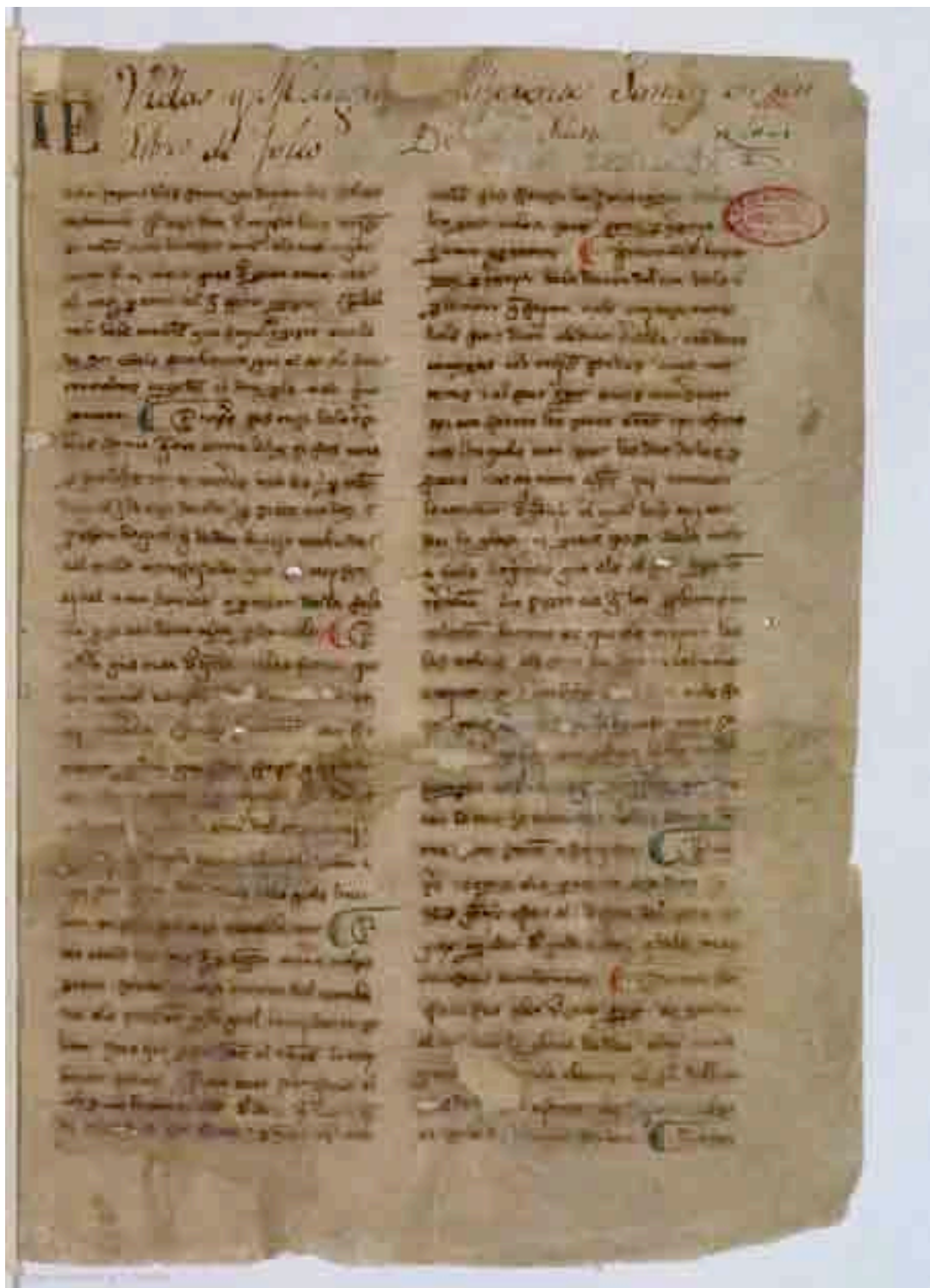
mas ara de *present* abasta so que
direm so es *que per* .ij. rasos en la gle
sa aquestes .iij. festes sen segue
xen apres la natiuitat de ihesu *Crist*
Enaxi / o volch ad ordonar la gle
sa / la *primera* rason es *que* a *lhesucrist*
Enaxi o volch ad ordonat la gle
sa / la *primera* rason es *que* *jhesucrist*
axi co a sespos [sic]/ e a cap de tots los
seus compay[n]os sien amistats *per* so cor
quant fo nat *jhesucrist* qui fo espos de
la glesa en aquesta manera .iij. *companyos*
ab si aiusta dels quals .iij. *compa[n]yos*
es dit en los libres dels sants dient
lo meu amat molt clar de uerme
la color entre Miracle le elegit
tot nedo²³ asso pot dir quant a sent
j[o]han euangeliste fo molt precios
confessor ben colorat *per* la royor E
quant a sent Steue es vist qui fo
elegit de mil homes C// E *quant* a la
companya dels ignocents *qui* foren
verges se pot *aquello* mateix dir /
C// La .ij^a. rason es de les festes que axi
con la glesa de tots los sants martirs
segons lur dignitat ensemps ajusta
de quals fo causa de lur martiri la
[23vb] Natiuitat de *lhesucrist* *Per que* foren .iij. ma
neres de martirs / los vns foren per
volentat e *per* obra Altres segons vo
lentat / mas no *per* obra C// los terç foren
per obra e no *per* voluntat // la *primera*
manera fo en sent Steue // la .ij^a.
manera fo en sent johan euangeliste
lla .iij^a. manera fo en los ygnocents /

²³ *Nedó, nèdeu, 'net'*. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13]; Gulsoy, *op. cit.*, p. 295-298.

Vida de Sant Esteve

Vidas y milagros de diferentes Santos en un libro de foleo. De archivo, Madrid: RAH, códices 88

qui essen en cancol en iherlm. Prouen agra mort
 paur esteu. qui era i dala pncipali los que
 començate les alis molt. Era menr apograt
 canter guetors los xpius. esters los apos
 tols. qui eren xus. forrs. en la pncipal
 p tom la pncipa dels que forren estampats
 lo qual cura nra. ayot aya acla mada di
 ca. q bon nos possit en una curar. fo
 q nos enaltes eunt. *miracle*

Recomma gant agust qui poder
 tor molt subtil qual benaynar
 hato per esteu. entors nra
 eles pncipi festa per dien que no
 res p sos manis resuam. aque moltes
 pncipis. q sos manis resuam de diu
 ses. malitres pna. esters aqueste nra
 eles. recomalos quats per dantes que
 bon los aja en memoria. P racoma q
 ala cura jens posant flors sobre lalt
 de pnt esteu. enays los malitres del
 alcar. a gnye les posant sobre los malit
 res. q los quats mnyos q nra. oren
 pnt. **P**ncipal nra recoma per
 agust. quats dnyas. gnta del alcar de
 pnt esteu. pncipis. ephreles malitres.
 posats maner los malitres. oren p
 nra. **D**ny pncipis qe diu en xxii libris
 dela curar. a deu que flors de laura.
 de gant pnt. recobdes pntels als
 duna fombra. caga. forren posada q
 q maner nra. **P**ncipal nra. gant
 agust. en quel nra. lib. q. i. lera. e
 ra diu. en curar. qy aua nom. nra. q

era bon no pnt lo qual en nra. nra
 nra. conder nos uita. on con el for
 malata. qra bon molt. esteu. ala. esteu
 de gant esteu. uant. qra. dntes. qra
 qra. pnt. laurar. los quats. pnt. gnt
 brall. ay. d. pnt. jera. **P**ncipal nra. esteu
 es. gnta. pnt. ay. pnt. nra. nra
 nra. nra. del. nra. el. cura. dien. que. bo
 recoma. al. dntes. d. la. cura. a. con. los. bis
 ba. nos. pnt. en. la. cura. di. pnt. nra. uent
 a. al. d. al. qual. cura. el. ay. que. el. cura
 en. deu. jera. p. al. qual. cura. lo. pnt. nra.
 lera. nra. e. dntes. nra. que. nra. aqueste
 pnt. de. nra. pnt. en. gnta. dien. **P**
 pnt. nra. lera. nra. pnt. los. quats
 pnt. nra. ay. gnt. esteu. en. la. cura.
 nra. equal. nra. q. gnt. pnt. la. s.
 dntes. *miracle*

Hera nra. recoma. pnt. agust. en
 nra. lib. dien. que. una. fombra.
 qra. nra. pnt. nra. en. con. pnt. nra.
 recobdes. pnt. nra. e. pnt. nra.
 nra. el. pnt. nra. e. l. jera. nra. dntes.
 nra. pnt. nra. lo. pnt. lera. nra. al. nra.
 pnt. p. pnt. nra. dntes. pnt. dntes.
 nra. pnt. nra. con. el. nra. que. nra.
 nra. nra. lera. el. ala. pnt. nra. de. pnt.
 esteu. pnt. nra. p. pnt. que. nra. de. pnt. nra.
 nra. e. pnt. nra. **D**ntes. pnt. en. nra.
 pnt. nra. lera. nra. nra. nra. nra.
 nra. nra. el. pnt. nra. *miracle*

Hera nra. recoma. en. qual. nra.
 nra. lib. pnt. agust. q. nra. nra.
 nra. nra. q. nra. nra. q. nra.
 de. nra. nra. nra. una. nra. fombra. nra.

qui nare mas una motu filis pias roy hia
 cloe et res fentes. In con una uerba
 fias x pias pto conuicia' els malay las pias
 filis y go q nra pias x pndinnal poble
 las fias crueliter. In pias diuenc que
 acous molt uellament tramolauit lus lo
 mas x la qual cosa con fogen molt do
 lang' als lires uayns nol uelaren pufren
 con feres los aum amans. als x aquela
 cosa x lo q' la con amegna anare con
 qual q' l'et un anare tot hom los aua en
 nra p' x q' u' daquetz feres efar
 pauer nani p'ul e p'udia car poma un
 g'uen ouen asustit g'era de qual loch
 bocha els uenire. al qual uenimongu
 g'aris era e p'ouangue en con p'ien ja
 x. d'icoms d' p'oua' en la e'p'loya d'ist
 e'p'oua els molt e'p'hesen' a p'ant al p'ar
 marre ab moltes p'ouerics d' manag'
 el dia de p'arha de manria q' tot lo pob
 ble era p'ar' un dels p'ias en p'ul
 molt cuysamer d'uar l'umr uenoh en
 ouno de molt gran uillat p'igra x q'
 p'ant p'na mal d'uar tocs p'aleus' co
 al f'os amenar. de uar p'ar asustit
 al p'ar al p'oble con c'ya e p'romes que
 i libra f'aria d'iguels m'icels. P'ax
 con aqueles p'ales d'aya. el p'or den
 p'ul agu de uar uos ab uos p'os mo
 bra tramolas e'p'ies d' manner de
 uar l'umr de p'ar e'p'oua p'obament
 g'arida p'aleus' x la qual cosa tot lo
 p'oble f'ay g'arres a deu' tal h'auay
 rar p'ar p'oue. *mirre*

per qual rabe son mudado los d'os
El non d'ora cosa que p'ar f'rauen
 en aquel dia axi con dir es so
 an p'ar. al qual dia f'rauen.
 f'rauen del p'ar e'p'oua' lo qual f'ro ro
 bar en aquel dia. Das x que son muda
 uos los f'raues de los p'ias que nos f'ra
 aquel dia que p'rau d'ias p'ar del ro
 bament de las f'raues e'p'oua' mas
 are an p'ouen abasta p'oque dire so
 es que x. u' uobans agotes. u' f'f'f'
 res en la e'p'loya son f'oyen ap'ros la
 n'auure de x. anax' o'colch' ordonar la
 e'p'loya. la prima uoban es que axi
 p'ar on se p'os e'p'oy d'icos los p'ar
 conp'agos p'ien q'ustas. p' so q' con f'ro
 nar p'ar q' so e' p'os de la e'p'loya an
 asustit mania u' conp'agos asi q'usta
 de qual conp'agos e' e' dir al libra de
 cans. dieu l'umr amc molt clar e'p'
 d'ameyla anre. entre mil. lo elo que uo
 n'adu. x' p'ar de p'ar a p'ar p'ouan e'uen
 p'oua' q' p'ouar p'ouas con f'raue de
 alenar p'ouar. En con asustit e'p'oua'
 es u'it que f'ro al'egre d' nul uenoh e
 p'ar al'conp'agos de los p'ouas qui f'rauen uos
 p'ar de uenoh de. La p'oua uoban de lo
 f'raue es que axi e' la e'p'loya d'ame las ma
 de. p'oue se d'icoms q'usta en p'oue de lo
 qual f'ro c'ya d'us uenoh. la n'auure d' p'oua'
 x. p'ar f'rauen u' manas d' manas p'oue uos
 q' p'oue p'ouenir e'p'oua' p'oua' uenoh
 mas uenoh. los uenoh p'oue p'oua' mas no
 p'ouenir. La p'oua f'ro an p'ar p'oue la p'oua
 na f'ro en p'ar p'oua' e'p'oua' la p'oua f'ro
 an d'os p'oua' de.

Transcripció de la vida de sant Esteve

Vidas y milagros de diferentes Santos en un libro de foleo. Del archivo, Madrid: RAH, códice 88.

[xiiij ra]¹ so es sauiament parlan › encenyan e gouernan › les fembres uiuues / a les quals per los apostols / fo assignat / que el les gouernas / Es dit don ques corona per lo comensament / del martiri e es dit norma per exemple de sofrir lo martiri e de ben uiura. Es dit sauiament e apta parlan › per la sua preicacion. Es dit uestion per so car a les uiuues donaue loable enceyament /

De la

\lo trobament del cors de sant steue trobaras/²

uida de sant esteua \any clxxij/³

S³ant asteue fo ·i· dels ·vij· diaquens que fo per los apostols al lur seruey / ordonat / on crexen lo nom dels deciples que seren conuertits dels ¶⁴ gentils / comensaren a murmurar / contra aquels qui eren conuertits dels juheus. Per so car les uiuues / dels en lur seruey / lo qual auien obs tot dia neciament / menyspreauen / On la cosa dequest murmur en dues maneres sa pot entendre › per so car no reeben les uiuues / en lus seruiys / e per so car les fayien fer pus que als homens e les agreujauen / car los apostols per so que sens enparxament pogesen preicar fayien fer a les uiuues totes les lurs necesaries C// E can los apostols uaeren / nada tota⁵ la lur⁶ murmuracion entrels de ciples per la aministracion de les uiuues uolgren aquel murmur entre els / toler e cessar C// On ajustatz tots los diciples dixeren no es egual cosa › que nos desemparem la paraula de deu a prayicar / e que seruesquam⁷ per meses car sagons que diu la glosa millors son los mengas de la pensa⁸ que del cors. e per so concirats⁹ uos uosaltres barons frares quals de uosaltres ·vij· omens qui cien / de bon testimoni / e sien plens de sant sperit [xiiij rb] e de sauiesa los quals stablesquen aquel seruey a fer / on diu la glosa › per so que a nos amnistren / e que siam mayorals dels nostres aminis

¹ Falta part inicial del pròleg.

² Text inserit i escrit per una mà i tinta diferents.

³ Text inserit per una mà i tinta diferent.

⁴ Lletra tatxada al text.

⁵ *Tota*, emmarcada per un traç de puntets, que indica que és una errada del copista.

⁶ *Lur*, envoltada per cercle dins del qual hi ha dibuixats puntets que indica que és una errada del copista.

⁷ *Seruesquam*. Es transcriu *m* per sentit, ja que el verb anterior es primera persona del plural.

⁸ *pensa o pença*, 'Facultat de pensar'. DCVB, op. cit., [data de consulta: 15/11/13].

⁹ *Consirar, consirar*. 'considerar'. *Ibidem*.

tradors / mas nos emperho en horacion e en
 preicacion sareu › e estarem › les quals pla
 gren a tots / per que elegiren a alo¹⁰ a fer .vij.
 barons .vn dels quals fo sant esteue / lo
 primer / los quals foren confermats dauant
 los apostols / sobrels les mans posades
 en la prasencia de tots / on sant esteue plen
 de gracia e de fortea › fayia grans maraue
 yes / e grans sayals· al poble per la qual co
 sa / los jueus agren dels enuega › per qual
 cobeejaren molt / quel pogesen uençra
 e sobrar / en tres maneres / per ques disputa
 ren ab el e testimonis contra el amana
 ren¹¹ / e manasaren li quel farien cruell
 ment turmentar / mas sant esteue sob
 re cels qui ab el sa desputauen / els fal
 ses testimonis uense / e ac uictoria
 daquels quil tortoraren / e en cascuna
 batayla uania a el aujutori del cel / car
 en la primera bataya ac per ajuda lesperit
 sant / que li aministrua so qui mester /
 li era a parlar C// La sagona ajuda que li
 fo donada per deu / fo que ac cara dan
 gel / quels falses testimonis espaor
 dia C// La tersa ajuda que ac de deu
 fo can uee jhesucrist aparalat a la sua aju
 da / quel sant martir lo comforta
 va on en cascuna batayla· posa ·iiij·
 coses / so es lentrament de la batayla ell
 aujutori quil fo donat / e la uictoria /
 gasayada › on [per] so racomta la istoria
 [24va] breuement totes aquestes ·iiij· coses ueer po
 rem › C// On col benauyrat / sant esteue fa
 es molts sayals / e molt souen al poble prai
 cas los jueus la primera batayla ab el agren
 disputan / per so que disputan lo uencessen /
 per ques lauaren als cuns de la sinoga¹² › que hom
 apelau libertins / per la terra don eren / O
 eren apelats libertins per so car eren fils
 de liberts / car libertis [sic] son dits los fils
 dels liberts / so es aquels qui de seruitut son
 afranquits / e deliuratz / e axi de liyada ser
 uil foren / los quals primerament a la fe con
 testaren / C// E uengueren encara al tres / scuns¹³
 jens / contra el qui eren apelats sireneus /
 per la ciutat qui a nom ciru › e lixandrins / e
 tots aquels qui eren de cecilia e dasia. Dis
 putans tots ab sent steue / ueus la primera /

¹⁰ Alò, 'allò'. *Ibidem*.

¹¹ Amanar o amenar 'amenar, menar, conduir'. *Ibidem*.

¹² Sinoga, forma antiga, contracció de la paraula sinagoga. *Ibidem*.

¹³ Al text, tatxat per equivocació del copista.

batayla que el ach / C// Enapres la isto
 ria racomta la sua uictoria / dien *que* no li po
 gren *contrastar* a la sua saulesa › C// Ena
 pres posa la istoria del sant sperit / *que* en
 ell *parla* › on con els uaeren *que per* aqe
 sta · batayla nol pogesen sobrar / En la
 sagona manera lo combateren axi con deso
 bra es dit / So es que de falses testimo
 nis · lo cuydauen sobrar / *per* so car de tes
 timonis de ·iiij· maneres / de blasfemies
 lacusaren / *per* que fo amanat pres en
 la casa del consol / els ·iiij· falses tes
 timonis dixerent / que el dayia mal de deu
 e de moysen e de la lig / e del templa › aquesta
 fo la sagona bataya · E axi con tots lo
 gardauen els uaeren la cara del aytal con
 [24vb] fas dangel / *veus* lo sagon aujutori que
 el ac de deu C// Enapres sa racomta la uic
 toria de la sagona batayla can los falses
 testimonis agren alo dit / *que* lo dit es · contra el
 e les \quals coses/ maraueylosament *per* el foren confuses /
 E can lo princep dels praueres a el dema
 naue / si era axi con aquels dayien / sant
 esteue dequeles ·iiij· acusacions · dauant
 tots manifestament sescusa › primeram
 ent sescusa de la blasfemia de deu di
 en / que *deus* auia *parlat* als sans pares
 e a les *prophetes* / e que aquel era *deus* /
 de gloria manifestament / en les quals /
 paraules en ·iiij· maneres loa *deus* uaybla
 ment / car *aquela paraula* · que dix que *deus*
 de gloria era en ·iiij· maneres sa pot es
 pondra › On can hom diu es *deus* de
 gloria uol dir que *deus* es donador de
 gloria › sagons *ques* lig al libra dels /
 Reys / el sagon capitol / dien › qualche
 qual¹⁴ honrara mi· / jo glorificare el· O *deus*
 de gloria uol dir que el es *deus* e es con
 tinuament en gloria › sagons que lig en
prouerbis / en lo capitol ·viiij^e· dien / en mi
 son les riqueses e gloria / O *deus* de glo
 ria uol dir *deus* al qual de *creatura* degu
 da / es gloria / sagons *ques* lig en la *primera*
 pistola a thimoteu › al *primer* capitol di
 en / al Rey del cel no mortal › al qual
 es deguda honor e gloria en los segles
 del segla C// Lo *deus* en ·iiij· maneres
 en aso que diu / que es glorios e glorifi
 cat / e gloriador C// Enapres sescusa /
 [xxv ra] de la sagona blasfemia que dayien los falses

¹⁴ *Qualquequal*, 'qualsevol'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

testimonis / *quel auia dita de moysen loan moysen*
 en moltes coses dauant tots. e loauel major-
 ment de .iiij. coses / so es de gran amor / car-
 el ocis / *per amor cel que fari a egypte* / E loal
 molt dels miracles que fayia \en/ egipte / e en lo
 desert / e de la familiaritat que el ac ab deu /
 car moltes uegades ab deu parla molt priua-
 dament / C// Enapres sescusa de la tersa
 blasfemia *que* era contra la lig si fos uera
per que la lig en .iiij. maneres / molt loa › *per* raxon
 daquel *qui* la auia donada e *per* so car era deus / e
per raxon daquel *que* da deu la auia reebuda /
 e al poble manifestada e que (...) moysen /
 aytal e tan honrat / e *per* raxon de la sula¹⁵
 loa *per* so car dona uida perdurable C// E
 [napres] sescusa de quarta blasfemia que
 era contral temple (...) (...) (...) en
 .iiij. maneres / En aso [pri]merament car fo
 manat *per* deu que [fos] feyt e (...) (...)
 on fo en (...) (...) (...) (...) (...)
 en lo qual (...) la arca del testimoni
 (...) (...) (...) (...) que (...) (...) de deu e
 (...) axi sant [steue] dels (...) dels quals lauia
 hom acu[sat] / sescusa raonablement C// E
 can uaeren [los iuseus] *que per* aquesta manera nol po-
 geren sobrar (...) tersa manera del acomba-
 tra els praseren [per] lo qual la cuydaven so-
 brar / so es que (...) almenys lo cuy-
 dauen sobrar / E can o uae sant esteue el
 uolc seruar lo manament de deu / *que* (...) a *que*
 (...) (...) (...) (...) *per que* en .iiij. ma-
 [xxv rb] neres sesforsa (...) (...) / de la
 lur gran malea so es so es [sic] *per uergoya* e
per amor e per tavor / C// primerament los co-
 regi *per uergoya* / de la durea del cor dels / e
per la mort *que* fayien molt cuytosament /
 dels sans dien ab dura ceruella › ab durs
 coratges e ab oreyes sordes / a nos tos-
 tems e al sant sperit auets contrastat /
 axi con faeren los pares uostres· axi o fets
 uos los quals no an segit los dits de les pro-
 fetes / ans an morts aquels qui aminuen¹⁶
 laueniment de *jhesucrist* el qual loch axi con
 diu la glosa .iiij. graus posa de la malea
 a dels. Lo primer es que els al [sant] sperit con-
 trestauen / Lo sagon es *que* les prophetes en-
 calsaren. lo ters es que els crexen les
 lus malees / els sans de deu cruelment
 oceyien / (...) (...) (...) (...) (...) a els fe-
 yt sens [uergoya] (...) (...) (...) ni no sa

¹⁵ Sula possiblement hauria de ser sua.

¹⁶ *Aminuar, aminvar*, 'disminuir, fer més petit'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

(...) (...) (...) (...) (...) lo lur [de]
 semperar / ans (...) (...) (...) [a]questes (...)
 tot lo cor lus trancaua › e les dens [con]
 tra sant esteuen estrayien C// Ena
 pres corriegi els per tamor aso dien / jo
 ueig *jhesucrist* estar a la destra del para / en
 quax a *parlar de judar* a mi e dels meus
 auersaris a condemnar / C// On con sant
 esteue fos plen de sant sperit / esgardan /
 al (...) (...) la gloria de deu › e dix ueus
 que io (...) (...) (...) cels oberts / al fil del hom
 (...) (...) (...) stant a (...) (...) (...)
 (...) so es (...) (...) de deu C// E ja fos
 [25 va] so que *per uergoya* e *per temor* los ages co
 regits / encara *per tot* aso a el de mal a fer
 nos jaquien / enans eren contra el pus mal
 uats *que dabans* no eren / *cridans* ab gran uou
 ab les oreyes tapades sagons que diu /
 la glosa *per* so que els no oyisen maldien
 dels / e de *corens* tots ensemps contra el
 uengren / e gitaren el fora la ciutat el /
 qual loch *lalabeauen*¹⁷ / la qual cosa els cuy
 dauen fer sagons la lig que manaua· *quels*
maldiens contra deu· a la sua lig fora la
 ciutat fosen alebeatz / E *quels* ·ij· fal
 ses testimonis *qui* contra el dixeren *primes*
 una pedra li dauien gitar / sagons que la
 lig *dayia* dien › La *primera man* dels testimo
 nis alebeara el › so es lo maldient / *per ques*
 despuylaren los uestimens *per* so que del nol
 sa sollasen / alaban el / E *per* so los des
 puyaren que (...) e pus (...) lo poge
 sen alabaar / los quals uestimens posa
 ren als peus [dun] jouen / cel *qui* (...) (...)
 saul depuys fo apelat Paul lo qual
 paul dementra *quels* uestimens dels ale
 beados gardaua › *per* so *que* sen (...) patxa
 sen el pogesen alebear / enquax ab la man
 de tots *lalebeaua* › C// On con el no po
 ges tolra *per uergoya* \ni *per tamor de/ tan gran / cruseltat /*
 La tersa manera *aparayla almenys / per so que*
per amor los coregis / E no fo gens po
 ca la amor la qual a els enceya¹⁸ can *per*
 si e *per* els a deu feu oracion [a deu] feu
 oracion a deu¹⁹ *per* so que la (...) (...) (...) nos
perlongas per la qual cosa (...) (...) co
 lpables a deu / E *per* els feu oracion a
 [25 vb] deu *pregan· que* a lo que els fayien nols com

¹⁷ *Alabear* o *alabesar*, 'apedregar'. *Ibidem*.

¹⁸ *Enseyar*, 'ensenyar'. *Ibidem*.

¹⁹ El copista repeteix *feu oracion a deu*, però a diferència d'altres errors, aquest no apareix subratllat per una línia de puntets. D'altra banda, permet reconstruir paraules de la frase anterior, il·legibles al document.

tas deus a peccat / C// E axi con els alebea
 uen. Sant steuen pragan deus e dien / seyer
 deus *jhesucrist*· tu raeb lo meu sperit. E posa
 ts los jonoyls en terra ab gran uou²⁰ crida di
 en / Senyor no establesques a els aquest peccat
 E ueyes maraueylosa amor que can oraua /
 per si el staua › de peus e can oraua per los
 labaans· el estaua de peus²¹ sayoneyaua
 Enquax que uolgues que la oracion que fay
 ia per els fos mes axoida²² que aquela que
 fayia per si / la qual cosa fo manifesta /
 can sayonoyla / On diu la glosa que en a
 quel loch que per aquels als quals era
 magor [malea] › magor remey demana /
 E an aso lo martir de *jhesucrist* resembra
 que en la sua pacion per si ora dien / Pa
 ra en les tues mans coman lo meu sperit /
 e per (...) (...) (...) (...) e dix pare per
 dona a els aquest peccat / e con aso dixes
 el sadurmi en nostra senyor / per so car no mori
 E faeren a deu sacrifici / de gran amor
 E adur[mis] sant esteuen en esperansa de
 resurecion miracle
 F³o feyta la alapidacion· de sant ste
 uen· en aquel [matex] any al qual
 nostra senyor puja al cell / al mes
 dagost el comesament del mes al terser
 dia / Sant Gamaliel emperho e nicodemus /
 qui eren de la partida dels ciestians / en tots
 los conceyls· dels jueus sabuliren sant ste
 uen· en .i. camp den Gamaliel / e faeren
 gran plant sobrel cors dell / Enapres
 fo feyta gran pe[r]secucion dels [cristians]
 [xxvi ra] qui eren en concel en *jherusalem* / E can agren mort /
 sant esteue qui era ·i· dels principals / los jueus
 comensaren los altres molt greument a pe[r]segir /
 en tant que tots los cristians · esters²³ los apos
 tols / qui eren pus forts / en la fe quels altres
 per tota la prouincia dels jueus / foren escampats
 la qual cosa nostra senyor auia a els manada di
 en Si hom uos pe[r]segex en una ciutat / fo
 git uos en altra ciutat / miracle
 R³Ecomta sant agusti / qui fo doc
 tor molt subtil / quel benauyrat
 baron sant esteue / en tots mira
 cles sa menifesta sant / dient que .vj. mo
 rts per sos merits resucita › e que moltes

²⁰ Uou, 'veu'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13]; Gulsoy, *op. cit.*, 295-298.

²¹ Aquest fragment de text, *el estaua de peus*, té un subratllat de punts que indica que el copista es va equivocar i va duplicar part del text de la línia anterior.

²² Aixoida, potser per *exaudir* o *exausir*, 'Escoltar favorablement i atorgar allò que es demana'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

²³ sters, 'exceptuat, fora'. DCVB, *Ibidem*.

prosones ~~per sos meris resucita~~²⁴ -de diuer
 ses malalties sana › esters aquests mira
 cles / recomta los quals son dignes que
 hom los aja en memoria E racomta que
 alcunes jens posauen flors sobra laltar
 de sent esteuen enapres les raabien del
 altat / e puy les posauen sobra los malal
 tes per los quals maraueylosament eren
 sanatz C// Encara mes racomta sant
 agustin / quels draps qui eren del altar de /
 sant esteuen preses a sobrels malaltes /
 posats mantinent los malaltes eren sa
 nats. Car sagons ques diu en ·xxij· libres
 de la ciutat de deu / que flors de lautar
 de sant esteuen reebudes sobrels uls
 duna fembra cega › foren posades per
 que mantinent uae C// E racomta sant
 agusti en aquel matex libra › que ·i· baron e
 ra duna ciutat / qui auia nom mersal que
 [xxvi rb] era hom no fael. lo qual en neguna ma
 nera conuertir nos uulia. on con el fos
 malata que era hom molt fael / a la esgleya
 de sant esteue uench· e pres de les flors
 qui eren sobre lautar / les quals posa sob²⁵
 brell cap de son jendra › E con el ab les flo
 rs que tania sobrel cap· sadurmis· man
 tinent ans del mati el crida dien que hom
 tramases al bisba de la ciutat / e con lo bis
 ba no fos en la ciutat vn prauera uenc
 a el ²⁶ al qual capela el dix que el crayia
 en deu *jhesucrist*· per la qual cosa lo prauera
 lo betaya e damentra que uisch aquesta
 paraula ac tostemp en sa boca / dien· O
jhesucrist· raeb lo meu sperit / les quals /
 paraules dix sant esteue en la sua fi /
 mas aquel no sabia que sent steue les /
 dices / miracle
 A³ltra miracle recomta sant agusti / en aquel
 matex libra dient › que una fembra era
 qui auia nom patronia / en con fos molt
 trabaylade per longa malaltia. e per naguns metja
 mens ela gorir no poges / e ab .i. jueu metga de son
 mas saconceylas / lo jueu li liura .i. anel ab una
 pedra per so que lo tocament de la pedra de lanel
 li rates sanitat / mas con ela uaees que res
 no li ualges lanel / ela a la esgleya de sent
 esteue sen ana › per so que merits de sant es
 teuen e salut raabes / On ela estant en oracion /
 sobtosament lanel li caech en terra › e enapres

²⁴ Grup de paraules repetides per error, raó per la qual estan tatxades.

²⁵ El grup *bl* ha estat tatxat pel copista.

²⁶ La lletra *d* ha estat tatxada pel copista.

bonament ela fo sanada / miracle ›
 A³ltra miracle recomta en aquel ma
 tex libra sant agustin / que no es menys
 marauelos que altra e diu / que cesaria /
 de capidocia uenguda· una noble fembre qui no
 [xxvi va] auia marit / mas auia molts fils so es .vij. mas
 cles / e tres fembres / On con una uegada
 fos per sos fils aontada²⁷ › ela malay los seus
 fils / per so que nostre senyor per son diuinal poder
 los faris cruelment / On sesdauenc que
 a tots molt oriblement / tramolauen les lus
 mans / per la qual cosa con fosen molt do
 lens / els lurs uayins nol uolgren sufrir /
 tan forts los auien ayirats. els per aquela
 cosa › per lo segla con a mesquins anaren / e en
 qualque loch un [sic] anasen / tothom los auia en
 menypreu / per que .ij. daquetz frares e sor
 qui auien nom paul e palldia [sic] e arponia / uen
 gren · e a sent agustin qui era daquel loch /
 bisba els uengren / al qual recomtaren so
 qui a els era esdauengut / Ob con fosen ja /
 .xx. dies de pascha › en la esgleya de sant
 esteua els molt estiesen › e sanitat al sant
 martir ab moltes prageries demanasen /
 el dia de pascha dementra que tot lo pob
 ble era prasant / vn dels so es en paul /
 molt cuytosament deuant lautar uench en
 oracion ab molt gram umilitat / sagita perque
 sanat sens mal deuant tots sa leua / e con /
 el fons amenat / deuant sant agustin /
 el sanat al poble o enceya e promes que /
 .i. libra faria daquels miracles E axi
 con aqueles paraules deya · e la sor den /
 paul aqui deuant tots ab sos men
 bres tramolans esties de mantinent de
 uant lautar de sant esteua › sobtament
 garida sa leua per la qual cosa tot lo /
 poble feu gracies a deu › e al benauy
 rat sant steuen / miracle
 [26 vb] per la qual rahon son mudades les festes
 E³s notadora cosa / que sant steuen
 en aquel dia / axi con dit es so
 fri pacion · el qual dia fa hom
 festa del seu trobament . lo qual fo tro
 bat en aquest dia · Mas per que son muda
 des les festes dels sans / que nos fan
 aquel dia que per deu diras · quant del tro
 bament de les festes tractaren › mas /
 are en prasant abasta so que direm · so
 es que per .ij. rahons aquestes .iij. fes

²⁷ *Aontar*, 'fer hontar, afrontar'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

tes en la esgleya senseyen / apres la
natiuitat de *críst* enaxi o uolch ordonar / la
esgleya. La primera rahn es · que axi
jhesucrist con a espos e cap de tots los seus
compayons / sien ajustats / per so que can fo
nat jhesucrist qui fo espos de la [e]spleya en
aquesta manera .iij. compayons a si ajusta /
dels quals compayons es dit al libra dels
cans · dien lo meu amic molt clar / e de
uermeyla color / entre mill . le elegut / tot
nedeu²⁸ · aso pot dir *quant* a sen jouan › euen
gelista *que* fo molt gracios comfador / be
colorat per rojor | En cant a sent esteuen
es uist que fo alegut de mil homens e
quant a la companya dels innocens qui foren uergens
sa pot alo matex dir C// La sagona rahn de les
festes es que axi con la espleya › de tots los ma
rtirs · sagonus lus dignitats / ajusta ensems / dels /
quals fo cosa de lur martiri la natiuitat de *jhesu*
críst per que feren .iij. maneres de martirs / so es ·uns
que foren · per uolentat · e per obra sagonus uolentat /
mas no per obra. Los terses foren per obra mas no /
per uolentat- La primera fo en sant steue la sago
na fo en sant jouan / euengelista . la tersa fo /
en los innocens /

²⁸ Nèdeu 'net'. *Ibidem*; Coromines, *Lleures i deures d'un filòleg*, op. cit., p. 251; Coromines, *DECLC*, vol. IX, p. 223-224.

als toy epus q'leagues p'mplier
 Sed lo p'torignes sc'i anastasia en
 curate en .i. calza enolguos aq'la
 abassar manuet el torna ceb p'q'
 elremana als ses toy si porie guarri
 eels vnten li p'ro co'has feti a q'sta
 anastasia nu' g'u' resp'laer est'etar
 en seg'ar corb esns plo seu toy tors
 t'eps finetir dms en p'nfem. E'ant
 loe'colhomies lagre ap'otar en saca
 el m'ri me'q'su' me'et. **A** q'sta anasta
 sia folu'rate a alre p'te q'le r'gues
 ela guaras ca'st' p'te q'nt ob'que
 sc'i anastasia ama g'ns p'ofessons
 enobles en g'p'osa me'et d'ich' s'itu' n'el
 esp'ime se so q' mane lo'reureu qui
 mane q'ho'm' tege remic'ar a'lo'be's
 pla sua amoy do'bo' tone am' so q'
 has en'eteu onte un' lo'cesse ila
 lana. **A** q'sta anastasia resp' lo du
 meu mane q' uene so q'be ca' ton lo'p'rou
 als p'lores eno als richs. ep'ro co'nt' est'
 rich' co'm' lo' m' m' me'et' t'eten feti si
 am' o'ronang' ep' a'q'sta n'ulo' no'lo' q'
 tonaratu' p'q' p'te le seu me'et' en .i.
 cruel' a'q're ep' sam' ep'altre' r'blaci
 ons so regem' me'et' fin'ete. **O**us sc'i
 E'leotora q'era ja p'martiri' co'raite.
 p' .iiij. me'et' co'pluy' te me'et' celesti
 al. **A** Edipuy' sc'i anastasia ab' ee.
 u'ges ales p'oles rebalmaria en erill
 fo' aduy'ta on molre' emoltes plo' nom
 re'ssu' foren enylar. **E**ps' al'ca'ed'ie
 lo' p'te la seu tomay' del' ep' sc'i
 anastasia e'feule' leg'ar ag'ns p'ule' e
 fente aq' cremar. ep' a'q'st' m'rtiri' ma
 ser molre' emoltes ten anare' aden.
A G'ntre' los'is' e'ra .i. home q' molre's
 u'gnates' era' est'ar ro'bir' de molre's
 r'ges' e'era. **J**assa' q'm' colgans' lo's mie
 co'ses' r'p'orale' no' p'oretz' to're' la ma
 lona' reuocao' q'be en' ib'ur'. **A** m'aroti'

fo' p'usata.

noble q'anya nom' affiloma' q'bu'lo
 co'rs' te' sc'i anastasia en .i. u'ger' ten
 e'feu' feti aq' .i. noble' e'f'le'm' feti en
 lo're'p' ten' d'ic'lecta' q' r'og'nauc'. En
 l'ay' tela' en'car'na'io. **E**t. l'urr' .vii. .iiij.
 .v. dies' en'ze'mbre. de set' este'ne.
Sent' este'ne fo' .i. xels' .vii. dia's
 plo' ap'ostols' o'ronat' en lo' m'isti
 tela' e'f'le'm'. **E**t' ses' cre'st'ur' lo' nom'bre
 t'els' t'erebles' aq'ls' q'eren' q'uit' g'ent's
 com'et'are' am'ur'iar' q' aq'ls' q'ere' ou
 n'ro' ju'os' p'ro' co' los' iud'ic'os' t'ad's' q' cre'
 est'us' g'ent's' no' e'zen' rec'ub'it'os' plo's
 ap'ostols' en lo' m'isti. ep' so' co'lo'x' l'ure'
 n'it'nos' u'ice' q' les' al're' e'zen' ag'ren
 jates' en lo' m'isti' t'ot'ors' dies' car' los' a
 postols' en aq'ls' t'ep' p'ro' q' p'og'uet' ten' po
 diliget' me'et' en'ete' en la' p'ra'ca' re
 en la' m'urt'ina'io' q'era' nate' p' m'ilo' te
 p'acific'ar' d'ig'uer' a'les' g'es' q' no'era
 ag'nal' co'fa' t'el'emp'ar' la' p'aula' t'eden
 e' m'is's'ar' a'lo'c' t'au'les' car' m'is'lo's' so'
 los' me'et'ars' tela' p'eta' q'lo's' me'et'ars'
 tel' co'rs'. **O**us' lo's' mo's' co'be'v'is' te
 en'uo'ge' no'lg're' p' d'is'p'ut'acio' s'ent'
 este'ne' ep' t'et'imon'is' ep' f'oz'q' s'ob'rar'
Oas' t'er' este'ne' los' s'ob'ra' t'ors' ab' u'e'
 p'aul'es' eu'esse' los' f'als'es' t'et'imon'is'
 e'bac' m'et'oria' t'els' ses' co'bat'ato's'
Sen' cast'una' h'it'v'ia' li' s'ou' tonate'
 ay'nt' tel' cel' co'z' el' p'nia' li' fo' donar'
 lo' car' e'p'ur' q' lam'ur'ist'm' en'g'ur'
 plat'. **E**n la' t'eg'ona' la' e'ne' ang'li
 cil' q' e'p' m'et'ue' lo's' f'als'es' t'et'imon'is'
 mo'. **A** G'nt' la' t'p'ah' ap'are'ch' ib'ur' q' h'is'
 ap'ur'ator' cal' co'f'ort' tel' m'artiri' don
 ques' en' cast'una' h'it'v'ia' p'osa' .iiij.
 co'f'es' h'it'v'ia' com'et'are' el' m'et'oria'
 g'uar'ure'. **A** Don'chs' co' lo' ben'au'hy'
 nar' t'er' este'ne' molt' t'one' al' p'oble'
 p'ris' com'et'ar' ab'els' la' p'nt'a' h'it'v'ia'
 la' p'ro' d'is'p'ut'acio' q'ls' lenare' al'ams'

dela sinaguoga dels furs d'aque q
 eren feyts fuchs soes alsais q'ere
 tele canar te e'ispar. e'ere e'irenea e
 te alexandrie. e'ere assia. e'ere s'issia e
 disputare ab set esteua mas negre
 nol pogren plauctoria q'el ab si'ama
 soes enle g'ni sauea e'ele spirit' fat
 q'pel plane. ¶ Equit los uicos uerec
 q'p'adla mana cedisp'utacio nol po
 dien sobrar moronamet' falsa li
 comedare la segona barayla enari
 q'laucenare tenat. ij. falses testimo
 nis q'laucure falsamet' te. ij. cofe
 te blasfemia q' deu e'edem moyse
 e'edem lahig e'edem lotubnacle e'of
 lotemple mas els neet lacam' resple
 det' te set' e'etena q'em ayi luet' con
 afas dangel no agren nou ne pu
 nulla q'om el p'gu'edem ren du
 ue mostur p'a los testimois elos
 altres fore' cofasos elo hulle d'adlas
 ytolas dir siari son ues aq'stes co
 tes co' m' d'is la fe me' noes d'iqui
 enat' aremur. ¶ E'et' e'etena e'etua
 tas p'namet' dela blasfemia que
 depen' g'ama d'it'om' ten edw lo
 men' se'or toy q'p'la als l'ity p'ures
 e'aly' p' b'ras aq' atozeh edich' q'
 es gl'ozay des e'adl lou eden e'et'ez
 loar te. ij. cofes. q'oes q' aq' es do
 nator' d'eg'lia e'es g'ificator' de calur
 e'amatoy te'oy tes amais p' q'ing'ed
 q'w' cotm' aq' se'or ren uodiy. ¶ E'et'
 cus me' encaue dela segona blasfe
 mia q' moyse e'is'ora cor' aq'ly
 nol blasme ans lo lou en moltes
 g'uites e'eschilare me' p. vi. cofes
 p' g'ni fuoz q' huc te'ona en uera car
 cas el regne de Egipte f'it' e'edem
 m'icles en lo d'edre e'of g'ni f'illar
 tereu e'p'la abten moltes deuogua
 tes f'illar me' d'eds ayral. p' b'ra

no'ra. ablatfomar. ¶ Dela q'ca blasfe
 mia me'cus q' d'eyts q'oy'of' la lig
 eno por' e'is'ia co' w' lahig' noteflon
 ans la atozeh e'is'ia p. ij. m' h'ons
 soes p' r'aly' tel'ed' q'ute se'or' tona a
 moyse' d'illim' la am'p'ist'ra' ad'
 lahig' ha' auenit' ep' r'aly' tele se'am
 te' q'ees atozeh als se'us amichs. ¶
 ¶ Dela q'ca blasfemia q' d'eyts p' m' e'et'
 d'ite' q'f' lotubnacle e'of' lotemple iolou
 aq'len. ij. g'uites soes q'fo menar p'de
 e'is'it' amoytes en uisio ediyal' aca
 l'os car'era larcha tel' testimonij' d'ed'x
 enari se'et'ena te' p' m' p'p' dela acua
 ad. ¶ Equit los uicos uerec' que nol
 p'gu'ere sobrar e'edre enalte' n'pu
 e'it'icare' iurs' o'eylas e'ab' g'ni ab'ri
 uamet' u'eg'ner' e'of' se'et'ene' em
 guere' lo fore' la aut'it' e'ap'ed'og'are'
 lo e'adlas ay. falses testimonis g'
 enen' li la p'na' p'za d'iet' q'ar'ito ma
 uana lahig' e'eschilare' se' p'al que
 m'is' lo alap'it'isten' q'p' lo f'et'amet'
 uo' f'osten' lo' uestimes' e'is'it'ars e
 q'els f'osten' p'us' d'el'imes' al alap'it'
 e'p'otare' lo' uestimes' als pes' d' m'
 ion'et'el' q'ama nom' saul' q' p' m'ys' fo
 ap'elar' p' m' laq'ual' ten'et'ie' q' g'nam' d'
 ue' les uestedures' d'ad'is' enari' con
 tot' lo' altres' h'ig'it'ant' al'cuna' p'e
 dre. E'et' e'et'ena' reclama' e'ow' se'by
 ih'ud' web' lo' men' e'spirit' e'f'ernal'
 lo' g'onoy's' en' m' eno' e'sg'uart's
 los' f'illim'ets' d'ad'is' e'p'ron'ets' e'en
 as'fo' fo' se'blat' a'ub'ny' q' en' la' sua' pas
 sio' p' g'na' lo' p'am' fat' p' aq'is' q' l'oua
 f'ic'ien' car' d'iy. In' m' q'ua' m'ac' d'ie
 com'edo' sp'm' meu'. ¶ E'et' alap'it'a
 me' te' se'et'ena' fo' en' aq' l' m' e'ue'
 q' l' me' se'or' ten' p' m' en' lo' e'el' go' e'eren
 lo' mos' d'ag'ost' locors' tel' fo' se'ed'it' p'
 gramaluel' ep' nich'ozem' en' i. camp

Iste Samael seu gii tol eor ferre
 co pscuro alsceruo q son en ihali
 comon es set estera qea. i. tels su
 cept. q. spres. adst los altes apostols
 foren pntemter encilgars epsegur
 ploc uos cur. it q loz vns fozspre
 ptes pntice fa ela segre q me tery
 ana dit als apostols. vns p segre
 en. i. curat agate enalte. **Seco**
 te set agusti q set estera p uolte m
 uides fo respador q resitaci. **Quate**
 egor uolte malates. **Qui** endre
 ales flas q ere potate solve latur d
 set etne curpys potate solve los
 malates nroce en canary canarys
 te qd malata agnestu. **Qui** ena
 te q. i. lups tela curat uatual qui
 uera etna co noc uolquee onem
 puaguna maia ale se de r. elos fert
 malate lo ten gere q era lom fol sei
 uet alestera te set estera pte de los
 flors qeren solve latur te set estera
 epotalo solve latur del heron come
 son solve eptu uel al man lo dme
 eron q auasteu albitte q par uolu
 abel qis fa co fello elon. as tamost
 epus fo lon curia. **Quobis** q una
 matrona puom puoma q fo lo gna
 met tuncere te grem malatia ees
 uaguer fere molte metymers el
 sen. ma. a. i. men phisich pual qh do
 nas. alcais latonaris lo auuols q
 la gna. mten. elojnen luinh. i. auell
 ad. i. perra conu. **Guarde** te adst anel
 qh hnt tela pedre te rema guarde.
 on co la felice portis lo gnamer lanel
 ere noli pfitas. **Ueb** ten alestera te
 set etne epna molt humilitet set
 estera qh auuols equr. aso hac set
 lanel q rema ligat alcol caech la pe
 tra celo fo amare eguante. **Qui**
 calgetoma era. i. molt uoble fembra

vidua cana. x. iustis entre fyle esty
 les e. i. die la mare fo molt mate cen
 qe els au qis malaby els tona la sua
 maleuicio epuolcar teten loz iustis
 tort. y. foren ferys ecospys te emisey
 malates. au qloz vns eren labrosos
 elos altes pntichs elos altes den
 finenitz molt orribles etors. y. fore
 molt colers emotr emigovus epme
 te enqia tin canare sensuyn p fo dby
 uols conegues els. n. gmas e. i. ger
 maue negre seu en ypona tou ezab
 le set agusti coctare li co lur era pros
 set agusti dir loz anate uosten. alus
 te set estera edamary li uice qel uox
 apur pane elos en negre alias te set
 estera tenotamit. **chmml** **figuayn**
 lo ctepta la oracio foren samars. **Es**
 nom tota cose q set estera en a qst
 tra no fo marturat mas en aql die
 ento ql la iudicio es tel celebrat po
 la iudicio tel es dia pfo co fo lo sm
 cors nobar mas p los festes son ryo
 hites mudates lanox ho dire cane
 plare tela iudicio. **Eor** la ctepta fa set
 fatela namutat te me set. **Quolch**
 la estera q. m. copipies fo fery ala m
 tmitar te ihu v auuolte de q lo foz
 la. i. set. **Estera**. elalte set. **John** eugli
 elalte loz success. adst fore. auuolte
 puatru auuolte v reges q auuolte fa oren
 gur cil. la. a. **Quosty** foren auuolte
 puolcar epolve calte p uolcar en
 pbra. el tere pbra mas no p uolcar
 stouchs lo pmez fo set estera. lo se
 gon fo set iohi eugli. **lores** los
 success d la entre ptao d' honny de
Iohau es entre ptao gna set iohi.
 car. m. **progratnos** foren en set iohi
 fo pmez es tele gni dilato te ihu.
 car ihu ama el mes qn agna dele. als

Transcripció de la vida de sant Esteve

Flos sanctorum en cathala, San Lorenzo de El Escorial: RBME, N-III-5.

[19 vb]

.XX

vj. dies en deembre. de sent steue.

S²ent esteua fo .i. dels .vij. diaques

per los apostols ordonat en lo minsteri [sic]

de la esgleya. E con fos crescut lo nombre

dels dexebles aquels qui eren conuertits gentils

comensaren a murmurar contra aquels qui eren conuer

tits jueus per so con les uidues daquels qui eren

estats gentils no eren reebudes per los

apostols en lo minsteri [sic]. e per co con les lurs

uidues mes que les altres eren agreu

jades en lo minsteri [sic] de tots dies car los a

postols en aquel temps per so que poguessen pus

diligentment entendre en la preixacio ve

en la murmuracio qui era nade per raho de

pacificar digueren a les gens que no era

agual cosa desemparrar la paraula de deu

e aministrar a les taules car milors son

los menjars de la pensa que los menyars

del cors. Mas los iueus cobeeyans de

emuege¹ uolgren per disputacio sent

esteua e per testimonis e per força sobrar

Mas sent esteua los sobra tots ab ueres

paraules e uense los falses testimonis

e hac victoria dels seus combatadors

E en cascuna batayla li fou donade

ajude del cel cor e[n] la primera li fo donat

lo sant espirit quil aministra en gint²

parlar. C// En la segona la care angli

cal qui espauentaue los falses testimo

nis. C// En la terça li aparech ihesu crist qui li fo

ajudador e quil conforta del martiri don

ques en cascuna batayla posa .iij.

coses batayla comensade e la uictoria

guanyade. C// Donchs con lo benauhy

rat sent esteua molt souen al poble

preixas comensa ab els la primera batay

la per disputacio quels leuaren alguns

[20 ra] de la sinaguoga dels fiyls daquels qui

eren feyts franchs so es als cuns qui eren

de la ciutat de Eispont. e de Cirenea e

de alexandrie. e de asia. e de Siffia e

disputaren ab sent esteua mas uençre

¹ Emuege, per enuege, 'enveja'.

² Gint, 'Bé, gentilment, delicadament, sense violència'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

nol pogren *per* la uictoria *que* el ab si auia
so es en le *gran* sauiea e lespirit sant
qui per el parlaue. C// E *quant* los iueus ueeren
que per aquela manera de disputacio nol po
dien sobrar moxonament falsa li
comensaren la segona batayla enaxi
quel amenaren denant³ .ij. falses testimo
nis *quil* acusaren falsament de .iij. coses
de blasfemia *contra* deu e *contra* moysen
e *contra* la lig e *contra* lo tabernacle e *contra*
lo temple mas els ueent la cara resples
dent de sent Esteua *qui* era axi luent con
afas⁴ dangel no agren uou⁵ ne pa
raula *qui contra* el poguessen ren⁶ du
ne mostrar *perque* los testimonis e los
altres foren *confusos* e lo bisbe daquelas
ydolas dix si axi son ueres aquestes co
ses *con* tu dius la fe *nostre* no es daqui
en⁷ a tenir. C// E sent esteua escu
sas *primerament* de la blasfemia que
deyen *que* auia dita *contra* deu e dix lo
meu *senyor deus qui* parla als sants pares
e a los *prophetas* *aquel* atorch e dich *que*
es glorios *deus* e *aquel* lou e deu esser
loat de .iiij. coses. ço es *que* *aquel* es do
nador de *gloria* e es glorificador de salut
e amador de los seus amans *perque* mescus
que yo contra *aquel* *senyor* ren no dix. C// Es
cus me encare de la segona blasfe
mia *contra* moysen esser dita cor *aquel* yo
nol blasme ans lo lou en moltes.
guises e *senyaladement per* .vj. coses
per gran feruor que hac de bona emueya car
ocis el Regne de Egipte firent e fou
miracles en lo desert e fo *gran* familiar
de deu e *parla* ab deu moltes de uegua
des familiarment donchs aytal *propheta*
[20rb] no fa ablasfemar. C// De la *terça* blasfe
mia mescus *que* deyts *que* dix *contra* la lig
e no pot esser uera *con* yo la lig no deslou
ans la atorch esser *sancta per* .iij. rahons
so es *per* raho del do *que nostre* *senyor* dona a
moyses e li liura la aministracio de
la lig ha auenir e *per* raho de la *sancta* ui
de *que deus* atorga als seus amichs.
C// De la *quarta* blasfemia *que* deyts *per* mi esser
dite *contra* lo tabernacle e *contra* lo temple io lou

³ *Denant*, 'devant'. *Ibidem*.

⁴ *Afàs*, 'faç'. *Ibidem*.

⁵ *Uou*, 'veu'. *Ibidem*; Coromines, *Lleures i deures d'un filòleg*, op. cit., p. 251; Coromines, *DECLC*, vol. IX, p. 223-224.

⁶ *Ren*, forma antiga d'acusatiu de *res*. DCVB, op. cit., [data de consulta: 15/11/13].

⁷ *Enant*, 'davant'. *Ibidem*.

aquel en .iiij. guises so es *que* fo menat *per deus*
 esser fet a moyses en uisio e dix *quel* aca
 bas car era larcha dels testimoni donchs
 enaxi sent esteua se purga de la acusa
 cio. C// E *quant* los iueus ueeren que nol
 pogueren sobrar *cribaren* en alte uou
 e *tancaren* lurs oreylas e ab *gran*abri
 uament⁸ uengueren *contra* sent esteue e tra
 gueren lo fore la ciutat e apedregaren
 lo e aquelas .ij. falses testimonis gi
 taren li la *primera* pera dient *que* axi ho ma
 naua la lig e despuylaren se *per* tal que
 mils lo alapidassen e *que* *per* lo tocamen
 no fossen los uestimens ensutzats e
que els fossen pus deliures al alapidar
 e posaren los uestimens als peus dun
 iouensel *qui* auia nom saul *qui* puys fo
 apelat pau lo qual dementre *que* guarda
 ue les uestidures daquels enaxi con
 tots los altres hi gitauen alcuna pe
 dre. E *sent* esteua reclama e dix *seny*[or]
 ihesu *cris*t reeb lo meu espirit e ferma
 los gonoyls en *terra* e no esguarts
 los faliments daquests e perdonels e en
 asso fo semblant a *ihesu*cris*t* *qui* en la sua pas
 sio *pregua* lo para sant *per* aquels *quil* cruci
 ficaren cant dix. In manus tuas *domine*
 comendo *spiritum* meum. E lo alapida
 ment de *sent* esteua fo en aquel *anyn* [sic] en lo
 qual *nostre* senyor sen puya en lo cel ço es en
 lo mes dagost lo cors del fo sebolit *per*
 gamaliel e *per* nichodemus en .i. camp
 [20 va] Aquest Gamaliel feu *gran* dol e dix feyte
 es persecucio als crestians *que* son en *ihersusalem*
 cor mort es *sent* esteua *qui* era .i. dels prin
 ceps. C// Apres aquest los altres apostols
 foren pus fortment encalçats e *perseguits*
per les iueus en tant *que* los *cris*tians sescamparen
per les *prouincies* sa e la segons *que* *nostre* senyor
 auia dit als apostols. Si us *persegueren*
 en .i. Ciutat fugits en altre. C// Recon
 te *sent* agusti *que* *sent* esteue *per* molts mi
 racles fo resplandit *que* resuscita .vi. morts
 e gori molts malaltes. C// Diu encare
que les flors qui eren posades sobre laltar de
sent esteue e depuys posades sobre los
 malaltes tantost eren sants e curats
 de *qualque* malaltia aguessen. C// Diu enca
 re *que* .i. baro del a ciutat martial qui
 no era *cris*tia con nos uolgues *conuertir*

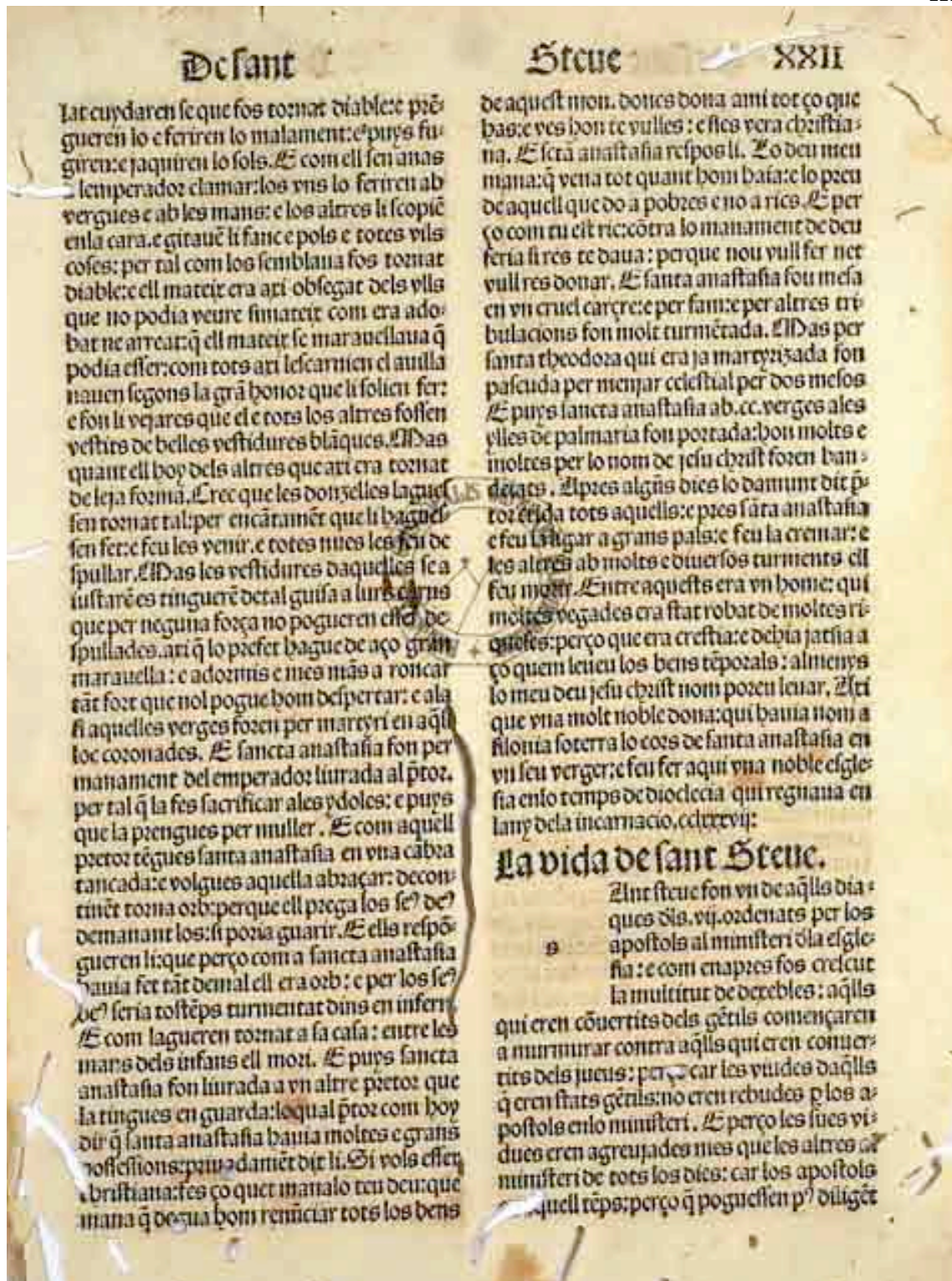
⁸ *Abriuament*, 'Violència, gosadia, impetuositat'. *Ibidem*.

per naguna manera a la fe de *crist* e fos feyt malalte lo seu *genre qui* era hom fol ser uent a lesgleya de *sent* esteua pres de les flors *qui* eren sobre laltar de *sent* esteua e posals sobrel cap del lit on dormie son sogre e *quant* uench al mati lo sogre crida *que* anassen al bisbe *que* *parlar* uolia ab el e *pres* sa *confessio* e batayas tantost e puys fo bon crestia. C// Trobam *que* una matrona per nom patronia *que* fo *longua ment* *turmentade* de greu malaltia e *con* nagues fets molts metgaments ela sen ana a .i. jueu phisich per tal *que* li donas *alscuns* latouaris ho axarobs *qui* la guarissen. e lo jueu liura li .i. anell ab .i.^a. pedra e dix li. *garde* be aquest anell *que* la *uirtut* de la pedre te retra *garide*. on *con* la *fembre* portas *longament* lanel e res no li *profitas*. *vench* sen a lesgleya de *sent* Esteue e *pregua* molt humilment *sent* esteue *que* li *aiudas* e *quant* asso hac fet lanel *que* tenia ligat al col caech la pe pedra e ela fo sanade e *garide*. C// En calçedonia era .i.^a. molt noble fembra [21 vb] vidua cauia .x. *imfans* entre *fiyls* e *fiyles* e .i. die la mare fo molt irade e en *contra* els axi *quels* malahy els dona la sua maledicció e per uolentat de deu los *imfans* tots .x. foren ferits e colpats de diuerses malalties. axi *que* los vns eren labroses e los altres *paralitichs* e los altres de en *fermetats* molt orribles e tots .x. foren molt dolents e molt *enuergonyits* e *partiren* se *daquela* terra e anaren sen lunyn [sic] per co *que* hoz [sic] nols conegues els .ij. *germans* e .i.^a. *germana* *uengren* sen en ypona don era bis be *sent* agusti e *contaren* li *con* lur era pres E *sent* agusti dix los anats uos en al uas de *sant* esteua e clamats li *merce* *que* el uos *ajut* *perque* els sen *uengren* al uas de *sent* esteua deuotament e humil *preguaren* lo e feyta la oracio foren sanats. C// Es notadora cose *que* *sent* esteua en aquest dia no fo *marturiat*⁹ mas en *aquel* die en lo *qual* la *inuencio* es del *celebrade* *pero* la *inuencio* del es dita per so *con* fo lo seu cors trobat mas *perque* les festes son trobades mudades lauors ho *direm* *cant* *parlarem* de la *inuencio*. Cor la esgleya fa festa de la natiuitat de *nostre* *senyor*. E uolch

⁹ *Marturiat*, de *maturiar*, 'martiritzat'. *Ibidem*.

Annex 5

la esgleya *que* .iii. *companyies* fossen a la na
tuitat de *ihesu crist* aiustats dels *quals* fos
la .i. *sent Esteua*. E laltre *sent Johan euangelista*
e laltre los *innocens*. *aquests foren* aiustats
per martiri a ihesu crist segons que auant sera conten
gut car la .i. daquests foren aiustats
per uolentat e per obre e altre per uolentat e no
per obra. el terç *per obra mas no per uolentat*
Adonchs lo *primer fo sent esteua*. lo se
gon fo *sent iohan euangelista*. lo ters los
innocens

De sant

ment entendre en la predicacio: e animar
 los apostols veren la murmuracio que era
 nada per rao daquella a pacificar digiteren
 dauant la multitud de les gentes: que no era
 egual cosa desemparrar la paraula de deu: e
 ministrar a les taules. Car millors son los
 menjaris de la peccā q̄ls mējars del cors. Per
 ço senyors p̄neu set p̄sones de vosaltres que
 sien bones e plenes del spirit sanct: e plenes
 de sancta: les q̄ls siē cōstituides sobre aq̄sts
 actes q̄ seruesquen: e q̄ regesquen los serui-
 dors: e nosaltres treballarem a p̄car: e pre-
 garem deu p̄ tots. E lo sermo plague atora
 la multitud e al poble e de debiles: at̄ q̄ ele-
 gire set p̄sones: entre los quals sanct steue era
 lo primer e lo major. e aportarē aquells als
 apostols: e posarē les mans sobre ells: mas
 sanct steue era ple de la gracia de deu: ple de
 fortitut: e feya senyals e miracles en la mul-
 titud del poble. E los jueus plens de enuicia
 deshaucen sanct steue per disputacio o per te-
 stimonis o per força. E turmēts v̄ctre: e no
 podiē. Mas sanct steue los ha sobrats tots
 los falços testimonis ab veres paraules de
 deu: e ha retēgut victoria dels seus turmēta-
 dors. E en la batalla li son mostrada e do-
 nada la gloria del cel. Car en la primer

Steue

ralla li son donat sant spirit: qui amministra
 en ben parlar. En la segona la cara angeli-
 cal: q̄ spantaua los falços testimonis. En
 la terca li aparegue jēsu christ qui li son ap-
 parellat a ajudar qui conforta del martiri
 seu. Bonchs en cada una batalla posa tres
 coses: ço es a saber: la batalla començada: e
 la ajuda donada: e la victoria guanyada.
 Bonchs vosaltres corrent per la historia: to-
 tes aq̄stes coses poden veure. E com lo be-
 nauenturat sanct steue molts senyals fes: e
 molt souent al poble prechicas. La primera
 batalla comēçaren ab ell: p̄ tal quel v̄cessen
 per disputacio. Bonchs leuaren se alguns de
 la synagoga dels fills daquells qui eren dits
 libertins de vna terra at̄ nomenada. Car
 abans de dies eren stats en gran seruitut: e
 apres foren fr̄ces: e perço se deyen libertins.
 En at̄ dels fills dels sirins de la ciutat: de
 cire: e dels alexandrins: e dels qui eren de
 silicia: e asia: e disputant ab sanct steue: ve-
 la primera batalla. E despuys ajustap la victo-
 ria: no pogueren cōtra star ala sancta sua.
 A la darrera posa la ajuda sua del spirit: qui
 parlaua. Bonchs veent q̄ per aq̄sta manera
 de cōbatre nol podien sobzar ne v̄ctre: suau-
 ment e falsa li comēçaren la segona batal-
 la: per tal quel v̄cessen: tragueren cōtra ell
 testimonis. Car ells meteren dos testimo-
 nis qui acusaren falsament de quates co-
 ses: ço es de blasfemia contra deu: e contra
 la ley: e contra moyses: e contra lo taberna-
 cle: e cōtra lo temple: ve- la batalla. E guar-
 dant tots aquells qui eren en lo consell: la
 resplendor dela cara de sanct steue: que er-
 at̄ luent e clara com d'angel. de la ajuda: e
 vence contra el la disputacio: que no hague-
 ren paraula que poguessen dir ne mostrar
 contra ell: e los testimonis e los altres se re-
 queren tots per confusos: per q̄ lo bisbe dit.
 Si assí son veres aquetes coses q̄ tu dius: la
 fe nostra no es de aquauar de tenir. Prim-
 ramēt sanct steue se scusa dela blasfemia con-
 tra deu dient. Deu q̄ ha parlat als pares: e

De sant

als ppheres: aquell es deu de gloria e bona
dor e possessor dela gloria: e es aqll' al qual
es de donar de iuuetur gloria. E seus a mi
marcir dela segona blasfemia cõtra moyses
ans lou aquell moyses en moltes maneres:
e senyaladamet per tres coses: per feruor de
bona emicja: car ell mata legipcia en egipte
feruit: e feu miracles en egipte: e en lo desert
e fon en la familiaritat de deu. Car moltes
vegades parla a deu familiaramet. Ihuys
sefusa ell marcir dela terca blasfemia: qui
era contra la ley: e aquella loa en tres mane
res: ço es p rabo del do q' de' dona: e dela a
ministracio dela ley q' lura a moyses: e dela
rabo dela fi com li dona vida. Dela quarta
blasfemia q' era cõtra lo tabernacle: e cõtra
lo tẽple: car lo tẽple e lo tabernacle fo lon en
quatre maneres: coes que fon manar e ser
fet per deure mostrat en visio: acabap mo
yses e constituidor de larcha del testamnt.
car ell dit: lo tabernacle e lo tẽple ha ser
dõchs en ari sant esteue se purga de peccat
honorablament. Iher q' los iue' veent que
nol podie sobrar ab grãs crics per tal q' nol
hoyssent: acarẽ lurs orelles: e tots ensempe
de vn cor ab gran ardimet venqueren cõtra
sant esteue: e gitaren lo fora dela ciutat: e a
pedregaren lo. E aquells dos falcos testi
monis: gitaren li la primera pedra dient: q'
ari ho manaua la ley: que los testimonis q'
apedregarẽ e despullarẽ se per tal que per lo
tocamẽt dell: no fossen los vestiments dells
ensutzats: e q' ells fossen p' desliures a ell a
pedregar. E posaren les vestidures als pe'
e vn ioue q' hauria nom saul: q' puys fon no
nẽar Iudã: lo qual mẽtre guardaua les ve
stidures de aqlls: ari cõ tots los altres lap
dauẽ. E sant esteue crida e dit. Senyor me
iesu crist: reb lo meu spirit: e fica los genolls
en terra e crida ab grã veu e dit. No quart
los defallimẽts d' aquests e perdonals. En
ço fon semblãt a iesu crist: q' en la sua passio
prega lo pare seu per aqlls qui crucificaren
E en aço e dit. In manus tuas dñe rc, Lo

Breue

XXIII

lapidament de sant steue fon en aquell any
que iesu crist sen puja al cel: ço es en lo ter
cer dia del mes dagost: lo cors dell fon soterr
rar p gamaliel e p nichodemus en vn camp
E aqll' gamaliel feu molt gran dol e plãts
sobre ell e dit. Ihera es psecucio als cristiã
q' fon en hierusalem: car mort es sant steue q'
era vn dels princeps. En apres daqll' los al
tres apostols fore pus fortmẽt lacats e per
seguits p los iue': entãt q' tots los cristiã
sefcaparen p totes les puincies de ca e della
segons q' iesu crist hauria dit als apostols.
Suis psegueren en vna ciutat: fugiu en al
tra. E recõpta sant augusti q' sant esteue p
moltes miracles fon clarificat: ari q' resusci
ta: vj. morts eguari molts malalts de diuer
ses malalties. Dii encara q' les floz q' eren
posades en laltar de sant steue: e dspunt erẽ
posades sobre los malalts tantost eren sa
nats e curats daqlla malaltia que haurien.
E recõpta encara sant augusti en lo libre
de ciuitate dei: que com vn baro princep de
vna ciutat per nom mercial: qui no era chri
stianes volia cõuertir p neguna manera a:
la fe de iesu crist: fon malalt greument: e lo
seu gendre qui era hom sel: ana ala esglesia
de sant steue: e de aqlls floz qui eren sobre
laltar pres e posa les dauall lo capçal del lit
de son sogre amagadamet: e com ell sobre a:
qlls dormis: cõueni leu dema mati crida: q'
anassen al bis be que volia parlar ab ell. E
com lo bis be no fos en la vila: lo capella viu
gue e confessas dell e batejas tantost: e puys
fon ver chrestia: e tant quant visque dit to
stamps. Accipe spiritũ meum domine. En
cara q' no sabia que aço eren les p' darreres
paraules de sant steue. E trobam que vna
matrona per nom Patrõnia: q' fon longa
mẽt turmetada vna malaltia e cõ bagues
fets molts merçamets: acõsellas ab vn iueu
fisc q' li mostras algũs erarops e lerouaris
o altres coses q' la guarissen: e lo iueu donã
li vn anell ab vna pedra e dit li. Guarda be
quest anell: que la virtut d' la pedra te retra

De sant

guarida. E com la dona portas longamēt. aquell anell: e nos sentis deliuramēt d' sanat nenguna: ala esglesia de sant steue sen ana: e pregat molt deuotamēt q' li empetras sanitar ab deu. e quat aço haque dit: lanell que tenia caygue en terra: e ella fon sana e guarida de tot mal. **T**robam q' en capadocia era vna nobla dona vidua: e haüta molts bells fills: ço es. x. entre mascles e femelles. e eren. viij. mascles e tres femelles. E vna vegada la mare fon irada contra sos fills ari quels maley: per la diuinal venjaça e justicia de deu aquells fills foren tots malalts de diuerses enfermetats: de lebrofia: e d' palitichs: e altres letges malalties. entat que tots. x. foren molt dolés. la vii p vergo: ya de sos pares: e laltre p lo poble: e p cobaytur mal e lur vergonya: partiren se daquella ciutat: e anaren sen lumy en loc q' negh nols conegues. E los dos vii germa p nom paulus e vna germana p nom pallada de aqlls vegeren en yponia: e cotare a sant Augustiuri com los haüta pres. E sant augustiuri los Anau vosen al cors d' sant steue e dema nan li merce. **P**erq' ells vengueren al vas de sant steue: e deuotamēt e humil p'garen lo: e tarost feta la oracio foren guarits. **E**s nota dora cosa q' sant steue en aquest dia no fon martirizat: mas en aquell dia lo qual la inuencio dell es celebrada. **E**mpero dela inuencio dell es dita: p'ço com lo seu cors fon trobat. **M**as perque les festes foren mudades la uoes ho direz cō parlarē dela sua inuencio. **E**mpero quant al present aço haüem dice basta que per dues rayons la esglesia ne fa festa: ço es a saber en la natiuitat d' jesu crist e ari ho volgue ordenar: q' tres cōpanyons fossen aiustats ab ell apres la sua natiuitat dels quals fon la vii sant jobā euāgelista: e laltre sant steue: e lo terç los innocents: e a qsts foren aiustats p' martiri ala natiuitat de jesu crist: car martiri en tres maneres es contēgut. **L**o primer es per volūtat: e per obra en temps. **L**o segon es p' volūtat ma-

Johan apostol

no per obra. **L**o terçer per obra: mas no per volūtat. **L**o primer fon del benauenturat protomartyr sanct steue. **L**o segon fon del glorios sant jobā apostol e euāgelista. **E**l terçer fon dels innocents.

La interpretacio de sanct johan.

Johan es interpretat gra de nostre senyor: en lo qual fon gra e al qual fon donada. **L**ar tres priuilegis foren en sant johan.

Lo primer la gran dileccio de nostre senyor jesu crist. **L**ar jesu crist ama mes a ell que negu dels altres se' decebles: e majors senyals d' dileccio e de familiaritat li mostra. **L**o segon es donamēt de benefici. **L**o terçer es q' fon elegit verge d' nostre senyor e tate la li los se' secrets: e perço es dit: que a ell sen mes donat que a sant pere ne a negu dels altres apostols: car sabe e conec los secrets de jesu crist: ço es la diuinitat sua: e ho la paraula del euāgel: e aqlla esposa: perq' li fon feta comada per guardar los secrets de deu. ço es la mare del senyor. **M**ile tus bis be scriu la vida de sant johan euāgelista: la qual trague del libre de octoniar: e a quella abreua en aquesta manera.

Transcripció de la vida de sant Esteve

[*Flos sanctorum*], Barcelona: BPEB, Barcelona, Inc. 58.

La vida de sant Esteve

[xxii rb] s¹Ant esteve fon vn de aquells diaques dels .vij. ordenats per los apostols al ministeri de la església: e com enapres fos crescut la multitut de dexebles: aquells qui eren conuertits dels gentils començaren a murmurar contra aquells qui eren conuertits dels jueus: per ço car les viudes daquells qui eren stats gentils: no eren rebudes per los apostols en lo ministeri. E per ço le sues viudes eren agreujades mes que les altres [al]² ministeri de tots los dies: car los apostols [en a]quell temps: per ço que poguessen pus diligent [xxii va] ment entendre en la predicacio: e axi mateix los apostols veren la murmuracio qui era nada per rao daquella a pacificar digueren dauant la multitut de les gents: que no era equal cosa deseparar la paraula de deu: e ministrar a les taules. Car millors son los menjars de la pença quels menjars dels cors. Per ço senyors preneu set persones de vosaltres que sien bones e plenes del spirit sanct: e plenes de sauiesa: les quals sien constituïdes sobre aquests actes que seruesquen: e que regesquen los seruidors: e nosaltres treballarem a preycar: e pregarem deu per tots. E lo sermo plague a tota la multitut e al poble e dexebles: axi que elegiren set persones: entre los quals sanct esteve era lo primer e lo major. e aportaren aquells als apostols: e posaren les mans sobre ells: mas sant esteve era ple de la gracia de deu: e ple de fortitut: e fehia senyals e miracles en la multitut del poble. E los jueus plens de enueja desijauen sant esteve per disputacio o per testimonis per força [de] turments vençre³: e no podien. Mas sant esteve los ha sobrats tots los falços testimonis ab veres paraules de deu: e ha retengut victoria dels seus tormentadors. E en la batalla li fon mostrada e donada la gloria del cel. Car en la primera [ba-] [xxii vb] talla li fon donat sant spirit: quil aministra en ben parlar. En la segona la cara angelical: qui spantaua los falços testimonis. En

¹ Només apareix la lletra de guia per al rubricador. La caplletra tenia reservat un espai de 5 línies.

² Reconstruït a partir de Ninc i de R.

³ Vençre, i també vèncer. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

la terça li apparegue jesuchrist qui li fon ap
parellat a ajudar quil conforta del martyri
seu. Donchs en cada una batalla posa tres
coses: ço es a saber: la batalla començada: e
la ajuda donada: e la victoria guanyada.
Donchs vosaltres corrent per la historia: to
tes aquestres coses podeu veure. E com lo be-
nauenturat sant steue molts senyals fes: e
molt souent al poble prehicas. La primera
batalla començaren ab ell: *per* tal quel *vencessen*
per disputacio. Donchs leuaren se alguns de
la synagoga dels fills daquells qui eren dits
libertins de vna terra axi nomenada. Car
abans de dies eren stats en gran seruitut: e
apres foren francs: e per ço se deyen libertins
Enaxi dels fills dels sirieneus de la ciutat: de
cire[n]ja. e dels alexandrins: e dels qui eren de
silicia: e asia: e disputant ab sant eteue: *veus* la
primera batalla. E despuys ajusta y la victo
ria: e no pogueren contrastar a la sauiesa sua.
A la darrera posa la ajuda sua del spirit: qui
parlaua. Donchs veent *que* per aquesta manera
de *combatre* nol podien sobrar ne *vencer*: suau
ment e falsa li començaren la segona bata-
la: *per* tal quel vensessen: tragneren *contra* ell
testimonis. Car ells meteren dos testimo-
nis quil acusaren falsament de quatre co-
ses: ço es de balsfemia contra deu: e contra
la ley: e contra moyses: e contra lo taberna-
cle: e *contra* lo temple: *veus* la batalla. E guar-
dant tots aquells qui eren en lo consell: la
resplandor de la cara de sanct steue: que era
axi luent e clara com dangel. *deus* la ajuda. e
vence *contra* el la disputacio: que no hague
ren paraula que poguessen dir ne mostrar
contra ell: e los testimonis e los altres se *ten-*
gueren tots per confusos: *perque* lo bisbe dix.
Si assi son veres aquexes coses *que* tu dius: la
fe nostra no es de *aqui* auant de tenir. Prim[e]
rament sant steue sescusa de la blasfemia con-
tra deu dient. Deu *qui* ha parlat als pares: e
[xxiii ra] als *prophetes*: aquell es deu de gloria e dona
dor e possessor de la gloria: e es aquell al qual
es de donar de juuentut gloria. Escus a mi
mateix de la segona balsfemia *contra* moyses
ans lou aquell moyses en moltes maneres:
e senyaladament per tres coses: per feruor de
bona enueja: car ell mata legipcia en egipte
ferint: e feu miracles en egipte: e en lo desert
e fon en la familiaritat de deu. Car moltes
vegades parla a deu familiarament [sic]. Puy
sescusa ell mateix de la terça blasfemia: qui

era contra la ley. e aquella loa en tres maneres: ço es *per* raho del do *que* deus dona: e de la administracio de la ley *que* liura a moyses: e de la raho de la fi com li dona vida. De la quarta blasfemia *que* era contra lo tabernacle: e contra lo temple. car lo temple e lo tabernacle yo lou en quatre maneres: ço es que fon manat esser fet per deu: e mostrat en visio: acabat *per* moyses e constituïdor de l'archa del testament. car ell dix: lo tabernacle e lo temple sia fet. donchs enaxi sant esteue se pruga de peccat honorablement. Per *que* los jueus veent que nol podien sobrar ab grans crits per tal *que* nol hoyssen: *tancaren* lurs orelles: e tots ensemps de vn cor ab gran ardiment vengueren contra sant esteue: e gitaren lo fora de la ciutat: e apedregaren lo. E aquells dels falços testimonis: gitaren li la primera pedra dient. *que* axi ho manaua la ley: que los testimonis *quel* apedregaren e despullaren se per tal que per lo tocament dell: no fossen los vestiments dells ensutzats: e *que* ells fossen *pus* desliures a ell apedregar. E posaren les vestidures als peus [d]e vn jove *qui* hauia nom saul: *qui* puys fon nomenat Paul: lo qual mentre guardaua les v[e-]stidures de aquells: axi *com* tots los altres lapidauen. E sant steue crida e dix. Senyor meu jesucrist: reb lo meu sperit. E fica los genolls en terra e crida ab gran veu e dix. No guarts los defalliments de aquests e perdonals. En aço fon semblant a jesu crist: *que* en la sua passio prega lo pare seu per aquells quil crucificaren E en aço *que* dix. In manus tuas *domine et caetera*, Lo [xxiii rb] lapidament de sant steue fon en aquell any que iesu christ sen puja al cel: ço es en lo tercer dia del mes dagost: lo cors dell fon soterrat *per* gamaliel e *per* nichodemus en vn camp E aquest gamaliel feu molt gran dol e plants sobre ell e dix. Feta es persecucio als christians *qui* son en hierusalez [sic]: car mort es sant steue *que* era vn dels princeps. En apres daquest los altres apostols foren *pus* fortament lançats e perseguits *per* los jueus: en tant *que* tots los christians sescamparen *per* totes les *prouincies* deça e della segons *que* jesu christ hauia dit als apostols. Si us *persequen* en vna ciutat: fugiu en altra. E recompta sant augusti *que* sant esteue *per* molts miracles fon clarificat: axi *que* resuscita .vj. morts e guari molts malalts de diuerses malalties. Diu encara *que* les flors *qui* eren posades en laltar de sant steue: e despuix eren posades sobre los malalts tantost eren sa-

nats e curats daquella malaltia que hauien. C// Recompta encara sant augusti en lo libre de ciuitate dei: que com vn baro princep de vna ciutat per nom mercial: qui no era christiana volia conuertir *per* neguna manera a la fe de jesu christ. fon malalt greument: e lo seu gendre qui era hom fel: ana a la esglesia de sant steue: e de aquelles flors qui eren sobre laltar pres e posa les dauall lo capçal del lit de son sogre amagadament: e com ell sobre aquelles dormis: *com* venc lendema mati crida: *que* anassen al bisbe que volia parlar ab ell. E com lo bisbe no fos en la vila: lo capella vingue e confessas dell e batejas tantost: e puy fon ver chrestia: e tant quant visque dix tostemps. Accipe spiritum meum domine. Encara *que* no sabia que aço eren les *pus* darreres paraules de sant steue. C// Trobam que vna matrona per nom Patronia: *que* fon longament turmentada [de] gran malaltia e *com* hagues fets molts metjaments: aconsellas ab vn jueu fisic *que* li mostras alguns exarops e letouaris o altres coses *que* la guarissen. e lo jueu dona li vn anell ab vna pedra e dix li. Gaurda be aquest anell: que la virtut de la pedra te retra [xxiii va] guarida. E com la dona portas longament aquell anell: e nos sentis desliurament de sanitat neguna: a la esglesia de sant steue sen ana: e pregal molt deuotament *que* li empetras sanitat ab deu. e quant aço hague dit: lanell que tenia cauygue en terra: e ella fon sana e guarida de tot mal. C// Trobam *que* en capadocia era vna nobla dona vidua: e hauia molts bells fills: ço es .x. entres mascles e femelles. e eren .vij. mascles e tres femelles. E vna vegada la mare fon irada contra sos fills axi quels maley: per la diuinal venjança e justicia de deu aquells fills foren tots malalts de diuerses enfermetats: de lebrozia: e de paralitichs: e altres letges malalties. Entant que tots .x. foren molt dolens. la vn *per* vergonya de sos parens: e laltre *per* lo poble: e *per* cobrir lur mal e lur vergonya: partiren se daquella ciutat: e anaren sen luny en loc *que* negu nols conegues. E los dos vn germa *per* nom paulus e vna germana *per* nom palladia de aquells vengueren en yponia: e contaren a sant Augusti axi com los hauia pres. E sant Augusti dix los Anau vos en al cors de sant steue e demanau li merce. *Perque* ells vengueren al vas de sant steue: e deuotament e humil pregaren lo: e tantost feta la oracio foren guarits. Es nota-

dora cosa *que* sant steue en aquest dia no fon martirizat: mas en aquell dia lo qual la inuencio dell es celebrada. Empero de la inuencio dell es dita: *per* ço com lo seu cors fon trobat. Mas per que les festes foren mudades lauors ho direz *com* *parlarem* de la sua inuencio. Empero quant al present aço hauem dit e basta que per dues rahons la esglesia ne fa festa: ço es a saber en la natiuitat de jesucrist e axi ho volgue ordenar: *que* tres *companyons* fossen aiustats ab ell apres la sua natiuitat dels quals fon la vn sant iohan euangelista: e laltre sant steue: e lo terç los innocents: e aquests foren aiustats *per* martiri a la natiuitat de jesuchrist: car martiri en tres maneres es contengut. Lo primer es *per voluntat* e *per obra* ensemps. Lo segon es *per voluntat* [mas] [xxiii vb] no *per obra*. Lo tercer *per obra*: mas no *per voluntat*. Lo primer fon del benauenturat prothomartyr sanct steue. Lo segon fon del glorios sant iohan apostol e euangelista. E lo terç fon dels innocents.

De sanct

laré se que fos tomat diable: e pren-
gu. lo e feriren lo malament: e puyó si-
gürene jaquiren lo fols. E com ell sen anas
a temperador clamar: los vns lo feriren ab
vergues e ab les manes: los altres li copié-
en la cara. e gitamé li fanch e pols e totes vils
coses: per tal com los semblava fos tomat
diable: e ell mateix era ari oblegat dels vlls
que no podia veure sin mateix com era ado-
bat ne arreat: q ell mateix se marauellava q
podia esser: com tots ari le carnien el auilla
nauen segons la grã hono: que li solien fer:
e fon li vejares q el e totes los altres fossen
vestits de velles vestidures blãques. Mas
quant ell hoy dels altres que ari era tomat
de leja forma. Crech q les donzelles la quel
sen tomat tal: per encitar amèr qui li ha quel
sen fet: e sen les venir. e totes naves seu
despullar. Mas les vestidures daquelles se
ajustarè es tinguerè otal guisa a lurs carnis
que g neguna força no pogueren esser des-
pullades. ari q lo preter hague de aço gran
marauellare ardonis e mes mans a roncar
tã for que no pogue hom despertar: e ala
fi aquelles verges foien per martyr en aquil
loch coronades. E sancta Anastasia fon per
manamèr del emperador liurada al preter:
per tal q la fes sacrificar a les ydoles: e puyó
que la pengues per miller. E com aquell
preter tégua sancta Anastasia en vna cibra
tanoida: e volgues aquella abuaçar: de con-
tinã tomat oib: per q ell pegu los seus deus
demnant los: si podia guarir. E ella respõ-
gueren: li que per ço coz a sancta Anastasia
vniua fet tant demal ell era oib: e p los seus
deus seria tostèps turmentat dins en infern.
E com la gueren tomat a sa casa: entre les
mans dels infans ell morí. E puyó sancta
Anastasia fon liurada a vn altre preter: que
la tingues en guarda: lo qual preter: cõ hoy
dir q sancta Anastasia havia moltes e grãs
possessiones: pñuadamèr dir li. Si vols esser
christiana: fes ço que mana lo teu deu: que
mana q degua hom renüciar tots los bens

Stene.

XXII

de aquest mó. donchs dona mi tot ço que
hase ves hom te vullses: e les vera christia-
na. E sancta Anastasia respõ li. Lo deu meu
mana q venga tot quant hom haja: lo pren-
de aquell q do a pobres e no a rics. E per-
ço coz tu est rich: cõtra lo manamèr de deu
seris li roste dauat: per que nou vull fer nit
vullses res donar. E sancta Anastasia fou metã
en vn cruel carç: e per fam: e per altres tri-
bulacions fou molt turmentada. Mas per
sctã Theodora qui era ja martyzada fou
pascuda per mèr celestial per dos mesos.
E puyó sancta Anastasia ab. cc. verges a les
villes de palmaria fou portada: hon molts e
moltes per lo nom de iesuchrist foren bati-
deians. Apres alguns dies lo damit dir pre-
ter: endã tots aquelles: e pres sctã Anastasia
e feu la ligar a grans pals: e feu la cremar: e
les altres ab molts e diuersos turments ell
feu morir. Entre aquells en vn home: qui
moltes vegades era stat robar de moltes
riqueces: per ço q era christiane dehia iustia
aço que leuen los bens tẽpõals: almenys
lo meu deu iesuchrist nom poen leuar. Ari
que vna molt noble dona: qui havia nom a
filonia soterra lo coz a sancta Anastasia en
vn seu verger: e feu fer aqui vna noble e glie-
sia en lo temps de diodeca qui regnaua en
lany dels incarnacio. ccc. lxxv.

La vida de sanct Stene.

Sant Stene fon vn de aquils d. +
ques dels. vii. ordenats per los
apostols al ministeri de la esglesia:
e com en apres fos crescut la multi-
tud de crebles: aquells qui eren conuerts
dels gentils començaren a murmurar con-
tra aquells qui eren conuerts dels iuenes:
per ço car los vides daquells qui eren
gentils: ne eren rebudes per los apostols
en lo ministeri. E per ço les lites vides eren
agreñades mes que les altres al ministeri
de tots los dies: car los apostols en aquell
temps: per ço que poguessen pus diligent

De sanct

ment entendre en la predicacio: e animare: e
 los apostols veren la murmuracio qui era
 nada per rabo daquella a pacificar di guere
 danant la multitud de les gento: que no era
 equal cosa de emparar la paraula de deu: e
 ministrar a les taules. Car millois son los
 mējars dela peça q̄ls menjars del cors. Per
 ço senyors p̄neu set p̄sones d̄ vosaltres que
 sien bones e plenes d̄l spirit sanct: e plenes
 de famiela: les q̄ls sie cōstituides sobre aq̄sts
 actes q̄ seruequen: e q̄ re: resquen los serui
 dors: e nosaltres treballarē a pregar. e pre
 garem d̄u p̄ tota. E lo sermo plague atora
 la multitud e al poble e de rebles: ari q̄ elegi
 ren set p̄sones: entre los quals sanct Steue
 era lo p̄mer e lo major: e apoitare aq̄ls als
 apostols: e posare les mans sobre ells: mas
 sanct Steue era ple d̄ la gr̄a d̄ deu: e ple de
 fortitut: e febia senyals e miracles en la mul
 titud del poble. E los jue^s plens de enveja
 desijauen sanct Steue p̄ disputacio o p̄ te
 stimonis o per força de turmēts vétre: e no
 podie. Mas sanct Steue los ha sobrats tota
 los falços testimonis ab veres paraules de
 deu: e ha retēgut victoria dels se^s turmēts
 dors. E en la batalla li fou mostrada e do
 nada la gloria del cel. Car en la primera ba
 talla li fou donat spirit sanct: quil amministra

Steue.

en ben parlar. En la segona la cara an
 cal: qui spantava los falços testimonis. En
 la terça li aparegue jesuchrist qui li fou ap
 parellat a ajudar quil conforta del martyri
 seu. Donchs en cadauna batalla posa tres
 coses ço es a saber: la batalla començada: e
 la ajuda donada: e la victoria guanyada.
 Donchs vosaltres corent per la història: to
 tes aq̄stes coses podeu veure. E com lo be
 nauenturat sanct Steue molts senyals fou:
 e molt souet al poble p̄xylicas. La primera
 batalla començaren ab ell per tal quel ven
 cessen per disputacio. Donchs leuaren se
 alguns de la synagoga dels fills daquella
 qui eren dits libertins de vna terra arino
 menada. Car abans de dies eren stats en
 gran seruitut: e apres fore fr̄achs: e per ço se
 deyen libertins. En ari dels fills d̄s sirine^s
 dela ciutat: de cirena: e dels alexandrins: e
 dels qui eren de silicia: e assia: disputant ab
 sanct Steue: eus la primera batalla. E des
 puys ajustat la victoria: e no pogueren cō
 trastar ala famiela sua. Al la derrera posa la
 ajuda sua del spirit: q̄ parla. Dōchs véet
 que p̄ aq̄sta manera de cobatre nol podien
 sobrar ne véter: suauement e falsa li comen
 çaren la segona batalla: per tal quel vences
 sen: traqueren contra ell testimonis. Car
 ells meteren dos testimonis quil acusa
 ren falsament de quatres coses: ço es de
 blasfemia contra deu: contra la ley: e con
 tra Moyses e contra lo tabernacle e con
 tra lo tēple: eus la batalla. E gurdant tota
 aq̄ls qui eren en lo cōsell: la respiondoz dela
 cara de sanct Steue: que era ari luent e cla
 ra com dangel. deu li ajuda: e vence con
 tra el la disputacio: q̄ no hagueren paraula
 que poguessen dir ne mostrar contra ell: e
 los testimonis e los altres se tenguerē tota
 per confusos: p̄que lo bis be dir. Si ari son
 veres aqueres coses que tu dius: la se no
 stra no es de aquí auant de tenir. Primera
 ment sanct Steue seiscusa dela blasfemia cō
 tra deu dient. Deu q̄ ha parlat als pares: e

De sanct

phetes: aquell es deu de gloria e dona
 do: e possessor: dela gloria: e es aqll al qual
 es de donar de iuuentut gloria. Escus a mi
 mateix de la segona blasfemia cõtra moyses
 ans loa aqll moyses en moltes maneres: e
 sepaladamat per tres coses: per feruor: de
 bona enueja: car ell mata lo egipcia en egip
 te ferunt: e seu miracles en egipete: e enlo de
 sert e fon en la familiaritat de deu. Car mol
 tes vegades pla ab eu familiaramẽt. Puy
 se scusa ell mateix dela terça blasfemia: qui
 era contra la ley: e aquella loa en tres mane
 res ço es p raho del do q deus donat: e dela
 administracio dela ley q liura a moyses: e de la
 raho dela fi com li dona vida. Dela quarta
 blasfemia q era cõtra lo tabernacle: e cõtra
 lo tẽple. Car lo tẽple e lo tabernacle yo lo e
 en quatre moneres: ço es q fon manat esser
 fet p deu: e mostrat en visio: acabat p Mo
 yses e constituïdor: de larcha del testament
 car ell dir: lo tabernacle e lo temple sia fet.
 dõchs en ari sanct esteue se purga d peccat
 honorablament. Perq los jueus veent que
 nol podie sobrar ab grã crims per tal q nol
 hoysien: tã carẽ lurs oracles: e tots ensemps
 de vn corab grã ardimẽt vengueren cõtra
 sanct Esteue: e gitaren lo fora dela ciutat: e
 apedregaren lo. e aquells dos falses testi
 monis: gitarẽ li la paimera pedra diẽt: q ari
 ho manaua la ley: que los testimonis quel
 apedregasen e despullaren se per tal q lo
 tocarn d ell: no fossen los vestimẽts dells en
 lutzians: e q ells fossen pus delliuers pera lo
 apedregar. E posarẽ les vestidures als pe
 de vn ioue q hania nõ Saul q apies fon no
 menat Paul: lo q guardaua les vestidures
 de aquells: e de tots los altres q lapidauen
 e sanct Esteue crida e dir. Senyor meu jesa
 chist: reb lo meu spit. e fica los genolls en
 terra e crida ab gran veu e dir. no guarts
 los defallimẽts de aqsts e pedonals. En aço
 fon semblãt a jeschust: que en la sua passio
 prega lo pare seu p aqlls qui crucificaren: e
 en aço que dir. In manus tuas dñe. &c. Zo

Steue. XXIII

lapidament de sanct Steue fon en aqll any
 que jeschust sen puja al cel: ço es enlo ter
 cer dia õl mes da gost: lo cors dell fon soterr
 rat p Samaliel e p Nichodem? en vn camp
 E aqst Samaliel seu molt grã dol e planta
 sobre ell e dir. feta es psecucio als chastiã
 q son en hierusalẽ: car mox es sanct Steue
 qui era vn dels pnceps. En aps dauit los
 altres apostols fore pus format lançats e p
 seguits p los jue: entãt q tots los chastiã
 se scaparen p totes los puñcies deca e dlla
 segõs que jeschust hauia dit als apostols.
 Sins psegueren en vna ciutat: fugiu en al
 tra. E recõpta sanct Augusti q sanct Esteue
 p molts miracles fon clarificat: ari q resuscita.
 vi. morts e guaria molts malalts de diuer
 ses malalties. Dm encara q les flocs q eren
 posades en laltar de sanct Steue: e despuy
 erẽ posades sobre los malalts tantost eren
 sanats e curats daqlla malaltia que hauen.
 ¶ Recõpta encara sant Augusti en lo libre
 de ciutate dei: que com vn baro pncep de
 vna ciutat per nom Mercial: q no era chas
 tiã ues volia couertir p negũa manera ala
 fe de jeschust: fon malalt greumẽt: lo seu
 gendre qui era hom sel: ana ala esgleia de
 sanct Steue: e de aqlls flocs qui eren sobre
 laltar pres e posã les dauall lo capçal del lit
 de son fogre amagadamẽt: e com ell sobre
 aqlls dormis: cõ vench ledema mati crida: q
 massen al bis be que volia parlar ab ell. E
 com lo bis be no fos en la vlla: lo capella vin
 gue e confessã dell e batejas tãost: e puy
 son ver chrestia: e tant quant visque dir to
 stemps. Accipe spiritũ meũ domine. En
 cara q no sabia q aço eren los pus darreres
 paraules de sanct Steue. ¶ Trobã q vna
 matrona per nom Patronia: que fon longa
 mẽt turmetada d grã malaltia e cõ hagues
 fet molts metjamẽts: acõsellas ab vn iueu
 sific q li mostrã algũs erarops e letouaris
 o altres coses q la guarissen. e lo iueu dona
 li vn anell ab vna pedra e dir li. Guarda be
 aquest anell: que la virtut õla pedra te retra

De sanct

guarida. E com la dona portas longamēt
aquell anell: enos sentis delhuramēt d' sant
tat negūa: ala esgleſia d' sanct Steue sen ana
e pregal molt deuotamēt q' li emperras sa-
mitat ab deu. e quāt aço hague dit: lanell q'
tenia caygue en terra: ella fō sana e guarida
de tot mal. ¶ Trobam q' en capadocia cra
vna nobla dona vidua: e hantia molts bells
fills: ço es. x. entre mascles e femelles. e erē
vij. mascles e tres femelles. E vna vegada
la mare fon irada contra los fills ari quels
maley: per la diuina venjança e justicia de
deu aquells fills foren tots malats de diuer
ses enfermetats: de lebroſia: e d' peralimichs
e altres letges malalties. entant que tots. x.
foien molt dolens. la vn p' vergonya de los
parēts: e laltre p' lo poble: e p' cobrar lur mal
e lur vergōyas: partirē se daquella ciutat: e
anaren sen luntj en loch q' negūnols cone-
gues. ¶ En dels dos germās p' nō Paulus
e vna germana per nom Palladia de aq'ls
vēguerē en sponia: e cōtarē sanct. Augusti
ari coz los hantia pres. E sanct Augusti dix
los Anan vosen al cors d' sanct Steue e de-
manau li merce. Y ells vengueren al vas
de sanct steue: e deuoramēt e humil p'garen
lo: e tātoſt feta la oracio foē guarits. Es no
tadora cosa q' sanct Steue en aq'ſt dia no fon
martirizat: mas en aquell dia lo qual la in-
uencio dell es celebrada. Empero d' la inuen-
cio dell es dita: p' ço com lo seu cors fon tro-
bat. Mas perque les festes foē mudades
l'auos ho direz cō parlarē de la ſua inuencio
¶ Empero quant al present aço haueim dit e
basta que per dues rahons la esgleſia ne fa
festa: ço es a ſaber en la natiuitat d' jesuchrist
e ari ho volgue ordenar: q' tres cōpanyons
fossen ajustats ab ell apres la ſua natiuitat
dels q'ls fon la vn sanct Joan euāgelista: e
laltre sanct Steue: e lo terç los innocēts: e
aq'ſts foē ajustats p' martiri ala natiuitat de
jesuchrist: car martiri en tres maneres es cō-
tengut. Lo primer es p' voluntat e p' obra
enſemps. Lo segō es per valuntat mas no

Joan apostol.

per obra. Lo terçer per obra: mas no
voluntat. Lo primer fon del benauenturat
prothomarty: sanct Steue. Lo segō fon del
glorios sanct Joan apostole e euangelista.
E lo terç fon dels innocēts.

¶ La interpretacio de sanct

Joan.

Joan es interpretat gracia de n're
senyor: en lo qual fon gracia e al q' l'
fon donada. Car tres priuilegis
foren en sanct Joan. Lo primer
la gran dileccio de nostre senyor jesuchrist.
Car jesuchrist ama mes a ell que negu dels
altres seus derebles: e major senyals de di-
lectio e de familiaritat li mostra. Lo segon
es donament de beneficia. Lo terç es q' fon
elegit verge de nostre senyor: e reuela li los
seus secrets: e p' ço es dit: que a ell fon mes
donat que a sanct pere ne a negu d'ls altr.
s apostols: car ſabe e conegue los secrets d'
jesuchrist: ço es la diuinitat ſua: e hoy la pa-
raula del euangeli: e aq'lla esposa: perque li
fon feta comanda per guardar los secrets
de deu. ço es la mare del senyor. ¶ Mitemus
bis be ſerua la vida de sanct Joan euāgelista
la qual trague del libre de octouia: caq'lla
abreuta en aquesta manera.

Transcripció de la vida de sant Esteve

Flos sanctorum, Ripoll: Biblioteca Lambert Mata, R.456

[xxii rb] C// La vida de sanct Steue
S⁴Anct Steue fon vn de aquells dia-
ques dels .vij. ordenats per los
apostols al ministeri de la esglesia:
e com enapres fos cresent la multi-
tut de dexebles: aquells qui eren conuertis [sic]
dels gentils començaren a murmurar con-
tra aquells qui eren conuertis [sic] dels jueus:
per ço car les viudes daquells qui eren stats
gentils: ne eren rebudes per los apostols
en lo ministeri. E per ço les sues vidues eren
agreuiades mes que les altres al ministeri
de tots los dies: car los apostols en aquell
temps: per ço que poguessen pus diligent
[xxii va] ment entendre en la predicacio: e axi mateix
los apostols veren en la murmuracio qui era
nada per raho daquella a pacificar digueren
dauant la multitut de les gents: que no era
egual cosa desemparar la paraula de deu: e
ministrar a les taules. Car millors son los
menjars de la pença *quels* menjars del cors. Per
ço senyors preneu set *persones* de vosaltres que
sien bones e plenes del sperit sanct: e plenes
de sauiesa: les *quals* sien *constituides* sobre *aquests*
actes que seruesquen: e *que* regesquen los serui-
dors: e nosaltres treballarem a preycar. e pre-
garem *deu* per tots. E lo sermo plague a tota
la multitut e al poble e dexebles: axi *que* elegi-
ren ser *persones*: entre los quals sanct Steue
era lo *primer* e lo *major*. e aportaren *aquells* als
apostols: e posaren les mans sobre ells: mas
sant Steue era ple de la *gracia* de deu: e ple de
fortitut: e fehia senyals e miracles en la mul-
titud del poble. E los *jueus* plens de enueja
desijauen sanct Steue *per* disputacio o *per* te-
stimonis o per força de turments *vençre*: e no
podien: Mas sant Steue los ha sobrats tots
los falços testimonis ab veres paraules de
deu: e ha *retengut* victoria dels seus turmenta-
dors. E en la batalla li fon mostrada e do-
nada la gloria del cel. Car en la primera ba-
talla li fon donat sperit sanct: quil aministra
[xxii vb] en ben parlar. En la segona la cara ang[eli-]
cal: qui spantaua los falços testimonis. En
la terça li aparegue jesuchrist qui li fon ap-
parellat a ajudar quil conforta del matyri

seu. Donchs en cada una batalla posa tres coses ço es a saber: la batalla començada: e la ajuda donada: e la vistoria guanyada. Donchs vosaltres corrent per la historia: totes aquestes coses podeu veure. E com lo be nauenturat sanct Steue molts senyals fes: e molt souent al poble prehicas. La primera batalla començaren ab ell per tal quel vencesen per disputacio. Donchs leuaren se alguns de la synagoga dels fills daquela qui eren dits libertins de vna terra axi nomenada. Car abans de dies eren stats en gran seruitut: e apres foren franchs: e per ço se deyen libertins. Enaxi dels fills dels sirineus de la ciutat: de cirena: e dels alexandrins: e dels qui eren de silicia: e asia: e disputant ab sanct Steue: veus la primera batalla. E des puys ajusta y la victoria: e no pogueren en contrastar a la saulesa sua. A la derrera posa la ajuda sua del sperit: *qui* parlaua. Donchs veent que per aquesta manera de combatre nol podien sobrar ne vencer: suaument e falsa li començaren la segona batalla: per tal quel vencesen: tragneren contra ell testimonis. Car ells meteren dos testimonis quil acusa ren falsament de quatres [sic] coses: ço es de blasfemia contra deu: e contra la ley: e contra Moyses e contra lo tabernacle e contra lo temple: veus la batalla. E gurdant [sic] tots aquells qui eren en lo consell: la resplandor: de la cara de sanct Steue: que era axi luent e clara com dangel. deus li ajuda: e vence contra el la disputacio: *que* no hagueren paraula que pognessen [sic] dir ne mostrar contra ell: e los testimonis e los altres se tengueren tots per confusos: *perque* lo bisbe dix. Si axi son veres aquexes coses que tu dius: la fe nostra no es de aqui auant de tenir. Primerament sanct Steue sescusa de la blasfemia contra deu dient. Deu *qui* ha parlat als pares: e [xxiii ra] [als pro]phetes: aquell es deu de gloria e donador e possessor: de la gloria: e es aquell al qual es de donar de juuentut gloria. Escus a mi mateix de la segona blasfemia contra moyses ans loa aquell moyses en moltes maneres: e senyaladament per tres coses: per feruor de bona enueja: car ell mata lo egipcia en egipte ferint: e feu miracles en egipte: e en lo desert e fon en la familiaritat de deu. Car moltes vegades parla ab deu familiarament Puys sescusa ell mateix de la terça blasfemia: qui era contra la ley: e aquella loa en tres mane

res ço es per raho del do *que* deus dona: e de la administracio de la ley *que* liura a moyses: e dela raho de la fi com li dona vida. De la quarta blasfemia *qui* era contra lo tabernacle: e contra lo temple. Car lo temple e lo tabernacle yo loe en quatre moneres [sic]: ço es *que* fon manat esser fet per deu: e mostrat en visio: acabat per Moyses e constituidor de larcha del testament car ell dix: lo tabernacle e lo temple sia fet. donchs enaxi sanct esteue purga se peccat honorablement. Per*que* los jueus veent que nol podien sobrar ab grans crits per tal *que* nol hoysen: tancaren lurs orelles: e tots ensemps de vn cor ab gran ardiment vengueren contra sanct Esteue: e gitaren lo fora de la ciutat: e apedregaren lo. e aquells dos falses testimonis: gitaren li la primera pedra dient: *que* axi ho manaua la ley: que los testimonis quel apedregasen e despullaren se per tal *que* per lo tocamet dell: no fossen los vestiments dells ensutziats: e *que* ells fossen pus delliures per a lo apedregar. E posaren les vestidures als peus de vn jove *que* hauia nom Saul *qui* apres fon nomenat Pau: lo qual guardaua les vestidures de aquells: e de tots los altres *que* lapidauen e sanct Steue crida et dix. Senyor meu jesu christ: reb lo meu sperit. E fica los genolls en terra e crida ab gran veu e dix. no guarts los defalliments de aquests e perdonals. En aço fon semblant a jesuchrist: que en la sua passio prega lo pare seu per aquells quil crucificaren: e en aço que dix. In manus tuas domine et caetera. Lo [xxiii rb] lapidament de sanct Steue fon en aquell any que jesuchrist sen puja al cel: ço es en lo tercer dia del mes dagost: lo cors dell fon soterrat per Gamaliel e per Nichodemus en vn camp E aquest Gamaliel feu molt gran dol e plants sobre ell e dix. Feta es persecucio als christians *qui* son en hierusalem: car mort es sanct Steue *qui* era vn dels princeps. Enapres daquest los altres apostols foren pus forment lançats e per seguits per los jueus: en tant *que* tots los christians sescamparen per totes los [sic] prouincies deça e della segons que jesuchrist hauia dit als apostols. Si us persegueren en una ciutat: fugiu en altra. E recompta sanct Agusti *que* sanct Esteue per molts miracles fon clarificat: axi *que* resuscitá .vj. morts e guari molts malalts de diuerses malalties. Diu encara *que* les flors *qui* eren posades en laltar de sanct Steue despuix eren posades sobre los malalts tantost eren sanats e curats daquella malaltia que hauien.

C// Recompta encara sanct Agusti en lo libre de ciutate dei: que com vn baro princep de vna ciutat per nom Mercial: *qui* no era christia nes volia conuertir per neguna manera a la fe de jesuchrist: fon malalt greument. e lo seu gendre qui era hom fel: ana a la esglesia de sanct Steue: e de aquelles flors qui eren sobre laltar pres e posa les dauall lo capçal del lit de son sogre amagadament: e com ell sobre aquells dormis: *com* vench lendema mati crida: *que* anassen al bisbe que volia parlar ab ell. E com lo bisbe no fos en la vila: lo capella vingue e confessas dell e batejas tantost: e puys fon ver chrestia: e tant quaut [sic] visque dix tostemps. Accipe spiritum meuz [sic] domine. Encara *que* no sabia *que* aço eren los pus darreres paraules de sanct Steue. C// E trobam¹ *que* vna matrona per nom Patronia: que fon longa ment turmentada de gran malaltia e *com* hagues fets molts metjaments: aconsellas ab vn jueu fisic *que* li mostras alguns exarops e letouaris o altres coses *que* la guarissen. e lo jueu dona li vn anell ab vna pedra e dix li. Guarda be aquest anell: que la virtut de la pedra te retra [xxiii va] guarida. E com la dona portas longament aquell anell: e nos sentis delliurament de sanitat neguna: a la esglesia de sanct Steue fen ana e pregal molt deuotament *que* li empentras sanitat ab deu. e quant aço hague dit: lanell *que* tenia caygue en terra: ella fon sana e guarida de tot mal. C// Trobam *que* en capadocia era vna nobla dona vidua: e hauia molts bells fills: ço es .x. entre mascles e femelles. e eren vij. Mascles e tres femelles. E vna vegada la mare fon irada contra sos fills axi quels maley: per la diuinal venjança e justicia de deu aquells fills foren tots malalts de diuerses enfermetats: de lebroisia: e de peralitchs e altres letges melalties. en tant que tots .x. foren molt dolens. la vn per vergonya de sos parents. e laltre per lo poble: e per cobrir lur mal e lur vergonyas: partiren se daquella ciutat: e anaren sen luny en loch *que* negun nols coneques. Un dels dos germans per nom Paulus e vna germana per nom Palladia de aquells vengueren en yponia: e contaren sanct. Augusti axi coz [sic] los hauia pres. E sanct Augusti dix los Anau vos en al cors de sanct Steue e demanau li merce. Y ells vengueren al vas de sanct steue: e deuotament e humil pregaren

¹ Trobam. Es transcriu m perquè més endavant així apareix escrit.

Annex 7

lo: e tantost feta la oracio foren guarits. Es no tadora cosa *que* sanct Steue en aquest dia no fon martiritzat: mas en aquell dia lo qual la inuencio dell es celebrada. Empero de la inuencio dell es dita: *per* ço com lo seu cors fon trobat. Mas perque les festes foren mudades lauors ho direz *com* parlerem de la sua inuencio Empero quant al present aço hauem dit e basta que per dues rahons la esglesia ne fa festa: ço es a saber en la natiuitat de jesuchrist e axi ho volgue ordenar: *que* tres companyons fossen ajustats ab ell apres la sua natiuitat dels *quels* fon la vn sanct Joan euangelista: e laltra sanct Steue: e lo terç los innocents: e *aquests* foren ajustats *per* martiri a la natiuitat de jesuchrist: car martiri en tres maneres es *con*tengut. Lo primer es *per* voluntat e *per* obra ensemps. Lo segon es *per* valuntat [sic] mas no [xxiii vb] *per* obra. Lo tercer *per* obra: mas no [p]er voluntat. Lo primer fon del benauenturat prothomartyr sanct Steue. Lo segon fon del glorios sanct Joan apostol e euangelista. E lo terç fon dels innocents.

La vida de

sant. Steue

XXVII

podia vure simatir cō era adobat
ne arreat: q̄ ell marcir se marauella
que podia esser: cō tots an lescarnien
el auillanauen segons la gran honor
que li solien fer. e fōch li vejares que
el e tots los altres fossen vestits d be
lles vestidures blanques. Mas q̄nt
ell hoy dels altres que ari era rodat
de lecta forma. Crech que les donze
lles laguessen rodat tal: per encanta
mēt que li haguessen fer. e feu les ve
nir: e totes unca les feu despullar.
Mas les vestidures daquelles se a
tustaren e s tingueren de tal guisa a
lurs carnes: que per neguna força no
pogueren esser despullades. ari que
lo prefer hague de aço gran maraue
lla: cadornis e mes mans a rōcar tā
fort: que uol pogue hom despertar: e
ala si aquelles verges foren per mar
tiri en aquell loch coronades. E san
cta anastasia fōch per manament
del imperador liurada al pretor: per
tal que la fes sacrificar ales ydoles: e
puy s que la prengues per miller: E
com aquell pretor tengues sancta a
nastasia en vna cambra tancada: e
volgues aquella abraçar: decontuēt
tona orb: perque ell prega los seus
deus demanant los: si poria guarir.
E ells respougueren li: que perço cō
a sancta Anastasia hania fet tant de
mal ell era orb: e per los seus deus se
ria tostemp timentat dms en in
fer: E com lagueren rodat a sa ca
sa: entre les mans dls infants ell mo
ri. E puy s sancta anastasia fōch liu
rada a vn altre pretor q̄ la tīgues en
guarda. lo q̄l pretor com hoy dir q̄ sa
cta anastasia hania moltes e grans
possessiones: priuadament dir li. Si
vols esser cristiana: fes ço q̄t mana
lo teu deu: que mana que d gna hom
renunciar tots los bens de aq̄st mō.

bonchs dona ami tot ço que has: e
ves hon te vullea: e ses vera christi
ana. E sancta anastasia respos li. To
deu meu mana: que vena tot quant
hom haia: e lo preu de aquell que do
a pobres e no a richs. E perço com
tu est rich: cōtra lo manament de du
faria si res te daua: perque non vull
fer net vull res donar. E sancta ana
stasia fou mesa en vn cruel cargre: eg
fam: e per altres tribulacions fōch
molt timentada. Mas per sancta
theodora q̄ era ja marritjada fōch
pescuda per mējar celestial p dos me
sos. E puy s sancta anastasia ab .cc.
vergens ales ylls de palma ria fōch
portada: hon moltes e moltes per lo
nom de ihesu crist foren bandaiats.
Après alguns dies lo damunt dir s
tor crida tots aquells: e pres sancta
anastasia e feu la ligar a grans pals
e feu la cremar: e les altres ab moltes
e dīversos timentes ell feu morir. En
tre aquests era vn home: qui moltes
vegades era stat rodat de moltes ri
q̄ses: perço que era crestia: e dhia. jat
sia aço quem leu los bens tempo
rals: almenys lo meu deu ihesu christ
nom pe reu leuar. Ari que vna mole
noble dona: qui hania nom afilonia
forerra lo cors de sancta anastasia en
vn sen vger. e feu fer a omi vna noble
esglesia en lo tēp de dioclecia q̄ reg
naua en lāy dls icarnacio. cclxxviij.

La vida de sant Steue. t. 11632

Sant Steue fōch vn d aq̄lla
diaques dls. viij. ordenat:
p los apostols al ministeri
dls esglia. e cō enaptes fōch
crescut la multitud d dere
bles: aq̄lls q̄ eren conuertits dels gē
tils comengaren a murmurar contra
aquells qui eren cōuertits dls meus
dij

La vida de

perço car les yudeus daquella q̄ eren
stats gētils: no eren rebudes per los
apostolo en lo ministeri. E per lo
sues ydies eren agrenades mes q̄
les altres al ministeri d̄ tota lo dieu.
Car lo apostolo en aquell temps:
perço que poguessen pus diligētmet
entēdre en la prehicacio: e ari matē
los apostolo veren la murractio q̄
era nada: per raho daquella apedifi-
car dignerent dauant la murractio d̄
les gēnts: q̄ no era equal cola des-
parar la paraula de deu: e ministrar
ales rales. Car millors son lo mē-
jars dela pēça q̄ la menars del cors.
Perço senyors preneu set persones d̄
vosaltres que sien bones e plenes d̄
spirit sant: e plenes d̄ saniesca: les q̄
sien cōstitudes sobre aquestes accies
que senesquen e que regesquen lo
seruidoure: nosaltres treballarē apre-
hicar: e pregarē deu per tota. E lo ser-
mo plague a tota la multitud e al po-
ble e dēblea. ari q̄ elegirē set psones
entre los quals sant steue era lo pri-
mer e lo maior: e aporlarē aq̄lls al po-
ble: e posarē les mans sobre ells. mas
sant steue era ple de la gracia de deu

sant Steue

e ple d̄ fortitud: e sabia senyalo e mi-
racles en la multitud d̄ lo poble. E lo
yueu plens de enveja desiant sancr
steue per disputacio o per testimoni
o per força de turmento vencer: e no
podian. Mas sant steue los ha soy-
brats tota los falsos testimonis ab
veres paraules de deu: e ha retengut
victoria dela seua turmentadura. E
en la batalla li fonch mostrada e do-
nada la gloria del cel. Car en la pri-
mera batalla li fonch donat sant spi-
rit: qui l'administra en ben parlar. En
la segona la cara angelical: qui span-
taua los falsos testimonis. En la ter-
ça li apparegue ih̄u crist: qui li fonch
apparellat a ajudar qui conforta del
martiri seu. Donchs en cada una has
talla p'osa tres coses: ço es asaber: la
batalla començada: e la ajuda donada:
e la victoria guanyada. Donchs
vosaltres corrent breument per la hi-
storia: totes aq̄stes coses p'odeu ven-
re. E com lo benaventurat sant ste-
ue molts senyalo fes: e molt souent
al poble prehicac. La primera bata-
lla començaren ab ell: per tal que v̄
cessen per disputacio. Donchs le-
uaren se alguns dela synagoga d̄ la
fills daquella: qui eren dits libertins
de vna terra ari nomenada. Car a-
bans de dies eren stats en gran ser-
uidure: e apres foren franchs: e perço
se d̄ien libertins. En ari dels fills
dels sirineus dela ciutat: da sirena: e
dels alexandrins: e dels qui eren de
silicia: e asia: e disputant ab sant ste-
ue. veus la primera batalla. E des-
puy ajustay la victoria: e no pogue-
rē cōtrastar ala saniesca sua. Ala dar-
rera p'osa la ajuda sua del spirit: qui
parla. Donchs veēt que per aque-
sta manera de combatre nol podien
sobrar ne vencer: suaument e falsa li

La vida de

sant Steue XXVIII

començaré la segona batalla: per tal que vencesen: tragueren contra ell testimonis. Car ellis meteren dos testimonis qui acusaren falsament de quatre coses: ço es de blasfemia contra deu: contra la ley: e contra moyses: e contra lo tabernacle: e contra lo temple. vcs la batalla. E guardant tots aquells qui eren en lo consell la resplendor dela cara de sant steue: que era ari luent e clara com d'agel. deus la ajuda: vence contra ell la disputa: que no hagueren paraula que poguessen dir ne mostrar contra ell: e lo testimonis e los altres se tregueren forç per confusos: perque lo bisbe dir. Et assi son veres altres coses que tu dius: la fe nostra no es d'aquí auant de tenir. Primerament sant steue se scusa dela blasfonia contra deu dient. Deu qui ha parlat als parens: e als profetes: aquell es deu d gloria e donador e possessor dela gloria: e es aquell al qual es donat de iuenytut gloria. E scus a mi mateir dela segona blasfemia contra moyses ans lo u aquell moyses en moltes maneres: e senyaladament per tres coses. per feruor d' bda ciuicia: car ell mata legipcia en egipte ferint: e feu miracles en egipte: e en lo desert: e foych en la familiaritat d' deu. Car moltes vegades paria ab deu familiarment. Puy se scusa ell mateir d' la terça blasfemia: qui era contra la ley. e aquella loba en tres maneres: ço es per rahor del do que deu dona: e dela ministracio dela ley que lura a moyses e dela rahor dela fi com li dona vida. Dela quarta blasfemia qui era contra lo tabernacle e contra lo temple. car lo temple e lo tabernacle yo lou en quatre maneres: ço es que foych manat esser fet per deu: e mostrat en

visio acabatp moyses e constituïdor de larcha del testament. Car ell dir: lo tabernacle e lo temple sia fet. d'ochs en ari sant steue se purga de peccat hon orablamet. Perque los iudeus veent que nol podien sobrar ab grās crits per tal que nol hoyssen: tancaré lurs orelles: e tots ensemps d' vn cor: ab gran ardimet vengueren contra sant steue: e giraren lo fora dela ciutat: e apedregaren lo. E aquells dos falsos testimonis: giraren li la primera pedra dient. que ari ho manaua la ley: que los testimonis q' apedregaré e despularé se per tal que per lo tocament dell: no fossen los vestiments dels enfuytats: e q' ella fossen pus d' liures a ell apedregar. E posaren les vestidures als peus de vn ioue q' ha uia nom saul: q' puy foych nomenat paulo q' mentre guardana les vestidures d' aq' llo: a ricom tota los altres lapidaué. E sant steue crida e dir. Senyor meu ihesu christ: reb lo meu spirit. e fica los genolls en terra e crida ab gran veu e dir. No guarda los de falliments de aquesta e perdona lo. En aço foych semblant a ihesu christ: q' en la sua passio prega lo pare sanct per aquella qui crucificaren. E en aço que dir. In manus domine te: lo lapidament de sant steue foych en aquell any que ihesu christ sen puja al cel: ço es en lo tercer dia del mes d' agost: lo cors dell foych soterrat per gamaliel e p' nichodemus en vn camp. E aquest gamaliel feu molt grā dol e plans sobre ell e dir. Feta es persecucio als cristians qui son en iherusalem: car mort es sant steue qui era vn dels principis. En apres daquest los altres ap'ostols fore pus forment lançats e perseguits per los iudeus: en at q' tots los cristians se scap' aré per

La vida de

totes les puñcies d'a e d'la segda que ihu crist havia dit als apostols Si us pseguerè en vna ciutat: fugiu en altra. **E** recdpta sant agusti que sant steue per molts miracles fch clarificar: a trique resuleira. vi. morts e guan molts malalts d' diuerses malalties. Bin encara que les flors q' eren posades en laltar de sant steue: e despns eren posades sobre los malalts: tantost eren sanats e curats da quella malaltia que hauien. **E** recdpta encara sant agusti en lo libre d' ciuitate de que com vn baro pncep d' vna ciutat per nom merca: q' no era cristia nea volia conuertir p' negha manera ala fe d' ihesu crist: foneh malalt greument: e lo seu gendre qui era hom fel: ana ala esglesia de sant steue: nee de aquelles flors qui eren sobre laltar pres ep' o' sa les dau all lo capsal d' lit de son sogre amagadamèr: e com ell sobre aquelles donnis: com vench l'edema mati crida: que anassen al bisbe que volia parlar ab ell. **E** com lo bisbe no fos en la vila: lo capella viugue e confessat d' ell e batejat: tantost: e pur: foneh ver chrestia e tant qu'at visq' dir tost'pa. **A**cipe sp'z meū d' o' mine: encara q' no sabia que aq' eren les pus d' arreres pauls d' sant steue. **E** robam que vna matrona p' nom Patronia: q' foneh longamèr rumèrada d' grà malaltia: e cō nagues fets molts metjaments: aconsellat ab vn iuen fisch que li mostrat alguns era robu e letonaris o altres coses que la guarissen. **E** lo iuen dona li vn anell ab vna pedra e dir li. Guarda be aq' anell que la virtut de la pedra te retta guarida. **E** com la dona portat longamèr aquell anell en os sentit d' iugrament de sanitat nengua: ala esglesia de sant steue sen ana: e p' gal molt

sant Steue

deuotament: que li empetrat sanitat ab deu. **E** qu'at aq'o hague dit: lo nell q' tenia caygue en terra: e ella fch sana e guarida de tot mal. **E** robam q' en capadocia era vna noble dona vi duat: e hanta molts bells fills: q' es. e entre mascles e femelles. e eren .viij. mascles e tres femelles. **E** vna vegada la mare foneh irada cōtra sos fills ari que ls maleyi p' la diuinal venja e justia de deu. Aquells fills foren totos malalts d' diuerses enfermetats de lebrozia: e de paltridya: e d' altres leges malalties. entant que totos. e foren molt dolers. la vn per vergonya de sos parents: e laltre per lo poble: e per cobrir lur mal e lur vergonya: partiren se da quella ciutat: e anaren sen lly en loch que negu nols conegues. **E** los dos vn genna per nom paulus e vna germana per nom palladia de aquells vengueren en yponia: e cōtra ren a sant Agusti ari com los hauia pres. **E** sant agusti dir los. Ana vose al coru de s'at steue e demanau li merce. Perque ells vingueren en yponia: e cōtra sant steue denotament e humil pregaren lo. e tantost feta la oracio foren guarits. **E** v' notad' o' m' e o' sa que sant steue en aquest dia no foneh martirizad' mas en aquell dia lo qual la imècio d' ell es celebrada. **E** m' p' o' d' la inuencio d' ell es dita perq' o' com lo seu coru foneh trobat. **M**as perque les festes foren mudades lau' o' s' ho dir' com parlar' e d' da sua imècio. **E** m' p' o' quant al present aq'o hauen dit e basta que per dues rasons la esglesia ne fa festa: q' es a saber en la natiuitat de ihu crist: e ari ho volgue o' denar: que tres companyons fossen a iustats ab ell ap' la sua natiuitat dels quals foneh la vn sant johā euāgelista: e laltre sant steue: e lo terç lof

La interpretacio e vida de sant Joha!!

XXIX

Innocenta: e aquesta forma alustara per martiri ala natiuitat d' ihesu crist car martiri en tres maneres es conté gut. Lo primer es p' voluntat e p' obra en temps. Lo segó es p' voluntat mas no per obra. Lo terç p' obra mas no p' voluntat. Lo primer fonch de sant steuc. Lo segon de sant iohán euangeliſta. e lo terç de lo innocenta.

E. 10633 **La interpretacio d' sãt iohã.**

Co. 4935

Ohã es interpretat gra d' nre senyor: en lo qual fõch gracia e al qual fonch donada. Car tres privilegia forç en sant iohán. Lo primer la grã dilectio de nre senyor ihesu crist. Car ihesu crist ama mes a ell q' negu d'ls altres seus d'ebles: e majora senyals de dilectio e de familiaritat li mostra. Lo segó es donamēt de benefici. Lo terç es q' fonch elegit verge d' nostre senyor: e renda li los seus secrets: e p' ço es dit q' a ell fonch mes d' dar que a sant pere ne a negu d'ls altres apostols: car sabe e conech los secrets de ihu crist: ço es la diuinitat sua: e hoy la paraula del euangeli: e aq'la expoſa: perq' li fon fetes comanda p' guar d' dar los secrets d' deu: ço es la mare d' senyor. En milers bisbes scriu la vida de sant iohán euangeliſta: la qual trague del libre de octauia: e aq'la a breuia en aq'la manera.

La vida d' sãt iohã apostol.

Iohã apostol e euangeliſta amic d' ihu crist: e verge elegit. Après d' l'ingua gelina departi: dels apostols: e vench sen en asia: en lo q' loch fida moltes eglies: e doncia emperadorn tenēt en la fama de sant iohã: feu lo danar si venir: e manar metre en yn vetell d' oli

bulent danar la porta latina: ell em però: que d' allisens rota lesio: e tor na a prechiar. E quant l'emperador veu que pertor aço non l'eraua de p' hiar: trames lo en lo desert en la ylla de patmos: en lo qual loch tot sol vis que. e scriu aq' lapocalipsi. En aq'll any l'emperador era mort per los romans p' aço que era molt cruel en cret. E los senadors de roma tot aço q' l'emperador hania manar ell reuocarē. E así com hania ab d' honoz: e rel lar sant iohã: mana que fos tornat en roma ab gran honoz. E quant sant iohã entra en la ciutat: lo poble li cri ab gran honoz: e carrera cantant e dient. Beneyt sia aq'll qui ve en lo nom de nostre senyor. E dementre q' sant iohã entrava per la ciutat: yna dona qui hania non d' n'iana portauē morta a soterrar. e aquesta dona era d'eble e molt obedient a sant iohã: e digneren a sant iohã: Ueges d' n'iana q' es morta: la qual tostemp: obey los teus manaments: e d' hana tostemp: lo teu aduenimēt. E lauoz: sant iohã se acostā al lit e dit. B'voz meu ihesu crist resuscita d' n'iana. E

D. V

Transcripció de la vida de sant Esteve

Flos sanctorum Romançat / Sanctorum en Le[mo]si, Madrid: BNE, INC/2000.

La vida de sant Steue

[xxvii rb] S⁵¹ Ant Steue fonch vn de aquells diaques dels .vij. ordenats per los apostols al ministeri de la esglesia. e con enapres fos crescut la multitud de dexebles: aquells *qui* eren conuertits dels gentils començaren a murmurar contra aquells qui eren conuertits dels jueus [xxvii va] per ço car les viudes daquells *qui* eren stats gentils: no eren rebudes per los apostols en los [sic] ministeri. E per ço les sues vidues eren agreuiades mes *que* les altres al ministeri de tots los dies Car los apostols en aquell temps: per ço que poguessen pus diligentment entendre en la prehicació: e axi mateix los apostols veren la murmuracio *qui* era nada: per raho daquella a pecificar diguerent dauant la multitud de les gents: *que* no era egual cosa desemparar la paraula de deu: e ministrar a les taules. Car millors son los menjars de la pença *quels* menjars del cors. Per ço senyors preneu set persones de vosaltres que sien bones e plenes del spirit sant: e plenes de sauiesa: les *quals* sien constituïdes sobre aquests actes que seruesquen e que regesquen los seruidors: e nosaltres treballarem a prehicar: e pregarem deu per tots. E lo sermo plague a tota la multitud e al poble e dexebles. axi *que* elegiren set persones entre los quals sant steue ere lo primer e lo major. e aportaren aquells al poble: e posaren les mans sobre ells. mas sant steue era ple de la gracia de deu [xxvii vb] e ple de fortitud: e fahia senyals e miracles en la multitud del poble. E los jueus plens de enueja desijant sanct steue per disputacio o per testimonis o per força de turments vencer: e no podian. Mas sant steue los ha so-

¹ La S majúscula està a l'inrevés.

brats tots los falços testimonis ab veres paraules de deu. e ha retengut victoria dels seus turmentadors. E en la batalla li fonch mostrada e donada la gloria del cel. Car en la primera batalla li fonch donat sant spirit: quil aministra en ben parlar. En la segona la cara angelical; qui span taua los falços testimonis. En la terça li aparegue ihesu crist: qui li fonch apparellat a ajudar quil conforta del martiri seu. Donchs en cada una batalla posa tres coses: ço es a saber: la batalla començada: e la ajuda donada: e la victoria guanyada. Donchs vosaltres corrent breument per la historia: totes aquestes coses podeu veure. E com lo benauenturat sant steue molts senyals fes: e molt souent al poble prehicas. La primera batalla començaren ab ell: per tal que vencessen per disputacio. Donchs leuaren se alguns de la synagoga dels fills daquells: qui eren dits libertins de vna terra axi nomenada. Car abans de dies eren stats en gran seruitut: e apres foren franchs: e per ço se dien libertins. Enaxi dels fills dels sirineus de la ciutat: da sirena: e dels alexandrins: e dels qui eren de silicia: e asia: e disputant ab sant steue. veus la primera batalla. E despuys ajusta y la victoria: e no pogueren contrastar a la sauiesa sua. A la darrera posa la ajuda sua del spirit: qui parlaua. Donchs veent que per aquesta manera de combatre nol podien sobrar ne vencer: suaument e falça li [xxviii ra] començaren la segona batalla: per tal que quel vencessen: tragueren contra ell testimonis. Car ells meteren dos testimonis quil acusaren falçament de quatre coses: ço es de blasfemia contra deu: e contra la ley: e contra moyses: e contra lo tabernacle: e contra lo temple. veus la batalla. E guardant tots aquells qui eren en lo consell la resplendor de la cara de sant steue: que era axi luent e clara com dangel. deus la ajuda: e vence contra ells la disputacio: que no hagueren paraula que poguessen dir ne mostrar contra ell:

e los testimonis e los altres se tengue ren tots per confusos: perque lo bisbe dix. Si assi son veres aquexes coses que tu dius: la fe nostra no es de aqui auant de tenir. Primerament sant esteue sescusa de la blasfemia contra deu dient. Deu qui ha parlat als pares: e als prophetes: aquell es deu de gloria e donador e possessor de la gloria: e es aquell al qual es de donar de juentut gloria. Escus a mi mateix de la segona blasfemia contra moyses ans lou aquell moyses en moltes maneres: e senyaladament per tres coses. per feruor de bona enueia: car ell mata legipcia en egipte ferint: e feu miracles en egipte: e en lo desert: e fonch en la familiaritat de deu. Car moltes vegades parla ab deu familiarment Puy sescusa ell mateix de la terça blasfemia: qui era contra la ley. E aquella loha en tres maneres: ço es per rahor del do que deus dona: e de la administracio de la ley que liura a moyses e de la rahor de la fi com li dona vida. De la quarta blasfemia qui era contra lo tabernacle e contra lo temple. car lo temple e lo tabernacle yo lou en quatre maneres: ço es que fonch manat esser fet per deu: e mostrat en [xxviii rb] visio acabat per moyses e constituidor de larcha del testament. Car ell dix: lo tabernacle e lo temple sia fet. donchs enaxi sant esteue se purga de peccat honorablement. Perque los juheus veent que nol podien sobrar ab grans crits per tal que nol hoysen: tancaren lurs orelles: e tots ensemps de vn cor ab gran ardiment vengueren contra sant esteue: e gitaren lo fora de la ciutat: e apedregaren lo. E aquells dos falços testimonis: gitaren li la primera pedra dient. que axi ho manaua la ley: que los testimonis *quel* apedregaren e despularen se per tal que per lo tocament dell: no fossen los vestiments dells ensutzats: e *que* ells fossen pus desliures a ell apedregar. E posaren les vestidures als peus de vn ioue que havia nom saul: *qui* puy fonch nomenat Pau lo *qual* mentre guardaua les vestidures de aquells: axi com tots los altres

lapidauen: E sant steue crida e dix: Se nyor meu ihesuchrist: reb lo meu spirit. e fica los genolls en terra e crida ab gran veu e dix. No guarts los de falliments de aquests e perdonals. En aço fonch semblant a iesu christ: *que* en la sua passio prega lo pare sanct per aquells quil crucificaren. E en a ço que dix. In manus domine *et caetera*: lo lapidament de sant steue fonch en a quell any que ihesuchrist sen puja al cel: ço es en lo tercer dia del mes d'agost: lo cors dell fonch soterrat per gamaliel e per nichodemus en vn camp. E aquest gamaliel feu molt gran dol e plans sobre ell e dix. Feta es persecucio als christians qui fon en iherusalem: car mort es sant steue qui era vn dels princeps. Enapres daquest los altres apostols foren pus fortment lançats e perseguits per los jueus: en *ant que* tots los cristians sescanparen per [xxviii va] totes les *prouincies deça e della segons que* ihesu crist havia dit als apostols Si us persegueren en vna ciutat: fugiu en altra. E recompta sant agusti que sant estue per molts miracles fonch clarificat: axi que resuscita .vi. morts e guari molts malalts de diuerses malalties. Diu encara que les flors *qui* eren posades en laltar de sant steue: e despus eren posades sobre los malalts tantost eren sanats e curats da quella malaltia que hauen. *¶* Recompta encara sant agusti en lo libre de ciuitate dei: que com vn baro princep de vna ciutat per nom mercial: *qui* no era cristia nes volia conuertir per neguna manera a la fe de ihesucrist: fonch malalt greument: e lo seu gendre qui era hom fel: ana a la esglesia de sant steue: e de aq[ue]lles flors qui eren sobre laltar pres e posa les dauall lo capsal del lit de son sogre amagadament: e com ell sobre aquelles dormis: com vench lendema mati crida: que anassen al bisbe que volia parlar ab ell. E com lo bisbe no fos en la vila: lo capella vingue e confessas dell e batejas tantost: e puy fonch ver chrestia e tant quant visque dix tostemp. Accipe *spirituz* [sic] *meum* domine: encara *que* no sabia que aço eren

les pus darreres *paraules* de sant steue.
 ¶ Trobam que vna matrona *per* nom
 Patronia: *que* fonch longament turmen-
 tada de *gran* malaltia: e *com* nagues fets
 molts metjaments: aconsellas ab vn
 jueu fisich que li mostras alguns exa
 robs e letonaris o altres coses que la
 guarissen. E lo jueu dona li vn anell
 ab vna pedra e dix li. Guarda be aquest
 anell que la virtut de la pedra te retra
 guarida. E com la dona portas lon-
 gament aquell anell e nos sentis desliu-
 rament de sanitat nenguna: a la esgle-
 sia de sant steue sen ana: e *pregal* molt
 [xxviii vb] deuotament: que li empetras sanitat
 ab deu. E quant aço hague dit: lanell
que tenia caygue en terra: e ella fonch sa-
 na e guarida de tot mal ¶ Trobam *que*
 en capadocia era vna noble dona vi-
 dua: e hauia molts bells fills: ço es .x.
 entre mascles e femelles. e eren .vij.
 mascles e tres femelles. E vna vega
 da la mare fonch irada *contra* sos fills
 axi quels maleyi *per* la diuinal venjança
 e justicia de deu. Aquells fills foren
 tots malalts de diuerses enfermetats
 de lebrozia: e de *paralitichs*: e daltres le-
 ges malalties, entant que tots .x. fo-
 ren molt dolents. la vn per vergonya
 de sos parents: e laltre per lo poble: e
 per cobrir lur mal e lur vergonya: par-
 tiren se daquella ciutat: e anaren sen
 luny en loch que negu nols conegues:
 E los dos vn germa *per* nom paulus
 e vna germana *per* nom palladia de
 aquells vengueren en yponia: e *conta*
 ren a sant Agusti axi com los hauia
 pres. E sant agusti dix los. Ana vos *en*
 al cors de *sant* steue e demanau li mer-
 ce. Perque ells vingueren al vas de
 sant steue: e deuotament e humil pre-
 garen lo. e tantost feta la oracio foren
 guarits. Es notadora cosa que sant
 steue en aquest dia no fonch martiri-
 zat: mas en aquell dia lo qual la inuen-
 cio dell es celebrada. Empero dela in-
 uencio dell es dita per ço com lo seu
 cors fonch trobat. Mas perque les
 festes foren mudades lauors ho direz [sic]
 com parlarem de la sua inuencio. Em
 pero quant al present aço hauem dit
 e basta que per dues rahons la esgle

Annex 8

sia ne fa festa: ço es a saber en la natiuitat de ihesuchrist: e axi ho volgue ordenar: que tres companyons fossen aiustats ab ell apres la sua natiuitat dels quals fonch la vn sant iohan euangelista: e laltre sant steue: e lo terç los [xxix ra] innocents: e aquests foren aiustats per martiri a la natiuitat de ihesucrist car martiri en tres maneres es contengut. Lo primer es *per voluntat e per obra* ensemps. Lo *segon* es *per voluntat* mas no *per obra*. Lo *terç* *per obra* mas no *per voluntat*. Lo primer fonch de sant steue. Lo segon de sant iohan euangelista. E lo terç dels innocents.

8.2 La vida de sant Joan Apòstol i Evangelista: fonts primàries i transcripció

lo filosof que uengues ael. en se dir
que aquel meys pamer p. 149. rasons
era condepnat. p. mement p. lo car
p. loca dome em laubar. mac p. lo iudi
ci de deu em condepnar. En ays em
meys p. dca. p. lo coz p. ayul meys
p. amer lo uici q. es en homes no es ca
rar. on p. alle es uans op. tal fet. a. xi
con medicina es dita uana. pla qual
la malauna no es curada. pla rera
mana es meys p. dca. p. lo coz lo meys
p. amer daquel greu mir. aqui les su
es coses als pobres dona. En ay co me
seua dir al maer ioue. si uols eser
p. fer uen tot q. r. adoncs als pobres
al q. en oron dca. si ueniamer lo teu
maestre oydens. tu lo quel preu daq.
tes peres p. rous su opobas donar se
que totne encires. p. lo que tu fasses.
allo aenq. del so q. eu e fet ala fama de
los gens. c. adoncs ser p. r. pes las p.
fetes de los peres en la sua man tenet
e p. sa azacio feren feres entros ay co
dabans eren. E demanmer lo filosof e
aqueles. y. iouencels endeu cresgren.
E q. r. agreu les peres uenides donar
en lo preu opobas. On los y. iouencel
mouit honratz p. exempli daq. les uene
ren rotes q. r. nanyen. el preu opobas
donaren e segren la postol. e ay co do
uieren un dia los lurs feres uestitz dem
or bels uestimes. e q. els frenar uen
dum dca. p. daques cobuissen agreu mor gr
an tristat. On consent iohan oconegues
p. lo coz lur nyu lur cara trista. el los fo a
dur peres e uergues de la riba de la mar
les quals se sent iohan rarnar en dur. e
en peres p. rous. los q. ls iouencels ab
les peres e ab laur p. dy. dies no feler
als coz mostrar ab homes qui conuen
dant e de peres p. rous. e en ays do

tanaren a sent iohan a el diens que ne
gan temps no ueleren tan pur dur. ni ta
benes peres p. rous con aques eren. se
guis que lo maestre daques coses las
aujen dir. p. que sent iohan lur dire amas
nos en. e r. semer les tres les quals auen
uenides. coz s. p. rous. quel rogne del cel.
auetz p. dur. estaz flozitz p. lo que r. rous
mari. e estaret nes temporalmer p. lo q.
totz r. p. mendiguets. E adoncs la postol
comenci con. les riqueses longuamer ap. se
suar e adur. uar ensem que ay coses son
que nos deuen arere rarnar del destem
par delig de les riqueses. La primera cosa
es la scriptura. on reconca la istoria del
mambr del ric home lo qual nre seroz repoz
ua. e de luer pobre lo qual elegi nre seroz.
La segona cosa q. nos deu arere rarnar
del destempar delig de les riqueses. es
natura. coz home nud es enes riqueses
nre. e mid senes riqueses mor. La terta
cosa es que nos deu arere del destem
par delig de les riqueses. es cro
tura. En lo sol. e la luna. e les estelles. e la
plan elier. e totes coses animalmer lo.
lur benifer donen. On en ay entre homs
ap. rous. rous. coz d. uenien eser animal.
La q. rta cosa que nos deuen arere rarnar
del destempar delig de les riqueses. es
fuerza p. lo coz diuse quel ric home es fer
ser de diners. e de diable. de diners es fer
ser. coz no posseer les riqueses. mal el p.
les riqueses es posseer. de diable es fer. wa
segons la uangel. auada de diners es fer
de diable. La quinta cosa q. nos deu arere
rarnar del destempar delig de les riqueses
es cura. p. lo coz los gens an cum mor gunt
deda e de nyu enganar. e engardar
ces enganar. e enganar. e enganar. e enganar.
mez en peidar doler. La sixta cosa q. nos
deu arere rarnar del destempar delig

XXXIII

de les riqueses es treball . on mostra q' riq' ses son soles de treball q' es enpèdiment de dob le mal . soles de mal enpacteur . lo qual es er gunt . edel endeuendox lo q' es p' d'urable d'apnatio . edel altre que es de p' d'urmet e de doble be . soles de be en present lo qual e gloria . ed el be endeuendox lo qual es per d'urable gloria . E demontre q' sent iohā en ayria la mena cont' les riqueses d'ispau . ua . vers MATHEU . q' uenit . v . iouenel q' hem apozatuz mozt qui ama . xxx . dies q' auja preta mult . e qui co uerget en lama re qui en iudaia e ls altres amics qui el . plomne als peus del apostol se girare el pregunt q' aquel infant qui co na d'aulia na ressurta en nom de nre seior ressurta aquel ioncel . pla qual cosa lo apostol long ment plezau . e ozan deu pla uida del casar demantiner ressurta . p' que li mana sent iohā q' als dos seus discipols qui aujen d' emporar recomta q'na de pena aurte en l'altre segle . e q'na de gloria pedimen . lo qual ioncel moltes de coses de la gloria de paradia e de les penes d'inferr . les quals auja uistes a els recomta dien . o meiquis en uy los angels ures plaus . els demonis mozt alegria . ed uy los mes q' aujen p'duz los p'durables palaus que son ab mared peres p'ciol es bastitz . los quals an ensi . mozt gran e p'durable clarur en lo qual lec auja gran ab undancia de meians e gran plenca de riqueses e gran alegrimēt per gogs glorioses qui p' totz tēps firmamēt duntan . onis d'inferr les dix . vuy pens les quals en aquetz versos se recomten verms . tenclaus . batimēs . fixe . sic . elgar da mō . dedemois . confusio de crims e pla

¶ on adoncs sel qui tra ressurta e aq'ls discipols als peus del apostol se girare . p' q'ua la postol que nre los ages . als quals la postol dix p' . xxx . dies fets penitēcia e est

arx en maris . p' so que les uergues eles pe res reuente alur n'ada . e co els o fessessen diu a els . Anara la don leueta les uergues eles peres . e i'apuz a qui les uergues eles pe res . e q'nt o'ngren fer les uergues eles pe res en lur n'ada foren mandes . etora la uer rit e la gloria la qual p'namēt auen p'du da recobaren . ¶ E con sent io han p'ciats tota alia . els colu uadots de les ydoles escomogessen gran barada en lo pobol . Sent iohā manaren p' fessā al temple de n'adama . lo qual uolgren fer ar que sacrificas a les ydoles . als quals sent iohā aq'na d'iusio p'paua q' els mo' p'rogassen n'adama q' enderrocas la es g'ora de crist . e en apres quel sacrificas a les ydoles . o q' el pregan iohā crist lo temple de n'adama enderrocas . e q' els crefeges sen iohā est . on con en aqueta sentēcia la m'ataz part del pobol confentus corz q'ent del temple . el postol seu ozario p' que el temple caser . el a image de n'adama fo tota en firmunada p' que n'aristo bibe de les ydoles escomog gran paleus en el pobol . qui que uisa part cont' l'altre sapu relauen de la basilla . al qual dix la postol si uols quer fessā p' so que de uy lies pagre el bibe li dix . Si uols q' tu crefega en lo reuden . vo dire . am ueri abeure . e si uol . fit mal . lo deus teu apartā q' es nec seior . al qual la postol dix se tot alfo q' tu dius . el bibe li dix . Jo uil que tu ue ges los autres qui p' alfo moztan . p' so que tu ages mes de remez . pla q' l' cosa n'aristo bibe al consol sen ana . el dix q' . n . homes qui fossen amozt iunguz li liuras . als quals demas lo ueri abeure demar coz . p' que aquels mantiner mo riren . enaps la postol pres la nap ple de ueri . e feu desoloz li lo seyal de la croa on apres tot lo ueri bec . e negun mal

203

ne ar. pla qual comitarse deu alauar en
 aristo bulbe dix. En cam eu dupte. ois
 si m resimtes aquelo qui son moza p lo
 ueri senes capte ou uenimēt creire ali
 tria se. Unedones la postol liua la sua
 gonela ael. p que el li dix. p que mas ni
 luraea la tua gonela. on la postol li dix
 plo que tu tot confus te parrelques de
 la tua no seeltre. al qual el dix. Estim
 mi. tra. la tua gonela. el postol li di
 ve e posa la sobre los ruzes. Dels mozes
 dien. la postol ce ihs est ma rams ouos
 stria que en la nom de ihs est resuante
 E co allo el agues se. Demanmēt res
 suante lo a mozes. p que adones lo pol
 bareu en non del pare ihs lo bulbe.
 el consol crezens caora ab tota tur par
 tor. los quals aonoz oxiert iohā una el
 glosa bastren. Reconm se edimēt segos
 que en lo. m. l. l. de la storia escolasti
 ca es arrobir q alom rēps la postol sur
 deu. a iouēcel q en mor bel z mor mal
 en aps el lo comana a. bulbe. on apoz
 pres ois lo iouēcel de tempo lo bulbe
 z manmēt. el se se pcep de la dres. p q
 la postol sen uenit al bulbe edemānāliq
 li reres lo iouēcel que hāmpa romanat.
 al qual el dix. pare sunt moze. el lo io
 uenēci en anma. e en uital munt esta
 ab larrres. dels quals el es fet cap. les
 quals parrules e idies sent iohā ses
 quals lo uestimēt. el cap seu ab lo pu
 fetu dix. bona guarda li done io ala.
 sua aia segos que apar. p que demant
 nent sus en. i. caualp sen ana en aquel
 mont. En ay col iouenēci p uer gosi
 ac gran con lo uin uenir. sus en. i. ca
 uayl pua e fugi. Econ la postol uelē
 quel fuga detere ceteren lei caulla.
 dien. e crida. o fil moze amar p que
 fugs. o don pare q ten caulla senay arde

no agel paze fil plo ce. terre rulo adu
 pta z certamēt eu p tu moze. en ay rō
 pnos el moze ihs. rena amj fil rama
 amj. plo coe deus ma rames ara. lo q
 aufen aquestes parrules ac compaco
 p que el sen reras e mor factmēt se plo
 ra. En la postol pel pognu deu el. em
 perra perdo ab deu. **E**lig se en aquela
 uelera storia eclesiastica z en la glosa
 sobre la glosa canoica de sent iohā. en
 q con sent iohā en la ciutat de sison. p
 mo de lajar jurms en los bayns z aq
 uos en cozenā qui era crege dia dem
 anmēt in dien. fuscā dōis plo q lo
 bayns no cagen sobre nos. en los quals
 se laua aquel crege qui es enemē de
 iust. **E**con una aucela qui se apela
 da p dū fos donada ihus a sent iohā
 p alcun home. e aquela el en quar apla
 nan la reras z la rengues. An iouēcel
 qui alo uelē dix toc risent. ueqz en
 qual māna aquel home ueyl toga ab a
 quella aucela axi con si en en fuit. p la
 qual cosa sent iohā apela lo iouēcel.
 al qual demana el que tena en la ma
 lo qual li respos dien q. are tenya.
 p que sent iohā li dix. e quen sus da q
 are el iouēcel li respos aucela e bestē
 nauāem. al qual la postol dix en qual
 māna los ne auētz. p que adones lo
 iouēcel comēta lare anir. e tant
 en la ma lo tenē z en aps el lo destes
 Al qual la postol dix. p que as tu fil lan
 destes. on el li respos dien. plo se eu
 destes. ce si longuamēt lo tenya en f
 u pual no raura tambe. p que la pos
 tol li dix. tot enay la frenolela unamal
 se fira meras fite acontemplaco. si
 tot rēps en la fite la estā alames ue
 gades nos uulā humiliar enay co fa
 la aguja. ce la aguja uola pual et q

XXII

totz los altres a uells · e guarda lo sol puz
 clarament quels altres · en puz p uec
 firat de natura alguns ueguades en
 tra sabaua · En ari lo huna coratge qn
 te uel un poc el remda de contēplacio
 ab puz feruente uolēte a los celestia
 coses senda esta · **C**on sent iohan este
 gues en la uehca segons que si restime
 n̄ seut seruum en la ciutat de fessim · e
 apenat p los discipols fos apazat en la
 esglēa · e no pogues parlar · Acosuna
 posa deu a al · e si le merito amara la un
 laurre · p que les freres qui ab els eren
 foren mor incauelatz p̄so cor el desia
 m hoga aquedes paraules · on lidirerē
Emetre p que dius tu al̄s tota ora n̄
 cantres uegades · lo qual los respōs dien
 p̄so cor es comanmēt de deu · el sol aq̄
 si fa e c̄feruar abasta al ome a auer la
 amor de deu cōm̄tē · **R**ecōes el
 nades que con sent iohan uolgues la
 uingeli eferre · p̄merament dir a los
 gens que deunassen e orassen p̄so q̄ el
 pogues dignes coses eferre · e recomm
 que el prega deus p̄ aquel loc sacrat en
 lo qual el uolia eferre lauangeli que
 uegūa uent n̄ uegūa pluyā nou teas
 la qual gracia en aquel loc entro al dia
 de iuy totz los elemens san gnera · e
 con sent iohan fos en erat de · ve · auy · ays
 n̄ seue · a el ap̄tre ab los seus discipols
 dien · q̄ mor amar uine am̄i cor temps
 es que tu mentes en la ma tauila ab
 los teus freres · p̄ la qual cosa sent ioh
 comenā a anar en ues el · al qual dir
 n̄ seue · diemenge uentis am̄i · on
 en lo diemenge uent tot lo p̄bol en la
 esglēa que era feta en lo nom de sent
 iohan · lo qual del p̄mer cant del pol en
 tro ala oca que dels se parti los p̄ce
 lici · els prega que fossen fermes en la

fe · e en los manimens de deu · e ap̄tre
 al̄s el se fer · e dot carnat costa la car · e
 feti girar la tra fora la esglēa · e quant
 entra en aquel doc ab les mans esteres
 en ues deus le uide dir · Comndat mas
 seuer deus ihu · e al rem comut · uer que cu
 uient gracies susen ari · p̄so cor as de h̄gar
 m̄ em̄s comudar als teus manjars · en
 sapies que en abroce mon coratge desigū
 tu · e con la ora agues feta · un gran
 clarat sobre el lo resplandi q̄ uegū hom
 en el guardar no poc · e q̄it se parti ala
 clarat sobre el uas · lo ual fo atrobat ple
 de manna · en lo qual loc entro al dia del
 iudic̄ esta ple de manna cōm̄tē · **S**ent
 eamundo reu d̄angla n̄a no d̄isa de no
 auegun hom qui res la demanas en uon
 de sent iohan en angellista · en se de uene
 que un peleg liquerec en nom de sent
 iohan mor en uolamē · al qual dona lo re
 + anel mot p̄ccios · mas ap̄s motz dies
 + emuler d̄angla n̄a qui en les parides
 uolēmanar estua recebe l̄anel daquel
 peleg · e al reu la porta ad diu · dec que
 aquel p̄mor del qual tu douest aquet
 anel que t̄amer l̄anel · p que fo mani
 fest que sent iohan a aquel en forma de
 peleg ap̄tre quant uolua l̄anel **De lo**
de innocens innocens
 son d̄it no uegens en · n̄ ma
 neres p̄ n̄o de iuda · p̄ n̄o de pe
 na · e p̄ n̄o de innocēcia · p̄ n̄o
 de iuda son d̄it innocens p̄so cor iuda no
 uegent agren · en al̄s que anegū els
 nul tēps no uegent · n̄ adēu p̄ de obedē
 enca · n̄ alur p̄ uime p̄ no uegens no
 uegent · n̄ al̄s merces per m̄les de uegu
 p̄cat no uegent · e per al̄s es dir en lo
 salm̄ los no uegens els de uerens la p̄lla
 ren ab m̄ · los no uegens en iuda els de
 uerens en se · p̄ n̄o de pena facit d̄it in

Transcripció de la vida de sant Joan Apòstol i Evangelista

Vies de saints en catalan, Paris: BnF, esp. 44.

[22 ra] De sent Johan apostol e euangelista ·
J⁴oan uol dir gracia del seyor · o en
lo qual es gracia · o al qual es fe
ta donacio *per* lo seyor · on *per* asso
son entezes quatre *pruilegis* que
foren en lo bonauyrat sent iohan C// lo *pri*
mer fo la *principal* amor de iesu *cris*t · cor
*ihesu cris*t ama mes el que totz los autres · e
maiors *seyals* damors e de familiaritat li
enseya · *per* que fo apelat e dit gracia del seyor
enquax *que* el fos del seyor *gracios* · lo *segon*
pruilegi fo cor no ac corrupcio de carn · *per*
so cor uerge fo elegut de deus · e daqui fo
dit en lo qual es gracia · cor en el fo gracia
uirginal · C// lo *ters* *pruilegi* fo de la reuela
cio dels *secretz* que deu li feu · on *per* asso
fo dit al qual es donat · cor a el fo donat
que ages *conexensa* de motz *secretz* · e de *pregons*
fetz · axi con de la diuinitat del fil de deu
e de la confirmacio del *segle* · C// lo *quart* *pruile*
gi fo lo *comanament* de la mare de deu · *perque*
fo dit · al qual es donacio feta · *quant* la ma
re de deu en la garda del fo donada · la uida
del qual en milet bisbe de laodicia *escrisc* ·
la *qual* uida *ysidorus* en lo libre del neximent
la uida e les *passions* dels santz pares abr
euga¹
J⁴oan apostol e auangelista fo amat *per*
nostre seyor · e fo uerge elegut · on con
apres *pentacosta* los apostols fossen
departitz · en asia sent iohan sen ana
en la *qual* terra moltes *esgleyas* basti · *per* la qual
cosa en Domicia Lemperador ausen la fama
del sent iohan pres *Miracla* · C// E en .i.
uexel doli bulent dauant porta latina ·
lempador lo fe metre · Mas lo sant baro
[22 rb] senes tot mal del uexel ixi · axi que de corrup
cio de carn de tot en tot fo gardat · on con ue
ses lempador que *per* asso de la *predicacio* nos to
lia · lo sant baro en la yla de patmes exila
en la *qual* yla *escrisc* lo libre qui es apelat
apoccalipsis · apres asso en aquel mesex
ayn lempador *per* gran *crueltat* *que* auia fo
pesseyat orriblament *per* sos *enemics* · on tot

¹ Aquesta part de la paraula apareix, sola, al final de la línia immediatament després d'un motiu ornamental.

quant auia fet lo seu senador fo reuocat · *per que sent* iohan qui ab enjuria en la yla fo exilat ab onor en la ciutat defesim fo amenat on gran multitud degens uengren deuant el dien · benezet es seyl qui ue en lo nom de deu · *Miracla* · C// E axi co el intraua en la ciutat una fembra qui auia nom na drusiana · la *qual* auia lo seu aueniment desigat portauen morta les gens · *per que* los parens dela dixeren a sent iohan diens · Sent iohan uet asi na drusiana que ta portam morta la *qual* a totz temps los teus amonestamens ser uatz e nos a tu ajustaua e noyria² · e desi gaua mout lo teu sant aueniment dien · o si eu uesia lapostol de deu ans *que* eu muyra mot seria alegre · Ara tu es uengutz e no ta pogut ueser · E doncs sent iohan mana lo lit en terra posar el cors dela gitar dien · Lo seyor meu ihesucrist te resuscit Drusiana leua sus e ueten en la tua casa aparlar³ que eu pusca menjar · on demantin ent elas leua e comensa a esser mot curosa daso que lapostol li auia dit axi espertament *con* si no fos morta ahuda · e ques leuas de dormir *Miracla* · C// Altre dia en Craton qui era filosof · ajusta lo pobol en la plassa · *per so que* lur mostras en qual manera era lo mon meynspreador · e a dos frares ioues mot rics feu comprar peres precioses *quant* agren uenut tot lur patremoni · e aqueles peres dauant tota la gent el feu trencar · e *quant* les peres trencauen lapostol passa *per* aquel loc e apela [22 va] lo filosof que uengues a el · on a el dix que aquel meynspreadorament *per* .iij. rasons era condepnador · *primerament per* so cor *per* boca dome era lausar · mas *per* lo judici de deu era condepnat · Enapres era meynspreador · *per so cor per* aytal meynspreadorament lo uici *que* es en homes no es curat · on *per* asso es uans aytal fet · Axi con medicina es dita uana · *per* la qual la malautia no es curada · *per* la terça manera es meynspreador *per so cor* los meynspreadorament daquel greu merit les sues coses als pobres dona · Enaxi *con nostre* seyor dix al macip ioue · Si uols esser perfet uen tot *quant* as e dona o als pobres al *qual* en Craton dix · si uerament lo teu

² *Noirir*, 'nodrir'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

³ *Aparellar*, 'preparar'. *Ibidem*.

maestre es deus · e uol quel preu daques
tes peres precioses sia a pobres donat fe
que tornen entires · per so que tu fasses ·
asso a onor del so que eu e fet a la fama de
les gens · e adoncs sent iohan pres las pes
setes de les peres en la sua man tenent
e per sa oracio foren fetes entires axi con
dabans eren · E demantinent lo filosof e
aquels .ij. jouencels en deu cresegren
E quant agren les peres uenudes donar
en lo preu a pobres · On los .ij. jouencels
mout honratz per exempli daquels uene
ren totes quantes nauien · el preu a pobres
donaren e segiren lapostol · e axi con els
ueyen un dia los lurs sers uestitz de m
ot bels uestimens · e que els freturauen⁴
dun drap daques cobrissen agren mot gr
an tristor · On con sent iohan o conegues
per so cor lur uiu lur cara trista · el los fe a
dur peres e uergues de la riba de la mar
les quals fe sent iohan tornar en aur · e
en peres precioses · los quals iouencels ab
les peres e ab laur per .vij. dies no feseren
als cor mostrar a homens qui conexien
daur e de peres precioses · e enapres els
[22 vb] tornaren a sent iohan a el diens que ne
gun temps no ueseren tan pur aur · ni tan
bones peres precioses con aqueles eren · se
guons quels maestres daqueles coses lus
auien dit · per que sent iohan lur dix anatz
uos en e resemetz les terres les quals auetz
uenudes · cor sapiatz quel regne del cel ·
auetz perdut · estatz floritz per so que tornetz
marfi · e estaretz rics temporalment per so que
totz temps mendiguetz · C// E adoncs lapostol
comensa contra les riqueses longuament a pre
sicar e a disputar enseyan que .vj. coses son
que nos deuen arrere tornar del destem
prar desig de les riqueses · C// La primera cosa
es la escriptura · on recomta la ystoria del
menjar del ric home lo qual nostre seyor repro
ua · e de lazer pobre lo qual elegi nostre seyor
C// la segona cosa que nos deu arrere tornar
del destrempat desig de les riqueses · es
natura cor gome nud⁵ e senes riqueses
nex · e nud senes riqueses mor C// La tersa
cosa es que nos deu tre⁶ arrere dels destem
prament del desig de les riqueses · es crea

⁴ Freturar, i també afreturar, 'estar mancat, privat'. *Ibidem*.

⁵ Nut, 'nu'. *Ibidem*.

⁶ Tre^r, 'treure'. *Ibidem*.

tura · Cor lo sol e la luna · e les esteles · e la
 plua e laer · e totes coses cominalment lo
 lur benifet donen · On enaxi entre homens
 a totz totes coses deurien esser cominals ·
 C// La quarta cosa que nos deuem arrere tor
 nar del destrempat desig de les riqueses · es
 fortuna *per* so cor diu se quel ric home es fet
 ser⁷ de diners e de diable · e de diners es feyt
 ser · cor no possesex les riqueses · mas el *per*
 les riqueses es poseyt · de diable es ser · cor
 segons lauangeli amador de diners es ser
 de diable C// La quinta cosa *que* nos deu arre
 re tornar del destrempat desig de les riqueses
 es cura · *per* so cor les gens an cura mot gran
 de dia e de nuyt en gasayar e en gardar
 cor en gasayar a\ n/ trebayl e en gardar an
 temor en perdre dolor · C// La .vj^a. cosa *que* nos
 deu arrere tornar del destrempat desig
 [23 ra] de les riqueses es trebayl · on mostra *que* rique
 ses son coses de trebayl *que* es en perdiment de dob
 le mal · so es de mal en present · lo qual es er
 guyl · e del endeuenidor lo *qual* es perdurable
 dagnacio · e del altre *que* es de perdiment e
 de doble be · so es de be en present lo qual es
 gloria · e del be endeuenidor lo qual es per
 durable gloria · E dementre *que* sent iohan
 en aytal manera contra les riqueses disputa
 ua · veus Miracle · C// *que* uenc .i. iouencel
que hom aportaua mort qui auia .xxx. dies
que auia presa muler · e axi con uengren la ma
 re qui era uidua els altres amics qui el ·
 plorauen als peus del apostol se gitaren el
 pregun *que* aquel infant axi con na drusia
 na ressucita en nom de *nostre* seyor ressucitas
 aquel iouencel · *per* la qual cosa lo apostol longa
 ment ploran e oran deu *per* la uida del enfant
 demantinent ressucita · *per* que li mana sent
 iohan *que* als dos seus discipols qui lauien des
 emperat recomtas *quanta* de pena aurien en
 laltre segle · e *quanta* de gloria perdien · lo
 quan iouencel moltes de coses de la gloria de
 paradís e de les penes dinfern · les quals
 auia uistes a els recomta dien · o mesquins
 eu ui los angels *uostres* plorans · els demonis
 mot alegran · e dix los mes *que* auien perduz
 los perdurables palaus que son ab motes
 pere precioses bastitz · los quals an en si
 mot gran e perdurable clartat en lo qual loc
 auia gran abundancia de menjars e gran
 plenesa de riqueses e gran alegrament per

⁷ Ser, 'serf'. *Ibidem*.

gogs glorioses qui *per totz temps* fermament duraran · Mas dinfern los dix .viiij. penes les quals en aquestz verses se recomten verms · tenebres · batimens · fret · foc · esgar dament de demonis · confusio de crims e plor C// on adoncs sel qui era ressucitat e aquels discipols als peus del apostol se gitaren · *pregan* lapostol que merce los ages · als quals lapostol dix *per* .xxx. dies fetz penitencia e est-
 [23 rb] atz en oracio · *per* so que les uergues e les peres retornaren a lur natura · e *con* els o fesessen dix a els · anatz la don leuetz les uergues e les peres · e iaquitz aqui les uergues e les peres · e *quant* o agren fet les uergues e les peres en la lur natura foren tornades · e tota la uertut e la gracia la *qual primerament* auien perdu da recobraren Miracle C// E con sent io han presicas tota asia · els cultiuadors de les ydoles escomogessen gran barala en lo pobol · Sent iohan manaren *per* forssa al temple de na diana · lo qual uolgren forsar que sacrificas a les ydoles · als quals sent iohan *aquesta diuisio* *prepausa* que els tots pregassen na diana *que* enderrocas la esgleya de crist · e enapres quel sacrificas a les ydoles · o *que* el pregan ihesu crist lo temple de na diana enderrocas · e *que* els cresegues sen ihesu *crist* · on con en aquela sentencia la maior part del pobol consentis totz exiren del temple · e lapostol feu oracio *per* que el temple casec · e la ymage de na diana fo tota enfremunada⁸ *per* que naristo bisbe de les ydoles escomoc⁹ gran paleya entrel pobol · axi que una part *contra* laltre sapa relauen de la batala al qual dix lapostol *Que* uols quet fassa *per* so que de mi sies pagat el bisbe li dix · Si uols *que* eu cresega en lo teu deu yo dare a tu ueri a beure · e si not fa mal · lo Deus teu aparra *que* es uer seyoy · al qual lapostol dix fe tot asso *que* tu dius · el bisbe li dix · Jo uul que tu uenges los autres qui *per* asso morran · *per* so que tu ages mes de temor · *per* la *qual* cosa naristo bisbe al consol sen ana · e li dix *que* .ij. omens qui fossen a mort iutgatz li liuras · als quals donas lo ueri a beure denant¹⁰ totz · *perque* aquels mantenen mo riren · enapres lapostol pres lanap ple

⁸ *Enfremunar*, 'esmicolar'. *Ibidem*.

⁹ *Escomoure*, 'Commoure, agitar fort'. *Ibidem*.

¹⁰ *Denant*, 'davant'. *Ibidem*.

de ueri · e feu de sobre si lo seyal de la crou¹¹
 enapres tot lo ueri bec · e negun mal
 [23 va] ne ac · per la qual [cosa] comensaren deu a lausar en
 aristo bisbe dix · Encara eu dupte · Mas
 si tu ressucites aquels qui son mortz per lo
 ueri senes dupte eu uerament creure a la
 tua fe · En adoncs lapostol liura la sua
 gonela a el · per que el li dix · per que mas tu
 liurada la tua gonela · on lapostol li dix
 per so que tu tot confus te partesques de
 la tua no feeltat · al qual el dix · E fara
 mi creure la tua gonela · e lapostol li dix
 ve e posa la sobre los corses dels morts
 dien · lapostol de ihesu *crist* ma trames a uos
 altres que en lo nom de ihesu *crist* ressucitets
 E con asso el agues fet · demantement res
 sucitaren los mortz · per que adoncs lapostol
 bateya en nom del pare ihesu *crist* lo bisbe ·
 el consol crezens en deu ab tota lur paren
 tor · los quals a onor de sent johan una es
 gleya bastiren · Recomta sent climent segons
 que en lo .iiij. libre de la libre de la ystoria escolasti
 ca es atrobat *que* alcun temps lapostol *conuerti*
 a deu .i. iouencel *qui* era mot bel e mot mal
 enapres el lo comana a .i. bisbe · enapres
 pocs dies lo iouencel desempara lo bisbe
 e mantinent el se fe *princep* de ladres · per que
 lapostol sen uenc al bisbe e demana li *que*
 li retes lo iouencel que hauia comanat ·
 al qual el dix · pare sant mortz es lo io
 uencel en anima · e en aytal munt esta
 ab ladres · dels quals el es fet cap · les
 quals paraules oydes sent iohan ses
 quinsa lo uestiment · el cap seu ab lo puy
 ferin dix · bona garda li done io a la ·
 sua *anima* segons que apar · per que demanti
 nent sus en .i. cauayl sen ana en aquel
 mont · En axi col iouencel per uergoya
 ac gran con lo uiu uenir · sus en .i. ca
 uayl puya e fugi · E con lapostol ouses
 quel fugia derrere corren lencaulsa ·
 dien e cridan · o fil mot amat per que
 fugs a ton pare *qui* tencaulsa senes armes
 [23 vb] no ages paor fil per so cor eu retre raso a deu
 per tu e certament eu per tu morre · enaxi con
 per nos es mort ihesu *crist* · torna a mi fil torna
 a mi · per so cor deus ma trames a tu · lo qual
 ausen aquestes paraules ac compacio
 per que a el sen tornas e mot forment se plo
 ra · On lapostol per el prega deu e li em

¹¹ *Crou*, 'creu'. *Ibidem*.

petra perdo ab deu C// E lig se en aquela
 mesexa ystoria eclesiastica e en la glosa
 sobre la glosa canonica de sent iohan · en
 que con sent iohan en la ciutat defesim · per
 rao de bayar intras en los bayns e aqui
 uees en corenti qui era eretge daqui dem
 aminent ixi dien · Fuscam daysi per so quels
 bayns no cagen sobre nos · en los quals
 se laua aquel eretge qui es enemic de
 ueritat C// E con una aucela qui es apela
 da perdiu fos donada uiua a sent iohan
 per alcun home · e aquela el enquax apla
 nan la tocas e la tengues · vn jouencel
 qui aso uees dix tot risent · uejatz en
 qual manera aquel home ueyl ioga ab a
 quela aucela axi con si era enfant · per la
 qual cosa sent iohan apela lo iouencel ·
 al qual demana el que tenia en la ma
 lo qual li respos dien que .i. arc tenia ·
 per que sent iohan li dix · e quen fas daquel
 arc el iouencel li respos aucels e besties
 nauciem · al qual lapostol dix en qual
 manera los ne aucietz · per que adoncs lo
 iouencel comensa larc a tirar · e tirat
 en la ma lo tenc e enapres el lo destes
 al qual lapostol dix · per que as tu fil larc
 destes · on el li respos dien · per so le eu
 destes cor si longuament lo tenia eu tes
 ia puys no trauria també · per que lapos
 tol li dix · cor enaxi la freuolesa umanal
 se faria meyns fort a contemplacio · si
 tostemps en la fortesa estant alcunes ue
 gades nos uulia humiliar enaxi con fa
 la aguila · cor la aguila uola pus alt que
 [24 ra] totz los altres aucels · e garda lo sol pus
 clarament quels autres · empero per neces
 sitat de natura alcunes uegades en
 terra sabaixa · Enaxi lo huma coratge quan
 se uol un poc es retardada de contemplacio
 ab pus feruenta uolentat a les celestials
 coses sendressa C// Con sent iohan este
 gues en sa uelesa segons que fa testimo
 ni sent Geronimin en la ciutat defesim · e
 a penes per los discipols fos aportat en la
 esgleya · e no pogues parlar · a cascuna
 posa deya asso · o fils meus amatz la un
 lautre · per que los frares qui ab els eren
 foren mot merauelatz per so cor el desia to
 ta hora aqueles paruales · on li dixeren
 Mestre per que dius tu asso tota ora ni
 tantes uegades · lo qual los respos dien
 per so cor es comenament de deu · e si sol aquel

se fa e es seruat abasta a home a auer la
amor de deu Miracle · C// Recomta eli
nardus que con sent iohan uolgues la
uangeli escriure · primerament dix a les
gens que deiunassen e orassen *per so que* el
pogues dignes coses escriure · e recomta
que el prega deus *per* aquel loc sacrat en
lo qual el uolia escriure lauangeli que
negun uent ni neguna pluya no y tocas
la qual gracia en aquel loc entro al dia
de uuy totz los elemens fan gracia E
con sent iohan fos en erat de .xc.viiij. anys
nostre seyor a el aparec ab los seus discipols
dien · O mot amat uine a mi cor temps
es que tu menucs en la mia taula ab ·
los teus frares · *per* la qual cosa sent iohan
comensa a anar enues el · al qual dix
nostre seyor dicmenge uenras a mi · on
en lo dicmenge uenc tot lo pobol en la
esgleya que era feta en lo nom de sent
iohan. lo qual del *primer* cant del pol en
tro a la ora que dels se parti los pre
sica · els prega que fossen fermes en la
[24 rb] fe · e en los manaments de deu · E apres
asso el se fer .i. clot cayrat costa laltar · e
feu gitar la terra fora la esgleya · E quant
entra en aquel clot ab les mans estezes
enues deus leuades dix · Conuidat mas
seyer deus ihesu *cris*t al teu conuit · uet que eu
uenc gracies fasen a tu · *per* so cor as desigat
mi e mas conuidat als teus meniars · on
sapies que eu ab tot mon coratge desigaua
tu · E con la *oracio* agues feta · tan gran
clartat sobre el lo resplandi *que* negun hom
en el guardar no poc · E *quant* se parti aquella
clartat sobrel uas · lo uas fo atrobat ple
de manna · en lo qual loc entro al dia del
iudici esta ple de manna *Miracla* · C// Sent
Eacmundus rey danglaterra no disia de no
a negun hom qui res li demanas en nom
de sent iohan euangelista · on sesdeuenc
que un pelegri li querec en nom de sent
iohan mot cuytosament · al qual dona lo rey
.i. anel mot precios · mas apres motz dies
.i. caualer danglaterra qui en les partides
doltramar estaua recebe lanel daquel
pelegri · e al rey laporta dien · vet que
aquel *per* amor del qual tu donest aquest
anel quet tramet lanel · *per* que fo mani
fest que sent iohan a aquel en forma de ·
pelegri aparec quant li liura lanel

Vida de Sant Joan Apòstol i Evangelista, editada per Nolasc Rebull
Legenda aurea: Vic: olim ABEV, cap. 174

- DEL NOM DE SANT JOHAN**
- Johan vol dir gràcia del Senyor; d'en lo qual és gràcia, e al qual és donat o al qual és feyta donació per lo Senyor. On per
- 5 adso són enteses III privilegis, qui foren en lo benesurat sent Johan.
- Lo primer fo la principal amor de Jhesu Christ; cor Jhesu e de familiaritat li l'ensenyà; per què fo appellat gràcia del
- 10 Senyor.
- Lo segons privilegi fo cor no ao correpció de carn; per so cor verge fo elegit per Déus; e d'aquí fo dit: en lo qual fo gràcia cor enjell fo gràcia virginal.
- Lo terç privilegi fo la revelació dels secrets que Déus li féu. On per adso fon dit: al qual és donat; cor ad él fo donat que agés conexensa de unpts secrets e de pregons feyts, axí com de la dignitat del Fil de Déu e de la consumació del segle.
- Lo IIII privilegi fo lo comanament de la Mare de Déu; per què fo dit: al qual és donació feyta per lo Senyor; quant la
- 20 Mare de Déu en sa guarda d'él fo comanada; la vida del qual En Milet, bisbe de Laodisia, escrisech; la qual vida Ysidorus en lo libre del nexerment, da vida e les possessions dels sants pares abreyuà.
- DEL NOM DE SANT JOHAN EVANGELISTE**
- Johan, apòstol e evangeliste, fo amat per Nostre Senyor; e fo verge elegit. On, co après pentacosta los apòstols fossen departits, en Asia sent Johan se'n anà; en la qual terra moltes gleses bastí. Per la qual causa En Domicià, ausien la fama de sent Johan, sen Johan pres, e en I vixel d'òli volent davant
- 30 «Porta latina» l'emperador lo féu metre, sent Johan.
- Miracle: Mes los sant baró de I vixel sens tot mal axí. Axí, de correpció carnal fo de totten tot gardat. On, com l'emperador, que per adso de la predicació no sl'celia, lo forts baró en la illa de Panmos exilà; en las qual illa ell scriesch lo libre qui és appellat Aochalipsis.
- Aprés d'aysò en aquell mateix any l'emperador, per gran
- 40 cruseltat que havia fo peseyat per sos anamichs horriblement; cor tot quant avia feyt, per lo seu senador fo revocat. Per què sent Johan, qui ab enjuria en la illa fo gitat e exilat, ab honor

en la ciutat d'Efésim fo tornat; on gran multitud de gens, da-
 vant ell dient: «Beneset és sel qui ve en lo nom de Déu.»
 Miracle.—E axí co ell entrava en la ciutat, I femna qui
 avia nom Druciana, la qual avia longament lo seu aveniment de-
 siyat, portaven morta les gens; per que los parens d'ela dixeren
 a sent Johan: «Vet adsi Na Druciana que t'aportam morta, la
 qual ha tostemps desiyat e servats los teus bons amonestá-
 ments; e nós a tu ajustava e nodria, e desiyava molt lo teu sant
 aveniment, dient:—; O si eu vesia l'pòstol de Déu ans que eu
 murá! Molt seria alegra.— A tu est vengut, e no t'à pogut veura.»
 E adonchs, sent Johan manà lo lit en terra pausar e lo cors
 d'ela gitar, dient: «Lo Senyor meu Jhesu Christ te ressussit
 Drussiana, leva sus; e ve-te'n a la tua casa; aparela que eu
 puscha menyar.» On de mantinent ela livà, e comensà ésser
 molt curosa de fer aquelò que l'apòstol li avia dit axí espertá-
 ment com si no fos morta aduta e que s levàs de dormir.
 Miracle.—Altra vegada, En Creton, qui era filòsoff, ajustà
 lo pòbol a la plassa, per ço que los mostràs en qual manera
 era lo món menyspresador; e a II frares jóvens molt rihhs fesia
 comprar péres precioses. Quant hagren venut tot lur patrimonii,
 aqueles péres davant totes les gents ell féu trencar. E mentre
 que les péres trencaven, l'apòstol passà per aquel loch; e apalà
 lo filòsoff que vengés ad él. On ad él dix que aquel menyspre-
 sament per III causes era condempnador. Primerament, per
 so cor per boca d'ome era lausat, mas per la boca de Déu era
 condempnat. En après, era menyspresador; per so cor per adtal
 menyspresament lo vici qui era en hom e és en hom, no és curat.
 On per tal causa és van adtal feyt; axí com medecina; és dita
 vana per la qual la malautia no és curada. Per la tərça rason
 era menyspresadora, per so cor lo menyspresament d'aquel gran
 mèrit, à qui les sues causes als paubres dóna, e axí com Nos-
 tre Senyor dix al macip: «Jove, si vols ésser perffet, ven tot
 quant has e da-ho als paubres.»
 Al qual En Creton dix: «Si ver és so que tu dius e l teu ma-
 sestre és ver Déu e volch que l preu d'aquestes péres precio-
 ses sia donat als paubres, fe que tornen enteres, per so que tu
 fasses adso ad honor d'él so que eu é feyt a la famà de les
 gents.»
 E adonchs, sent Johan pres les péretes de les péres precio-
 ses en la sua mà tenent; e per sa oració foren feytes enteres,
 axí com debans eren. E de mantinent lo philòsoff e aquells
 tenent de...

II jovencels en Déu cresegren; e, quant agran les péres verme-
 lles, donaren lo preutals paubres.
 Miracle. — On II° jovencels molts honrats; per exempli d'a-
 quells, venèren tot quant avien, ell preutals paubres donaren;
 e seguiren l'apòstol: E, axi com ells vesèren I dia los lurs serfs,
 5 vestits de molt bels vestiments e que ad ells frayturaven d'un
 drap de quès cobrissen, agren molt gran tristòr. On, con sent
 Johan o conegués, per so cor los vi ab la cara tristá; él llurs
 féu aduz péres e verges de la riba de la mar; les quals féu
 10 sent Johan tornan en aur; e les péres en péres precioses; los
 quals jovencels ab les péres e ab les verges e ab l'aur per
 VII dies no'feren cor a mo'strar l'aur ad homes qui coneixien
 d'aur e péres precioses. On, après, ells tornaren a sent Johan,
 ad ell dient que negun temps ells no' veserent ten pur aur ni
 15 ten bones péres precioses; laquelles eren segons que ells ma-
 nestres daquelles causes llurs avien dit. Per que sent Johan
 llurs dix: Anats vos en e creebets les terres les quals havets
 venudes; cor sapau que el regne del cel avets perdut. E florits,
 per so que tornets marffis; e siats ríchs temporalment; per
 20 so que los temps m'indigets.
 Adonchs; l'apòstol comensa contra les riqueses longament a
 presicir e disputar; en esperan que VI causes són que nos de-
 vem arrea tornar del destremprat desig de les riqueses.
 La primèra causa és l'Escriptura on recompta la ystòria del
 25 menyar del rich hom, lo qual Nostre Senyor reprová; e del
 laser paubre; lo qual elegí Nostre Senyor. La sagona causa
 que nos devem arrea tornar del destremprat desig de les ri-
 quesas, és natura; cor home nou è senes riqueses neys, e nuu
 e senes riqueses mòr. La III^a causa que nos devem arrea tor-
 30 nar del destremprat desig de les riqueses, és creatura; cor lo
 sol e la luna e les steles e la pluya e l'ayre e totes les causes
 cominalment lo lur benefeyt donèn. Oh, en axi, entre ls homes
 a totes causes deurien ésser comibals. La IIII^a causa que nos
 35 devem arrea tornar del destremprat desig de les riqueses, és
 fortuna; per so cor rich hom és feyt serf de dinés e diable. De
 dinés és feyt serf cor no' possesses les riqueses, ço és, ell
 és possessit per lurs riqueses. De diable és feyt serf, cor; segons
 que diu l'avenigeli; amadors de dinés és serf de diable. La
 40 V^a causa que nos devem arrea tornar del destremprat desig de
 les riqueses, és cura; per so cor les gens han gran cura de dies
 e de nits a gasayar; cor en gasan'ha freball e, en gardar, ha
 temor e, en perdre, ha dolor. La VI^a causa que nos deuriem

esquivar e arçera, tornar del destemprat desig de les riqueses,
 és treball. On mostra que les riqueses són causes de treballs,
 que és en perdiment de doble dampnació; e del altre, que és en
 perdiment de doble, so és, de bé en present, do qual és gràcia,
 e de bé en endeyenidor, lo qual és perdurable glòria. 6

E, dementre, que sent Johan en ayta manera contra les ri-
 quesas disputava, veus que vench I jovensel que hom portava
 mort, que avia presa muller XXX dies avia; e axí, covengren
 la mare, que plorava, que era vídua, e els altres amichs,
 qui ell ploraxen; als peus del apòstol se gitaren; e l pregaren que 10
 aquell infant, con Na Druciana resussit en nom de Nostre Se-
 nyor, resussitàs aquell jovençel. Per la qual causa l'apòstol,
 ploran e oran longament, pregament. Pregan Déu per la vida
 del infant, de mantenenent resussità; per què li manà sent Johan
 que als II discipols seus que l'aviem desemparat, recomtàs 15
 quanta de pena aurien en l'altre segle e canta de glòria perde-
 rien. Lo qual jovensel moltes causes de glòria de paradís e de
 les penes d'infern, les quals avia vistes, ad ell recomtà, dient:
 «O masquins, eu viu los àngels vostres plorans, e ls dimonis 20
 molt alegras.» E dix los més: que avien perduts los perdurables
 palaus, que són ab molt beles precioses péres bastits, los quals
 han en si molt gran perdurable clarçtat; en lo qual loch avia
 gran habundància de mengars e gran planesa de riqueses e
 gran alegrament de guany gloriosos que tostemp duraren fer-
 mament. 25

Mes d'infern los dix VIII penes, les quals en aquests versés
 se contenen: «Verges, tenebres, bataments, ffret, ffoch, esgarda-
 ment de dimonis, confusió de crims e plors.» 30
 Miracle. — On, adonchs, sel qui era resussitat e ls discipols
 als peus de l'apòstol se gitaren, pregan l'apòstol que mercè lus
 agés. Als quals l'apòstol dix: «Per XXX dies fets penitència e
 estats en oració, per so que les verges e les péres tornen en lur
 natura.» E, com ells o fesessen, dix ad ells: «Anats là d'on les
 verges e les péres aportets; e jequijs les aquí mateix.» E, quant 35
 ho agreu feyt, les verges e les péres en sa natura foren tornades;
 tota la virtut e la gràcia la qual primerament avien perduda
 recobraren.

E, quant sen Johan presicàs tota Asia e ls cultivadors de les
 ydoles escomaugessen gran batalla en l'apòstol sent Johan me-
 naren per força al temple de Na Diana; lo qual volgren forsar 40
 que sacrificàs a les ydoles. Als quals sent Johan aquesta divisió
 perpausà: que ells tots pregassen Na Diana que enderroquàs

- l'esgleya de Christ enen après, que él sacrificaria a les ydoles; o que ell pregàs Jhesu Christ que lo temple de Na Diana enderrocàs, e que ells creseguessen en Jhesu Christ.
- 5 On con en aquella sentència la major part del pòbol consentís e tots exiren del temple, l'apòstol féu oració; per què l temple casech, e gla ymatge de Na Diana fo tota enfremunada. Per què N'Aristó, bisbe de des ydoles, escomaug gran palegà entre l pòbol; axí que l part contra l'altra se parelava de batala.
- 10 Miracle. — Al qual dix l'apòstol: «¿Què vols que t'fassa, per ço que de misies pagat?». El bisbe li dix: «Si vols que eu cresga en Déu, eus daré astu veritat beure; e si no t'fa mal, lo feu Déu apparà que és ver Déu». A lo qual dix l'apòstol: «Fe tot so que dius». El bisbe li dix: «Eu vull que tu veges primerament los altres morir, qui beuran d'aquest ver; per ço que tu ages temor».
- 15 Per la qual causà N'Aristó, bisbe, al cònsol se'n anà, e dix li que li homes qui fésen a mort liurats li liuràs; als quals donà lo veri a beure danant tota. Per què aquells de mantenenç morirèn; e tot no s'afinava tant ab bastant quant el bisbe n'era al no.
- 20 En après, l'apòstol pres l'anab de ver plen e féu de sobre lo senyal de la creu; en après, tot lo yefi bech; e negun mal no n'ha. Per la qual causa comensaren Déus a lausar. E dix N'Aristó, bisbe, encara: «Eus dupte; mas, si tu, ressussites aquells qui són morts per lo ver; senès dupte eu verament creuré a la tua fé».
- 25 On, adonchs, l'apòstol liurà la sua gonela ad ell; per què él li dix: «¿Per què m'asatp liurade la tua gonela?». On l'apòstol li dix: «Per so que t'ost confús te partesques de la tua non afiseltat». Als quals él dix: «¿E farai m'preure de la tua gonela?». E l'apòstol dix: «Ve e pausa la sobré los corses morts; dient: «El apòstol de Jhesu Christ m'al tramès a vos altres que en lo nom de Jhesu Christ ressussifets». E com ad sò, ell agés dit, de mantenenç ressussitaren los morts».
- 30 Miracle. — Per què, adonchs, l'apòstol bateyà en lo nom de Jhesu Christ lo bisbe e l cònsol cregens en el Déu Jhesu Christ ab tot lur parentor; los quals ad honor d'essen Johàn una glesa bastiren.
- 35 E recompta sent Clement, segons que en lo IIII libre de la Ystòria Escolàstica és trobat, que a algun temps l'apòstol convertí a Déu lo jovencel qui era molt bell e molt mal, e, en après, él lo comanà en l bisbe. On après pòchs dies lo jovensel desemparà lo bisbe; e mantenenç él se féu príncep dels layrons; per

què l'apòstol se'n vesch al bisbe, e demanà-li què li retés lo
 jovensel que li havia comanat. Al qual el li dixí: «Pare sañt, mort
 és lo jovensel en ànima; e en aytal montanya sta ab ladres, dels
 quals el és feyt príncep.» Les quals paraules ausides, sent
 Johan sesquinsà sa roba, e el cap se ferí ab lo puay, e dixí: 5
 «Bona guarda li doné eu a la sua ànima, segons que appar.»
 Per què de mantenen sus en l'caval se'n anà en aquell mont.
 E, en axí, con lo jovensel lo vi, per vergonya que hac sus
 l'caval puyà e fugí. E, com l'apòstol vesés que ell fugia, defera
 corrent l'oncalsà, cridant e disien: «O fil molt amat, per què
 fugs a ton pare qui t'encalsa menys d'armes? Ne ajes paor, fil,
 per so car, e retre rasora. Déu per tu; e gu per tu moriré; en
 axí, com per nós és, mont Jhesu Christi. Torna a mi, fil, torna
 a mi, per so cor. Déu, m'a tramès a tu.» Lo qual, ausint aquestes
 paraules, ad ell se'n tornà, e molt fermament se plorà. On l'a- 10
 pòstol per ell pregà Déu; e li enpetrà perdó ab Déu.
 E lig-se, en aquella mateixa Yistòria Scotàstica e en la Glosa
 sobre la primera canònica de sent Johan que con sent Johan
 en la ciutat d'Efesim per rasó de bateyar entràs en los banys
 e aquí vesés En Corint, qui era herege, d'aquí de manteñent 20
 axí, dient: «Fuscah d'aysí, per so quals banys se banya aquell
 yrege.» E, con l'aucela, qui és appellada perdú, fos do-
 nada vivana sent Johan per alcun home, e aquella el encays apla- 25
 nan la tocàs e la tengués, l'jovensel qui adso vesé, dix tot
 risens: «Veyats en cal mateta aquell home vel joga ab aquella
 perdú; axí, com si era infant.» Per la qual causa sent Johan
 appellà lo jovensel, al qual el demanà ell què tennia en da mà.
 Lo qual dix que l'arch hi tenia. Per què sent Johan li dixí: 30
 «¿Eo què n fas tu d'aquell arch?» E l'jovensel li dixí: «Auçels e
 bèsties salvatges n ausich.» Al qual l'apòstol dixí: «E en qual
 manera vós los ne ausich?» Per què, adòchs, lo jovensel co-
 mens l'arch a tirar; e, tirat, en la mà lo tench. En après, ell lo
 destès. Per què l'apòstol dixí: «¿Per què as, fil, tu destès l'arch?» 35
 On ell li respòs dient: «Per adso t'é eu destès; cor, si longá-
 ment lo tengés eu tes, ja puy no tirara tant ben.» Per què
 l'apòstol li dixí: «Tot en axí la frevolesa humana se faria menys
 fort a contemplació, si tostemps on sa fortlesa éstich, si alcu- 40
 nes vegades, no s'volia humiliar, en axí quant fa l'àgila; cor
 l'àgila vola pus alt que negun dels altres auçels, e guarda lo sol
 pus clarament que ls altres; empèro per necessitat de natura

- alcunes vegades en terra se baixa. «En axí lo humanal coratge, quant se'toï I pauca: starda de contemplació, ab pus fervent volentat a les celestials causes se dresa.»
- 6 **Miracle.**— Com sent Johan steés en sa velesa, segons que fa testimoni sent Jerònim, en la ciutat d'Efasi, a penes fo aportat per los discipols en la glesa, é'no pógés parlar, a cascuna pausa ell desia adso: «O fíls, amats los uns los altres.» Per que los frares qui ab ell eren, foren molt meravellats, per so cor ell disia tota ora aquelles paraules; on dixeren ad él:
- 10 «Maestre, ¿per que dius tota hora aquestes paraules, ni tantes vegades? Lo qual lús respòs, dient: «Per so cor és comanament de Déu; es sol aquel se fa ni és servat, ábasta ad home ad haver l'amor de Déu.»
- 15 **Miracle.**— Récomta Elinandus que, con sent Johan volgés scriure lo avengeli, primerament dix a les gens que jejunaßen e orassén, per so que ell pogués dignes causes recomtar, que él pregà Déus per aquell loch sagrat en lo qual él volia scriure l'avengeli, que negun vent ne neguna pluya no tocàs; la qual gràcia en aquell loch entrò en esí dia de hoy tots los altres alaments fan gràcia.
- 20 **Miracle.**— E con sent Johan fos en adat de XCIII anys, Nostre Senyor ad ell aparech ab lo seu discipol, dient: «O molt amat, vine a mi cor temps és que tu mérys a la mia tailla ab los teus frares.» Per la qual cau a sent Johan comensà d'anar envès ell. Al qual dix Nostre Senyor: «Diménge venràs ab mi.» On lo diménge venent tot lo pòbol en la glesa qui era feta en lo nom de sent Johan apòstol, lo qual, del primer quant del pòbol entrò a la dra que d'els e partí, los presicà e ls pregà que fossen fermes en la fe e en los manaments de Déu.
- 30 E, après adso, él féu fer I clot cayrat costa l'altar; e féu gitar la terra fora de la glesa. E, quant entrà en aquell loch, ab les mans steses, lavades envers Déu, dix: «Convidat! Mas, Senyor Déus Jhesu Christ, al teu convidat ven que vench gràcies fasén a tu, per ço cor as desigat mi, e m'as convidat als teus menyers. On sàpies que eu ab tu tot mon coratge desigave tu.» On, con la oració agés feyta, tant gran claretat sobre ell resplandí, que negun hoit ad él gardat no poch. E, cant se departí aquella de sobre l'vas, lo vas lo atrobat plen de manna; en lo qual loch entrò al dia de hoy sta plen de manna.
- 40 **Sent Atimòndus,** rey d'Anglaterra, no disia de no a null hom qui res demanàs en nom de sent Johan evangeliste. On s'entdevench que I palagri li querech en nom de sent Johan molt cuy-

rosament; al qual el rey donà l'anel molt preciós. Aprés molts dies el cavaller d'Anglaterra, qui en les partides d'ultramar stava, resebé l'anel del rey d'aquel palagré, e al rey lo aportà ad ell dient: «Vet que aqueil per amor del qual tu donest aquest anel, que t tramet l'anel.» Per què fo manifest que sent Johan en forma de palagré an aqueil aparech, quan li qüirà l'anel.

DELS IGNOCENTS QUE MORIREN PER JESU CHRIST

Los innocents són dits no nocents en III maneres en aysò. Primerament, per rasó de vida e per rasó de pena, e per rasó de ignocència. Per rasó de vida són dits innocents, per so cor vida no noent ageren, en aysò cor a negun null temps no nolgren, ni a ssi mateys, ni a Déu per desobediència, ni a lur proïsme per no dretura; ni a ssi mateys per maleša de alcun peccat no volgren. E per adso és dit en lo salmp: «Los no nocents e ls dreturés s'ajustaren a mi.»

Los no nocents en vida e ls dreturés en fo per rasó de pena foren dits innocents, cor innocentment e injusta sofferiren passió; per què fo dit en lo salmp: «Escamparen la saneh no noent.» E per raçón de ignorància e de ignoscència foren dits innocents, per so cor en lo martiri aconseguiren enocència del baptisme, ço és, que foren mundaets del peccats original; de la qual ignocència és dit: «En lo martiri aconseguiren ignocència.» Per què és dit en lo psalm, dient: «Garda ignocència, e veges la engaltat», so és, guarda los innocents per bapisme; en aprés veges la engaltat de bona obra que sofferen.

DELS IGNOCENTS QUI MORIREN PER JESU CHRIST

Los innocents foren morts per Herodes ascalonita. On la Scriptura recomta que III Herodes foren, los quals eren homes de gran fama, mas la lur crueltat féu els ésser senes fama.

Lo primer fo appellat Herodes scalonita, sots lo qual nasch Nostre Senyor. Lo II^m Herodes fo appellat Herodes Antipas, sel qui degolà sen Johan. Lo III^m Herodes ffo appellat Herodes Agripa, sel que ausí sent Jacme e encagçerà sent Pere; dels quals foren feyts aquests versos diens: «Ascalonita ausí los infants, Antipas sent Johan, Agripa sent Jacme e enclausí sent Pere en lo càrçer.»

aquí d'auat tota ad tota per me
 beco d'indiano e freges demanant
 donat lactar e sent Greuc sop
 tament felua gruida pla qual
 ca tot lo pobol son greues adu
miracle Pe notadera raura
 que sent Greuc en aql dia un
 rom dit es sofferi passio en lo
 dia fa hem festa di sui testamet
 lo qual fo atrobat en aql dia
**que p que son mudades les festes
 dels sants**

Mes p que son mudades les festes
 que nos son de los sants en los dies
 q p deu morere. Dirage quant
 del testamet de los festes reuolue
 mas ara de present abasta p que
 dice go es q p. n. rupos en la gle
 sa. aqste. m. festes son regre
 don apò la natiuitat d'ihu est
 En aqn o volth ad ordonat la gle
 sa. la pma rason es q a qhu est
 axi ro a ppos e arap de tots los
 seus compayes sien amfants p si n
 qui sunt ihu x. qui fo eppos de
 la glesa en aqua mara. m. q paros
 ab si ainsa de qual. m. rupos
 ps dit en los libes de sants dient
 lo men amat molt e lac boneonc
 la color entre **miracle** le alqit
 tat neds asse pot dre quant a sent
 Ja euageliste qui fo molt pechos
 q fesse ben rlocat p la xopa e
 qiat agni. Greuc es vist qm fo
 elegit de ml ho mes. **En** a la
 rompanya de innocents q felle
 vreges se pot aqste matye dre
La n. rason es de los festes que ari
 ro la glesa d'ans los sants. m. a tres
 segons lue dignitat en temps a fusa
 de qual fo raura d'ine. m. a tres la

Natiuitat d'ihu x. per q foren m. ma
 neres d' m. a tres. los vno foren per
 voluntat e pobra. Altes rupos de
 lenos mas no pobra. Los tres foren
 pobra e no p voluntat. la pma ca
 manya fo en sent Greuc. la n.
 manya fo en sent Johan. euageliste
 llo. m. manya fo en los innocents
Del nom de sant Johan

Johan vol dre gra d' pma
 o en lo qual es gra p al di
 ro donat. O al qual es fe
 ta donano p lo gmpoz. Di
 p adso son enteses. m. p n
 leyo d foren en lo bene fivat sent
 Johan. lo pma fo la pma al
 amor d'ihu x. Cor ihu x. amano
 el q tot lo altes e moxers se pualo
 damor e d' simplicitat li en gmpa
 p q fo apilat geana de gmpoz. en
 guaso q el fos de gmpoz e yvanos
 llo rupos p uilege fo roe no ar. roe
 rupos d' m. p roe vreges fo le
 ynt p des. **En** a qm fo dit en le q
 fo geana. roe en ull fo yca. d' gmal
 llo roe p uilege fo la. **En** elano
 d'lo grect q des li fou. On p adso son
 dit al qual es donat roe ad el fo do
 nat q ages conuensa d' molts sent
 e d' rupos fests axi ro d'la digni
 tat del fil de deu e d'la ysumacio
 de ggle. **Lo** m. p uilege fo la roma
 namet d' lamara d' deu p que fo
 dit al qual es donano forma per lo
 gmpoz qm la mare de deu en sa
 gorda d' fo romana de llama d' de
 qual en mylet bisbe d' las di pra
 esto la qual d' d'la p d' d' en lo libe
 del n. q. m. l' auya e les possessos
 de sants pares abceya. **Del nom
 de sant Johan euageliste**

Iohan apostol e euangeliste
 fo amat p nre sempre
 e fo dreyt elegit on ro
 apres pentecosta los apos
 tols fossen departits En a sia per
 johan son ana en la qual se amel
 tes y lops basti p la qual ranyu
 en domnia empador ausien la
 fama de sent johan sen joha
 pres e on i coriel p oti bolent
 Sahat preta latina lompador lo
 feu mure sent joha **Capo an**
carle lo sant bato del vixell
 pens tot mal epi **Capo de recepcio**
 carnal fo d tot vitot q cedat on
 ro lompador q p adpo d la p d uario
 nos colia los sant bato en la jlla
 de pannes exala En la qual illa
 ell preys lo liber qm es ap llat
 apoth alipio d po d i so un aglt
 mator d an lompador per gran
 reu soltat q janya fo p p rat p
 so enamys ovelblamer En tot
 qit auya fot p le seu sonator
 fo exionat p que sent joha qui ab
 en jania on la jlla fo qnat e ex
 lot ab henev en la **Crout de st**
fm fo tocrat On gea multitat
 de gens dnuat ell dient bene
 set es el qui ve en lo nom de
 son **Capo de ell** **Qua de on**
 rana en la **Crout** q forma
 qui auya nom deustina la qual
 auya longamet lo seu anemmet
 de p rat portane morta los gens
 p que los pavens dela d i p ven
 agent joha vrt ab si n aduunaria
 q ta p ota morta la qual ba
 tostempo de p rat e fuato loctoz
 bene amonestamets e nro aru a

iugua e nodra e d i s i a n a
 molt loceu sunt auentimert
 diem **Capo de vicia** la postol
 d deu ans q eu mira molt fia
 alegre anu est vngit e nota
 pogut vencia **En donchs** sent
 joha mana lo lu entra pausar
 el vrs dela diems gitax dient
 lo sempre meu fhu est te x e
 s i s s i t d e u n a n a l o u a s u o r
 v r t e n a l a m a c a p a p a r e l l a q
 v n p u s t a m e m a z **On de ma**
 timent e la los lura e romensa
 v r e m o l t c i r c o p a d e f e a g u e l o
 q l a p o s t o l h a i y a d i t a n e s p
 t a m e t i o s i n o f o s m o r t a a d u
 t a e q e l e u a s d e d o r m i t e **Ell**
 v e g a b a e n r e c t o n **Qua de qn**
 r e a f i l o s o f f a j u s t a l o p a b o l
 a l a p l a s s a p e r q l o s m o s t r a s
 e n q u a l m a n a e r a l o n g a m e s
 p e r f a d o r e a y f o a r e s j o u e n s
 m o l t o t u b o f e s t a r o m p e a t p e r s
 p e r n o s t r o q u a t h a g e e n d e m u t
 t o t l u e p n t m o n y e a g t r o p e r e s
 d a u n t t o t o s l o s g e n t s e l l f u t t e n
 m e e m e t e q l o s p e r e s t e r n
 u e n l a p o s t o l p a s s a p e r a g u e l
 l o t h e a p o l a l o f i l o s o f f q d a g r e
 q d e l l o n a d e l d i x q a g t m o n y s
 p p a m e t p n j t a e r e a r o n d e p n a
 d e e p n d a m e n t q p o r e p b e n d o m e
 r e a l a n s a t m a s p l a b e n a d e u
 r e a r o n d e p n a t **En apres** e r a
 m e n s o p p a t o r p p o r e p a d r a l
 m o r t o p e r f a m e n t l o d i n q u e r a
 e n h o m e r e v a h o m n o r e m i d a t
 o n p t a l r a n s a e s n a n s a d t a l
 f e r t a x a r o m e b r a n a r o d n a d a n a

liti se paravelana de burla. **Al qual**
aveu dix la postol que volé q
 suppa p ce que bonny sive pagat ell
 bibe li dix siu de que son crepca
 en lo reg d'eu en daer au dexi a
 beure e si net fa mal lo ren deu
 appareia que ce dexi dex. **Al qual**
 dix la postol fetor se que dig El
 bibe li dix. **En** vull que en dexi
 pmaner los alis moxe qui beuca
 d'assu dexi p se que m agre tomoc
 p la qual causa Natiste bibe.
Al consel sen ana e dix li que y
 homes qui fessen en oxts luvanis
 li luvanis ale quale dona lo dexi
 abeur bonant tots p que agils
 de mantener moxe. **En** apere
 la postol pres la uab de dexi pleu
 e son d'pber lo jornal d'la reou en
 apere tot lo dexi bery en ogun
 mal non har p la qual causa m
 m'apere dexi. **Al** que **Exo** na
 v'ro bibe encara en dupa mas si
 tu cassupno aglle qui son moxe pe
 lo dexi senes dupie en dexinet cor
 e sala ma se. **En** adoncho **aveu**
 la postol lura la sua gonela adell
 p que el li dix p que mas tu lura
 da la tua gonella. **En** la postol li
 dix p se que rest confus si porco qe
 d'la tua no si p'lon. **Al** qual el dix
 e fira m'pence la tua gonela. **La**
 postol dix de e paucala pber los
 cretes moxe dient la postol d'ihu
 d'p ma teames ave p'ltres que es
 lo nom de ihu d'p cessup'itris e w
 abe p'ell agre dit demantener cessu
 p'p'ion los moxe. **Idex** que **aveu**
de adoncho la postol bateya en lo
 nom de ihu d'p lo bibe el consel cre
 p'ne en dexi ihu d'p al tot lue paren
 tot los quale ab' sonre de p'm' seba

vna glesia basteu. **Exo** m'ita p'm' ele
 mont p'gonis que en lo ny libe d'la
 p'p'oria epistolastica es atebat q'altre
 temps la postol ionien adou. i. p'ontiel
 qui era molt bell e molt mal. **En**
 a pres el lo romana en i. bibe. **En**
 a pres porco d'ro lo jouenel d'empica
 lo bibe e mantener el se feu p'm'p'le
 la p'cond p que la postol son vent al
 bibe e demanali q'li cretes lo jouen
 pel que l'auya comant. **Al** qual el dexi
 pare son moxe es lo jouenel en ana
 e en artil moncaura sta ab' l'roo d'ls
 quale el se fort p'm'p' los quale p'm'
 los ausidvo p'm' seban p'o g'nsa su to
 ba e el rap su se fere ablo p'm' e
 dix bona guarda li done en ala p'ra
 cia p'gonis q'p'ar p que demantener
 sus en p' m'ial p'm'ana e anant mot
 e en axi ion lo jouenel louj p'bre
 g'nsa que dar sio en i. m'ial p'm'a
 e fugi. **Exo** m' la postol d'epes q'ell
 fugia d'ceera p'cent l'ontalsa m'
 ton e d'p'ion. **Al** fil molt amat p' q'
 fugi a ton pare quit entalsa mondo
 d'ceus no a f'es p'ax fil p'p' car
 en crete cason abou p'm' e crament
 en p'm' moxe en axi com p' nes es
 moxe ihu d'p' torna am' fil torna.
 am' p'p' ce dexi ma teames am' lo q'
 au p'm' a g'nes p'ables ar compassio
 p que ab' ell son torna e molt fermena
 mont se p'lova. **En** la postol p'ell f'ga
 dexi el on p'era p'ro ab' d'ui. **Exo**
 en aqua m'ceera p'p'ria p'olastica e en
 la p'p'ia p'bec p'bre la p'm'ra m'notia
 de g'nt seba q' g'nt seba en la ciutat
 d' f'p'm' p' caro e bateya en teas
 en teas en los b'ons e aqui ve p'con
 co'p'm' qui era d'ceera. **En** aqui se
 mantenen qui dient f'p'm' d'p' p'
 p se quale b'ntis no e'yon se b'ye
 nos en los quale se b'ntis. **Al** quoll
 p'p'ria. **Exo** m' **aveu** d' anuela

qui es appellada p diu fcs donada vi
 na apert se ha p alom home e aqlla
 el enuere a planan la tomo elaten
 quos. i. j. ienensel qui ad so dest dno
 tot eisen vopate en cal mana ngl
 hom vel yoga ab aqlla p diu ario
 si era infant pla tal causa sent jha
 aqlla lo iouensell. Al qual el demana
 ell q toma en la ma lo qual li dix q
 a reb hironia pec que sent jehan li dix
 Equon fia tu enagl aed. El iuenfel
 li dix aude e besties saluages rau
 sib. Al qual la pospel dix e en qual
 manera xes loe ne auates p q adede
 lo iouensell compra la reb auear. Tri
 eat en la ma lo tench. En a pces ell
 lo destre. Al qual la pospel dix pec que
 as fil tu destre la reb. On ell li reppos
 dient p adso le eu destre ve si longinet
 lo tenches en tes. ja pnde non e ca tat
 ben p que la pospel li dix tot enxi la fue
 uolefa humanal se facia monye fact
 a contemplano si tot temps enfa foctale
 fa epiet p aluare veyades nos volia
 humilior. En ari qnt fa la gila cor
 la gila vola p q alt q nomi de altere
 ancilo e guarda lo pel pue elaxament
 glo' alio. Empe p necessitat de natia
 aluare veyades enterea se loxa
 En ari lo humenal coratge quant
 p tel. i. pau faver d contemplano
 al pue fecthet voluntat alca relecti
 als caupes sedessu. Con sent jehan
uare stees en fa vilesa pogens
 que fa testimonij sent jehan en la
 Crotat de sism apines se apocetot
 p los distipols en la glesa e no pegre
 parlar arapma pausa ell dista ad
 so. O filie amate los vno los aute
 p que los freres qui ab ell eeren fore
 nelt manellme p so ve ell dista tota
 oca aqllas paules. On dixeren ad el
 maestece: p que dig tota hora aqtes
 paulos n rantes veyades lo qual
 los reppos dient p so ve es romaname

de deu e si pel agt se fa n es suar a
 basta ad homie ad auct la mte de deu
De vonta uiracle. Edmard qm
 sent jehan veltos puce le euageli
 pmi amon dix alos gens q se hincage
 e oras p se q ell popus digne
 mure e cevontax q el reppos dix p
 aqll loch pgeat en lo qual el veia
 grece lauegile q no m cent nre
 gina puya nel toms la qual greca
 en aqll loch entre en est dia e dny
 tote los alerz alamens son gracia.
 E ten sent joha fcs vndat uare
 de p dny. ande nre grece ad ell
 aparech ab lo seu discipol dnm. O
 molt amat vne amij ve tonys es
 q tu monye alampa taula ab lo toz
 freres p la qual causa sent joha co
 menca dantz en des ell. Al qual
 dix nre grece dmege vntat
 am. On lo dmege venent tot lo
 pobol en la glesa qui era fcs vnto
 nom de sent johan apocetot lo qual
 el p me qm del pobol entre ala
 ora q bils separtt los pectra els
 prega q fissen freres en la fe e en
 los manamete de deu. En pces ad so
 el seu frer. i. dlet tot e at. ofa lator
 e seu ytat la rea fca da glesa v
 qnt entra en aqll loch ab los mano ste
 vs leuades en vno des dix. Com
 eat mas grece des ihu est al ten
 conust vnt q vntch greces fagen
 atu p so ve ad desigat m e mas
 conust ab los me vnt. On sap
 es que en ab tu tot mo coratge des
 pante tu. On con la ece ayes fcm
 tant gran clacetat se be ell cepta
 di q no qm hom ab el garbae no
 per. Et am se dopti aqlla clacet
 tat de pbeel vas lo xps fo orcolat
 plen de mang en lo qual loch mte
 al tra e vnt su plen de mana. On
 dnm dny ter dnglreca. ne vifa dno

anull bon q'ere de manas en nom
 se pnt Johan euageliste. **On** pnt
 sermens q' i palagru le q'ues en
 ngn d pnt Johan molt virtuosus
 alqual lo d' dona .i. anel molt
 peccat apere molts dies .i. mna
 lee sanglaira q'era en los p'idos
 deltra mar frana respbe laud
 dl' d' d' palagru e al q'ez
 lo apere a ell dient ver q'agl
 p' amex dulqual m' donec' agst
 anel q' d' met' l'anel p' q' fo ma
 nifest' q' pnt Johan en forma
 de palagru anagl apoveris qm
 li lura l'anel. **Dels innocents**
qui moriren per ihu xpi

Los innocents pendits no ne
 rons en .iiij. manes en arso
 p' m' amex p' raso de vida
 Ex v'co de p'na. **Ex** ca
 p'na de innocencia p' raso de vida
 p' d'ns innocens p' p' raso de vida no
 neent ayren. En arso ve anegui
 mill tempo no negligem ni assi
 matos ni adu. p' desobediencia
 ni alie p' raso p' no decencia ni
 assi matos p' malicia e alom p' raso
 ni negligem e pad' so es dit on lo
 salm' los innocents els decimes
 sanstater am' los no noris en
 vida els decimes en se. p' raso
 pena foren d'ns innocens ve
 innocens ment e en iusta p' raso
 cor passit p' que se dit on lo salm'
 e p' raso de innocencia e de ig
 nostencia foren d'ns innocents
 p' raso en lo m' d'ns a r'ns p' raso
 en nec' s'ad' b'ntism' e ve q'
 foren m' d'ns d'ns p' raso originals

da qual innocencia es dit on lo mar
 tri aron p' raso innocencia p' q' ve
 dit on lo p' salm' dient guarda igno
 rancia e veges la on g'altat se ve
 guarda los innocens p' b'ntism' ve
 apere veges la p' raso de bona
 obra q' se p' raso. **Dels innocents**
qui moriren per ihu xpi

Los innocents foren m' d'ns
 p' herodes a salonia. **On**
 la p' raso innocencia q' ni herodes
 foren los quals foren
 homes d' gran fama mas la l'ura
 e' l'at foren els d'ns p' raso fama. lo
 p' raso fo appellat herodes salonia
 foren lo qual n' r'ns d'ns. **Lo** .ij.
 herodes fo appellat herodes antipas
 pel qui regola p' raso Johan. **Lo** .ij.
 herodes fo appellat herodes azeipa
 pel qui ausi p' raso Jacom e enc' r'ns
 p' raso. **De** d'ns quals foren f' r'ns
 d'ns d'ns d'ns. **Salonia** ausi
 los innocents. Antipas p' raso Johan
 azeipa p' raso p' raso e enc' r'ns p' raso
 p' raso on l' r'ns. **A**zas ara d'ns
 del p' raso herodes la sua p' raso b'nt
 ment herodes salonia fo d'ns terra
 q' ve dita p' raso p' raso q' on los innocens
 salonia ve l' r'ns. **De** la nera d'ns
 e' r'ns p' raso d'ns qual d'ns .i. fil
 lo qual apela avi rom ell herodes lo q'
 foren dit on a p' raso herodes salonia
 e agst herodes ve p' raso de p' raso d'ns
 lo d'ns d'ns on ad'ns e p' raso
 ment fo r'ns la corona d'ns d'ns lo
 qual herodes d'ns .viij. fillo Antipas
 Alexandri herodes antipas e en ff' r'ns
 lip' mes Alexandri e d'ns d'ns p' raso
 en g' r'ns d'ns m' d'ns a mare iusticia

Transcripció de la vida de sant Joan Apòstol i Evangelista

Voragine, Flos sanctor. en català / Flos sanctorum en Català, Barcelona: Biblioteca de Reserva de la UB, Barcelona, ms. 713.

[23vb] del nom de sant Johan
l⁴ohan vol dir *gracia* del senyor
o en lo qual es *gracia* / o al qual
es donat. O al qual es fey
ta donacio. per lo senyor. On
per adso son enteses .iiij^a. *priu*
leges *qui* foren en lo benesurat¹ sent
Johan C// lo Primer fo la principal
amor de *jhesucrist* Cor *jhesucrist* ama mes
el *que* tots los altres e mayors senyals
damor e de familiaritat li ensenya
per *que* fo appellat gracia del senyor en
quays *que* el fos del senyor gracios
C// llo segon *priuilegi* fo cor no ac cor
repcio de carn so cor verges fo ele
git per *deus* E daqui fo dit en lo *qual*
fo gracia cor en ell fo *gracia* virginal
C// llo terç *priuilege* fo la Reuelacio /
dels secret [sic] *que* *deus* li feu / On per adso fon
dit al qual es donat cor ad el fo do
nat *que* ages conexensa de molts secrets
e de *pregons* feyts axi *con* de la diuini
tat del fil de deu e de la *confirmacio*
del segle C// lo .iiij. *priuilegi* fo lo coma
nament de la mare de deu *perque* fo
dit al qual es donacio feyta per lo
senyor *quant* la mare de deu en sa
garda del fo comanade lla uida del
qual en milet bisbe de laodisia /
escrits la qual vida *ysidorus* en lo libre
del nexement la uida e les *possessiones*
dels sants pares abreuya / Del nom
de sant Johan euangeliste
[24 ra]l⁴ohan apostol e euangeliste
fo amat per *nostre* senyor
e fo verge elegit on co
apres pentacosta los apos
tols foseen departits C// En asia sent
johan sen ana en la qual terra mol
tes gleses basti / per la qual causa
en domicia emperador ausien la
fama de sent johan sen johan

¹ *Benesurat*, per *benaurat*, probablement amb contaminació del provençal *benesir* o *beneset*. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

Annex 11

pres e en ij. vixel doli boient
dauant porta latina lemp[er]ador lo
feu metre sent johan // C// Mes Mi
racle lo sant baro del vixell
sens tot mal exi C// Axi de correpcio
carnal fo de tot en tot gardat on
con lemp[er]ador *que per* adso de la predicacio
nos tolia² lo sant baro en la illa
de patmos exila En la qual illa
ell scrisch lo libre qui es appellat
apochalipsis. Apres dayso en aquell
mateix any lemp[er]ador per gran
cruseltat *que* hauia fo perseyat / per
sos enamichs orriblament C// on tot
quant auia feyt per lo seu senador /
fo reuocat per que sent johan qui ab
enjuria en la illa fo gitat e axe
lat ab honor en la C// Ciotat defe
sim fo tornat. On gran multitud
de gens dauant ell dient bene
set es sel qui ve en lo nom de
deu C// E axi co ell Miracle en
traua en la Ciutat . j^a. femna
qui auia nom drustima la qual
auia longament lo seu aueniment
desiyat portauen morta los gens
per que los parens dela dixeren
a sent johan vet adsi Na druciana
que ta portam morta la qual ha
tostemps desiyat e *seruats* los teus
bons amonestaments e nos a tu a
[24rb] justaua e nodria e desiyaua
molt lo teu sant aueniment
dient C// O si eu vesia lapostol
de deu ans *que* eu mura molt seria
alegre a\re/ tu est vengut e no ta
pogut veura C// E adonchs sent
Johan mana lo lit en terra pausar
el cors dela dients gitar dient
lo Senyor meu jhesucrist re
ssussit druciana leua sus e
veten a la tua casa aparela *que*
eu puscha menyar C// On deman
tinent ela los liua e comensa
esser molt curosa de fer aquelo
que lapostol li auia dit axi *esper*
tament con si no fos morta adu
ta e *ques* leuas de dormir C// Altre
vegada en creton Miracle qui

² *Tolre* o *toldre*, 'llevar'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

Annex 11

era ffilosoff ajusta lo pobol
a la plassa *per ço que* los mostras
en qual manera era lo mon menys
presador³ e a .ij. frares jouens
molts Richs fesia comprar peres
precioses / *quant* hagren venut
tot lur patrimoni e aqueles peres
dauant totes les gents ell feu tren
car e mentre *que* les peres trenca
uen lapostol passa per aquel
loch e apela lo filossoff *que* venges
ad ell on ad el dix *que* aquel menys
presament *per* .iij. causes era condempna
dor *primerament per* so cor *per* boca dome
era lausat mas *per* la boca de deu
era condempnat C// Enapres era
menyspresador *per* so cor *per* adtal
menyspresament lo vici qui era
en hom e es en hom no es curat
on *per* tal causa es uans adtal
feyt axi com medicina es dita vana
[24va] *per* la qual la malautia no es cura
da C// Per la *terça* rason era menys
preadora *per* so cor lo menyspresa
ment *daquel* gran merit a qui les
sues cosas als paubres dona E
axi *con nostre* Senyor dix al macip /
joue si vols *esser* *perffet* ven tot
quant has e da ho als paubres
Al qual en Creton dix si ver
es so *que* tu *dius* el teu masestre
es ver *deus* e volch *quel* preu da
questes peres *precioses* sia donat als
paubres fe *que* tornen enteres *per* so
que tu fasses adso ad honor del so *que*
eu e feyt a la fama de les gens E
adonchs sent johan pres les pere
tes de les peres *precioses* en la sua ma
tenent e *per* sa *oracio* foren feytes enti
res axi com dabans eren C// E deman
tinent lo filossoff e aquells .ij. jouens
cels en deu cresegren E *quant* agran
les peres venudes donaren lo preu
als paubres / Miracle C// On .ij.^{os}.
jouensels molts honrats *per* *exempli*
daquells veneren tot *quant* auien ell
preu als paubres donaren / E se
guiren lapostol C// E axi com ells
veseren .j. dia los lurs serts vestits

³ *Menyspresar*, 'menysprear', *Ibidem*.

Annex 11

de molts bels vestiments e *que* ad ells
frayturaen⁴ dun drap de ques co
brissen agran molt gran tristor
C// On con sent johan / o coneges per so cor
lurs vi ab la cara *trista* El llurs feu
adur peres e verges de la riba de
la mar les quals feu sent johan
tornar en aur / e les peres en peres
precioses los quals jouencels ab
les peres e ab les verges e ab laur
per .vij. dies no feren cor a mostrar
laur ad homes qui conexien daur
e peres *precioses* Enapres ells torna
ren a sent johan ad ell dient *que* negun
[24vb] temps ells no veseren ten pur aur
ni ten bones peres *precioses* co aquelles
eren segons *quells* masestres daquelles
cosas lurs auien dit *perque* sent johan
llurs dix anats vos en e reebets
les terres les quals hauets venu
des C// Cor sapiats *quel* Regne del cel
auets *perdut* E plorits *per* so tornets
marffi⁵ Ets stats richs temporal
ment per so *que* tostemps mendigets // A
donchs lapostol comensa contra les
Riqueses longament a *presicar* e dispu
tar en seperan [sic] *que* .vj. causes son
que nos deuem arera tornar del des
tremprat desig de les Riqueses // La
primera causa es la *scriptura* / on Recompta
la ystoria del menyar del Rich hom
lo qual *nostre* Senyor *reprova* C// E del
laser paubre lo qual elogi *nostre*
Senyor C// la segona causa que nos
deuem arrera tornar del destrem
prat desig de les riqueses es natura
cor home nuu e senes riqueses neys
e nuu e senes riqueses mor C// la .iiij^a.
causa que nos deuem arrera tornar del
destremprat desig de les riqueses es cre
atura cor lo sol e la luna e les steles
e la pluya e layre e totes les causes
cominalment⁶ lo lur benifeyt donen
On en axi entrels homes a tots totes
causes deurien *esser* cominals C// la .iiij^a.
causa que nos deuem arera tornar
del destemprat desig de les riqueses
es fortuna *per* so cor rich hom es feyt

⁴ *Freturar* o *afreturar*, 'estar mancat, privat'. *Ibidem*.

⁵ *Marffi*, 'marcit'. *Ibidem*.

⁶ *Cominalment*, 'Correntment, comunament, ordinàriament'. Faraudo, *op. cit.*, [data de consulta: 11/10/13].

Annex 11

ser⁷ de dines / e de diable De dines
es ffeyt ser cor no possessex les /
Riqueses mes ell es possessit per les /
riqueses C// De diable es feyt ser cor
segons que diu lauengeli amadors
de diners es ser de diable // la .v^a.
causa que nos deuriem arrera tornar
[25ra] del destemprat desig de les riqueses /
es cura per so cor les gens han gran
cura de dies e de nits a gasayar⁸ cor
en gasan ha treball e en gardar ha te
mor e en perdre ha dolor C// la .vj^a.
causa que nos deuriem esquiuar
e arrera tornar del destemprat de
sig de les riqueses es trebal on mostra
que les riqueses son causes de treballs
que es en *perdiment* de doble danpnacio
E del altre que es en *perdiment* de doble
so es de be en *present* lo qual es gracia,
e de ben endeuenidor lo qual es perdura
ble gloria C// E dementre que sent johan
en aytal manera *contra* les riqueses
disputaua *veus* que vench .j. jouensel
que hom portaua mort que auia presa
muller .xxx. dies auia E axi co uen
gren la mare que ploraua que era vidua
e als altres amichs qui ell plorauen
C// Als peus del apostol se gitaren el pregaren
que aquell enfant axi con Na druciana
ressussita en nom de nostre Senyor res
sussitas aquel jouencel per la qual causa
lapostol ploran e oran longament pre
gament pregan deu per la uida del enfant
demantenent ressussita per que li mana
sent johan que als .ij. discipols seus
que lauien deseparat recomtas quan
ta de pena aurien en laltre segle
e canta de gloria perdien lo qual
jouensell moltes de causes de gloria
de paradís e de les penes dinfern les
quals auia vistes ad ells recomta
C// Dient / o masqui[n]s eu viu los Angels
vostres plorans e los dimonis molt
alegras. E dix los mes que auien
perduts los perdurables palaus que son
ab molt beles precioses peres bastits
los quals han en si molt gran perdura
ble claretat en lo qual loch hauia

⁷ Sér, 'serf'. Faraudo, *op. cit.*, [data de consulta: 11/10/13].

⁸ Gasayar per gasanyar, 'Guanyar'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 5/01/14].

Annex 11

gran habundancia de mengars e gran
planesa de riqueses e gran alegrament
[25rb] de guanys glorioses qui *per* tostemps
duraren fermament. Mas dinfern
los dix .viij. penes les quals en aquests
verses se contenen / verms⁹ tenebres /
bataments¹⁰ / ffret ffoch esgardaments¹¹
de dimonis / confusio / de *crims* e plors /
On adonchs sel qui Miracle era
ressussitat ells discipols als peus de
lapostol se gitaren pregan lapostol
que merçe lus ages als quals lapostol
dix *per* [.]xxx. dies fets penitencia e
estats en *oracio per* so que les verges
e les peres tornen en lur natura E
com ells o fesessen dix ad ells a
nats la don les verges e les peres
aportets e jequits les aqui matex
C// E *quant* ho agren feyt les verges
e les peres en sa natura foren tornades
tota la *virtut* e la gracia la qual *pri*
merament auien perduda recobraren
E *quant* sen johan presicas tota asia
els coltiuadors de les ydoles escomaugese¹²
sen gran batalla en lapostol sent johan
menaren *per* forsa al temple de Na diana
lo qual volgren forsar *que* sacrificas
a les ydoles als quals sent johan aquesta
diuisio *prepausa que* ells tots pregassen
Na diana *que* enderroques lesgleya de
*cris*t e enapres *quel* sacrificaria a les
ydoles / o *que* ell pregas jhesucrist que lo
temple de Na diana enderrocas e *que*
ells creseguessen en ihesucrist C// On con
en aquella sentencia la maior part
del poboll [sic] consentis e tots exiren del
temple lapostol feu *oracio per* quel temple
casech C// E la ymatge de na diana fo
tota enfremunada¹³ *per* que Naristo bisbe
de les ydoles escomaug gran palega
entrel pobol axi *que* .i.^a part contra
[25va] laltre se parelaua de batala C// al qual /
Miracle dix lapostol que vols *quet*
fassa *per* ço que de mi sies pagat ell
bisbe li dix si uols que seu [sic] cresega
en lo teus deus eu dare a tu veri a

⁹ *Verms*, 'cucs'. *Ibidem*.

¹⁰ *Bataments* per *batiments*, 'acte de batre'. *Ibidem*.

¹¹ *Esgardaments*, de *esgardar*, 'mirar'. *Ibidem*.

¹² *Escomoure*, 'commoure, agitar fort'. *Ibidem*.

¹³ *Enfremunada*, 'esmicolada'. *Ibidem*.

Annex 11

beure e si not fa mal lo teu deu
apparra que es ver deus C// Al qual
dix lapostol fe tot so que dius El
bisbe li dix Eu vull que tu veges
primerament los altres morir qui beuran
daquest veri so que tu ages temor
per la qual causa Naristo bisbe
al Consol sen ana e dix li que .ij.
homes qui fossen morts liurats
li liurats als quals dona lo veri
a beure dauant tots per que aquells
demantement moriren C// Enapres
lapostol pres lanab¹⁴ del veri plen
e feu desobre lo senyal de la crou / en
apres tot lo veri bech e negun
mal non hac per la qual causa co
mensaren deus a lausar E dix Na
risto bisbe encara eu dupte mas si
tu ressussites aquells qui son morts per
lo veri senes dupte eu verament creu
re a la tua fe C// On adonchs Miracle
lapostol liura la sua gonela ad ell
per que el li dix per que mas tu liura
da la tua gonella C// On lapostol li
dix per so que tost confus te partesques
de la tua non fiseltat al qual el dix
e fara mi creure la tua gonela E la
postol dix ve e pausala sobre los
corses morts dient lapostol de ihesu
crist ma trames a vosaltres que en
lo nom de ihesu crist ressussitets e con
adso ell ages dit demantement ressu
ssitaren los morts C// Per que Mira
cle / adonchs lapostol bateya en lo
nom de jhesu crist lo bisbe el consol cre
sens en deus jhesu crist ab tot lur paren
tor los quals ad honor de sent johan
[25vb] vna glesa bastiren / C// E recomta sent cle
ment segons que en lo .iiij^a. libre de la
ystoria escolastiga es atrobat que alcun
temps lapostol conuerti a deu a .i. jouensel
qui era molt bell e molt mal. E en
apres el lo comana en .i. bisbe. On
apres pochs dies lo jouensel desempara
lo bisbe e mantenenent el se feu princep dels
layrons¹⁵ per que lapostol sen vench al
bisbe e demana li qui li retes lo jouen
sel que li auia comanat / Al qual el dix

¹⁴ *Anap*, 'vas per veure'. *Ibidem*.

¹⁵ *Layrons*, 'lladres'. La forma lladre sembla una evolució sorgida d'un cultisme a què es va afegir una possible influència provençal. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 05/01/14].

Annex 11

pare sant mort es lo jouensel en anima
e en aytal montanya sta ab layros dels
quals el ses feyt *princep* les quals *parau*
les ausides sent johan sesquinsa sa ro
ba e el cap seu se feri ab lo puny e
dix bona garda li done eu a la sua
anima segons *que* appar *per* que demantenent
sus¹⁶ en .j. caual sen ana e an *aquel* mont
e enaxi con lo jouensel lo ui *per* ver
gonya que hac sus en .j. caual puya
e fugi C// E com lapostol veses *que* ell
fugia derrera corrent lencalsa cri
dan e disien C// O fil molt amat *per* *que*
fugs a ton pare quit encalsa menys
darmes no ajes paor fil *per* so car
eu retre rason a deu *per* tu e *certament*
eu *per* tu morre enaxi com *per* nos es
mort *jhesucrist* torna a mi fil torna
a mi *per* so cor *deus* ma trames a tu lo *qual*
ausin *aquestes paraules* ac *compassio*
per que ad ell sen torna e molt fermema
ment [sic] se plora C// On lapostol *per* ell *prega*
deus e li enpetra¹⁷ *perdo* ab deu E lig se
en *aquella* matexa istoria scolastica e en
la glosa sobre sobre [sic] la *primera canonica*
de sent johan *que con* sent johan en la ciostat
defasim *per* raso de bateyar entras
entras [sic] en los banys e aqui veses en
corpici qui era heretge daqui de
mantenent exi dient fuscam daysi
per so quels banys no cayen sobre
nos en los quals se banya aquell
yretge C// E com Miracla [.]¹⁸ aucela
[26 ra] qui es appellada *perdiu* fos donada vi
ua a sent johan *per* alcun home e *aquella*
el encays aplanan¹⁸ la tocas e la ten
gues .j. jouensel qui adso vese dix
tot risen veyats en tal manera aquell
hom vel joga ab *aquella* *perdiu* axi *con*
si era enfant *per* la cal causa sen johan
appella lo jouensell C// Al qual el demana
ell *que* tenia en la ma lo qual li dix *que* .j.
arch hi tenia *per* que sent johan li dix
E quen fas tu daquell arch. El jouensel
li dix auçels e besties saluatges nau
sich¹⁹ Al qual lapostol dix e en qual
manera vos los ne auciets *per* que adonchs

¹⁶ *Sus*, 'amunt, dalt'. *Ibidem*.

¹⁷ *Empetrar, impretar*, 'Obtenir a força de precs'. *Ibidem*.

¹⁸ *Aplanar*, 'inclinarse'. *Ibidem*.

¹⁹ *Aucir*, també *occur*, 'matar'. *Ibidem*.

Annex 11

lo jouensel comensa larch a tirar. E ti
rat en la ma lo tench C// Enapres ell
lo destes. Al qual lapostol dix per que
as fil tu destes larch. On ell li respos
dient *per* adso le eu destes cor si longament
lo tenges eu tes. ja puys no tirara tant
ben *per* que lapostol li dix tot enaxi la fre
uolesa humanal se faria menys fort
a contemplacio si tos temps en sa fortale
sa estich si alcunes vegades nos volia
humiliar Enaxi *quant* fa lagila cor
lagila vola *pus* alt *que* negun dels altres
auçels e garda lo sol pus clarament
quels altres Empero *per* necessitat de *natura*
alcunes vegades en terra se baxa
Enaxi lo humenal coratge quant
se tol .i. pau starda [sic] de contemplacio /
al pus feruent volentat a les celesti
als causes se dressa C// Con sent johan
Miracle / sters en sa velesa segons
que fa testimoni sent jeronim en la
Ciotat defasim a penes fo aportat
per los discipols en la glesa e no poges
parlar a cascuna pausa ell disia ad
si. O ffils amats los vns los autres
per que los frares qui ab ell eren foren
molt merauellats *per* so cor ell disia tota
ora *aquelles paraules* / on dixeren ad el
maestre *per* que *dius* tota hora *aquestes*
paraules ni tantes vegades lo qual
lus respos dient *per* so cor es comanament
[26 rb] de deu e si sol *aquel* se fa ni es *seruat* a
basta ad home ad auer lamor de deu
C// Recomta Miracle C// Elinardus *que* con
sent johan volges *scriure* lo euangeli
primerament dix a les gens *que* gejunassen
e orassen *per* so *que* ell pogues dignes
causes e-recomtar *que* el prega deus *per*
aquell loch sagrat en lo qual el volia
scriure leuangel *que* negun vent ni ne
guna pluya nol tocas la qual gracia
en *aquel* loch entro en est dia de vuy
tots los altres alamens fan gracia
E con sent johan fos en edat Miracle
de .xCviiij. anys nostre Senyor ad ell
aparech ab lo seu dicipol [sic] dient C// O
molt amat vine a mi cor temps es
que tu menys a la mia taula ab los teus
frares *per* la qual causa sent johan co

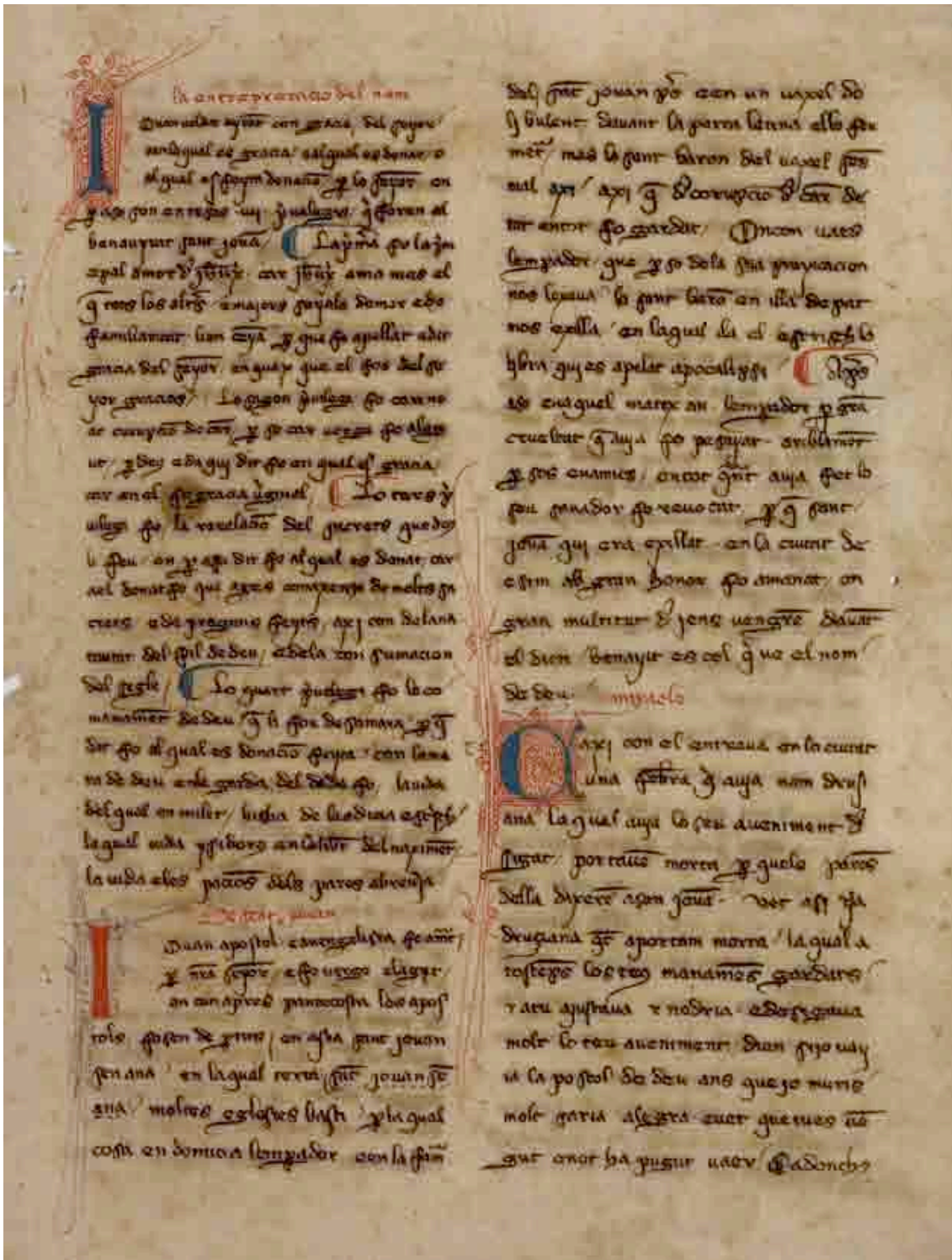
Annex 11

mensa danar enves²⁰ ell Al qual
dix nostre Senyor dimenge venras
a mi C// On lo dimenge venent tot lo
pobol en la glesa qui era feta en lo
nom de sent johan apostol lo qual
del primer quant del pobol entro a la
ora que dels se parti los presica els
prega que fossen fermes en la fe e en
los manaments de deu E apres adso
el feu fet .i. clot cayrat costa²¹ laltar
e feu gitar la terra fora de la glesa e
quant entra en aquel loch ab les mans ste
ses leuades envers deus dix Conui
dat mas Senyor deus ihesu crist al teu
conuit vet que vench gracies fasen
a tu per ço cor as desigat²² mi e mas
conuidat als teus menyar On sapi
es que eu ab tu tot mon coratge defi
yaue tu. C// On con la oracio ages feyta
tant gran claretat sobre ell resplan
di que negun hom ad el gardar no
poch C// E cant se departi aquella clare
tat de sobrel vas lo vas fo atrobat
plen de manna en lo qual loch entro
al dia de vuy sta plen de manna Sent
Atimondus Rey danglaterra no disia de no
[26va] a null hom que res demanas en nom
de sent johan euangeliste C// On sent
deuench que .i. palagri li quevech en
nom de sent johan molt cuytosament
al qual lo Rey dona .i. anel molt
precios apres molts dies .j. caua
ler danglaterra qui era en les partides
doltra mar staua resebe lanel
del Rey daquel palagri e al Rey
lo aporta ad ell dient vet que aquel
per amor dalqual tu donest aquest
anel quet tramet lanel per que fo ma
nifest que sent johan en forma
de palagri an aquel aparech quant
li liura lanel

²⁰ *Envés o envers*, 'cap a'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 015/11/13].

²¹ *Costa*, 'al costat'. *Ibidem*.

²² *Desigat*, 'desitjar'. *Ibidem*.

font jovan mana lo he an deu posar alcos
 d'olla gra dia. lo neu feyor ffuix re
 capour deuiana. uenit que ala tua cor
 ayayre q'ys pupla manjar. Qui de minuar
 das leus efo molt curage de fer se qual
 apostol haue d' manar. xpi esmentat can
 fino ffo estada roma. efo leus d' d'ur
 mir *miracle*

H lera dia es curon gu em philop
 ff. ayuta lo poble. en la ylla q' d'
 ff. no ptes en qual manera leua
 era meys preador. e a .ij. fratre molt.
 nicho jouens feu comytre padeco. pra
 cotes can agren uenit cor la yllera
 ij. adualer padec datur como les yas
 al feu comytre. emcar can les padec
 emcar la postol p' a q' a quel loch
 zapala lo philop ff. uenit a ell. e d'p
 ael que a qual meys preador. e .ij.
 uenit. era meys preador deu. **P**na
 ment q' so cor x' hoca deu era leir no
 p' lo juy d' deu era con se p' nar. **P**a
 ps era meys padec q' p' car p' ayral me
 yns p' emet lo uer janomes no es cur
 on p' aso esua ayral meys p' ement
 ay cor mediana es deu uana p' la q'
 mediana no es curada. **C**reela deu
 mana era meys padec q' so cor leua
 yns preador daquel gran meir. a q'
 los que esos apobres dona. xpi con
 tra feyor dix al maay pu. Quols eff
 p' feye uon cor q'ne as e donat lo po

bles al qual an cant dix. **Q**uamit
 lo teu mestre es deu. et uol quel pu da
 q' ftes pedres q' m' p' bres donat. fo que
 corren en terra. q' el que re ffupes aso a
 onor del seyor q' se fer ala fama d' de
 yns. **P**adone p'nt jout p' les pecc
 res de los pedes en b'na exonacion
 del les pedes emcar en regres xpi
 can de b'na era on demanar lo fi
 los q' a quals .ij. jouencels on deu era
 egeon. can agren las pedres uana
 de dona lo pu als pobres. *miracle*

H con des jouencels m'ls homens
 p' exenply d' q' uana era cor
 q'nt auit el p'nt apobres don
 ren a pagina la postol. e ay can els
 ayren i dia los lurs seffes uenit
 de molts bels uenit. ayue els fray
 ement. Si dix de q' cubre d' de
 molt gran engor. e co p'nt p'na co
 n'no. q'nt car sus uat la cara triga
 alla feu adur p'nt i uenit d' la uia
 de la mar. les quals feu p'nt jouencels
 tornar enat con pedes p'nt q'nt
 donat. als tornare agren jowan d'
 pu que negun tepe nouate can p'nt
 de uana p'nt yns p'nt q'nt con a
 guela etc. Los quals jouencels ab
 los q'nt tablar. p. vj. dix no fue
 ren els mas mostre al homes q'nt
 naxien deu. e de p'nt p'nt q'nt.

des des cornes au jour d'un dieu que n'est un
 temps nombré par jour bon n'est bon
 yotes p'raozer con aquelles exen pas
 ons quels meses de quelz cotes l'usau
 en dit. y que par jour d'un dieu anastus
 en exomere les ars cotes a cotes. les jls
 autes usades. car parure quel sera
 del cel auer ydur a tres flores xal
 g'ovans maxfi a cotes rids un
 poralner y p' q' cotes mendicets
Econdis la p'ced comença a p'razer
 contra les rigues es longanes en se
 jan q' xij. cotes son que nos deu
 avra tornar del desampar deus
 de les rigues **L**a jmeta cota es de
 la es'p'ra on vocoma la serra del
 mangar del rich hom, la qual n'est se
 por regua. edelizer pobra lo qual
 elega n'est p'yor **L**a p'ceda cota
 que nos deu avra tornar del des'p'ar
 par deus es n'est car hom n'est a
 pens rigues ney a nuu a pens rigues
 me **L**a treta cota que nos deu
 avra tornar del desampar deus
 de les rigues es cuminala care lo
 job eliduna elree eles esteles el
 phya cotes cotes cuminalmet lo
 lux uam feyr donen axi en tres ho
 mes aotes cotes cotes daurion
 es cuminal **L**a quinta cota

q' nos deu avra tornar del des'p'ar
 par deus de les rigues es por
 rina y so ar d'ingr quel rids hom es
 feyr cotes de d'inas ede diable
 de d'ins a p'yor q' car no porax
 les rigues nos al g'los rigues es
 porax. **E**de diable es car p'gona q'
 du laucosol amador d'ins es p'p'
 de diable **L**a se' cota q' nos deu
 avra tornar del desampar deus
 de les rigues es car y so car les jens
 an cura d'ins ede d'ins en guayax
 con gardar. car en guayax an tre
 bayl. car gardar an comar con
 ydia an d'ins **L**a .vij. cota q'
 nos deu avra tornar del des'p'ar
 par deus de les rigues son
 cotes d' erubyl q' son en p'dimor
 doble mal. **C**otes de mal en p'razer
 lo qual es erubyl edel es d'evanidre lo
 qual es p'devulle condonidre. edel
 altra es en p'dimor d' d'illu ben se
 es de bon en p'razer lo qual es p'ra
 edel es es d'evanidre lo qual es p'
 durable. **E**ta a da mentea q' par
 jona contra les rigues es enayral
 mana die p'raza *miracle*

Des que uenc. i. p'uancael guetho
 a p'raza moer q' auja. xxx dies
 q' auja yga m'ite. **C**axi con uen'

clarescos i jovanool gajas uix tot riendy
 vejats en qual mania aquel hom sey que
 ab aquella curulla avy con quex un gant
 y ligual cosa pante jous ayella lo jous
 cel al qual demana el que rima en lina
 lo qual hux pos dican que i arch imia. y
 g gant jous l'ix egn que dequal arch
 eis jovanol l'ix pos ocells ebestios ne
 oceym al qual la jostal dix con qual
 manera los noceyos y g adenos lo jous
 cel comença l'ix arivar e res anla
 ma lo rouch. e en apres ello despres al
 qual la jostal dix. y que as tu fill arch
 des res e cellidix. y sole jo despres. car si
 la gomat ionnus res janyo no rasta
 tantan. y que la jostal l'ix ter enay l'ix
 uida humenal se facia mayz fort en
 contemplan. p'ostens en su forsa
 estua p'at cano usades noy uolia lo
 mlier enay con su la aguyta. con la
 aguyta uolia p'atir que roste los ocells
 egarda lo coll pus claromet q' d'altres
 en p'be y ganeccios de n'ra en'ra su
 b'ra als cuns usades. ¶ Enay lo
 humenal con'ge. can seol as uenda
 i poch de contemplan. ab que feruet
 uolantir ales castrials coses p'ndre
 su

Qon gant jous en ganyla m'os
 g su testimonj gant jovanm an
 la ciutat de efigim el pos capenes
 y los d'aples el pos apont. anla e p'atir

ano jous dan p'atir acapuna p'atir da
 yu a p' o f'le may amos la. i l'ura y
 que g'aves g'abal ac' g'ave moie m'ava
 uelars. y go are d'ava tota era aguite q'
 aules. Lo qual lo dix y go are co mem
 n'ra d'au e g'ol agual g'ava. mes p'atir
 abasta adu la amor d'au.

Proomen el rudo g' con p'atir jous l'ul
 que la u'osty eoduna p'rimetam
 car dix ales jans que de juna'ra com
 per y go que el jous e d'aves casto
 op'etura' aracomem que el p'aga
 deg. y aquel l'ech p'ecrat al qual uolia
 op'etura que n'ra u'at minagion y
 l'ya noy roms la qual g'ava es ana qual
 l'ech t'ro al dia d'auy on rous los obanos
 fan g'ava.

Qon gant jous p'os aneda d'
 x. m. anys n'ra p'atir n'ell
 ap'atir ab los p'ous d'ic' p'le dien omole
 amar una amj car r'oye os que r'ua
 n'che ala ma uida. ab los reus g'aves
 y ligual cos' p'atir comensa anas en us
 el al qual dix n'ra p'atir d'ic' menja
 uenno amj. ¶ On anlo d'ic' uenja uenc
 or lo p'able ales g'lm qui era p'atir al
 nom de p'atir jous lo qual del p'imer
 anir dell'ol r'ro ala ora que dels p'atir
 n. los p'atir als p'atir g' f'asen
 ferns anla se com'lo manames dedu
 ¶ P'ostens avo el feu fer i clor
 cayur costa l'urca e feu g'atir la
 r'etra para los g'ava. con enna en

Transcripció de la vida de sant Joan Apòstol i Evangelista

Vidas y milagros de diferentes Santos en un libro de foleo. Del archivo, Madrid: RAH, códice 88.

[xxvij ra] la entrepretacio del nom

l³Ouan uol dir aytant con gracia / del seyor¹ /
o en lo qual es gracia / e al qual es donat / o
al qual es feyta donacion / per lo senyor / en
per aso son enteses .iiij. priuelegis / qui foren al
benauyrat sant jouan / C// La primera fo la prin
cipal amor de *jhesucrist* / car *jhesucrist* ama mes el
que tots los altres e majors seyals demor a de
familiaritat / li encenya › per que fo apellat e dit
gracia del senyor / enquax que el fos del se
yor gracios / Lo sagon *priuilegi* fo can no
ac corrupcion de *carn* per so car uerge fo aleg
ut / per *deus* e daqui dit fo en qual es gracia /
car en el fo gracia *uirginal* / C// Lo ters *pri
uilegi* fo / la reuelacion del sacrets que *deus*
li feu / on per aso dit fo al qual es donat / car
a el donat fo que ages conaxensa de molts sa
crets / e de pragon feyts / axi con de la na
tuitat del fil de deu / e de la consumacion
del segle / C// Lo quart *priuilegi* fo lo co
manament de deu / que li fou de sa mara › per que
dit fo al qual es donacion feyta › can la ma
ra de deu en la garda del dada fo / la uida
del qual en milet / bisba de laodicia *escrich* /
la qual uida *ysidorus* en lo libre del naximent /
la uida e les pacions dels pares abreuja ›
De sent jouan ›

l³Ouan apostol e euangelista fo amat
per *nostra senyor* / e fo uerge elagut
on con apres pantecosta los apos
tols / fosen *departits* / en asia sant jouan
sen ana › en la qual terra sant jouan *sen
ana*² › moltes esglesies basti › per la qual
cosa en domicia lempedor oen la fama
[xxvij rb] del / sant jouan *pres* e en un uaxel do
li bulent / dauant la porta latina el lo feu
*metra*³ mas lo sant baron del uaxel *sens*
mal axi / axi que de corrupcio de *carn* de
tot en tot fo gardat / On con uaes
lempedor / que per so de la sua⁴ prayicacion
nos lexaua › lo sant baron en illa de pat
mos exilla / en la qual ila el / *escrich* lo

¹ Al llarg de tot el text, alternen les formes *senyor* i la grafia antiga *seyor*.

² El grup de paraules *sant jouan sen ana* estan subratllades amb puntets, que indiquen que està repetit.

³ Es transcriu una *a* perquè l'abreviatura es correspon a una abreviatura de lletra *a*.

⁴ La paraula *sua* apareix subratllada de puntets al text, per indicar que cal eliminar aquesta paraula.

libra qui es apelat apocalipsi / C// Apres
aso en aquel matex an . lempador per gran
crueltat que auia fo pesayat · oriblament
per sos enamics / on tot quant auia fet lo
seu sanador fo reuocat / per que sant /
jouan qui era exillat · en la ciutat de
esim [sic] ab gran honor fo amanat / on
gran multitut de jens uendren dauant
el dien › benayit es cel qui ue el nom /
de deu / miracle
E² axi con el entraua en la ciutat
una fembra qui auia bon drusi
ana la qual lo seu aueniment de
sigat / portauen morta per quels parens
della dixeran a sen jouan · vet asi Na
druciana quet aportam morta › la qual a
tostemps los teus manamens gardats /
e a tu ajustaua e nodria · e desigaua
molt lo teu aueniment / dien si jo uay
ia lapostol de deu ans que jo muris /
molt saria alegra · e uet que tu es uen
gut e not ha pugut uaer / E adonchs
[27 va] sant jouan mana lo lit en terra posar / el cos
della gira dien › lo meu senyor jhesucrist te
resucit druciana / ueten sus a la tua casa
aparayar que yo puscha manjar C// On de mantinent
elas laua e fo molt curosa de fer so quel
apostol hauia demanat / axi espertament con
si no fos estada morta › o ques leuas de dur-
mir / miracle
A³ltra dia en craton › qui era philoso
f / ajusta lo poble · en la plasa › per so
quels mostras en qual manera lo mon
era menyspreador / e a .ij. frares molt /
richs jouens feu comprar pedres / pra
cioses can agren uenut tot lur patremo
ni / e aqueles pedres dauant totes les jens
el feu comprar⁵ / trancar e can les pedres
trancauen lapostol pasa per aquel loch /
e apela lo filosof que uenges a ell · e dix
a el · que per aquel menyspreament per .iij.
rahons / era menyspreamentdor⁶ / C// Primera
ment per so car per la boca dom era loat / mas
per lo juy de deu era condenpnat / C// E a
pres era menyspreador per so car per aytal me
nyspreament / lo uici qui an om es no es curat /
on per aso es ua aytal menyspreament

⁵ La paraula *comprar* està subratllada amb un traç de puntets. El copista s'ha equivocat i ha copiat la paraula que apareix tres línies més amunt.

⁶ El copista corregeix la part final de *menyspreament* perquè vol dir *menyspreador*. Ho resol mancant *ment* amb una línia de punts i afegint al costat *dor*.

axi com medicina es dita uana per la qual
~~medicina~~⁷ \malaltia/ no es curade / C// Per la tersa
 manera era menyspreador / per so car lo me
 ynspreament daquel gran merit / a qui
 les sues coses a pobres dona. axi con
 nostra senyor dix al macip joue · Si uols esser
 perfeyt uen tot quant as / e dona o als po
 [27 vb] bres / al qual en craton dix. C// Si uerament
 lo teu maestre es deus · e uol quel preu da-
 questes pedres sia a pobres donat / fe que
 tornen entegres / per tal que tu faces aso a
 onor del so que jo e fet a la fama de les
 jens C// E adons sant jouan pres les pece
 tes de les pedres / en la man e per oracion /
 de les pedres tornaren entegres ·axi·
 con debans eren / on de mantinent lo fi
 lisof / e aquels / .ij. jouencels en deu cra
 egren / e con agren les pedres uanu
 des dona lo preu als pobres / miracle
 E³ con dos jouencels molts honrats
 per exempli daquels / uaneren tot
 quant auien el preu a pobres dona /
 ren e saguien lapostol · e axi con els
 uayien .i. dia los lurs serfs / uestits
 de molt bels vestimens · e que els fray
 turauen⁸ de .i. drap de ques cubrisen agren
 molt gran tristor e con sant jouan o co
 nages / per tal car lus uae la cara trista /
 el lus feu adur perres e uerges de la riba
 de la mar / les quals feu sant jouan /
 tornar en or e en pedres pracioses /
 En apres els tornaren a sent jouan di
 en / que nangun temps no uaeren tan pur
 or ni tan pures peres pracioses con a
 queles eren⁹ Los quals jouencels ab
 les peres e ab lor / per .vij. dies no fae
 ren · als mas mostrar a homens qui co
 naxien dor e de peres pracioses / En /
 [xxviiij ra] apres els tornaren a sen jouan dien › que nangun
 temps no uaeren tan pur hor / ni tan bones
 peres pracioses con aqueles eren sag
 ons quels maestres daqueles coses lus aui
 en dit / per que sant jouan lus dix anatz uos
 en e reemets les uostres coses / e terres les quals
 auets uanudes · car sapiats quel regna
 del cel auets perdut / esters florits per tal

⁷ *Medicina* és incorrecte i està tatxat al text. El copista fa un salt d'igual i recupera *medicina* de la línia anterior. Afegeix, entre línies el mot *malaltia*, que és el correcte.

⁸ *Freturar* o *afreturar*, 'estar mancat, mancar, tenir necessitat'. DCVB, op. cit, [data de consulta: 15/11/13].

⁹ Tot aquest text tatxat apareix amb un traç de tinta vermella i envoltat per un cercle de puntets que indiquen que és un error. Aquest fragment sí que es troba en els manuscrits P, V i CRm.

que tornets marfi¹⁰ / e estats rics tem
 poralment *per* so *que* tots mendigets /
 C// E adonchs lapostol comensa a praycar
 contra les riqueses longament / ense
 yan *que* .vij. coses son que nos deuen
 arera tornar / del destemprat / desig /
 de les riqueses / C// La primera cosa es de
 la *escriptura* on recomta la istoria del
 mangar del rich hom / la qual *nostra* se
 yor *reprova*. e de lazer pobra / lo qual
 elegi *nostra senyor* C// La sagona cosa
 que nos deu arera tornar del destem
 prat desig / es *natura* car hom nuu e
 sens riqueses / neix e nuu e sens riqueses
 mor / C// La tersa cosa que nos deu /
 arera tornar / del destamprat desig
 de les riqueses / es *cuminalea*¹¹ › car lo
 soll e la luna e laer / e les esteles e la
 pluya e totes coses *cuminalment* lo
 lur *benifeyt* donen axi entre ho
 mens / a tots totes coses daurien /
esser *cuminals* C// La quarta cosa
 [xxviiij rb] que nos deu arera tornar del destem
 prat desig de les riqueses / es for
 tuna *per* so car diu sa quel rich hom / es
 feyt e¹² *serf* de dines e de diable /
 De *dins* es feyt *serf* / car no posaex
 les riqueses mas el *per* les riqueses es
 poseat / e De diable es car sagons *que*
 diu lauengeli· *amador* de dines es *serf* /
 de diable C// La [.j]^a. cosa *que* nos deu
 arera tornar del destemprat desig de
 les riqueses es cura › *per* so car les jens
 an cura de dia e de nit / en *guoayar*¹³ /
 e en *gardar* › car en *guoayar* an tre
 bayl e en *gardar* an temor e en
perdra an dolor / C// La .vj^a.cosa *que*
 nos deu arera tornar del destem
 prat desig de les riqueses · son /
 coses de *trabayl* *que* son en *perdiment*
 doble mal . Ço es de mal en *prasant*
 lo qual es *erguyl* e del *esdeuenidor*. lo
 qual es *perdurable* *condemnacìon*. e del
 altra *ques* en *perdiment* de doble ben / so
 es de ben en *prasant* lo qual es *gracia*
 e del be *esdeuenidor* lo qual es *per*
durable gloria · e *dementra* *que* sent

¹⁰ *Marfi*, 'marcit'. DCVB, op. cit., [data de consulta: 15/11/13].

¹¹ *Cuminalea*, de *cominal*, 'pertanyent a la majoria o a tothom, comú'. *Ibidem*.

¹² Lletra amb un punt a dalt i a baix que indiquen que aquesta lletra sobra.

¹³ *Guoayar*, 'guanyar'. DCVB, op. cit., [data de consulta: 15/11/13].

jouan contra les riqueses en aytal /
 manera disputaua › miracle
 U²eus que uenc .i. jouencel que hom
 aportaua mort / que auia .xxx. dies
 que auia presa muler · E axi con uengren /
 [xxviiiij va] la mara qui era uiuua › els altres amics qui
 plorauen als peus del apostol sa gitaren / els
 pragant que axi con na druciana resuci
 ta resucitas aquel infant / per que li mana /
 sant jouan / que als .ij. diciples quil auien de
 semperat / recomtas quanta de pena aurien e
 n aquest¹⁴ \qual/ segla della › e quanta de gloria perdrien ›
 lo qual jouencel moltes de la gloria de
 paradís / e de les penes dimfern les quals
 auia uistes / a els recomta dien / C// O mes
 quins yo uiu los angels uostres plorans els
 demonis molt alegran / dix lus mes que a
 uien perduts los perdurables palaus qui son
 de molt beles pedres pracioses / bastits /
 los qual an en si molt gran e perdurable
 clardat / el qual loch auia molt gran ›
 abundancia de menjars / e gran planea¹⁵
 de riqueses / e gran alegrament per goig /
 glorios que per tostems fermament dura
 ran / mas dimfern lus dix .viiij. penes
 les quals en aquest ueuses sa recomten /
 verms · tanebres · batimens · ffret · ffoc
 Es gardament de demonis · Comfucion
 de crims · E plors C// On adoncs cel qui
 era resucitat / e aquels diciples als peus ›
 del apostol sa gitaren / dien e praga lapos
 tol que merce lus agues · als quals dix
 lapostol / per .xxx. dies / fetz paniten
 cia e estatz · en oracion per so que les uerges
 e les peres pracioses / que aportas /
 jaquitz aqui · e can o agren fet les uerges
 [xxviiij vb] e les peres en sa natura tornaren e tota la uer
 tut e la gracia· la qual primerament auien per
 duda racobraren / miracle
 E² con sant jouan preycas tota asia
 els coltiuados de les idoles / esco
 magesen gran barayla el poble / sent jouan
 manaren per forsa al temple / de na diana
 lo qual uolgren forsar que sacrificas a les
 idoles / als quals sant jouan aquesta diuicion
 preposa › que els tots pragasen na diana /
 que enderocasen lo templa de crist so es la /
 esgleya de crist enapres que el sacrificas a les
 idoles · e que el pragas jhesucrist quel templa

¹⁴ Paraula tatxada, per indicar que és un error.

¹⁵ *Planea*, 'planesa'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

de na diana enderocas / e que els cre\e/gue
sen · en *jhesucrist* / On con aquela centencia /
la major part del poble concentis · tots isque
ren del templa · el apostol feu oracion per quel
templa caech · e la imagen de na diana fo
pesejada tota · / per que naristo bisbe de
les idoles / escomach¹⁶ gran paleja el po
ble / axi que la una part contra la otra
sa pareyauen de bataya › al qual dix lapos
tol que uols *quet* fasa · per so que da mi cies
pagat / El bisbe li dix si uols que jo /
creega al deu teu › jo dare a tu uerin
a boura e si not fa mal lo deu teu /
aperra que es uer deu / al qual lapostol dix
fe so que tu dius el bisbe dix li jo uul que
tu ueges los altres qui per aso moran / per so
que tu ages mes de tamor · per la qual co
sa Naristo bisba al consoll sen ana e
[xxix.ra] dix li que .ij. homens qui fosen a mort jut
gatz li liuras / als quals dona lo uerin
a boura › deuant tots per que aquels manti
nent muriren / C// Enapres lapos
tol pres lanap plen del uerin · e feu /
de sobra si lo ceyal de la crou¹⁷ / e apres tot
lo ueri bech / que nangun mal no ac / per la /
qual cosa comensaren deu a loar / E na
risto bisba dix encara dupta yo / mas /
si tu resucites aquels qui son morts per lo
ueri / sens dupte jo creure a la tua fe / on
adoncs lapostol . la sua gonela a el dona / on
lapostols dix · per so que tu tot confus tapartes
ques de la tua no feeltat / al qual naristo
dix e fara a mi creura la tua guonela › e lapos
tol li dix · ue e posala sobrels morts / e di lap
ostol de *jhesucrist* ma trames a uosaltres / que el nom
de *jhesucrist* · resucitets / e con aso el ages fet
demantinent resucitaren / los morts · per que
la dons lapostol · bateja el nom de *jhesucrist*
lo bisba / el consol ab tot lur parentor / los
quals a honor de sent jouan · una esgleya bas
tiren C// Recomta sant climent sagons que
en lo quart libra de la istoria escolastica es
lest¹⁸ / que alcun temps lapostol comuerti a
deu .i. jouencel que era molt bel e molt mal
Enapres el lo comana a un bisbe › on apres po
cs dies · lo jouençel desempara lo bisba e
mantinent el se feu princep de ladres / per
que lapostol sen uench al bisba e dix li que

¹⁶ *Escomoure*, 'commoure, agitar fort'. *Ibidem*.

¹⁷ *Crou*, forma antiga, 'creu'. *Ibidem*.

¹⁸ *Lest* antic participi passiu del verb *llegir*. *Ibidem*.

li rates lo jouencel que li auia comanat / al
qual el dix para sant mort es lo jouen
[xxix rb] çel en *anima* en aytal mon esta ab ladres
del qual ses feyt cap / les quals *par*
aules oyides sant jouan sesquinsa lo
uestiment · el cap seu ab los punys firent
dix · bona garda li dona jo a la sua *anima*
sagons *que* apar / *per* que mantinent sus en
un cauall sen ana en aquel mont / E axi
con lo jouencel lo uiu *per uergoya que* ach sus
en .i. caual putga e fugi· E con lapostol
uae *que* el fugia derera corent lencal
sa cridan e dien · O fil molt amat *per que*
fuigs a ton para › quit encalsa meyns
darmes / no ages paor fill *per* so car
jo ratre a deu rahon *per* tu · e certament
per per [sic] tu morre / axi con *per* nos es mort
jhesucrist torna a mi fil torna a mi · *per* so car
deus ma tremes a tu lo qual oen aquestes
paraules · ac compacion *per* que a es [sic] sentor
nar · e molt fortment plora / on lapostol
per el praga deu e li empetra¹⁹ *perdon* ab
deu miracle
L²ig se en aquela matexa istoria eclesias
tica › en la glosa sopra la segona
cronica de sent jouan / que con sant jo
uan › en la ciutat de efesim entras en
los banys e aqui uaes .i. coronti qui era
eretja dequi mantinent exi dien axi
ts daqui · *per* so *quels* banys no cayen sopra
nos / en los quals se laue aquel eretga *qui*
es enemich de ueritat / miracle
E² con .i. ocel qui es apelat *perdiu* fos
dada uiua a sent jouan *per* alcun
hom e aquela el quax aplanan la tochas /
[xxix ra] e la tinges .i. jouencel qui aso uae tot rien dix
vejats en qual manera aquel hom uey juga
ab aquela aucella › axi com si era infant /
per la qual cosa sant jouan apella lo jouen
cel / al qual demana el que tania en la *man*
lo qual li respos dien / que .i. arch i tania · *per*
que sant jouan li dix e *quen* fas daquel arch
e lo jouencel li respos ocells e besties ne
oceyim al qual lapostol dix e en qual /
manera los noceyits / *per que* adoncs lo jouen
cel comensa larch a tirar / e tes en la
man lo tench · e enapres el lo destes al
qual lapostol dix · *per* que as tu fil larch
destes e el li dix · *per* so le jo destes car si

¹⁹ *Impetrar*, 'obtenir a força de precs'. *Ibidem*.

longament lo tinges tes japuys no trascra
 tan ben / per que lapostol li dix tot enaxi / la fre
 uolea humenal sa faria menys fort / en
 contemplacion · si tostems en sa forsa
 estaua › si alcunes uegades no y uolia ho
 militat / enaxi con fa la aguyla › car la
 aguyla · uola pus alt que tots los ocells
 e garda lo çoll pus clarament *quels* altres
 enperho per sa neccitat de natura en terra sa
 baixa / alcunes uegades / C// Enaxi lo
 humenal coratge · can se tol es retarda
 .i. poch de contemplacion · ab pus feruent
 uolentat / a les celestials coses sendre
 sa / mi ra cle²⁰
 C²on sant jouan en sa uaylea sagon
que fa testimoni / sent jeronim en
 la ciutat de efesim el fos e apenes /
 per los diciples el fos aporat [sic] / en la esgleya /
 [xxix vb] e no poges ben *parlar* a cascuna posa²¹ da
 yia aso / o fils meus amats la .i. lautra per
 quels frares *qui* ab el foren molt mara
 uelats / per so car dayia tota ora aqueles par
 aules / Lo qual *lus* dix per so car es mana /
 ment de deu / e si sol aquel se fa · ni es *seruat*
 abasta a auer la amor de deu / miracle
 R²Ecomta elinardus *que* con sant jouan / uol
 gues lauengeli escriura primeram
 ent dix a le jens / que dejunasen e ora
 sen per so que el poges dignes coses
 escriura › e recomta que el praga
 deus · per aquel loch sacrat al qual uolia
 escriura › que *nagun* uent ni naguna p
 luya no y tocas · la qual gracia es en aquel
 loch tro²² al dia de uuy on tots los elemens /
 fan gracia / miracle
 C²on sant jouan / fos en edat de
 .xc.viiiij. ayns / ntra senyor a ell /
 aparech ab los seus diciples dien / o molt
 amat uine a mi / car temps es que tu ma
 nuchs a la mia taula › ab los teus frares /
 per la qual cosa sant jouan comensa a anar enues
 el al qual dix *nostra* senyor dicmenga
 uenras a mi / On en lo dicmenga uenc
 tot lo poble a lesgleya / qui era feta al
 nom de sant jouan / lo qual del primer /
 cant dell pol tro a la ora que dels sa par
 ti · los praycha els praga *que* fosen. /
 fermes en la fe e en los manamens de deu /

²⁰ La paraula miracle està separada per síl·labes.

²¹ *Posa*, 'pausa'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

²² *Tro*, 'fins'. *Ibidem*.

C// Enapres aso el feu fer .i. clot
cayrat / costa lautar e feu gitar la
terra fora lesgleya › e can entra en /
[xxx ra] aquel clot ab els mans esteses / ues lo cel e
dix / couidat²³ mas *senyor deus jhesucrist* · al teu co
uit / uet que jo uenc gracies faen a tu· per so
car as desigat mi · e mas couidat / als teus
mangars / on sapies que yo ab tot mon cor
atja desigaua tu › E con la oracion ages
feyta tan gran clardat²⁴ sobrel resplan
di que *nagun* hom en el gardar no poch
e can se *parti* aquela clardat sobrel uas /
lo uas fo trobat plen de *magna* / lo qual
loc tro al dia de uuy esta plen de *magna* /
C// Sent *eacmundus* Rey danglaterra
no dayia de no a nul hom *qui* res li demanas
a onor de sent *jouan* / euangelista. on ses
dauench *que* .i. pelegrin demana a honor
de sant *jouan* molt cuytosament · al qual
dona .i. anel molt pracios / mas apres
molts dies .i. caualer danglaterra qui
en les²⁵ partides doltramar estaua › ree
be lanel del Rey del palagrin · e al Rey
laporta › a el dien / uet que aquel per am
or del qual tu donest *aquest* anel › *quet* tra
met lanel · per que fo manifest / que
sant *jouan* a *aquel* caualer en forma de
pelegrin aparec can li liura lanel /

²³ *Covidar*, ‘convidar’. *Ibidem*.

²⁴ *Clardat*, forma antiga ‘claredat’. *Ibidem*.

²⁵ Per error el copista posa damunt aquesta paraula l’abreviatura de la lletra *e* que ja ha escrit.

Vida de Sant Joan Apòstol i Evangelista.

Flos sanctorum en cathala, San Lorenzo de El Escorial: RBME, N-III-5

Jost Samahel seu gñi tol eor ferre
 co pcurio alscuñs q son en ihalt
 comon ca ser estera qm. i. rals su
 cept. q spres. qst los altres apostols
 forcu pntemner encilgars epsegur
 ples uos curat q los vans se spure
 ples pntees sa ela sege q me sero
 ana dit als apostols. vms p segure
 en. i. En tar agare en altre. q se co
 te se agust q ser estera p molts m
 uides fo respaldit q resuscita maner
 egon molts malalties. qm endre
 qles flax q ere potates sobre laltre
 ser. Etne cepnyis potates sobre los
 malalties nro d'ien camare camars
 te q malaltia agnesten. qm ena
 te q. i. l'pys tela curat uarual qui
 uocra cma co noc uolguer onem
 puaguna man a se de r' e los ser
 malaltre lo seu gere q era hom sol se
 uet alestera te ser estera pcedes
 flax qeren sobre laltre de ser estera
 epotalo sobre laltre del he on comie
 son sege ehir uech al man lo d'ne
 eron q auasten albitse q par uolu
 abel eps sa cõfessio elon. as tamost
 epus fo lon cõfessio. q roba q una
 maltrona puom puom q fo l'guia
 met tuerre te gren malaltia e co
 uaguer fere molte metgners el
 sen. ma a. i. men phisch p'ral qli do
 nas. alcais laonaris lo auarob q
 la gu. mssen. elo jnen l'umh. i. anell
 ad. i. p'ra eonh. qm de le. qst anel
 qli hnt tela p'ore te rema guande.
 on co la felte portis l'egnamer lanel
 ere noli p'fita. vch sen alestera te
 ser. Etne epna molt humilitet ser
 estera qli auarob e qur. aldo hac fer
 l'amel q rema ligat alcol caech la pe
 tra ceta fo camare eguante. qm
 calgetona era. i. molt uoble fembra

vidna cana. x. iustis entre fyle est
 les e. i. die la mare fo molt mte cen
 qst els au qis malaby els tona la su
 malevicio ep uolent d'eten ley iustis
 tort. y. foren ferus ecospit te omly
 malalties. au qly vms eren labroses
 e los altres p'ntichs e los altres den
 finentz molt orribles etors. x. fore
 molt colers emolt emigoyus ep me
 te en qla tñ camare sen l'uy p' fo d'bu
 uols conegues els. n. gñis e. i. ger
 mane negre seu en ypona tou ezabi
 le se. agust coctare li co lur era pros
 qst agust dir los anate uosten. alms
 de carestera edamatz li uice q el uoc
 qur pane el sen negre alms te ser
 estera tenotamit. chumil signan
 lo cõfessio la oracio foren camare. qm
 nom tota cose q ser estera en a qst
 dia no fo marturat mas en a qli die
 ento q la iuicacio es tel celebrat po
 la iuicacio tel es diu p'fo co fo l'os
 cors nobit mas p' los festes son r'o
 hites murtas lanox ho dire cam
 p'are tela iuicacio. Eor la esgleya fa fel
 tatela murtat te me ser. Enold
 la esgleya q. m. cop'pies fo l'ien ala m
 turtat te l'bu v' auarob dele qli fo
 la. i. ser. Estera. elaltre ser. Johi eugli
 elaltre ley success. qst fore. au stms
 p'ntur a l'bu v' reges q auat sa oren
 gur cil'na. qst fore auarob
 p' uolent epobre ealtre p' uolent eno
 p'bra. el fore p'bra mas no p' uolent
 stouchs lo p'mez fo ser estera. lo se
 gon fo ser Johi eugli. loters los
 success d'la entre p'rao d' nom de
Johau es entre p'rao gra de Johi.
 car. m. p'rogattus foren en ser Johi
 q lo p'mez es dele gñi d'itaco de l'bu
 car l'bu ama el mes qnagn dele alms

tos detribles emmes seulo redile
 no ede fainhanne li mostm. **F**lo se
 gon es conuincet de leuiffia. **H**ow
 es co nige folegit te mit sepe e cu
 reuelar li toe foy foyers. **E**p se es dit
 q ad fo mos touat q abt. p. m. anegu
 teis. **A**ltes apstols cu fite econoch
 los foyes de ihu. **D**es en li vuyntar
 ma. **F**lor la puaa del en agli casta et
 poy pilsifera comica cu guardur lo
 foyes xccen qoes li mare del seior.
Eunilamos hute etun la mada de seur
 ubi cuigim la q m fch del htee doere
 ma casta abrenu enisti maui. **D**e
Iohu set jhu apstol e euglia.
Apostol e euglia f. amir te
 mit seio e nige elegit. **S**ips de su
 gressus de pns tds apstols e huch
 p. are nasa eulca loch fida moltoy
 esteltes. **D**omycans empacor que
 non li fame te set iohi seu loy uenit te
 nat etantit seulo merte en a. n. uel
 m. h. uel teuar la porta latina. **F**lor
 iohi cu tad seig tot mal euna p. uone
 p. u. autar. **A**qur lempacor nec q em
 a. u. del uarel del oh enq. l. u. u. te p.
 h. u. r. e. l. e. e. u. m. a. e. u. e. r. l. e. u. l. a. t. e. p. a. r.
 m. o. e. e. s. t. o. c. o. a. q. r. o. e. s. o. l. s. f. o. c. o. j. u. s. e. e. t.
 u. m. a. q. l. a. p. e. n. l. y. s. i. e. q. u. i. t. h. o. c. a. d. o. t. t. e.
 l. a. s. i. n. c. o. n. i. u. c. i. a. n. s. l. e. m. p. i. c. o. r. m. o. n. e. e.
 t. o. r. a. m. a. s. i. a. s. e. r. t. e. n. e. c. a. l. o. s. m. a. t. o. r.
 t. e. i. o. n. a. e. m. a. n. a. r. e. n. a. r. s. e. t. i. o. h. a. n.
 t. e. i. r. u. l. l. e. s. i. n. t. i. m. i. n. e. p. s. o. m. a. l. o. g. e. t.
 e. n. t. e. n. l. i. a. e. a. r. r. e. t. a. a. l. g. e. n. l. o. u. e. e. d. i.
 u. e. r. e. l. i. e. s. i. n. t. b. e. n. e. f. i. a. a. l. q. u. e. e. u. l. o.
 n. o. m. t. e. n. s. e. f. e. i. n. **A** d. e. m. e. t. r. e. q. u. e. l.
 u. r. t. u. s. p. l. a. c. u. t. i. s. l. e. u. u. e. n. m. o. i. t. e. i.
 s. e. m. b. r. e. d. a. m. a. n. o. m. d. i. u. s. t. i. a. n. e. d. a. m. a. u.
 m. o. l. e. s. e. t. i. o. h. i. e. l. a. q. p. m. e. t. r. e. l. e. a. d. u. e. n.
 h. o. s. e. i. a. u. a. g. e. s. d. i. u. s. t. i. a. n. e. q. t. a. m. a. m. e. t. r.
 u. e. l. i. g. u. r. q. e. s. m. o. r. t. e. u. o. r. t. a. p. a. g. u. r. u.
 u. e. u. e. e. n. i. r. o. s. s. e. t. j. o. h. i. m. a. n. u. s. p. o. s. t.

lo cos curia eou oghoy men ihu
 y relutare tans me ero manli de
 la ma pur q uage ale su tate e qu
 paxoy te meur ecemituuet la febe
 seiera en poy eome si amar est co
 si tel nuntamet q. apstol libe fer
 eacia fo semblat q no temer mas
 te conur se leias. **A** t. u. e. d. i. e. q.
 set iohi nola enlo mear de rom. a. i.
 phlosos q. a. u. a. n. o. m. a. n. t. e. n. i. q. a. u. a.
 d. e. u. e. d. i. e. a. q. m. a. s. t. i. p. t. o. r. e. s. l. o. s. l. i. n. s.
 p. o. s. t. e. l. l. o. s. q. n. u. e. e. a. n. t. e. l. o. x. f. e. r. e. s. c. o. m.
 p. i. a. r. p. e. r. e. s. p. a. o. t. e. s. a. e. n. t. e. m. p. n. e. t. q. u. e.
 a. l. l. e. q. p. e. r. e. s. e. i. a. l. u. r. l. e. c. l. a. r. t. a. n. u. e. t.
 e. i. n. o. t. u. n. e. e. n. t. e. d. i. e. e. u. a. l. t. e. **A** q. u. e. s. e. t.
 i. o. h. i. u. e. l. o. q. m. a. s. t. i. p. q. a. m. e. n. p. o. s. t. a. r. t. o. r.
 l. u. r. f. e. i. n. c. l. a. r. e. n. t. e. m. p. n. e. t. e. n. a. d. i. s. c. e. p. t.
 u. e. s. e. i. n. o. n. u. e. e. n. t. e. d. i. e. t. u. i. n. t. e. t. e. n.
 n. e. t. e. l. i. n. y. a. s. a. s. e. s. e. r. a. a. l. e. b. o. a. d. i. p. h. l. o.
 s. o. f. r. e. p. o. s. m. o. l. t. l. o. p. h. l. o. s. o. f. e. o. x. e. n. o.
 t. u. a. l. p. m. m. a. l. y. q. s. o. m. t. e. n. a. m. e. s.
 p. i. a. r. a. s. t. m. o. n. d. i. e. s. r. i. d. e. s. **A** m. e. t. r. a.
 m. e. t. e. i. r. l. o. m. o. e. s. l. o. a. r. p. l. a. b. o. c. h. i. t. e. s.
 h. o. m. e. s. m. a. g. i. s. o. d. i. u. s. t. i. a. l. u. o. r. a. e. s.
 a. q. u. e. p. u. a. r. **A** l. i. s. e. g. o. u. i. u. a. b. o. e. o. d. i. a. s. t.
 m. e. s. s. a. m. e. t. t. e. s. t. m. o. n. u. e. t. e. l. u. a. t. a.
 q. u. e. l. u. o. e. s. a. n. a. c. i. o. f. e. i. p. e. t. m. a. s. p. l. o.
 u. e. i. a. r. a. u. o. y. e. a. r. l. o. m. o. n. a. s. t. i. n. e. s. e. s. s.
 a. l. u. a. m. e. d. i. c. i. n. u. s. l. o. q. t. o. y. p. o. s. t. e. r. o. s.
 s. o. n. e. i. a. n. a. r. y. **A** l. i. r. q. a. n. i. s. e. s. e. o. r.
 n. i. e. s. s. a. m. e. t. t. e. s. t. m. o. n. e. s. u. i. r. e. n. e. e.
 e. u. o. r. d. o. n. a. m. e. t. t. e. c. o. n. u. a. r. a. l. e. f. r. e. s. t. e. s.
 t. e. g. o. y. a. r. u. a. n. e. s. e. i. r. a. a. i. m. a. l. l. y. q. u. o. l. i. e.
 e. s. s. o. n. d. e. r. e. b. l. e. **S** i. m. o. l. e. e. s. t. p. f. e. y. r. i.
 u. n. t. e. q. u. i. t. h. u. e. e. c. o. m. e. t. o. a. l. s. p. e. l. o. e. s.
A q. u. e. n. e. s. t. a. s. e. t. i. o. h. i. c. o. n. u. l. i. s. t. o.
 t. e. u. m. a. c. h. t. e. u. i. a. u. o. l. q. u. o. y. m. e. t. r. e. s. e. m.
 a. a. s. t. m. o. n. e. s. l. o. p. r. e. u. t. u. a. q. u. e. p. e. r. o. s. p. r. e.
 c. i. o. s. t. e. s. q. s. o. n. p. m. t. e. c. a. r. e. u. o. l. q. s. t. a. r. e.
 u. a. r. a. l. s. p. e. l. o. e. s. t. a. n. e. l. o. q. p. e. r. o. s. t. e. n. s. e. e.
 e. s. t. m. a. p. t. a. t. e. l. t. e. n. t. e. n. e. o. q. u. e. s. e. t. a. p. l. i.
 t. e. l. s. h. o. m. e. s. p. q. t. a. n. t. o. s. s. e. t. i. o. h. i. c. u. i. l. i.

los pedres pors egus episcopales se eu
 la ma eora ihu' enstro' foz' emegre
 aries de pmer p q los massis el philo
 sof' a regner' euteu ihu' eonayen
 lo puen teley pedres als pomes. ¶ p q
 altes. n. massis p' exph' d' q' n' e
 ren toro q' n' bens aye' eonayen lo
 puen apobres e' d' q' n' lapostol ca. die
 estenech se q' els uoce' los hys massis
 ven uelne elen apylats euacien
 si enlers eng' p' bica' te' a' g' ren
 g' n' n' r' o'. ¶ On co' set' iohi' conoqne
 latur r' h' a' m' a' n' a' l' o' q' h' a' p' r' e' m' i' t' e' n'
 u' g' u' e' s' e' p' r' o' d' e' s' m' a' n' u' t' e' s' e' t' a' n' t' o' s' t'
 c' o' l' e' s' t' e' d' e' h' e' n' l' a' m' a' l' e' s' u' g' u' e' s' t' e' m' o' r'
 n' a' r' e' n' e' u' b' e' l' a' u' r' e' l' e' s' p' e' d' r' e' s' t' e' f' o' r'
 n' a' r' e' p' e' d' r' e' s' p' r' o' f' e' s' s' o' r' e' s' . ¶ O' u' a' l' s' m' a' s'
 s' i' s' p' u' e' t' s' a' l' s' m' e' s' t' r' e' s' c' o' n' e' u' e' r' t' e' s' t' e'
 a' u' r' e' t' e' p' e' d' r' e' s' e' t' e' m' o' s' t' r' a' t' s' l' o' s' l' u' s'
 e' u' e' g' r' a' t' s' q' u' s' d' i' u' m' . ¶ E' t' m' o' s' t' r' o' s' e' l' s'
 u' e' g' r' e' n' a' l' s' a' u' g' r' e' t' e' r' s' e' c' i' b' i' a' t' o' r' e' s'
 e' a' n' o' h' a' r' e' s' q' a' q' u' e' l' e' s' u' g' u' e' s' e' r' e' n'
 t' e' l' s' i' n' a' u' r' t' e' l' m' o' n' e' l' e' s' p' e' d' r' e' s' e' t'
 t' e' l' e' s' p' u' s' n' o' b' l' e' s' e' r' i' q' s' q' h' a' t' f' o' s' s' e'
 m' s' i' n' p' q' l' a' p' o' s' t' o' l' d' i' u' a' l' s' . n. m' a' s'
 s' i' s' p' u' e' t' s' a' n' a' t' e' r' e' t' e' s' e' c' o' p' r' a' t' s' p' o' s'
 t' e' l' l' o' s' e' a' j' a' t' s' p' o' u' r' l' o' g' n' a' r' d' o' q'
 a' u' e' t' s' c' o' p' r' a' t' t' e' l' c' e' l' e' s' t' i' a' l' r' e' g' n' e' e'
 s' t' a' t' s' a' r' i' c' o' a' f' l' o' r' q' p' r' i' u' a' m' e' t' u' l' e' l' a'
 e' o' l' e' t' e' p' u' n' y' s' e' s' e' c' t' a' e' p' e' r' t' a' h' u' l' e' r'
 e' t' a' q' e' n' a' t' s' t' a' t' s' r' i' c' h' s' t' e' l' e' s' s' t' e' n' a' l' s'
 c' o' s' e' s' e' m' a' j' a' t' s' e' f' a' r' t' a' t' s' u' o' s' l' e' d' i' e'
 t' e' l' i' t' s' c' a' r' n' a' l' s' c' a' r' p' o' u' r' a' u' e' t' s' t' o' q'
 a' u' e' t' s' g' u' a' n' t' e' n' l' o' c' o' m' e' s' t' a' m' e' n' t' e'
 S' p' i' t' u' s' s' i' m' i' l' s' h' o' c' r' e' a' t' y' d' i' e' u' o' s' e' . vj .
 c' o' l' e' s' p' e' s' a' n' e' t' s' p' o' u' r' e' l' a' g' l' a' d' e' d' e' u'
 ¶ C' o' r' d' e' n' e' t' s' t' a' b' e' r' . s' . i . i . r' e' h' y' m' e' u' a' q'
 m' e' f' a' u' a' m' o' l' t' n' o' b' l' e' m' e' t' l' a' q' u' i' n' o' t' r' e'
 s' e' i' u' r' d' e' s' t' e' m' p' i' e' t' e' u' e' r' t' s' t' a' b' e' r' q' l'
 h' o' m' e' n' u' n' u' t' e' l' c' o' r' s' s' e' s' r' i' c' h' e' s' e' l' e' s'
 p' o' s' t' e' l' l' i' g' e' s' . e' t' o' r' u' n' u' s' e' m' o' n' . ¶ E' t' a' m'
 t' e' n' e' t' s' t' a' b' e' r' q' l' t' e' n' t' e' l' t' e' l' s' e' u' t' o' t' e' c' l' o' s'

creates. soes esteles. sol. luna caet
 q' torasso foy a fney tel home ma
 q' home foy tan solamet a don fney
 Encare tenets saber q' tor homi rich
 es suer tel diable . car lo rich no por
 seer les rices mas les rices possede
 aqell . Atressi sapats q' homi abidat
 dauer nohi an da ueam nuyr ne
 joen mas reguatur ete multiplican
 egita te si deu eon creator . Encare
 tenets saber q' rich homi multiplicat on
 e' r' e' u' y' l' e' h' i' e' n' h' o' y' h' i' n' l' i' t' a' t' q' e' s' e' f'
 c' a' l' e' p' u' n' h' o' m' p' u' g' e' a' l' c' e' l' e' e' n' e' c' a' r' e'
 a' l' t' r' e' n' a' b' o' q' e' s' p' o' i' a' o' t' e' t' o' b' l' e' l' e' t' o'
 e' s' a' t' a' l' e' r' t' e' l' t' e' p' r' e' t' q' e' s' g' r' a' e' s' t' e'
 u' e' n' i' t' o' r' a' e' t' e' a' n' a' r' a' g' l' a' p' o' u' m' b' l' e'
 ¶ D' e' m' e' t' r' e' q' s' e' t' j' o' h' a' t' e' n' u' a' q' l' t' e' r' p' i'
 u' u' l' e' s' a' l' s' m' a' s' s' i' s' p' o' u' m' e' s' p' o' r' a' u' e'
 i . h' o' m' m' o' r' t' a' d' e' b' u' l' i' t' : l' a' i' l' a' u' a' . xj .
 v . j' o' h' n' s' q' a' m' a' p' l' a' m' u' p' l' e' r' . ¶ E' l' a' m' a'
 t' e' e' s' a' m' i' c' h' e' t' e' l' m' o' r' t' p' o' s' t' a' r' e' n' l' o'
 a' l' s' p' o' s' t' e' l' a' p' o' s' t' o' l' e' s' p' u' a' r' e' l' o' q' u' e' l'
 r' e' l' i' g' i' o' s' a' s' a' u' i' c' o' s' a' m' a' f' e' r' d' r' u' s' s' i' a' n' e'
 p' q' t' e' n' i' s' t' a' n' e' t' l' a' p' o' s' t' o' l' c' o' m' e' l' a' t' e'
 p' l' o' r' a' r' e' a' b' o' m' i' r' m' i' e' t' e' i' u' o' r' e' t' a' n' t' o' s' t'
 l' o' m' t' e' l' e' u' a' e' n' p' e' s' e' c' i' a' s' e' n' u' e' y' . i . q' l' e'
 n . m' a' s' s' i' s' e' o' u' l' o' s' . ¶ J' o' h' e' u' l' t' e' s' l' o' y' m' e' s'
 a' n' g' e' l' s' p' l' o' i' a' s' e' l' a' d' i' a' b' l' e' s' a' l' e' g' u'
 s' a' p' a' r' a' t' s' q' u' o' s' a' l' t' r' e' s' a' u' e' t' s' p' o' u' r' e'
 p' u' l' o' s' p' o' u' r' a' b' l' e' s' q' e' r' e' n' f' e' y' t' s' d' e'
 p' e' s' p' r' o' f' e' s' r' e' s' p' l' a' t' e' s' e' l' u' a' t' i' g' s' d' i' u' r'
 e' t' e' m' o' l' t' a' r' i' a' q' o' b' z' e' e' m' a' u' e' y' l' o' s' a' l' e' y'
 q' l' s' p' u' l' a' n' s' c' o' p' r' a' s' l' o' i' o' m' q' t' o' n' a' s'
 t' o' t' t' o' q' a' u' e' t' s' a' l' o' s' t' e' n' i' u' e' t' e' s' d' e' e' s' t'
 e' d' i' s' p' r' e' s' l' o' i' o' m' q' a' g' u' e' s' e' u' r' e' c' i' a' o' t' e'
 t' o' m' a' r' e' u' l' e' s' t' a' m' e' t' e' e' n' l' a' t' e' n' a' n' i' s' t' a'
 d' a' q' s' t' m' o' n' . ¶ E' e' s' u' o' . xj . v . i . a' l' e'
 p' u' l' a' u' t' o' e' s' l' a' t' o' b' a' d' i' n' n' e' t' e' n' e' n' l' o' q' l'
 h' o' y' t' e' y' s' e' s' t' a' n' e' t' s' e' a' u' e' t' s' p' e' n' a' l'
 p' e' n' a' . a' u' i' q' l' c' o' r' s' m' e' t' u' m' u' e' r' m' e' s'
 e' n' a' q' s' t' m' o' n' e' e' u' l' a' u' t' e' a' u' r' a' l' a' a' a'
 o' b' s' t' a' n' t' e' d' e' t' e' n' e' l' a' s' e' s' t' a' n' e' e' a' c' h'

eodum te remonns dms fuerunt
 eunt loz massip obire. aslo potare
 se abo pos del apostol equant lo hu
 nulmet dms p rous. Clapostol ref
 pcc. Joum qd plo mal pccatmet que
 agnos qd fustans. xxi. dies p m rca
 cu fize q lee rignoc eloy pccoy to
 nen alur p rca nare. **C** Prehica mot
 ser iphi of loz dables qezen en les
 ydoles si q loz bultes est omogren lo
 poble of el eumare li q fice sac fia
 als tes pal manar at rple tena dia
 ne p fusticir. Est iohi vii io facti
 cur al men secei epcur le q endez
 ueh lo rple si ne lo fa io fire laura
 uol epar coler ne loz nxy tes. **M**at
 tes q l rple eava pla ma oio quofa
 noctore q ceats en ihu p q lamau
 pite del rple coler ne a. asla se ten
 ca carnen del rple clapo stoi aou
 p q r m o t l o r p l e n e u e c h a r o m a r e
 cl a y m a g e t e n a d i m e f o r o c a e s t u f
 r o i t e . **C** **O** u a s a n i s t o t e m s q e u d e
 de m a i o r t e l e y y d o l e y r e u d e n l o p o l i e
 e d i r q i a s o y q l r p l e f o r c a b u r q e l u o i m
 h u q n a g u l e u s t e h e r e p e l l a e s t a .
 t o j l o m o l e f u t o m a c e e u f r e e l s e m o t
 f u l i m a l a m a g l a p o s t o l d i r a a g n e l
 a n i s t o t e m s q u o l s q r f u s t e p q u e n i
 f i o s p a g a r . p a l u e p o x s i u o l s q o u a
 e n l o t e n t e n s i n d a r e a n u n e n a l e n
 r e e i n o r f a n a g n i m a l . y o c r e u r e e n
 l o t e n t e n s i m a s p m d m e t u n y l q n e
 g e s l o u e n c o e s f o r t o q r u b e u m s e
 t m t o t s u e c h s e n a l e o t o l q i r m a . t o s
 t o m e s q e r e n n u g a r e a m a r e a m e
 n a l o t e n t e r i o d e m a f r e a g r e l o g u r
 n a g l u e n t r o s t r a o r e n m e r t o .
S e t i o h i p l a m o r t r a d e n o s e s t u a d i
 p u s a n s p o r l a m a p e r i s e a l o u e n e
 s e n s o d e l u e n l o s e h a l t e l a e r e n e i c h
 l o n e n a n t o s i f o x l o n u i e n d e t e n m a l

n a g n i p i t o t q u i t e r e n a d m i s t e r
 c o m e d a n e n a l o a r l o n o m t e i b u r d
 e n s a n i s t o t e m s v i x . s u p i o r i o h i q
 y o s o n v a l e n t d e l t e n s a b e n q u o f a c
 t e s p u n t d e l t e n t e n e n l o p u l e h
 e r e n t e e n t e q a g r e y r e s t a n t u y l o z
 y h o m e s q m o r t e n p l o u e n e s t i n
 a d l o t o m o y u n g y o a r e u r e e n t a m a
 e r o e n t a . **C** l a p o s t o l r e f i x . x . e p o l e
 a q s t a q u o t e l a s o b e e l s c a r i s t o t e
 n s v i x q m e d i m a m l a m a q u o n e
 l a c o p e s t e q p l a t u a q u o t e l a m e
 l e r y o t e r e n t e m o g t o s g r e a e n a
 e s t i o h i t u l i n i s e o c o f u s e r i l a
 t u a l i s t e l a m r e r o m t a t e n n e a l o
 m o r t e s c o n g u e s l u s a n y . l a p o s t o l
 j o h i m a t r i m e s a n a c t q e n n o m t e
 d h u y u o y l e u e y p q e l s e n a n a a l o
 m a r t e s e o y l u s e s t o y p u l e y e n d o s t
 l o s h o m o y t e l e n a r e u d e l i m s e n
 p o s p u l e a q l b u l e a n i s t o t e m s t r e
 e d i a n o r s o n l i n a r e e n l o n o m r e
 t e n e s l u m i n a r e e h a r i s t e a l o n e t e
 s e t i o h i m o l t e y e s t e l o y e . **C** **E** t o
 t e s e t e h m e t e n l o q i r l u b e q l a p o s
 t o l c o n t a . i . b e l m a s s i p e p u y s c o m e
 n a l o a . i . b u l b e s o n g n i f a m i l i a r e
 a p o s . a l a m t e p l o m a s s i p t e s t i a l o
 b u l e e f f u e t u n y o r e n t e l o s l a d o y
C l a p o s t o l u e c h a l b i s t e c o e m m a l i
 t a c o m i t e . **S** e b u t e r e p e y o p a r e t e
 m o r t e s e n l a a n e u a r e n l p u g h a
 b i n a b l a r e o s e e t t e f e r p n e e p t a q l t
 e s t i o h i s i n o t o r r o i n p l e y s h e o
 n e s t r o u r e s e l e c a p a b o y p u n s f e r i
 t o r a g u a r d e h e j a q u i t e . a n a n t o l
 m e u s i a r e p q e l t o s e n a m e n a r . i .
 c a n a l e m a l t e n a l m a r e o n e i a l o
 m a s s i p e l o m a s s i p q i n t l o n e e c o m e
 t a t e f i g u r e l a p o s t o l j a s e x t o q u e f i e
 u e s l h o c h a m o l t e f o r m e t l o c a n a l l
 e e d i a p i o m a s s i p o f i s l t o l e c a r p

que fuge. atq; pite qes rō amies o
 firil noc remes q ro rene uho. nbn i
 pti car p m murt i rene firil tunc
 ficos ma ramos am cel loent este
 paulos hie gū cōpūlio en fon car
 ge eterna moit humilitet et cor
 tu. nō poy cel. pōstol edm antment
 comētal re lūcū la ma p q lapostol de
 jua pel efgna tes caridati pō. en
 apoc. **et** uilo en bilte en recōfū
 do. **Hic** se en. i. r. rōm. cōlōstiac
 q. i. cel. qes dū pōm rō conat. a fē
 iohi cel nigrinos ab el. e. i. m. affip.
 nac. affō cor. ualtee maffip. rō
 en pēt uenit en gūmānā aq; uel
 mēi. ab aq; cel. m. rō sifex iustine
 fēi iohi conach affō plespūit sine
 capel. lo maffip. et emanā qtem a
 enla m. i. el respō. q. i. arb. cor. hie
 iohi aq; hie cel. respō. ceels et etas
 ne. affōget enq; mānā pū. lo. pōstol
 et emū uet lo maffip. et etas larch. e
 pūis lo. rō. **El** pōstol dū h. p. q. as
 tō. rō. rō. larch. cel. respō. ce. si. pō
 lō. gūmēt. etas. hie. mēy. fōr. an
 tar. lo. fō. rō. **El** pōstol dū h. an. ce
 firil. rō. hū. m. i. fū. gū. hie. q. fō. rō. i
 mēy. fōr. si. rō. rō. ce. mē. ab. h. nā.
 rō. cō. rō. p. lā. cō. si. a. q. mē. u. e. g. u. a. t. e. s. n. o.
 p. m. i. a. l. a. i. t. m. e. y. **Car** u. i. l. l. a. a. f. f. o. q. u. e. l. a.
 a. g. u. l. a. q. u. o. l. e. p. u. s. a. l. t. e. l. e. a. l. t. e. s. o.
 c. e. l. o. p. u. s. e. l. a. m. e. t. g. u. a. r. d. e. l. a. m. a. g. a.
 t. e. l. f. o. l. p. u. e. c. o. s. s. i. t. a. t. e. r. t. e. m. a. i. s. e. f. t. e.
 u. e. i. f. e. l. a. r. e. v. e. n. e. n. a. l. e. m. e. c. c. o. f. e. c. e. u.
 t. a. n. e. e. a. r. i. e. s. r. e. l. h. u. m. a. n. a. l. o. r. e. p. l. a.
 m. e. t. q. e. s. a. l. t. e. r. c. a. r. d. e. t. a. l. e. r. u. o. g. u. a. t. e. s.
 c. o. n. e. q. s. h. i. r. e. u. l. e. s. f. o. n. i. e. c. o. f. e. c. a. u. e. i.
 t. e. c. o. n. e. c. a. r. l. a. n. a. **Q**u. i. s. e. t. i. o. n. i. s.
 q. i. s. i. t. i. o. h. i. e. s. t. e. c. h. e. n. l. a. a. u. t. i. t. d. e. e. f. e.
 c. i. n. o. a. l. a. f. i. r. e. c. u. i. u. s. l. e. z. **I**h. e. s. u. s. c. o. n. e.
 q. s. r. o. c. h. m. e. n. t. l. o. c. s. e. s. r. e. v. e. l. e. s. s. e. m. a.
 t. i. n. e. p. l. a. r. e. q. u. i. l. a. u. i. e. o. h. i. e. d. n. t. o. m.

via unes mactroy pūloy eā elqūo del
 poma mēmet es tēten qū solament
 affo es fert sa hūit aleel. **Q**on tē
 iohi reguoe estantre lūcūli se rō
 a hūi pti q esēns dignoe cofes
 eq. affi loch fō. fō. rō. ce. enlāq. el. rō. m.
 fē. l. e. f. e. p. a. n. i. t. e. l. o. c. o. f. o. r. d. i. u. m. e. s. p. a.
 t. a. l. q. n. e. t. u. e. p. l. u. g. e. n. o. l. e. n. i. l. a. r. e. g. u. a. t.
Quo tēp. a. r. e. g. i. n. e. t. r. o. y. e. m. p. a. t. o. r.
 a. p. a. r. o. h. a. f. e. t. i. o. h. i. m. e. f. o. r. i. b. u. e. a. p.
 f. o. r. e. v. e. l. e. s. c. o. r. h. o. m. o. l. e. a. n. a. r. i. m. e.
 a. m. c. a. r. l. o. z. e. s. q. m. m. a. n. i. c. h. s. a. b. l. o. z.
 r. o. s. f. i. a. r. e. s. e. u. l. a. i. n. p. a. n. i. l. e. d. i. g. n. e. m. e. p.
 u. e. o. z. i. s. a. n. y. **E**q. u. i. t. l. o. d. i. g. n. e. g. e. f. o. r. t. e. n.
 g. u. r. l. o. p. o. l. l. e. r. e. a. n. i. s. t. a. e. n. l. a. e. f. i. c. i. u. q. u. i.
 e. r. a. f. e. r. t. i. e. n. l. o. t. e. n. n. o. m. **E**t. e. r. i. o. h. i. c. o.
 m. e. l. a. a. q. a. c. i. t. a. r. e. a. p. t. e. r. e. a. m. o. n. e. f. i. a. r.
 l. e. s. g. r. e. s. q. f. o. s. t. e. n. f. e. m. i. s. e. n. l. a. t. e. e. q. u. i.
 g. n. e. l. l. e. l. o. e. m. m. a. n. e. c. e. d. e. d. e. n. **E**q. u. i. t.
 f. i. e. n. f. e. r. i. f. o. s. t. a. q. o. r. t. e. a. p. t. e. l. a. t. e. r. e. n. e.
 m. e. m. a. r. o. s. d. i. u. s. e. l. e. i. a. l. o. e. m. a. s. e. m. o. c.
 t. o. s. c. o. r. a. q. i. t. o. s. p. u. n. l. o. s. **E**t. e. r. e. r. d. e. d. i. n.
 i. m. u. n. i. s. o. m. e. n. t. a. l. t. e. n. m. e. n. t. u. r. e. n. e. r.
 q. u. i. c. h. e. s. t. r. e. g. e. s. c. a. r. r. e. p. l. a. n. a. n. a. p. t.
 a. m. e. q. u. i. t. h. u. e. f. e. n. i. t. a. l. a. c. e. o. t. i. m. g. r. a. m.
 d. a. r. e. a. r. u. e. c. h. f. o. h. e. e. l. q. n. a. g. r. i. t. o. r. d. e. l.
 p. o. b. l. e. n. o. l. p. o. g. n. e. r. e. u. e. n. i. t. e. a. b. x. r. u. m.
 q. i. r. e. c. t. e. e. i. p. a. n. i. f. i. o. a. l. o. c. e. l. o. **E**q. u. i. t. l. a.
 n. u. i. f. o. r. t. i. s. p. r. e. t. a. l. a. f. o. s. t. a. v. e. n. i. a. s. a. f. e. r.
 t. e. e. p. l. e. n. a. l. a. q. i. t. e. n. n. o. d. e. n. t. e. u. n. y. e. n. i. t.
 t. e. n. e. t. e. n. n. a. r. a. r. i. c. o. a. r. e. n. a. m. a. n. u. s.
Et. r. e. v. d. i. n. g. l. e. n. t. i. a. a. n. g. u. n. a. p. i. d. o. n. a. q.
 h. r. e. m. a. n. a. s. n. a. g. u. n. a. c. o. f. a. e. n. l. o. n. o. m. i.
 s. e. t. i. o. h. i. e. u. g. l. i. s. t. a. r. e. m. i. t. i. n. e. t. h. o. d. o. r.
 g. u. a. n. e. **E**t. e. r. e. n. e. c. h. s. e. x. u. e. g. u. a. t. o. q. i. t.
 p. e. l. a. g. e. n. l. o. n. o. m. t. e. f. e. t. i. o. h. i. r. e. m. a. n. a.
 a. l. u. e. n. i. t. u. o. y. u. a. m. o. l. t. p. r. e. u. o. i. m. e. n. t.
 e. l. o. s. e. n. a. l. t. e. r. q. d. e. s. t. i. m. b. i. a. l. o. e. a. l. m. o. v.
 u. o. s. n. o. e. r. a. a. q. e. l. p. o. b. s. e. r. e. m. a. n. a. a. l.
 m. o. r. n. a. a. l. r. o. y. t. o. n. a. h. a. a. n. e. l. m. o. l. t. p.
 r. i. e. c. e. n. e. u. e. a. g. u. o. s. a. l. t. e. a. p. e. r. i. a. t. q. i. t. o.
 m. i. o. p. i. s. a. p. o. c. h. s. d. e. d. i. e. s. i. o. u. a. l. e. r. d. i. m.

Transcripció de la vida de sant Joan Apòstol i Evangelista

Flos sanctorum en cathala, San Lorenzo de El Escorial: RBME, N-III-5.

[21 vb] de la entrepretacio del nom de
l²ohan es entrepretat *gracia sent iohan*¹.
de nostre senyor en la qual fo donade
car. iij. prerrogatiues foren en sent iohan
C// Lo primer es de le *gran dileccio de ihesu crist*
Car ihesu crist ama el mes que nagu dels altres
[21ra] seus dexebles e mayors senyals de dilec
cio e de familiaritat li mostra. C// Lo se
gon es donament de benifici. C// Lo terç
es con uerge fo elegit de nostre senyor e en
reuelar li los seus secrets. E per so es dit
que a el fo mes donat que a sant pere ni a negu
dels altres apostols cor sabe e conech
los secrets de ihesu crist so es en la diuinitat
sua. E hoy la *paraula del euangeli e aquela es*
pos *perque* li fo feta comanda en guardar los
secrets de deu ço es la mare del senyor.
En milaneus bisbe escriui la uida de sent
iohan euangelista la qual trasch del libre docto
uia e aquela abreuya en esta manera. De
l²ohan | sent johan apostol e euangelista².
apostol e euangelista fo amat de
nostre senyor e uerge elegut. E apres de sin
quagesina departis dels apostols e vench
preicar en asia en lo qual loch funda moltes
esgleyes. Domicianus emperador ente
nen la fame de sent iohan feus los uenir de
nant e tantost feu lo metre en .i. uixel
doli bulent denant la porta latina. E sent
iohan exi *daqui* sens tot mal e auia *preixacio*
per la ciutat. C// E *quant* lemprador uee que era
axit del uixel del oli e nos laxaue de *pre*
hicar el lo enuia en exil en la ila de pat
mos e estech *aqui* tot sols *sens companyo* e es
criui *aqui* lapocalipsi e *quant* hac *aqui* estat
.i. anyn *domicianus* lemprador mori. e
tot *quant* auia fet reuoca lo sanador
de roma e mana tornar sent iohan
del exill e *quant* intraue *per* Roma les gens
exiren li a carrera ab *gran honor* e di
xeren li cantant. beneyt sia *aquel qui* ue en lo
nom de nostre senyor. C// E dementre que el
intraue *per* la ciutat leuauen morte .i.^a.

¹ Aquest últim *sant iohan* forma part de la rubrica que seria la següent: *de la entrepretacio del nom de sent iohan*.

² *sent johan apostol e euangelista*, aquest rúbrica està posada immediatament al costat del text principal, aprofitant l'espai que quedava en blanc després del nom.

fembre *qui* auia nom drusiane *qui* amaua molt sent iohan e los parents dela dixeren li. o johan ueges drusiane *quit* auia molt desigat *qui* es morte not ha pogut ueure e tantost sent Johan manals posar [21rb] lo cors en terra e dix o senyor meu *ihesu crist* resuscite drusiane e yo manli de la tua part *que* uage a la sua case e *quem* pareyl de menyar e demantinent la fembre se leua en *peus* e comensa danar e fo *curo* sa del manament *quel* apostol li hac fet ca ela fo semblant *que* no de mort mas de dormir se leuas. C// Esdeuench se *que* sent iohan troba en lo mercat de Roma .i. filosof *qui* auia nom Craton lo *qual* auia fet uendre a .ij. massips totes les lurs possessions *que* auien e auie los fetes com prar pedres *precioses* a enteniment *que* aqueles pedres era lur be e lur saluament e *que* no deuien entendre en altre. E quant sent iohan uee los massips *qui* auien posat tot lur *senyn* [sic] e lur enteniment en aqueles pedres e *que* no auien entenensa daltre deue ne de lurs *animas* e *que* era ab els aquel filosof repres molt lo filosof. e dix e mostra li per .iij. rahons que hom deuia menys prear aquest mon e les riqueses. C// Primera ment car lo mon es loat per la bocha dels homens mas per lo diuinal iudici es *condenpnat*. C// La segona raho cor daquest *menyspreament* dest mon ne del uici daquel no es curacio feta per el mas per lo uer creador car lo mon aquest va es e *sens* alcuna medicina los *seus* posseydors son esuanayts. C// La terça raho es cor *menyspreament* dest mon es meritori e guordonement de donar als *freturoses*³ segons *que* dix nostre senyor a .i. massip *qui* uolie *esser* son dexeble. Si uols *esser* *perfeyt* vin tot quant has e done ho als pobres C// Craton respos a sent iohan e dix li si lo teu maestre *ihesu crist* uol *que* nos *menyspreem* aquest mon e *que* lo preu daquestes pedres *precioses* *qui* son per mi *trencades* uol *que* sia donat als pobres torne les peres *sens[er]es* e fe tu a *gloria* del teu deu so *que* yo he fet a *gloria* dels homens per *que* tantost sent iohan cuy li [21va] les pedres *poques* e *grans* e posa les se en la ma e ora *ihesu crist* e tantost foren entegres axi *con* de primer per *que* los massips el philo

³ *Freturós*, 'Mancat, no posseïdor'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

sof creegueren en deu ihesu crist e donaren
 lo preu de les pedres als pobres. C// *Per que*
 altres .ij. massips *per eximpli* daquests uene
 ren tots *quants* bens auien e donaren lo
 preu a pobres e seguiren lapostol e .i. die
 esdeuench se *quels* ueeren los lurs massips
 ben uestits e ben apeylats e uaeren
 si en leys en *gran* pobrea de *que* agren
gran tristor. C// On con sent iohan conegues
 la lur *tristicia* manals *que* li aportasen
 uergues e pedres manudes e tantost
 con les *tench* en la ma les uergues se tor
 naren en bel aur e les pedres se tor
 naren pedres *precioses*. E dix als mas
 sips uets als mestres [sic] *conexents* de
 aur e de pedres e demostrats les lus
 e uegats *que* us diran. E tantost els
 uengren als *argenters* e *canbiadors*
 e atrobaren *que* aqueles uergues eren
 del fin aur del mon e les pedres eren
 de les pus nobles e *riques qui hanc* fosses
 ni *seran* *perque* lapostol dix als .ij. mas
 sips anats e reemets e *comprats* pos
 sessions e ajats *perdut* lo guardo *que*
 auiets *comprat* del celestial regne e
 siats axi *com* a flor *qui primerament* ix bela
 e olent e puys se secha e pert sa balea
 e *daqui* enant siats rics de les *terrenals*
 coses e *manjats* e *fartats* uos be dels
 delits carnals car *perdut* auets so *que*
 auiets *guanyat* en lo *comensament*
 E *per* tal *que* mils ho creats dic uos en .vj.
 coses *per que* auets *perdude* la *gloria* de deu
 C// Car deuets saber *que* .i. ric hom era *qui*
 meniaua molt noblement lo *qual* nostre
senyor deus desempara e deuets saber *quell*
 hom exi nuu del cors *sens riqueses* e *sens*
possessions. e tot nuu se mori. Encare
 deuets saber *quel* deu del cel feu totes les
 [21 vb] *creatures*. so es esteles. sol. luna e aer
 e *que* tot asso fos a *seruey* del home mas
quel home foz [sic] tan solament a son *seruey*
 Encare deuets saber *que* tot hom rich
 es *seruent* del diable. car lo rich no pos
 seex les *riqueses* mas les *riqueses* posseexen
 a çell. Atressi⁴ sapiats *quel* hom *abundant*
 dauer no ha ansia ne cura nuyt ne
 jorn mas de *guanyar* e de *multiplicar*
 e gita de si deu e son creador. Encare
 deuets saber *quel* rich hom *multiplica* en

⁴ *Atressí* o *atresí*, 'igualmente'. *Ibidem*.

erguyl e ha en hoy humilitat *qui* es es
 cale *per vn* hom puge al cel e encare
 altre raho *qui* es *perdicio* de doble be so
 es a ssaber del be *present qui* es gran esde
 uenidora e de anar a *gloria perdurable*
 C// Dementre *que* sent johan deya aquestes pa
 raules als massips homens portauen
 i. hom mort a sebulir. lo *qual* auia .xx
 .v. jorns⁵ *que* auia presa muylar. E la ma
 re els amichs del mort posaren lo
 als *peus* del apostol e *preguaren* lo quel
 resuscitas axi *con* auia fet Drusiana
perque demantinent lapostol comensa de
 plorar e a horar *nostre senyor* e tantost
 lom se leua en *peus* e giras enues *aquels*
 ij. massips e dix los. C// Jo he uists los uostres
 angels plorans e los diables *alegran*
 Sapiats *que* uosaltres auets *perduts*
palaus perdurables qui eren feyts de
peres precioses resplandents e bastits daur
 e de molta *rique* obre e *meraueylosa* los
quals palaus *compras* lo iorn *que* donas
 tot so *que* auiets als *freturoses* de *cris*
 e *quels* *perdes* lo iorn *que* agues entencio de
 tornar en *lestament* e en la *benanansa*⁶
 daqueso mon. Fees uos *apereylat* .i. altre
 palau so es la bocha dimfern en lo *qual*
 totstemp estarets e aurets *perpetual*
 pena. axi *quel* cors menyara *vermens*
 en aquest mon e en lautre aura la *anima*
obscuritat de tenebres e flame e foch
 [22 ra] e *companya* de demonis *qui* us *turmenteran*
 E *quant* los massips ohyren asso posaren
 se als *peus* del apostol e *preguaren* lo hu
 milment *que* els *perdonas*. E lapostol res
 pos. jo uuyl *que* *per* lo mal pensament *que*
 agues *que* *fassats* .xxx. dies penitencia
 e yo fere *que* les uergues e les pedres tor
 nen a lur *primera nature*. C// Prehicar molt
 sent iohan *contra* los diables *qui* eren en les
 ydoles si *que* los bisbes escomogren lo
 poble *contra* el e manaren li *que* faes *sacrifici*
 als *deus* *per* *quel* manaren al temple de na dia
 ne *per* *sacrificar*. E sent iohan dix io *sacrifi*
 care al meu *senyor* e *preguar* le *que* ender
 roch lo temple si no ho fa io fare la *uostra*
 uolentat e obeyre los uostres *deus*. E si tant
 ses *quel* temple caya *per* la mia *oracio* *que* uosal
 tres tots *que* creats en *ihesu crist* *per* *que* la mayor

⁵ Abreviatura de *n* damunt la *r*, tot i que la *n* està ja escrita.

⁶ *Benança*, 'felicitat'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

partide del temple consentiren a aquesta senten-
cia e axiren del temple e lapostol aora
per que tantost lo temple ne uench a tomayons⁷
e la ymage de na diane fo tota espes-
seyade⁸. C// Mas aristodemus qui era bis-
be mayor de les ydoles reuoca lo poble
e dix que ia fos quel temple fos cahut que el no uu-
lia que nagu leixas se secte per esser crestia.
de que fo molt gran bonicio⁹ enfre¹⁰ els e molt
gran barayla mas lapostol dix a aquel
aristodemus que uols queet fasse per que tu
sies pagat. Aquel respos si uols que crea
en lo teu deus ya dare a tu ueri a breu-
re e si not fa nangun mal. yo creure en
lo teu senyor mas primerament uuyl que ue-
ges lo ueri com es forts que tu beuras e
tantoste¹¹ uench sen al consol qui tenia. dos
homens qui eren iutgats a mort e ame-
nals denant sent iohan e quant agren begut
daquel ueri tantost caegren morts. E
sent iohan per la mort daquels nos espaordi
pas ans pres lanap en que era lo ueri e
feu sobrel ueri lo senyal de la creu e bech
lo ueri axi con si fos bon ui e no senti mal
[xxij rb] nangun porque tots quants eren aqui aiustats
comensaren a loar lo nom de ihesu crist
Mas aristodemus dix. Sapies johan que
yo son dubtant del teu saber que ho fas
ses per uirtut del teu deus e no ho pusch
creure entro¹² que ages resuscitats los
[.]ij. homens qui moriren per lo ueri e si tu
aquels tornes uius yo creure en la tua
creensa. E lapostol respos. ve e pose
aquesta guonela sobre els e aristode-
mus dix quem complira a mi la tua guone-
la cuy deste que per la tua guonela me
lex yo de creure mos deus e crea en tu
E sent iohan dix li tu sies confus en la
tua infidelitat e tota ta secta ue als
morts e digues lus axi. lapostol
Johan ma trames a uos que en nom de
ihesu crist uos leuets per que el sen ana als
morts e dix lus estes paraules e tantost
los homens se leuaren uius e sans en
peus per que aquel bisbe aristodemus cre-

⁷ Tomayons, o també podria ser tomanyó, no es troba registrada a cap obra consultada. Per analogia amb els altres testimonis podria equivaldre a troços.

⁸ Espassejar, grafia antiga, o especejar 'esboncinar'. DCVB, op. cit., [data de consulta: 15/11/13].

⁹ Bonició 'Murmuració de molta gent'. *Ibidem*.

¹⁰ Enfre, 'entre'. *Ibidem*.

¹¹ La lletra e està, al text, ratllada amb una línia vertical.

¹² Entrò, 'fins'. DCVB, op. cit., [data de consulta: 15/11/13].

ech ab tot son linatge en lo nom de
 deu es batayaren e bastiren a honor de
 sent iohan moltes esgleyes. C// Recom-
 ta sent Climent en lo quart libre quel apos-
 tol conuerti .i. bel massip e puys come-
 na lo a .i. bisbe son gran familiar e
 apres alcun¹³ temps lo massip desempara lo
 bisbe e feu se majordom dels ladres
 E lapostol uench al bisbe e demana li
 sa comande. E lo bisbe respos o pare sant
 mort es en la *anima* en aytal pug ha-
 bita ab ladres e esse fet *princep* daquels
 e sent iohan quant o hoy rompe les sues
 uestidures e lo cap ab sos punys feri
 bona garde he jaquide¹⁴ a la *anima* del
 meu frare *per que* el se feu amenar .i.
 caual e anassen al munt on era lo
 massip e lo massip quant lo uee comen-
 sa de fugir e lapostol ja fos so que fos
 ueyl brocha molt fortment lo cauall
 e crida apres lo massip o fiyl dolç car *per*
 [22 va] que fugs a ton pare *qui* es sens armes o
 fiyl not temes *que* yo retre raho a *ihesu crist*
per tu car per mi muri *crist* torne fiyl torne
que deus ma trames a tu cel hoent estes
paraules hac gran *compassio* en son corat-
 ge e retorna molt humilment es tor-
 na als peus del apostol e demantinent
 comensa li de basar la ma *per que* lapostol de-
 juna *per* el e *pregua deus* e acaba li perdo en
 apres ordona lo en bisbe en reconsilia-
 cio. C// Lig se en .i.^a ystoria escolastica
que .i. ocel *qui* es diti¹⁵ *perdiu* fo donat a sent
 iohan e el iuguaues abel e .i. massip
 uae asso e dix ad altres massips tot
 en rient ueyats en *quali* manera aquel ueyl
 iuga ab aquel oçel axi *con* si fos infant
 E sent iohan conech asso *per* lespirit sant
 e apela lo massip e demana li *que* tenia
 en la ma e el respos *que* .i. arch. e dix li sent
 iohan e *quen* fas e el respos ocel e bestias
 ne asseget en *qual* manera dix lo apostol
 e demantinent lo massip estes larch e
 puys lo destes. E lapostol dix li *per que* as
 tantost destes larch e el repos cor si *pus*
longament estaue serie menys fort a ti-
 rar les segetes. E laspotol dix li axi es
 fiyl de la humanal fragilitat *que* serra

¹³ Aquesta abreviatura de *n* està de més, perquè la lletra *n* està desenvolupada.

¹⁴ *Jaquir*, 'llevar'. DCVB, op. cit., [data de consulta: 15/11/13].

¹⁵ La *i* última apareix taxada per una línia vertical molt suau.

menys fort si tot temps estaue ab sa ricor de contemplacio si lacunes ueguades no prenia alcun remey. Car ia ssia asso que la aguila *qui* uole pus alt dels altres o cels pus clarament garde la raga del sol *per* necessitat de *natura* sesdeue *que* ela dexen en alcunes coses iusanes e axi es del humanal *contemplament* *que* es alt e ardent a les ueguades coue *ques* baxen les sotils coses a ueure e a recrear la *anima*. C// Diu sent iheronim *que* sent iohan estech en la ciutat de Efe çï tro a la fi de sa uaylea. E *quant* conec *ques* dech morir los seus dexeables se ma raueylaren *quant* li auien ohit dir tota [22 vb] via unes matexes *paraules* e *que* el *quels* responia mentinent es de deu *que* si solament asso es feyt *sera* hitant¹⁶ al cel. C// Con sent iohan degues escriure lauengeli feu *oracio* a *ihesu crist* *per* tal *que* escriuis dignes coses e *que* al *qual* loch fos secret en lo *qual* el deuia fer la *escriptura* de les coses diuines *per* tal *que* uent ne pluge nol embarguas. C// En lo temps *que* reguaire [sic] troya emperador aparech a sent iohan *nostre* senyor *ihesu crist* ab sos dexeables e dix li o molt amat uine a mi car hore es *que* tu manuchs ab los teus frares en la mia taule digmenge uendras a mi. E *quant* lo digmenge fo uen gut lo poble se aiusta en la esgleya qui era feyta en lo seu nom. E sent iohan comensa *aqui* a cantar e a preixar e amonestar les *gents* *que* fossen fermes en la fe e *que* tinguessen los manaments de deu. E puys feu fer .i.^a fossa *quadrade* apres del altar en terra e mates dins e leua les mans enues *deus* e dix aquestes *paraules*. C// Senyer *deus ihesu crist* tu mas *conuidat* al teu menyar e uet *que* uinch e fas te *gracias* car te plau *que* uage a tu e *quant* hac fenida sa *oracio* tan gran claredat uench sobre el *que* *nagun* hoz [sic] del poble nol pogueren ueure ab .i.^a nuu¹⁷ *quil* reebe el puya sus als cels. e *quant* la nuu fo *daqui* partida la fossa romas tanca de e plena la *qual* entro a dia de uuy es uis te nexer e manar axi *con* arena manude C// El rrey danglaterra a n[e]guna *perssona* *qui* li demanas *naguna* cosa en lo nom de sent iohan eu[an]g[e]lista demantinent li o ator

¹⁶ *Hitant*, que se suposa de *hitar* no es troba registrada. Per analogia amb els altres testimonis podria equivaldre a *pujar*.

¹⁷ *Nuu* 'núvol'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

guaue. C// Esdeuench se .i^a. ueguade *que* .i.
pelagri en lo nom de *sent iohan* demana
al rrey almoyna molt *prexeuolment*¹⁸
e lo seu cambrer *qui* destrubhia les almoy
nes no era a *qui* el pobre demana al
moyna el rrey dona li .i. anel molt *pre*
cios con non agues alre *apareylat que* li do
nas *per que* a poch dies .i. caualer dan
[xxiiij ra] *glaterra* fo en les *partides* oltra marines
e .i. *pelegri* dona li *aquel* matex anel e dix li
porta *aquest* anel al rrey danglaterra di li
quel *tengue* en sa ma *per* amor *daquel* al qual
lauie el donat *per que* lo caualer lo dux al Rey
e ay tantost conech *que* era *sent iohan* qui
del lauia pres e puys lo li trames.

¹⁸ Prexeuolment, de *prexèvol*, 'insistència'. *Ibidem*.

De sant

guarida. E com la dona portas longamēt
aquell anell: e nos sentis deliuramēt d' sani-
tar nenguna: ala esglesia de sant steue sen a-
na: e pregal molt deuotamēt q' li emperras
sanitar ab deu. e quāt aço bague dir: lanell
que tenia capgue en terra: e ella son sana e
guarida de tot mal. ¶ Trobam q' en capa-
docia era vna nobla dona vidua: e haura
molts bells fills: ço es. x. entre mascles e fe-
melles. e eren. viij. mascles e tres femelles. E
vna vegada la mare son irada contra sos
fills ari quels maley: per la diuinal venjaça
e justicia de deu aquells fills foren tots ma-
lalts de diuerses enfermetats: de lebrozia: e
d' palitichs: e altres letges malalties. entāt
que tots. x. foren molt dolcs. la viij. p' vergō:
ya de sos parēs: e laltre p' lo poble: p' cobri-
tur mal clur vergonya: partiren se daquesta
ciutat: e anaren sen luy en loc q' negh nols
conegues. E los dos viij. germa p' nom pau-
lus e vna germana p' nom palladia de aqlls
vèguerē en yponia: e cōtarē a sant Augusti-
ari com los hauria pres. E sant augustiari dir
los Anau vosen al cors d' sant steue e dema-
nan li merce. ¶ Per q' ells venguerē al vas de
sant steue: e deuotamēt e humil p'garen loc:
tātost feta la oracio foren guarits. Es nota-
dora cosa q' sant steue en aquest dia no son
martirizat: mas en aquell dia lo qual la in-
uēcio dell es celebrada. Empero dela inuen-
cio dell es dita: p' ço com lo seu cors son tro-
bat. Mas perque les festes foren mudades
lauos ho direz cō parlarē dela sua inuēcio.
Empero quant al present aço hauem dir e
basta que per dues rasons la esglesia ne fa
festa: ço es a saber en la natiuitat d' jesu crist
e ari ho volgue ordenar: q' tres cōpanyons
fossen aiustats ab ell apres la sua natiuitat
dels quals son la viij. sant jobā euāgelista: e
laltre sant steue: e lo terç los innocents: e a-
qlls foren aiustats p' martiri ala natiuitat
de jesus crist: car martiri en tres maneres
es contēgut. Lo primer es per volūtat: e per
obra en temps. Lo segon es p' volūtat in-

Johan apostol

no per obra. Lo terçer per obra: mas no per
volūtat. Lo primer son del benauenturat
prochomartyr sanct steue. Lo segon son del
glorios sant jobā apostol e euāgelista. E lo
terç son dels innocents.

La interpretacio de sanct johan,

Johan es interptat gra de no-
stre senyor: en lo qual son gra e
al qual son donada. Car tres
pruilegis foren en sant johan.

Lo primer la gran dilectio de
nostre senyor jesu crist. Car jesu crist ama
mes a ell que negu dels altres se' deebles:
e majors senyals d' dilectio e de familiaritat
li mostra. Lo segon es donamēt de benefici.
Lo terç es q' son elegit verge d' nostre senyor
e reuela li los se' secrets: e per ço es dit: que a
ell son mes donat que a sant pere ne a negu
del altres apostols: car sabe e conec los se-
crets de jesu crist: ço es la diuinitat sua: e
ho la paraula del euangeli: e aqlla esposa:
per q' li son feta comada per guardar los se-
crets de deu. ço es la mare del senyor. ¶ Mile-
tus bis be scriu la vida de sant johan euāge-
lista: iaqual trague del libre de octonua: e a-
quella abreuia en aquesta manera,

De sant

La vida de sant iohā apostol e euangelista.

Johā apostol e euangelista amic de jeshu christ: e verge elegit. Apres de cinquagesima departis dis apostols: e rec sen en asia: en lo q̄l loc funda moltes esglesies. e domicia emperador entencet en la fama de sant iohā: feu lo dauant si venir e manar metre en vn verell de oli bulent dauant la porta latina: ell empero itq̄ de allí sens tota lesio: e torna a p̄bicar. E quant l'empador veu que prot aco nos letaua de p̄bicar: trames lo enlo desert en la isla de patmos: en lo qual loc tot sol visque. e scriu aq̄ lapocalipsi. En aq̄ll any l'empador era mort p̄ los romas per aco que era molt cruel en extrem. E los senadors d'roma tot aco q̄ l'empador haia manat ells reuocar: E at q̄ haia ab defonor exellat sant iohā: manar que fos tornat en roma ab gran honor. E quant sant iohā entra en la ciutat: lo poble li cri ab gran honor a carrera canar e dient. **B**eneyt sia aq̄ll q̄ ve en lo nom de nostre senyor. E dient e q̄ sant iohā entraua p̄ la ciutat vna dona qui haia nom **D**rufiana portauit morta a soterrar: e aq̄sta dona era d'ereble e molt obediēt a sant iohā: e digueren a sant iohā. **A**eges drufiana q̄ es morta: la qual tostēps obey lostr' manaments: e desijaua tostēps lo teu adueniment. E la uors sant iohā se acostar al lit e dir. **S**eyor meu jeshu christ resuscita drufiana. **E**yo dic de ma part ques leue e que vaja a casa sua e pren aparell de mējar: p̄que ella tātost se leua en pe: e comēça desfer curiosament q̄ l'apostol li haia manat. **E**son li vejaras q̄ no fos estada morta, mas que de dormir se fos leuada. **E** en altre dia craton p̄bilosof en lo mercat crida lo poble e demostrals en qual manera lo mon deuien menysprear: e h̄ que fet cōpar aco's iouēs richs molt belles pedres p̄cioses: en les q̄les hauien donat

Joban

XXIII

tot lur patrimonie: en p̄sencia de tot lo possible les feya trācar. **E** esdeuēt se q̄ sant iohā passa p̄ allí: e mostra al p̄bilosof per tres rāhōs q̄ no era aco lo verrader menysprear lo mon. **L**a primera rāho es: q̄ ço que p̄ boca dels homes es laoz enaq̄st mō: p̄ lo diuinal judici es condēnacio. **L**a segona q̄ ari cō la medicina q̄ no cura lamalaltia es d'itavana ari tan poc p̄ tal mēsp̄rear lo mō no son p̄donats los peccats. **L**a terca rāho es q̄ lo mēsp̄rear lo mō que es meritor: es donar sos bens per amor de deu: ari cō jeshu christ dit a vn ioue. **S**i vols esser p̄fct: ven ço q̄ has: e lo preu donal a pobres. **I**ser q̄ lo p̄bilosof era r̄bon dir a sant iohā: si veramet lo teu deu vol q̄ lo preu daq̄stes pedres p̄cioses sia donat a pobres ses q̄ sien tomades senceres: e aco q̄ ho haure fet a cōtēplacio del mon. **F**ases tua honor de conamestre. **E** sant iohā plegar los trossers de les pedres: e posar les en la sua ma: e adoza. e tātost tornarē senceres aco cren primeramet. **E** com los dos homens verē aq̄st miracle: donaren lo preu de les pedres als pobres e seguirē l'apostol. **E** esdeuēt se vn dia q̄ aquells dos homens venen los altres iouēs de la ciutat passejar se per aquella: molt honradament vestits e ricamet apparellats: e ells qui solien esser ari be vestits e acauats: eren en grādissima pobrea constituits: bagueren en si molt grand desplaer e tristoz. **E** lo benauenturat sante iohā conegue en ses cares tristes la iniqua e puerfa cogitacio lur: e manals que l'aportassen vergues del bosch: e per lo semblant li aportassen pedres menudes de la riba de la mar: e cō les baguessen portades: va les mudar lo glorios sant iohā en or e en pedres p̄cioses. **E** adōchs aquells dos homens per lo manament d' l'apostol: **A**rcaren tots los mestres de or e de pedres: els interrogaren d' la valor del dit or e pedres p̄cioses. los quals mestres respongueren que en negui temps hauien vist tā noble or: ne tā riques pedres p̄cioses. **A**dōchs dit sant iohā. anau e recobeau

De sant

Johan

totes vostres possessions que venes: per lo
 quart del cel: e p la gloria de paradís q̄ ha-
 uen perduda. **E** daquit anar si au rics de
 possessions e de riqueses. e si au despullats e
 foragitats de paradís: e vetau melquins q̄
 haueu fet ne bon vos va lo cor: que yo? mo-
 strare. vii. coses: per q̄ vosaltres no? cal des-
 jar les riqueses de aqst mon: ans les deueu
 desamparar de tot entot. **D**umeramēt los
 cōpra la historia del rey q̄ menja noblamēt
 lo qual jesu christ desampara. **E** de lazer cō
 era probe: cō lo rebe. **E** cō hom nair nuu e
 sens riqueses mor e sen va tot nuu. e cō nostre
 senyor dona a tots comunamēt grās riques-
 ses: coes cō li dona vista del sol e de la luna:
 e deles steles: e pluja e ayre: e mit edia. **E** cō
 lo rich hom es seruent del hauer e cariu del
 diable: car ell no posseet dles riqueses: mas
 les riqueses posseeren a ell. **E** ar segons le-
 uangeli. Amor de hauer pecunies es seruent
 del dimoni: car han major cura en auistar
 hauer: q̄ no bā en saluacio dela sua anima.
E les riqueses son peccat de orgull. e orgull ten-
 ta hom en tot mal: e en perdicio: e porta hō
 a dānacio: e ells fan a hom desesperar dela
 gracia de deu: e del be esdeuentidor q̄ es du-
 rable gloria. **E** mentre que sant johan dis-
 putaua ari cōtra les riqueses: aportauē vn
 jone mort q̄ hauia. xxx. dies que hauia p̄sa
 muller: e vench la mare q̄ era vidua: e aqlls
 qui plozauen gitarē se als pe? del apostol: e
 pregaren lo quel resuscitas: ari com hauiā
 fet a dufiana. **E** n nom de nre senyor jesu
 christ: lapostol feu oracio. e decontinēt son
 resuscitat. **E** sant joan mana li que cōptas
 a aqlls dos homēs quāta pena hauiā soste-
 guida: ne quāta gloria hauien ells perduda
 e comptals e dit los. **O** melquins yo beuist
 los vostres angels poder: e los diables ale-
 grar. e dit a ells que hauien p̄duts pala? p-
 durables: qui eren fets de pedres precioses
 resplādents plens de marauellofa claretat:
 e delits gloriosos: e de goigs perdurables.
E haueu guanyats en isern. viij. tū.

co es vermens: e tenebres: frets: e glas: e di-
 monis: e calors focbs perdurables: e escure-
 tar. **E** decontinēt aquell q̄ era stat resuscitat
 e los dos homēs gitarē se als pe? del apo-
 stol e pregare lo quels hagues misericordia
 als quals lapostol dit: per. xxx. dies feu peni-
 tencia: e p̄gau que les vergues e les pedres se
 torenen ala lur natura: laqual cosa fou fetā:
 e dit als dos homēs. **E** nau e preneu les ver-
 gues e les pedres: e tomāu les alla bon les
 prengues. **E** cō sant johan hagues per tota
 a sia p̄bicat: los cultiuadors deles ydoles es-
 comoguerē tot lo poble cōtra sant johan. e
 menarē lo al tēple de na diana: e forcar en lo
 q̄fes aqui sacrifici. **E** ls quals sant johan re-
 spos. Yo prec jesu christ q̄ ell q̄ euderroc lo tē-
 ple. **E** tātost fon euderrocāt: diēt ara podcu
 conerter vosaltres melquins: q̄ no adorau si-
 na. amonis: e ari adorau en jesu christ: e se-
 ve saluats. **S**i q̄ la maior partida del poble
 atorgarē co q̄ sant jobā dit: e diguerē que si
 los se? de? podien esser euderrocats plo feu
 deu: q̄ tātost creurē en jesu christ es batqa-
 ren: e lapostol ora: e tātost lo temple ab les
 ydoles ne vech abair. **E** aqlla mala diana:
 feu mes d. c. milia peces. **E** mas aristodem?
 cu: era bisbe maior deles ydoles: comogue
 grā baralla: en tal manera q̄ la vn poble era
 contra laltre. **E** aqll aristodem? vech sen a
 sant jobā q̄ li ajudas: e respos li. q̄ vols quer
 faça p̄que tu si es alegre. **E** aristodemus re-
 spos. Si vols que yo crega en lo teu deu: yot
 dare a beure ver: e si not fa mal: yo adorare
 jesu christ. **D**it sant johan: aporral. e aristo-
 demus dit: p̄co que tu cregues que morras
 daquest veri sin be?: yon dare a dos homēs
 q̄ denē esser iutjats a mort: e cō veuras q̄ y
 quells ne serā morts pors conerter que ari se-
 ra apres d tu: p̄que los dos p̄soners li vigue-
 ren dauar: e donals lo veri a beure: e tātost
 cō lagueren begut cayguerē en terra morts
 e lauors lapostol pres lanap e senyal ab
 senyal dela creu e begue d veri ari cōm si
 bona aygua. p̄que la vna partida del poble

De sant

Johan apostol

XXV

comença a loar deu. **E** aristodemus dir: en cara pos yo dupte en aço fins q' facés resuscitar aq'sts dos q' son morts p' lo veri. **E** la apostol dir li: pren aq'sta mia gonella: e posala damunt ells. **E** aristodemus respos. **E** curdes te que per la tua gonella faces a mi creure ton deu. **E** sant johan dir li: ves: e posala sobre los costos dels morts: e dignes atri. **L** apostol d' cristi ma trames a vosaltres q' en lo nom de jesu cristi resusciteu: **E** com ho hac fet resuscitar en incorinè: e lo poble e lo bisbe e lo p'tor creguer en en jesu cristi ab tot lo linatge: los quals en hono d' sant joba feren ser nobles esglesies. **E** recopra sant dument en lo quart libre ecclesiastic q' sant johan couerti un joue molt bell e comanala a un bisbe p' gran familiaritat. **E** apres l'one temps lo joue se parti del bisbe: e se se major dom d'ls ladres: e l'apostol venie al bisbe e demana li sa comanda: per q' lo bisbe se marauella e dir al apostol: q' tot quat b'nta era a son seruey. **B**onam dir l'apostol lo joue q' vor comant: e lo bisbe dit. **O** sant pare mort es en la anima: en tal puig habita ab los ladres: dels quals ell es princip e majoral. **E** tantost sant johan co' hague hoydes aquestes paraules: el quicas tot e feris en lo cap ab los punys: e dir dauant tots. **B**ona guarda be yo jaqda ala anima del meu fratre: e feu se apoyar yn cauall e anasen al mot on aq'll era: e lo joue com lo veu venir: comença de fugir: e l'apostol al encaçar e crida de uers ell. **O** fill dolç e car perq' fugis a ton pare qui es sens armes: o fill noi tenes: car yo te rabo a jesu cristi per ture per tu volent resuscitar: atí com jesu cristi mori p' nos: e torna fill e torna: car deu ma trames a tu. **E** quant lo joue hoy aq'stes paraules: hac gran cōpunctio en son cor: e torna e plora forment: e als pe' de l'apostol se gira e besa li la ma perq' l'apostol de quina per ell e faga jesu cristi p' ell e en' p'tra li perdo: si que des p'ys son bisbe e home sanct e bo. **E** f'one do' ada a se'nt johan vna per diu viua: e tu

gana ab ella: e un joue veu bo: e dir a altres joues q' si jangiāt. **M**irau aq'll vell juga ab aq'll ocell artí co' si era infant. **E** sanct johan conegue allo p' lo sant spirit: e crida lo joue e dir li. **D**ignes me q' tēs entra ma: e ell respos un arc: e que fas dir sant joba: e ell respos: ocells e besties ne sager. **E** co' ho fas dir l'apostol: e lo joue tira son arc: e apres destira. **E** sant joba dir li. o fill e perq' las destirat: p'tal q' si staua longamēt tirat trēcarita os galaria: perq' no gitaria tāt forment les sageres. **E** l'apostol dir li. **A**tri es fill d'la humana fragilitat: q' seria menys fort si tostemp staua en la vigor a contēplar: si algunes vegades no gnia algū remey. **L**ar lagula pus alt vo la d'ls altres ocells: e pus clar amēt guarda lo sol e p' necessitat d' natura deualla ales coses iustas. **E** n' artí l'umana l'coratge com se trauē vegades de la cōtēplacō: pus ardēt ment p'ua ales celestials. **E** sant johan se gens q' sanct hieronym d'it: co' stigues en la ciutat de effesi fins ala fi d'la velleza: e sos debbles a penes lo poguessen apoyar: e cascuna polada q' sabien sant johan los debbia artí. **O** fills amau vos la un al altre: e aço debia moltes vegades: p'q' los frares ne stauē molt marauellats: a quin entenimēt ho volia dir. **E** un iorn digner en li. o mestre: p'q' parles tota hora vnes mateixes paraules: e ell respos: com es manament de deu: e si aço feu: sercu exalçats en lo cel. **E** lig se q' com sant joba degue escriure l'euāgelium: mana p' meramēt deuinis e oracōs: p'ertal q' ell pogues scriure dignes coses: e recopras q' ell p'ga per aquell loc secret q' el deua scriure les coses diuines: que vēt ne pluja nol embargas: a aq'll mateix loc tots los elemēts fins al dia de buy li porten reuerēcia. **E** com l'apostol fos de edar. **E** a d'it: anys: e segōs yfodorius. lxxij. anys hagues cōpluts d'la passio de jesu cristi: fins aq'll tēps regnant entranya emperadoe: appareca ell jesu cristi ab sos debbles e dir li. **O** molt amat vine ab mi: car tēps es q' menges tu ab tots los te'

Dels Innocens

freres ala mia taula: e diuimege vendras ab mi: perq̄ en aquell dia lo poble sajusta en aquella esglesia q̄ era stada feta en nom dell. E sant joban començals a p̄bicar e a dir que fossen fermes en la fe: e en los manaments d̄ deu. En apres feu fer vna fossa quadrada apres del altar. e la terra lançar fora dela esglesia. En apres mes se en aquella fossa: e leua les mās al cel e dir. Deu jesu cristi tu mas cōuidat al teu menjar: ver que vinc: e fas te gracies quem haves cōuidat a les tues viades. E ar laps q̄ ab tot mō coratge he desijat a tu. E quat hac finida sa oracio tātā claredat veu: que sobre ell: que negū daquells q̄ eren presents nol pogueren veure. E quat la luminaria s̄ daqui partida la fossa romas plēa de manna: laqual fins al dia de huy es vista nater a ntanera de arena menuda: ari com les fonts han acostumat de pujar amunt. **T**robam quel rey d̄ anglaterra: a neguna persona q̄ li demanās negun do en lo nom de sant joban euāgelista: de continent li era atorgat. E deuecō se vna vegada q̄ vn pelegru d̄ mana al rey almoyna: en lo nom d̄ sant joban euāgelista importunamēt. E lo cambier q̄ era desribuidor de les almoynes noy era present: si que lo rey dona al pobre vn seu anell molt p̄cios: com alre no bagues apparellat q̄ li donas tātost. E apres pocs dies vn caualler d̄ anglaterra qui era en les partides d̄ ultramar rebe lanell del pelegru: e dir lētu portaras aq̄st anell al rey d̄ anglaterra quel porte per amor daquell: per loqual ell lo dona. E lo caualler portat al rey: e conegue que certamēt era estat sant joban aq̄ll qui en forma de pelegru li haura demauat al moyna.

Dels Innocens

Els innocens fa remembraçā: ca la sancta escriptura: e foren morts per herodes. Aquest herodes foē tres: ço es herodes scalonita: loqual regnava

en lo temps q̄ jesu cristi nasque. Lo segon son herodes antipas. per loqual son degollat sant joban baptista. Lo terc son herodes agripa: p̄ loqual son degollat sant Jaume: e emprefona sanct pere. Mas vejam breument la historia del primer herodes scalonita ari com en les histories scolasticques se recompta. Aquest pres per muller la neboda dels arabias dela qual hague vn fill q̄ appel la herodes: e puys lo nomenauē scalonita. Aq̄st rebe lo regne de judea de cesar leperador: ço es la seynoria: e aq̄st hague sis fills. Lo p̄mer hague nom antipater. Lo segon alexandre. Lo terc aristobolus. Lo quart archelaus. Lo sinque herodes antipas. Lo sise selip alexandre. e aristobolus engendra de vna mare q̄ era iuya: e trames los a roma q̄ fossen ensejats de les ser arts liberals. E apres romaren del studi: e alexandre era home molt cruel: e contengue ab lo pare molt forment pertal q̄ a ell: e aristobolus romagues lo regne: e lo pare molt agreuiat d̄ aco preposa de ser rey son fill antipas perque alexandre tracta la mort del pare: e com lo pare ho sabe gital de sire aristobolus e ells arren sen a cesar lemperador e clamaren sel a iniuria q̄ son pare los haura feta q̄is haura

Transcripció de la vida de sant Joan Apòstol i Evangelista

[*Flos sanctorum*], Barcelona: BPEB, Barcelona, Inc. 58.

[xxiii vb] La interpretacio de sanct
Johan.

i¹Ohan es interpretat *gracia* de no
stre senyor: en lo qual fon *gracia* e
al qual fon donada. Car tres
priuilegis foren en sant johan.
Lo primer la gran dilectio de
nostre senyor jesuchrist Car jesuchrist ama
mes a ell que negu dels altres seus dexebles:
e majors senyals de dilectio e de familiaritat
li mostra. Lo *segon* es donament de benefici.
lo terç es *que* fon elegit verge de nostre senyor
e reuela li los seus secrets: per ço es dit: que a
ell fon mes donat que a sant pere ne a negu
dels altres apostols: car sabe e conec los se-
crets de jesuchrist: ço es la diuinitat sua: e
hoy la paraula del euangeli: e *aquella* exposa:
perque li fon feta comanda per guardar los se-
crets de deu. ço es la mare del senyor. Mile
tus bisbe scriu la vida de sant johan euange-
lista: la qual trague del libre de octouia: e a-
quella abreuia en aquesta manera.

[xxiiii ra] La vida de sant iohan apo-
stol e euangelista.

i²Ohan apostol e auangelista
amic de jesu christ: e verge ele-
git. Apres de sinquagesima de-
partis dels apostols: e *venc* sen-
en asia: en lo *qual* loc funda mol-
tes esglesies. e domicia emperador entenen-
en la fama de sant johan: feu lo dauant si ve-
nir: e manal metre en vn vexell de oli bulent
dauant la porta latina: ell empero ix*que* de alli
sens tota lesio: e torna a *prehicar*. E quant lem-
perador veu que *per* tot aço nos lexaua de pre-
hicar: trames lo en lo desert en la isla de pat-
mos: en lo qual loc tot sol visque: e scriui *aqui*
lapocalipsi. En *aquell* any lempereador era mort *per*
los romans per aço que era molt curel en ex-
trem. E los senadors de roma tot aço *que* [l]empe-
rador hauia manat ells reuocaren. E ax[i] *com*³
hauia ab desonor exellat sant johan mana
que fos tornat en roma ab gran honor. E

¹ Només apareix la lletra de guia per al rubricador. La caplletra tenia reservat un espai de 5 línies.

² Només apareix la lletra de guia per al rubricador. La caplletra tenia reservat un espai de 5 línies.

³ Es transcriu *m* perquè al llarg del text així apareix escrita en diverses ocasions.

quant sant johan entra en la ciutat: lo poble li exi ab gran honor a carrera cantant e dient. Beneyt sia aquell *qui* ve en lo nom de nostre senyor. E dementre *que* sant johan entraua per la ciutat vna dona qui hauia nom Drusiana portauen morta a soterrar: e aquesta dona era dexeble e molt obedient a sant johan: e digueren a sant johan. Ueges drusiana *que* es morta: la qual tostemp obey los teus manaments: e desijaua tostemp lo teu adueniment. E la uors sant johan se acosta al lit e dix. Senyor meu jesuchrist resuscita drusiana. E yo dic li de ma part ques leue e que vaja a casa sua e quem aparell de menjar. *perque* ella tantost se leua en peus e comença de fer curosament ço *que* lapostol li hauia manat. E fon li vejares *que* no fos estada morta. mas que de dormir se fos leuada. ¶ Un altre dia craton filosof en lo mercat crida lo poble e demostrals en [qu]al manera lo mon deuien menysprear: e h[ague] fet comprar a dos jouens richs molt belles pedres precioses: en les *que* les huien donat [xxiiii rb] tot lur patrimoni: e en presencia de tot lo poble les feya trancar. E esdeuench *que* sant johan passa per alli: e mostra al filosof per tres rasons *que* no era aço lo vertader menysprear lo mon. La primera raho es: *que* ço que per boca dels homens es laor en aquest mon: per lo diuinal judici es condemnacio. La segona *que* axi com la medicina *que* no cura la malaltia es dita vana axi tan poc per tal menysprear lo mon no fon perdonats los peccats. La terça rao es *que* lo menysprear lo mon que es meritori: es donar sos bens per amor de deu: axi com jesu christ dix a vn joue. Si vols esser *perfet*: ven ço que has: e lo preu donal a pobres. Per *que* lo filosof crathon dix a sant johan: verament lo teu deu vol *que* lo preu daquestes pedres precioses sia donat a pobres fes *que* sien tornades senceres: e aço *que* yo haure fet a contemplacio del mon. fasses tu a honor de ton mestre. E sant johan plega los trossets de les pedres: e posa les en la sua ma: e adora. e tantost tornaren senceres axi com primerament. E com los dos homens veren aquest miracle: donaren lo preu de les pedres als pobres e seguiren lapostol. E esdeuench se vn dia *que* aquells dos homens veren los altres jouens de la ciutat passejar se per aquella: molt honradament vestits e ricament apparellats: e ells qui solien esser axi be vestits e atuiats: eren en grandissima pobrea constituits: hagueren en si molt gran

desplaer e tristor. E lo benaventurar sanct iohan conegue en ses cares tristes la iniqua e peruersa cogitacio lur: e manals que li aportassen vergues del bosch: e per lo semblant li aportassen pedres menudes de la riba de la mar: e *com* les haguessen portades: va les mudar lo glorios sant joan en or e en pedres precioses. Adonchs aquells dos homens per lo manament del apostol [cer]caren tots los mestres de or e de pedres: els interrogaren de la valor del dit or e pedres precioses. los quals mestres respongueren que en negnu [sic] temps hauien vist *tan* noble or: ne *tan* riques pedres precioses donchs dix sant iohan anau e recobrau [xxiiii va] totes vostres possessions que venes: per lo sguart del ce: e per la gloria de paradís que haueu perduda. E daqui auant siau ríchs de possessions e de riqueses. e siau despullats e foragitats de paradís: e veiau mesquins que haueu fet ne hon vos va lo cor: que yo *us* mostrare .vj. coses: perque vosaltres no *us* cal desijar les riqueses de aquest mon: ans les deueu desamparar de tot en tot. Primerament los compta⁴ la historia del rey *qui* menja noblament lo qual jesuchrist desampara. E de lazer *com* era pobre *com* lo rebe. E *com* hom naix nuu e sens riqueses mor e sen va tot nuu. e *com* nostre senyor dona a tots comunament grans riqueses: ço es *com* li dona vista del sol e de la luna: e de les steles: e pluja e ayre: e nit e dia. E *com* lo rich hom es seruent del hauer e catiu del diable: car ell no posseex de les riqueses: mas les riqueses posseexen a ell. Car segons leuangeli. Amor de hauer pecunies es seruent del dimoni: car han major cura en aiustar hauer: que no han en saluacio de la sua anima. E les riqueses fon peccat dergull. e ergull ten ta hom en tot mal: e en perdicio: e porta hom a dannacio: e ells fan a hom desesperar de la gracia de deu: e del be esdeuenidor *qui* es durable gloria. Dementre que sant iohan disputaua axi contra les riqueses: aportauen vn joue mort *qui* hauia .xxx. dies que ahuia presa muller: e vench la mare *qui* era vidua: e aquells qui plorauen gitaren se als peus del apostol: e pregaren lo quel resuscitas: axi com hauia fet a drusiana. En nom de nostre senyor jesu christ: lapostol feu oracio. e decontinent fon resuscitat. E sant joan mana li que comptas a aquells dos homens quanta pena hauia sosten

⁴ Es transcriu *compta*, perquè al text apareix la paraula *comptals*.

guda: ne quanta gloria hauien ells perduda e comptals e dix los: O mesquins yo he vist los vostres angels [plorar]: e los diables alegrar. e dix a ells que hauien perduts palaus perdurables: qui eren fets de pedres precioses resplandents plens de marauellosa claretat: e delits gloriosos: e de goigs perdurables. E haueu guanyats en *infern* .viiiij. turments [xxiiii vb] ço es vermens: e tenebres: frets: e gals: e dimonis: e calors fochs perdurables: e escuretat. E decontinent aquell *qui* era stat resuscitat e los dos homens gitaren se als peus del apostol e pregaren lo quels hagues misericordia als quals lapostol dix: per .xxx. dies feu penitencia: e pregau que les vergues e les pedres se tornen a la lur natura: la qual cosa fon feta: e dit als dos homens. Anau a preneu les vergues e les pedres: e tornau les alla hon les prengues. Com sant johan hagues per tota asia prehicat: los cultiuadors de les ydoles escomogueren tot lo poble contra sant johan. e menaren lo al temple de na diana: e forçaren lo que fes aqui sacrifici. Als quals sant johan respos Yo prec jesuchrist que ell que enderroc lo temple. e tantost fon enderrocat: dient ara podeu conixer vosaltres mesquins: que no adoraui si no dimonis: e axi adoraui en jesuchrist: e ser[eu] saluats. Si que la maior partida del poble atorgaren ço que sant johan dix: e digueren que si los seus deus podien esser enderrocats per lo seu deu: que tantost creurien en jesuchrist es batejaren: e lapostol ora: e tantost lo temple ab les ydoles ne vench abaix. E aquella mala diana: feu mes de .c. milia peçes. Mas aristodemus qui era bisbe maior de les ydoles: comogué gran baralla: en tal manera que la vn poble era contra laltre. E aquell aristodemus vench sen a sant iohan que li ajudas. e respos li. que vols que tu faça per que tu sies alegre. E aristodemus respos. Si vols que yo crega en lo teu deu: yot dare a beure veri: e si not fa mal: yo adorare jesuchrist. Dix sant johan: aportal. e aristodemus dix: per ço que tu cregues que morras daquest veri sin beus: yon dare a dos hom[en]s qui deuen esser jutjats a mort: e com veuras que [a-]quells ne seran morts pots conixer que axi sera apres de tu: perque los dos presoners li vingueren dauant: e donals lo veri a beure: e tantost com lagueren begut caygueren en terra morts e lauors lapostol pres lanap e senyal ab [la] senyal de la creu e begue lo veri axi com si [fo]s bona aygua. perque la vna partida del poble

[xxv ra] comença a loar deu. E aristodemus dix: encara pos yo dupte en aço fins *que* faces resuscitar aquests dos *qui* son morts *per* lo veri. E lapostol dix li: pren aquesta mia gonella: e posa la damunt ells. E aristodemus respos. E cuydes te que per la tua gonella façes a mi creure ton deu. E sant Johan dix li. ves: e pos sa la sobre los cossos dels morts: e digues axi. Lapostol de christ ma trames a vosaltres *que* en lo nom de jesuchrist resusciteu. E com ho hac fet resuscitaren en continent: e lo poble e lo bisbe e lo pretor cregueren en jesuchrist ab tot lo linatge: los quals en honor de sant johan feren fer nobles esglesies. ¶ Recompta sant climent en lo quart libre ecclesiastic: *que* sant johan conuerti vn joue molt belle e comanal a vn bisbe *per* gran familiaritat: e apres lonc⁵ temps lo joue se parti del bisbe: e feu se majordom dels lladres: e lapostol venc al bisbe e demana li sa comanda: *per que* lo bisbe se marauella e dix al apostol: *que* tot quant hauia era a son seruey. Donam dix lapostol lo joue *que* yot comani: e lo bisbe dix. O sant pare mort es en la anima: en tal puig habita ab los ladres: dels quals ells es princep e majoral. E tantost sant johan *com* hague hoydes aquestes paraules: esquinças tot e feris en lo cap ab los punys: e dixc dauant tots. Bona guarda he yo jaquida a la anima del meu fraire: e feu se aportar vn cauall e anasen al mont on aquell era: e lo joue com lo veu venir: comença de fugir: el apostol al encalçar e crida deuers ell. O fill dolç e car *per que* fugs a ton pare qui es sens armes: o fill not temes: car yo [ret]re raho a jesuchrist *per* tu: e *per* tu volenterosament morre: axi com jesuchrist mori *per* nos. e torna fill retorna: car deu ma trames a tu. E quant lo joue hoy aquestes paraules: hac gran *conpunctio* en son cor. e torna e plora fortament: e als peus de lapostol se gita e besa li la ma *perque* lapostol dejuna *per* ell e prega [je]su christ *per* ell e empetra li perdo: si que despuys fon bisbe be e home sanct e bo. ¶ Fonc donada a sant johan vna perdiu viua: e iu- [xxv rb] gava ab ella: e vn joue veu ho: e dix a altres jouens *quesi* janglant⁶. Mirau aquell vell juga ab aquell ocell axi *com* si era infant. E sanct johan conegue allo *per* lo sant sperit: e crida lo joue e dix li. Digues me *que* tens en ta ma: e ell respos

⁵ Lonch, 'llarg'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

⁶ Janglar, 'burlar-se'. *Ibidem*.

vn arc: e quen fas dix sant johan: e ell respos: o-cells e besties ne sager. E com ho fas dix lapostol: e lo joue tira son arc: e apres destira. E sant johan dix li. O fill e per que las destirat: per tal que si staua longament tirat trencar sia os gastaria: perque no gitaria tant fortment les sagetes. E lapostol dix li. Axi es fill de la humana fragilitat: que seria menys fort si tostemps staua en la vigor e contenplar: si algunes vegades no prenia algun remey. Car laguila pus alt vo la dels altres ocells: e pus clarament guarda lo sol: e per necessitat de natura deualla a les coses jusanas. En axi lumanal coratge com se trau a vegades de sa contemplacio: pus ardentment puia a les celestials. ¶ Sant Johan se gons que sanct hieronym diu: com stigues en la ciutat de effesi fins a la fi de la vellesa: e sos dexebles a penes lo poguessen aportar: e cascuna posada que fahien sant johan los dehia axi. O fills amau vos la vn al altre. e aço dehia moltes vegades: perque los frares nestauen molt merauellats: a quin enteniment ho volia dir. E vn jorn digueren li. o mestre: per que parles tota hora vnes mateixes paraules. e ell respos: com es manament de deu: e si aço feu: sereu exalçats en lo cel. ¶ Lig se que com sant johan degue escriure leuangeli: mana primerament deiunis e oracions: per tal que ell pogues scriure dignes coses: e recomptas que ell prega per aquell loc secret que ell deuia scriure les coses diuines: que vent ve pluja nol embargas: a aquell mateix loc tots los elements fins al dia de huy li porten reuerencia. ¶ Com lapostol fos de edat de .xcix. anys: e segons ysoldorus .lxvij. anys hagues complits de la passio de jesuchrist: fins aquell temps regnant en tranya emperador: aparec a ell jesuchrist ab sos dexebles e dix li. O molt amat amic vine ab [mi ca]r temps es que menges tu ab tots los teus [xxv va] frares a la mia taula: e diumenge vendras ab mi: perque en aquell dia lo poble sajusta en aquella esglesia qui era stada feta en nom dell. E sant johan comançals a prehicar e a dir que [sic] fossen fermes en la fe: e en los manaments de deu. En apres feu fe vna fossa quadrada apres del altar: e la terra lançar fora de la esglesia. En apres mes se en aquella fossa: e leua les mans al cel e dix: Deu jesuchrist tu mas conuidat al teu menjar: vet que vinc: e fas te gracies quem haies conuidat a les tues viandes. Car saps que ab tot mon coratge he desijat a tu. E quant hac finida sa oracio tanta claredat ven-

gue sobre ell: que negun daquells *qui* eren presents nol pogueren veure. E quant la lumenaria fon daqui partida la fossa romas plena de manna: la qual fins al dia de huy es vista naxer a manera de arena menuda: axi com les fonts han acostumat de pujar amunt.

ç Trobam quel rey danglaterra: a neguna persona *qui* li demanas negun do en lo nom de sant johan euangelista: decontinent⁷ li era atorgat. Esdeuench se vna vegada *que* vn pelegrí demana al rey almoyna: en lo nom de sant johan euangelista importunament. E lo cambrer *qui* era destribuidor de les almoynes no y era present: si que lo rey dona al pobre vn seu anell molt precios: com alre⁸ no hagues apparellat *que* li donas tantost. E apres pocs dies vn caualler danglaterra qui era en les parts des dultramar rebe lanell del pelegrí: e dix li tu portaras aquest anell al rey danglaterra quel porte per amor daquell: per lo qual ell lo dona. E lo caualler portal al rey: e conegue que certament era estat sant johan aquell qui en forma de pelegrí li hauia demanat al moyna.

⁷ *decontinent* o *de continent* adverbi antic, 'tot seguit'. DCVB, *op. cit.*, [data de consulta: 15/11/13].

⁸ *Alre*, 'altra cosa'. *Ibidem*.

De sanct

guarida. E com la dona portas longamēt
aquell anell: enos sentis deliuramēt d' santi
tat negūa: ala esglesia d' sanct Steue sen ana
e pregal molt deuotamēt q' li emperras sa
nitar ab deu. e quāt aço hague dit: lanell q'
tenta caygue en terra: ella fō sana e guarida
de tot mal. ¶ Trobam q' en capadocia cra
yna nobla dona vidua: e hantia molts bells
fills: ço es. x. entre mascles e femelles. e erē
vij. mascles e tres femelles. E yna vegada
la mare fon irada contra los fills ari quels
maley: per la diuina venjança e justicia de
deu aquells fills foren tots malats de diuer
ses enfermetats: de lebrofia: e d' peralidichya
e altres letges malalties. entant que tots. x.
foren molt dolens. la vn p' vergonya de sos
parēts: e laltre p' lo poble: e p' cobrar lur mal
e lur vergōyas: partirē se daquella ciutat: e
anaren sen luy en loch q' negūnols cone
gues. ¶ En dels dos germās p' nō Paulus
e yna germana per nom Palladia de aqlls
vēguerē en sponia: e cōtarē sanct. Augusti
ari coz los hantia pres. E sanct Augusti dix
los Anan vosen al cors d' sanct Steue e de
manau li merce. Y ells vengueren al vas
de sanct steue: e deuotamēt e humil p'garen
lo: e tāto st' feta la oracio fore guarits. Es no
tadora cosa q' sanct Steue en aqst dia no fon
martirizad: mas en aquell dia lo qual la in
uencio dell es celebrada. Empero bla inuen
cio dell es dita: p' ço com lo seu cors fon tro
bat. Mas perque les festes fore mudades
la nos ho direz cō parlarē de la sua inuencio
¶ Empero quant al present aço hauem dit e
basta que per dues rahons la esglesia ne fa
festa: ço es a saber en la natiuitat d' iesuchrist
e ari ho volgue ordenar: q' tres cōpanyons
fossen ajustats ab ell apres la sua natiuitat
dels q'ls fon la vn sanct Joan euāgelista: e
laltre sanct Steue: e lo terç los innocēs: e
aqsts fore ajustats p' martiri ala natiuitat de
iesuchrist: car martiri en tres maneres es cō
tengut. Lo primer es p' voluntat e p' obra
en temps. Lo segō es per voluntat mas no

Joan apostol.

per obra. Lo terçer per obra: mas no
voluntat. Lo primer fon del benauenturat
prothomarty: sanct Steue. Lo segō fon del
glorios sanct Joan apostole e euangelista.
E lo terç fon dels innocēs.

¶ La interpretacio de sanct

Joan.

Isan es interpretat gracia de nre
senyor: en lo qual fon gracia e al q'
fon donada. Car tres p'auilegis
foren en sanct Joan. Lo primer
la gran dileccio de nostre senyor iesuchrist.
Car iesuchrist ama mes a ell que negu dels
altres sens d'erebles: e major senyals de di
lectio e de familiaritat li mostra. Lo segon
es donament de beneficia. Lo terç es q' fon
elegit verge de nostre senyor e reuela li los
seus secrets: e p' ço es dit: que a ell fon mes
donat que a sanct pere ne a negu d'ls altr.
s apostols: car sabe e conegue los secrets d'
iesuchrist: ço es la diuinitat sua: e hoy la pa
raula del euangeli: e aqlla esposa: perque li
fon feta comanda per guardar los secrets
de deu. ço es la mare del senyor. Millemis
bis be scriu la vida de sanct Joan euāgelista
la qual traue del libre de octouia: ca qlla
abreuta en aquesta manera.

De sanct

La vida de sanct Joan apo
sto. e euangelista.

No apostol e euangelista amich de iesuchrist: e verge elegit. aps de sinquagesima departis dels apostols: e vench sen en Asia: en lo qual loch funda moltes esglesies. e doncia emperador entenit e nla fama de sanct Johan: seu lo dauant si venit e manal metre en vn verell de olf bulit dauant la porta latina: ell empo itq de alla sens tota lesio: e torna a phicar. E quat lempador veu que per tot aco nos letaua de prebicitr trames lo enlo desert en la isla de patmos: en lo qil loch tot fol visque. e scriu aq lapocalipsi. En aqll any lempador era mort per los romans per aco q era molt cruell en extrem. E los senadors de roma tot aco q lempador haufa manat ells reuocare. E ari co haufa ab defonor exellat sanct Joan: ma na q fos tomat en roma ab gran honor. E quat sanct Joan entra en la ciutat: lo poble li cri ab gran honora carrera cantant e dient Venet sia aqll q ve en lo nom de nostre senyor. E dematre q sanct Joan entrava per la ciutat vna dona qui haufa nom. Dausiana portauit morta a soterrar: e aqsta dona era dexeble e molt obediã a sanct joan: e digue ren a sanct Joã. Negea Dausiana q es morta la qual tosteys obey los te? manamẽt: e desija ua tosteims lo ten aduenimẽt. E la uoz sanct Joan se acostã al lit e dir. Seçoz meu iesuchrist reusca Dausiana. E yo dic li de ma part ques leue e q vaja a casa sua e quem aparel de mear. pque ella tantost se leua en pe? e comẽça de ser curõsamẽt ço q lapostol li haufa manat. E son li vejares q no fos estada morta. mas que de dormir se fos leuada. ¶ En altre dia Erato filosof en lo mercat crida lo poble e demostrals en qual manera lo mon deuien menysprear: e haque fet cõpar a dos jonẽs rics molt bels pedres pçioses: enles qis haue donat

Joan. XXIIII

tot lur patrimonie en pñencia de tot lo poble les feya tricar. E eldenoch se que sanct Joan passa p allit: mostra al filosof tres rachs q no era aco lo vdadar menysprear lo mon. La pũnera racho es: q ço que p boca dels homẽs es laboranaqst mox lo diuinal judici es condẽnacio. La segona q ari co la medicina q no cura lamalaltia es dita vana ari tan poch p tal menysprear lo mo no son perdonats los peccats. La terca racho es q lo menysprear lo mo q es meritor: es donar sos bens p amor: de deu: ari co iesuchrist dix a vn. oue. Si vols esser pñer: ven ço q haue lo p: en doala pobres. Per q lo filosof crachon dir a sanct Joan: si veramẽt lo teu deu vol que lo picu daqstes pedres pçioses sia donat a pobres ses q sien tomades secrete: e aco q yo haure fet a cõtemplacio dmon. fuses tu a honor d ton maestre. E sanct Joan plega los trossets de les pedres: e posã leu en la sua ma: e adora. e tantost tomare sence res ari co cre pmeramẽt. E co los dos homens verẽ aqst mirade: donar en lo picu de les pedres als pobres e seguirẽ lapostol. E eldenoch se vn dia q aqlls dos homẽs verren los altres jouens de la ciutat passejar se per aqlla: molt honradament vestits e ricament apparellats: e ells qui solien esser ari be vestits e atuiats: eren en grãdissima pobrea constituits: hagueren en si molt gran desplaer e tristor. E lo benauenturat sanct joan conegues en ses cares tristes lamique e puerã cogitacio lurre manals que li apor tassen vergues del boschre per lo semblãt li apor tassen pedres mennoes de la riba de la mar: e co les haguessen portados: va les mudar lo glosos sanct Joan en ore en pedres pçioses. Adochs aqlla dos homẽs per lo manamẽt del apostol cercaren tots los mestres de ore e de pedres: els interrogare de la valor del dir ore e pedres pçioses. los quals mestres respongueren que en negun rãpõ haufen vist tã noble omne tã riques pedres pçioses doch dir: sanct joan. anau e recobran

De sanct

totes vostres possessions que venes: per lo quart d'el cel: e per la gloria de paradís que haueu p'ndida. E d'aquíuant si au richs de possessions e d'riqueses. e si au despullats e fongitats de paradís: e veiau mesquins q' haueu fet ne hon vos va lo coz q' vous mostrare. vj. coses: per q' vosaltres no? cal desfar les riqueses de aqst mon:ans les deueu desemparrar de tot entot. P'amerament los cõpra la hystoria del rey q' menja noblamet lo qual jesuchast desemparrar. E de lazer cõ era pobre cõ lo rebe. E cõ hom nait muu e sens riqueses mor e sen va tot muu. e cõ nostre senyor dona a tots cõmunamet grã riqueses: çoes cõ li dona vista del sole de la luna: e de les steles: e pluja e ayre: e nit e dia. E cõ lo rich hom es seruent del hauer e catiu del diable: car ell no posseer de les riqueses: mas les riqueses posseeren a ell. Car segons lo enãgeli. Amor d' hauer pecunies es seruet del dimoni: car han major cura en ajustar hauer: q' no hã en saluacio de la sua anima. E les riqueses son peccat de orgull. e orgull ten ta hom en tot mal: e en perdicio: e porta hã a dãnacio: e ells fan abom desesperat de la gracia de deu: e d'be esdeuenidor q' es durable gloria. Dementre que sanct johan disputana ari contra les riqueses. aporauẽ vn joue mort q' hauia. xxx. dies que hauia presa muller: e vench la mare q' era vidua: e aqlla qui plorauen gitarẽ se als pe? del apostol: e pregaren lo que resuscitas: ari com hauia fet a Dauidana. En nom de nre senyor: jesuchast: la postol feu oracio. e de continent fon resuscitat. E sanct Joan mana li que cõptas a aqlla dos homẽs quãta pena hauia sofrẽguda: ne quãta gloria hauien ells perduda e comptals e dir los. O mesquins ço he vist los vostres angels plorar: e los diables alegrar: e dir a ells que hauien p'duts palaus perdurables: q' eren fets de pedres pctoses resp'andents plens de marauello sa claretat: e de lins gloriosos: e de goigs perdurables. E haueu guançats en inferu. viij. turments

Joan.

ço es vermès: e tenebres: frets: e glas: e monis: e calors fochs perdurables: e carretat. E decõtinẽ aqll qui era stat resuscitat e los dos homẽs gitar en se als pens del apostol e pregare lo que les hagues misericordia als quals la postol dir. p. xxx. dies feu penitencia: e p'gau que les v'gues e les pedres se tomen ala lur natura: la qual cosa fon fetat: e dir als dos homẽs. Zhan e p'ncu les vergues e les pedres: e toman les alla hon les piengues. E d' sanct Johan hagues p' tota Zlia p'ficat: los cultiuadors de les ydoles es como guerẽ tot lo poble cõtra sanct Joan e menare lo al tẽple d' na diana e forçaren lo q' ses aq' sacrifici. Als q'ls sanct joan respos. Yo p'ch jesuchast q' ell q' enderrocã lo tẽple. tãtoft fon enderrocãt: diẽt ara poden cõnerer vosaltres mesquins: q' no adoraũ sino dimonis: e ari adoraũ en jesuchast: e seruen saluats. Si q' la major partida d'el poble arogare ço q' sanct joan dir: e digueren q' si los seus de? podie esser enderrocats per lo seu deu q' tãtoft creurẽ en jesuchast es barejarẽne la postol orar: tãtoft lo tẽple ab les ydoles ne vech abax. e aqlla mala diana feu mes de. c. milia peçes. Mas aristodem? q' era b'be major d'les ydoles: como gue grã baralla: en tal manera q' la vn poble era cõtra laltre. E aqll aristodem? vech sen a sanct Joan q' li ajudas: e respos li. q' vols q' t' faça perq' tu sies alegre. E aristodemus respos. Si vols q' yo crega en lo teu deu: pot dare a beure veri: e si not fa mal: yo adorarẽ jesuchast. Dir sanct joan: aporale aristodem? dir p'ço q' tu cregues que moras daqst veri sin beure: çon dare a dos homẽs qui deuen esser jutjats a mort: e com venas que aqlls ne serã morts pots conerer q' ari sera apres de tu p'que los dos p'fomers li v'ngueren dauar: e donals lo veri a beure: e tãtoft cõlagueren begut aygueren en terra morts e lanous la postol pres la nape senyal ab lo senyal de la creu e begue lo veri ari cõ si ses bona aygua. p'que la vna partida del poble

De sanct

ca a loar deu. **E** aristodemus dir: en
 on... a yo dupre en aço fins q̄ faces resu-
 scitar aq̄ta dos q̄ son morts p lo veri. **E** la-
 postol dir li: pren aq̄ta mia gonella: e posa
 la damunt ellis. **E** aristodemus respos. **E**
 curdes te que per la tua gonella faces a mi
 creure ton deu. **E** sanct Joan dir li. ve: e
 posa la sobre los costos dls morts: e dignes
 ari. **L**apostol de chait ma trames a vosal-
 tres q̄ en lo nō de jesuchrist resuscitau. **E** cō
 ho hac fet resuscitar en encōtinat: e lo poble
 e lo bisbe e lo pretor: creguerē en jesuchrist
 ab tot lo linatge: los quals en honor de sant
 Joan ferē fer nobles esglesies. **¶** Recōpra
 sanct cūmēt en lo quart libre ecclesiastic: q̄
 sanct Joā cōuertī yn joue molt bell e coma
 nala yn bisbe per gran familiaritat: e apres
 lonch tēps lo joue se parti del bisbe: e feu se
 major dom dls ladres: e lapostol vech al bis-
 be e demana li sa comanda: per q̄ lo bisbe se
 marauella e dir al apostol: q̄ tot quāt hauiā
 era a son seruey. **D**onam dir lapostol lo joue
 q̄ yot comant: e lo bisbe dir. **D** sant para
 mort es en la anima: en tal puig habita ab
 los ladres: dels quals ell es princep e mayo-
 ral. **E** tanto st sanct Joan cō hague hoyses
 aq̄stes paraules: e quinças tot e feris en lo
 cap ab los punys: e dir dauant tots. **B**ona
 guarda he yo jaq̄da ala anima del meu fra-
 tre: e feu se apotar yn cavall e anassē al mōt
 on aq̄ll era: e lo joue coz lo veu venir: comē-
 ça de fugir: e lapostol al encalçar e crida de-
 tiers ell. **D** fill dolç e car perque fugis a ton
 pare qui es sens armes: o fill not temes: car
 yo retre raho a jesuchrist per tu: e p tu volen
 terofamēt moire: ari com jesuchrist mori p
 nos. e toma fill retornar: car deu ma trames
 a tu. **E** quant lo joue hoys aq̄stes paraules:
 hac gran cōpunctio en son cor: e toma e plo-
 ra founēt: e als pe⁹ de lapostol se gita e be-
 fa li la ma perq̄ lapostol dejuna p ell e prega
 jesuchrist p ell e empetra li perdo: si que des-
 puys son bisbe e home sanct e bo. **¶** **F**onch
 donada a sanct Joā vna p̄diu yua: e jugauā

Joan apostol. XXV

ab ella: e yn joue veu hoire dir a altres jouēs
 quasi janglant. **D**irau aq̄ll vell juga ab aq̄ll
 ocellari cō si era infant. **E** sanct Joan con-
 gue allo p lo sanct sp̄ite crida lo joue e dir li
 Dignes me q̄ tens enta ma: e ell respos yn
 arch: e quem fas dir sanct Joā: e ell respos:
 ocells e besties ne fatget. **E** cō ho fas dir la-
 postol: e lo joue tira son arch: e aps lo des-
 tira. **E** sanct Joā dir li. o fill e perq̄ las desti-
 rar: p̄tal q̄ si staua lōgamēt tirat trēcaria os
 gastaria: perq̄ no gitaria tāt founēt les sage-
 tes. **L**apostol dir li. **T**ri es fill dla humana
 fragilitat: q̄ seria menys fort si tostēps staua
 en sa vigor: a contēplar: si algunes vegades
 no p̄nta algū remey. **E** ar la guila pus alt vo-
 la dels altres ocells: e pus clar amēt guarda
 lo sol: e p necessitat d natua deualla ales co-
 ses iustas. **E** n ar lumanal coratge com se
 trau a vegades de la contēplacio: pus ar dēt
 ment puja a les celestials. **¶** **S**anct joan se-
 gōs q̄ sanct Hieronym dīu: cō stiques en la
 ciutat de Efez fins ala fi de sa velletā: e fos
 derebles a penes lo poguessen apotar: e
 cascūa posada q̄ fahien sātct Joan los dehia
 ari. **D** fills amau vos la yn al altre. e aço de-
 hia moltes vegades: p̄q̄ los freres ne stanē
 molt marauellats: a quin entenimēt ho vo-
 lia dir. **E** yn joan dignerē li. o maestre: perq̄
 parles tota hora yn es mateires paraules. e
 ell respos. com es manamēt de deu: e si aço
 feu: serēu eralçats en lo cel. **¶** **L**ig se q̄ com
 sanct Joan degue escriure leuāgelū: mana
 primeramēt dejunis e oracions: p̄tal q̄ ell
 pogues scriure dignes coles: e recōptas q̄
 ell prega p aq̄ll loch secret q̄ ell deuia scriure
 les coles diuines: q̄ vēt ne pluja nol embar-
 gas: a aq̄ll mateir loch tota los elemētā fins
 al dia d huy li portē reuerenciā. **¶** **E** com la-
 postol fos de edat de. ccc. anys. e segōs yso-
 domus. lxxij. anys hagues cōplits dla passio
 de jesuchrist: fins aq̄ll temps regnant em-
 nya emperador: apparech a jesuchrist ab
 fos derebles e dir li. **D** molt amat vine ab
 mi: car tēps es q̄ menges tu ab tots lo tens

Dels

frances ala mia taula: e d'umenge vendras ab mi: perq̄ en aquell dia lo poble sajista en aquella esglesia q̄ era stada feta en nom dell. E sanct Johan comença a p̄dicar e a dir que fossen terms en la fe: e en los manaments d̄ deu En apres feu fer vna fossa quadrada apres del altar. e la terra lançar fora dela esglesia. E apres mes se en aquella foça: e leua les mans al cel e dir. Deu jesuchrist tu mas conuidat al teu menjar: vet que vintxe fas te gracies quem hajes cõnidat a les mees viades. Car saps q̄ ab tot mō coratge he desijar a tu. E quant hac finida sa oracio tãta clar edat vengue sobre ell: que negũ daq̄lls qui eren presents nol pogueren veure. E quãt la luminaria fon daq̄ partida la fossa romas plena de manna laqual fins al dia de huy es vista naxer a manera de arena memuda: axi com les fonts han acostumat de pujar auint. **¶** Errobain quel rey d̄ anglaterra: neguna persona q̄ li demanas negun do en lo nom de sanct Joan euãgelista: de continent li era atorgat. E si enuẽch se vna vegada q̄ vn pelegrin demana al rey almoyna: en lo nō de sant Joan euãgelista: importunamẽt. E lo cambier q̄ era distribuïdor: d̄ les almoynes noq̄ era p̄sent: axi q̄ lo rey dona al pob: e vn seu anell molt p̄ciou: com alre no hagues apparellat q̄ li donastãtost. E apres pochs dies vn caualler d'anglaterra qui era en les partides d'ultramãr rebe lanell del pelegrin: e digliem portaras aq̄st anell al rey d'anglaterra quel porte per amor: daquell: per loqual ell lo dona. E lo caualler porta al rey: e conegue que certament era stat sanct Joan aq̄ll qui en forma de pelegrin hãua demanat almoyna.

Dels Innocens.

In Innocens fa remembrança la sancta scriptura: e foren morts p̄ Derodes. Aquests Derodes foren tres: ço es Derodes scalonita: loquel regnaua en lo tẽps

Innocens.

que Jesuchrist nasque lo segon son Derodes antipas. Per loqual fon degollat sanct Joan baptista. Lo terç fon. Derodes agripa: per loqual fon degollat sanct Jaume: e emprefona sanct Pere. Mas vejam breument la hystoria del primer Derodes scalonita cri com en les hystories scolastiques se recompta. Aquest pres per muller la neboda dels arabis dela qual hague vn fill q̄ appel la Derodes: e puys lo nomenauẽ scalonita. E aq̄st rebe lo regne de judea de cesar lèpador: ço es la senyoria: e aq̄st hague sis fills. Lo p̄mer hague nom Antipater. Lo segõ Alexandre. Lo terç Aristobol. Lo quart Archela. Lo sinque Derodes antipas. Lo sise felip Alexandre. e Aristobol. engendra de vna mare q̄ era iuysa: e trames los a Roma q̄ fossen ensinysats d̄ les set arts liberals. En apres tornaren del estudi: e Alexandre era hõc molt cruel: e cõtengue ab lo pare molt forment pertal q̄ a ell: e Aristobolus romãgues lo regne: e lo pare molta greuiat daço preposa de fer rey son fill Antipas p̄ Alexandre tracta la mort del pare: e com lo pare ho sabe gital de si: e Aristobol. e ells anaren sen a Cesar lèmpador: e clumare se dela injuria q̄ son pare los hãua fet aq̄ls hãua

Transcripció de la vida de sant Joan Apòstol i Evangelista

Flos sanctorum, Ripoll: Biblioteca Lambert Mata, R.456

[xxiii vb] C// La interpretacio de sanct Joan.

I⁴Oan es interpretat gracia de nostre senyor en lo qual fon gracia e al *qual* fon donada. Car tres priuilegis foren en sanct Joan. Lo primer la gran dilectio de nostre senyor jesuchrist. Car jesuchrist ama mes a ell que negu dels altres seus dexebles: e major senyals de dilectio e de familiaritat li mostra. Lo segon es donament de benefici. Lo terç es *que* fon elegit verge de nostre senyor e reuela li los seus secrets: e *per* ço es dit: que a ell fon mes donat que a sanct pere ne a negu dels altres apostols: car sabe e conegue los secrets de jesuchrist: ço es la diuinitat sua: e hoy la paraula del euangeli: e aquella exposa: porque li fon feta comanda pe guardar los secrets de deu. ço es la mare del senyor. Miletus bisbe scriu la vida de sanct Joan euangelista la qual trague del libre de octouia: e aquella abreuia en aquesta manera.

[xxiiii ra] [C//]¹ La vida de sanct Joan apo Stol e euangelista

I⁵Oan apostol e euangelista amich de jesuchrist: e verge elegit. Apres de sinquagesima departis dels apostols: e vench sen en Asia: en lo qual loch funda moltes esglesies. e domicia emperador entenen en la fama de sanct Johan: feu lo dauant si venir e manal metre en vn vexell de oli bulent dauant la porta latina: ell empero ix*que* de alli sens tota lesio: e torna a *prehicar*. E quant lempador veu que per tot aço nos lexaua de *prehicar* trames lo en lo desert en la isla de patmos: en lo *qual* loch tot sol visque. E scriui *aqui* lapocalipsi. En *aquell* any lempador era mort per los romans per aço *que* era molt cruell en extrem. E los senadors de roma tot aço *que* leperador hauia manat ells reuocaren. E axi com hauia ab desonor exellat sanct Joan: ma na *que* fos tornat en roma ab gran honor. E quant sanct Joan entra en la ciutat: lo poble

¹ Es dedueix un calderó, perquè totes les rúbriques comencen amb un calderó.

li exi ab gran honor a carrera cantant e dient Beneyt sia aquell *qui* ve en lo nom de nostre senyor. E dementre *que* sanct Joan entraua per la ciutat vna dona qui hauia nom. Drusiana portauen morta a soterrar: e aquesta dona era dexeble e molt obedient a sanct joan: e digueren a sanct Joan. Ueges Drusiana *que* es morta la qual tostemp obey los teus manaments: e desijaua tostemp lo teu adueniment. E la uors sanct Joan se acosta al lit e dix. Senyor meu jesuchrist resuscita Drusiana. E yo dici de ma part ques leue e *que* vaja a casa sua e quem aparell de menjar. Perque ella tastost se leua en peus e comença de fer curosament ço *que* lapostol li hauia manat. E fon li vejares² *que* no fos estada morta. mas que de dormir se fos leuada. C// Un altre dia Craton filosof en lo mercat crida lo poble e demostrals en qual manera lo mon deuien menysprear: e hague fet comprar a dos jouens richs molt belles pedres precioses: en les quals hauien donat [xxiiii rb] tot lur patrimoni: e en presencia de tot lo poble les feya trencar. E esdeuench se que sanct Joan passa per alli: e mostra al filosof per tres rahons *que* no era aço lo verdader menysprear lo mon. La primera raho es: *que* ço que per boca dels homens es lahor an aquest mon: per lo diuinal judici es condemnacio. La segona *que* axi com la medicina *que* no cura la malaltia es dita vana axi tan poch per tal menysprear lo mon no son perdonats los peccats. La terça raho es *que* lo menysprear lo mon *que* es meritori: es donar sos bens per amor de deu: axi com jesuchrist dix a vn joue. Si vols esser perfet: ven ço que has: e lo preu donal a pobres. Perque lo filosof craton dix a sanct Joan: si verament lo teu deu vol que lo preu daquestres pedres precioses sia donat a pobres fes *que* sien tornades senceres: e aço *que* yo haure fet a contemplacio del mon. fasses tu a honor de ton mestre. E sanct Joan plega los trossets de les pedres: e posa les en la sua ma: e adora. e tantost tornaren senceres axi com eren primerament. E con los dos homens veren aquest miracle: donaren lo preu de les pedres als pobres e seguiren laspostol. E esdeuench se vn dia aquells que dos homens veren los altres jouens de la ciutat passejar se per aquella: molt honradament vestits e ricament apparellats: e ells qui solien esser axi

² *Vejares* o *vijares*, 'mot arcaic, que, com el provençal antic *vejaire*, significava 'parer, semblant', i s'usava unes vegades com a adjectiu'. DCVB, op. cit., [data de consulta: 15/11/13].

be vestits e ataiats: eren en grandissima
 pobrea constituïts: hagueren en si molt gran
 desplaer e tristor. E lo benauenturat sanct
 Joan conegues en ses cares tristes la inique
 e *peruersa* cogitacio lur: manals que li apor-
 tassen vegues del bosch: e per lo semblant li
 aportassen pedres menudes de la riba de la
 mar: e *com* les haguessen portades: va les mu-
 dar lo glorios sanct Joan en or e en pedres
 precioses. Adonchs *aquells* dos homens per lo
 manament de lapostol cercaren tots los me-
 stres de or e de pedres: els interrogaren de la
 valor del dit or e pedres precioses. los quals
 mestres respongueren que en negun temps
 hauien vist *tan* noble or: ne *tan* riques pedres
 precioses donch dix sanct joa [sic]. anau e recobrau
 [xxiiii va]totes vostres possessions que venes: per lo
 quart del cel: e per la gloria de paradís que
 haueu perduda. E daqui auant siau ríchs de
 possessions e de riqueses. e siau despullats e
 foragitats de paradís: e vejau mesquins *que*
 haueu fet ne hon vos va lo cors: *que* yo us mo-
 strare .vj. coses: per*que* vosaltres no us cal desi-
 jar les riqueses de aquest mon: ans les deueu
 deseparar de tot en tot. Primerament los
 compta la hystoria del rey *qui* menja noblament
 lo qual jesuchrist desempara. E de lazer *com*
 era pobre *com* lo rebe. E *com* hom naix nuu e
 sens riqueses mor e sen va tot nuu. e *com* nostre
 senyor dona a tots *communament* grans riques-
 ses: ço es *com* li dona vista del sol e de la luna:
 e de les steles: e pluja e ayre: e nit e dia. E *com*
 lo rich hom es seruent del hauer e catiu del
 diable: car ell no posseex de les riqueses: mas
 les riqueses posseexen a ell. Car segons lo-
 euangeli. Amor de hauer pecunies es seruent
 del dimoni: car han major cura en ajustar
 hauer: que no han en saluacio de la sua anima.
 E les riqueses son peccat dergull. e ergull ten-
 ta hom en tot mal: e en perdicio: e porta hom
 a dannacio: e ells fan a hom desesperat de la
 gracia de deu: e del be esdeuenidor *qui* es du-
 rable gloria. Dementre que sanct johan dis-
 putaua axi contra les riqueses. aportauen vn
 joue mort *qui* hauia .xxx. dies que hauia presa
 muller: e vench la mare *qui* era viuda: e *aquells*
 qui plorauen gitaren se al *peus* del apostol: e
 pregaren lo quel resuscitas: axi com hauia
 fet a Drusiana. En nom de nostre senyor jesu-
 christ: lapostol feu oracio. E decontinent fon
 resuscitat. E sanct Joan mana li que comptas
 a *aquells* dos homens quanta pena hauia soste-

guda: ne quanta gloria hauien ells perduda e comptals e dix los. O mesquins yo he vist los vostres angels plorar: e los diables alegrar: e dix a ells que hauien perduts palaus perdurables: *qui* eren fets de pedres precioses resplandents ples de marauellosa claretat: e delits gloriosos: e de goigs perdurables E haueu guanyats en infern . viij. turments [xxiiii vb] ço es vermens: e tenebres: frets: e glas: e [di]³ monis: e calors fochs perdurables: e [es]curetat. E decontinent aquell qui era stat resuscitat e los dos homens gitaren se als peus del apostol e pregaren lo quels hauges misericordia als quals lapostol dix: *per* .xxx. dies feu penitencia: e pregau que les vergues e les pedres se tornen a la lur natura: la qual cosa fon feta: e dix als dos homens. Anau e preneu les vergues e les pedres: e tornau les alla hon les prengues. Com sanct Johan hagues *per* tota Asia prehicat: los cultiuadors de les ydoles escomogueren tot lo poble contra sanct Joan e manaren lo al temple de na diana e forçaren lo *que* fes *aqui* sacrifici. Als quals sanct joan respos. Yo *prech* jesuchrist *que* ell *que* enderroch lo temple: e tantost fon enderrocat: dient ara podeu conexer vosaltres mesquins: *que* no adoraui sino dimonis: e axi adoraui en jesuchrist: e sereu saluats. Si *que* la major partida del poble atorgaren ço *que* sanct joan dix: e digueren *que* si los seus deus podien esser enderrocats per lo seu deu *que* tantost creurien en jesuchrist es batejaren: e laspostol ora: e tantost lo temple ab les ydoles ne vench abaix. e aquella mala diana feu mes de .c. milia peçes. Mas aristodemus *qui* era bisbe major de les ydoles. comogue gran baralla: en tal manera *que* la vn poble era contra laltre. E aquell aristodemus vench sen a sanct Joan *que* li ajudas: e respos li. *que* vols *quet* faça *perque* tu sies alegre. E aristodemus respos. Si vols *que* yo crega en lo teu deu: yot dare a beure veri: e si not fa mal: yo adorare a jesuchrist. Dix sanct joan: aportal. e aristodemus dix *per* ço que tu cregues que morras daquest veri sin beus: yon dare a dos homens qui deuen esser jutjats a mort: e com veuras que aquells ne seran morts pots conexer *que* axi sera apres de tu *per* que los dos presoners li vingueren dauant: e donals lo veri a beure: e tantost com lagueren begut caygueren en terra morts

³ Il·legible. Es reconstrueix a partir de Ninc on diu *demonis*, però es transcriu *dimonis* perquè més endavant en el text és així com apareix escrita.

e lauors laspostol pres lanap e senyal ab lo senyal de la creu e begue lo veri axi *com* si fos bona aygua. *perque* la vna partida del poble [xxv ra] [come]⁴nça a loar deu. E aristodemus dix: en cara pos yo dupte en aço fins *que* faces resuscitat aquestes dos *qui* son morts *per* lo veri. E lapostol dix li: pren aquesta mia gonella: e posa la damunt ells. E aristodemus respos. E cuydes te que per la tua gonella façes a mi creure ton deu. E sanct Joan dix li. ves: e posa la sobre los cossos dels morts: e digues axi. Lapostol de christ ma trames a vosaltres *que* en lo nom de jesuchrist resusciteu. E *com* ho hac fet resuscitar en encontinent: e lo poble e lo bisbe e lo pretor cregueren *en* Jesuchrist ab tot lo linatge: los quals en honor de sant Joan feren fer nobles esglesies. C// Recompta sanct climent en lo quart libre ecclesiastich: *que* sanct Joan conuerti vn joue molt bell e comal a vn bisbe per gran familiaritat: e apres lonch temps lo joue se parti del bisbe: e feu se majordom dels ladres: e lapostol vench al bisbe e demana li sa comanda: *per que* lo bisbe se marauella e dix al apostol: *que* tot quant hauia era a son seruey. Donam dix lapostol lo joue *que* yot comani: e lo bisbe dix. O sant para mort es en la anima: en tal puig habita ab los ladres: dels quals ell es princep e majoral. E tantost sanct Joan *com* hague hoydes aquestes paraules: esquinças tot e feris en lo cap ab los punys: e dix dauant tots. Bona guarda he yo jaquida a la anima del meu fraire: e feu aportar vn cauall e anassen al mont on aquell era: e lo joue coz [sic] lo veu venir: comença de fugir: el apostol al encalçar e crida deuers ell. O fill dolç e car *perque* fuges a ton pare qui es sens armes: o fill not temes: car yo retre raho a jesuchrist per tu: e *per* tu volen terosament morre: axi *com* jesuchrist mori *per* nos. e torna fill retorna: car deu ma trames a tu. E quant lo joue hoy aquestes paraules: hac gran *conpunctio* en son cor. e torna e plora forment: e als peus de lapostol se gita e besa li la ma *perque* lapostol dejuna *per* ell e prega jesuchrist *per* ell e empetra li perdo: si que despuys fon bisbe e home sanct e bo. C// Fonch donada a sanct Joan vna perdiu viua: e jugaua [xxv rb] ab ella: e vn joue veu ho: e dix a altres jouens quasi janglant. Mirau aquell vell juga ab aquell ocell axi *com* si era infant. E sanct Joan cone-

⁴ Il·legible. Es reconstrueix a partir de Ninc on es llegeix *comença*.

gue allo *per* lo sanct sperit: e crida lo jove e dix li
 Digues me *que* tens en ta ma: e ell repos vn
 arch: e quem fas dix sanct Joan: e ell respos:
 ocells e besties ne satget. E *com* ho fas dix la-
 apostol: e lo jove tira son arch: e *apres* lo de-
 stira. E sanct Joan dix li. o fill e *perque* las desti-
 rat: *per* tal *que* si staua longament tirat trencat sia os
 gastaria: *perque* no gitaria tant forment les sage
 tes. E la apostol dix li. Axi es fill de la humana
 fragilitat: *que* seria menys fort si tostemps staua
 en la vigor a contemplar: si algunes vegades
 no prenia algun remey. Car laguila pus alt vo
 la dels altres ocells: e pus clarament guarda
 lo sol: e *per* necessitat de natura deualla a les co-
 ses jusanas. Enaxi lumanal coratge com se
 trau a vegades de sa contemplacio: pus ardent
 ment puja a les celestials. C// Sanct joan se-
 gons *que* sanct Hieronym diu: *com* stigues en la
 ciutat de Effesi fins a la fi de la vellesa: e sos
 dexebles a penes lo poguessen aportar: e
 cascuna posada *que* fahien sanct Joan los dehia
 axi. O fills amau vos la vn al altre. e aço de
 hia moltes vegadas: *per que* los frares ne stauen
 molt merauellats: a quin enteniment ho vo-
 lia dir. E vn jorn digueren li. o mestre: *per que*
 parles tota hora vnes mateixes paraules. e
 ell respos. com es manament de deu: e si aço
 feu: sereu exalçats en lo cel. C// Lig se *que* com
 sanct Joan degue escriure leuangel: mana
 primerament dejunis e oracions: *per* tal *que* ell
 pogues scriure dignes coses: e recomptas *que*
 ell prega *per* aquell loch secret *que* ell deuia scriure
 les coses diuines: *que* vent ne pluja nol embar-
 gas: a aquell mateix loch los elements fins
 al dia del huy li porten reuerencia. C// Com la-
 apostol fos de edat de .xcix. anys. e segons yso-
 dorus .lxxvij. anys hagues complits de la passio
 de jesuchrist: fins aquell temps regnant en tra-
 nya emperador: apparech a Jesuchrist ab
 sos dexebles e dix li. O molt amat vine ab
 mi: car temps es *que* menges tu ab tots lo [sic] teus
 [xxv va] frares a la mia taula: e diumenge vendras ab
 mi: *perque* en aquell dia lo poble sajusta en aquella
 esglesia *qui* era stada feta en nom dell. E sanct
 Johan començals a prehicar e a dir que fossen
 fermes en la fe: e en los manaments de deu En
 apres feu fer vna fossa quadrada apres del
 altar. e la terra lançar fora de la esglesia. E
 apres mes se en aquella foça: e leua les mans
 al cel e dix. Deu jesuchrist tu mas conuidat
 al teu menjar: vet que vinch: e fas te gracies
 quem hajes conuidat a les tues viandes. Car

saps *que* ab tot *mon* coratge he desijat a tu. E quant hac finida sa oracio tanta claredat ven-
gue sobre ell que *negun* *daquells* qui eren pre-
sents nol pogueren veure. E quant la lume
naria fon *daqui* partida la fossa romas plena
de manna la qual fins al dia de huy es vista
naxer a manera de arena menuda: axi com
les fonts han acostumat de pujar amunt.

C// Trobam quel rey danglaterra: a *neguna*
persona *qui* li demanas *negun* do en lo nom
de sanct Joan euangelista: decontinent li era
atorgat. Esdeuench se vna vegada *que* vn pele-
gri demana al rey almoyna: en lo *nom* de sant
Joan euangelista importunament. E lo cam-
brer *qui* era destribuidor de les almoynes no y
era present: axi *que* lo rey dona al pobre vn seu
anell molt precios: com alre no hagues appa-
rellat *que* li donas tantost. E apres poch dies
vn caualler danglaterra qui era en les parti-
des dultramar rebe lanell del perelegri: e dix
li: tu portaras aquest anell al rey danglaterra
quel porte per amor daquell: per lo qual ell
lo dona. E lo caualler portal al rey: e cone-
gue que certament era stat sanct Joan *aquell*
qui en forma de pelegri li hauia demanat
almoyna.

La interpretacio e vida de sant Joha!!

XXIX

Innocents: e aquesto foren alustar a per martiri ala natiuitat d' ihesu crist car martiri en tres maneres co conté gut. Zo primer co p' volútar e p' obra en semp. Zo segó co p' volútar mas no per obra. Zo terç p' obra mas no p' voluntat. Zo primer fonch de sant sicuc. Zo segon de sant iohán euangeliſta. clo terç de lo innocents.

t. 10633 **La interpretacio d' sãt iohã.**

Ca. 4935

Ohã es interpretat grã d' nre senyor: en lo qual fõch gracia e al qual fonch doñada. Car tres privilegis foren en sant iohã. Zo primer la grã dilectio de nre senyor ihesu crist. Car ihesu crist ama mes a ell q' negu d' ls altres seus d' rebre: e major: senyal de dilectio e de familiaritat li mostra. Zo segó co donamèr de benefici. Zo terç es q' fonch elegit verge d' nostre senyor: rendia li los seus secrets: e p' ço es dit: q' a ell fonch mes doat que a sant pere ne a negu d' ls altres apostols. car sabe e concey los secrets de ihu crist: ço es la diuinitat sua: e hoq' la paraula del euangeli: aq' la crepola: perq' li fon fetra comanda p' guarðar los secrets d' deu. ço es la mare d' l' senyor. En milers bisbe scriu la vida de sant iohã euangeliſta: la qual trague del libre de octauia: e aq' la a breuia en aq' sta manera.

La vida d' sãt iohã apostol.

Ohã apostol e euangeliſta amic de ihu crist: e verge elegit. Après d' cinquagèsima de partit d' els apostols: e vench sen en asia: en lo q' l' loch fida moltes eglies. e doncia emperadom tenèr en la fama de sant iohã: feu lo danar si ves nre manj metre en yn verell d' oli

bulent d' auir la porta latina: ell em però irque d' allisens tota lesio: e tota a prechicar. E quant lempere adoe veu que pertot ego non letaua de p' hicar: trames lo en lo desert en la ylla de patmos: en lo qual loch tot sol vis que e scriu aq' apocalipsi. En aq' ll any lempere adoe era mort per los romans p' ço que era molt cruel en cret. E los senadors de roma tot aq' q' lempere adoe hania manar ell reuocar. E ari com hania ab s' sonz et el lar sant iohã: mana que fos tornat en roma ab gran honor. E quant sant iohã entra en la ciutat: lo poble li cri ab gran honor a carrera cantant e dient. Beneyt sia aq' ll qui ve en lo non de nostre senyor. E dementre q' sant iohã entra per la ciutat: vna donna qui hania non d' n' s' hana portauè morta a soterrar. e aq' esta donna era d' eble e molt obedient a sant iohã: e digueren a sant iohã: Ueges d' n' s' hana q' es morta: la qual tostemp: obey los teus manaments: e d' hana tostemp: lo teu aduenimèr. E l' any sant iohã se acostà al lit e dit. S' vos meu ihesu crist resuscita d' n' s' hana. E

d. v

La vida de

yo dieu de ma part queo leue e q̄ va
ja a casa sua: e quem aparell de men-
jar, perque ella r̄tost se leua en peuf
e comença de fer eufosament ço q̄ la
postol li hama manar. E fench li ve
jarea que no fou estada morta: man
que de dormir se fou leuada. ¶ Un al-
tre dia cr̄tò filosof en lo mercat cri-
da lo poble e demostrals en qual ma-
nera lo mon d̄uen menysprear: ha-
gue fer comprar a dos iouens richs
molt belles pedres precioses: enles q̄
les hant donat tot lur patrimoni: e
en presencia d̄ tot lo poble les fahia
tr̄car. E esdench se que sant iohan
passa per allie mostra lo filosof per
tres r̄asons q̄ no era aço lo verrader
menysprear lo mon. La primera rao
era q̄ ço q̄ p boca d̄lo homens es looz
en aquest m̄d: per lo diuinal judici es
cōdemnacio. La segona que aticom
la medicina que no cura la malaltia
es dita vana: at̄i tan poch p tal m̄ys-
prear lo m̄d no son pdonats los pec-
cats. La terça rao es que lo m̄yspre-
ar lo mon q̄ es meritor: es donar sou
bens per amor de deu: aticom ihesu
cr̄st dita vn ioue. Si vols esser pfer:
ven ço que has: e lo preu donat a po-
bres, perque lo filosof cr̄t̄on dir
a sant iohan: si verament lo teu deu
vol que lo preu daquestes pedres p-
cioses sia donat a pobres: feo que s̄e
romabeu senceres: e aço q̄ yo haure
fet a contemplacio del m̄d: fahes tu
a honor de ton mestre. E sant ioh̄
plega los troffers d̄les pedres: e posa
les en la sua ma: e adora. e r̄tost r̄o-
naren senceres aticom cren primera-
ment. E com los dos homens veren
aquest miracle: donaren lo preu d̄les
pedres als pobres e seguir̄e lo postol.
E esdench se vn dia q̄ aquella dos
homens veren los altres ioūs anar

sant Johan

per la ciutat honoradament vestit: e
apparellat: e ells eren en gr̄a pobre:
sa qui solien esser a r̄i benvestits com
ells: hagueren molt gran tristor. E
sant ioh̄a conegue enles cares tristes
la mala cogitacio: e manalo que li as-
porassen vergues d̄i bosch e pedres
menudas de la riba de la mar. e cō les
li hagueren portades: va les mudar
en or e en pedres precioses, los quals
per manam̄t d̄i apostol cercar̄e tota
los maestres d̄or e de pedres: e dema-
naren e digueren: q̄ negun temps no
hauian vist tan noble or ne r̄a riques
pedres precioses. ¶ Eschob̄e sant ioh̄
han als homens manar e recobrau to-
tes vostres possessions que venes: p
lo sguart del cel e per la gloria de pa-
radis que haueu perduda. E daquí
auant si au richs de possessions e d̄ r̄i-
queses, e si au d̄spullat e foragitats
de paradice v̄ciau mesquins que ha-
ueu fet ne hon vos va lo cor: q̄ ioūs
mostrar̄e, vi, coses: perque vos altres
nou cal deshar les riqueses d̄ aquest
montano les d̄uen d̄semparar tot
en tot. Primerament los compra la
historia del r̄y qui menja noblam̄t
lo qual ihesu cr̄st d̄sempara. E de
lazer com era pobre com lo rebe. E
com hom nate nuu e sen r̄iqueses mor
e sen va tot nuu, e cō n̄te senyor do-
na a tota cōmunam̄t grans r̄iqueses:
ço es com li dona vista del sol e de la
luna e de les estelles: e pluja e ayre: e
nit cōta. E cō lo rich hom es seruet
del haue e cariu del diable, car ell no
possee de les riqueses: mas les r̄ique-
ses possee en a ell. Car segons leuan-
geli. Amor de haue pecunies es ser-
uent del dimoni, car han major cura
en auistar haue: que no h̄ en salua-
cio de la sua anima. E les r̄iqueses son
peccat de r̄gull, e r̄gull tanta hom en

La vida de

sant Johan

XXX

tor mal: e en perdicio: e porta hom a
 damnacio: e elles fan a hom desespere
 rar de la gracia de deu: e si be es de cue
 nido: qui es durable gloria. **B**em en
 tre q̄ sant iohan disputaua ari contra
 les riqueses: aporauen vn iouemort
 qui hauia .xxx. dies que hauia presa
 mulere vench la mare qui era vidua
 e aquella qui plorauen gitarê se ala
 peus del apostol: e pregaren lo quel
 resuscitasse arcom hama fer a drusia
 na. En nom de nre senyor ihesu crist:
 lapostol feu oracio: e scontinêr fôch
 resuscitat. **E** sant iohan mana li que
 comptas a aq̄llos dos homens q̄tra
 peira hauia sosteguda: ne quata glo
 ria hauien ella peronda: e compralo
 e dir los. **O** mesquins yo he vist los
 vostres angels plorar: e los diables
 alegrar. e dir a ellu qui hauien poutu
 palaua perdurable: qui eren fetus de
 pecces precioses resplandent: plena
 de maranillosa claritat: e delitu glo
 rioso: e de goygus perdurables. **E** ha
 uen guanyats en infern. viij. turmets
 ço es vençes: e tenebres freds e glas
 e demonia: e calors fochs perdura
 bles e escurtat. **E** de continent a
 quell qui era stat resuscitat: e los dos
 homens gitarê se ala peus del apostol
 e pregaren lo que lo hagues misericor
 dia: alo qualo lapostol dir per .xxx. di
 es feu penitencia e pregau que les ver
 gues e les pedres se tomen ala lur na
 tura: la qual cosa fôch feta: e dir ala
 dos homens. **A**nau e preneu les ver
 gues e les pedres: e toman les alla
 hon les prengues. **C**om sant iohan
 hagues per tota asia s̄bica: los col
 riandos dles ydoles esc omogueren
 tot lo poble contra sant iohan. e me
 naren lo al temple de na diana: e for
 saren lo que feu aquisacrifici. **M**o
 qualo sant iohan respou. yo prech ic

su crist que ell que enderroch lo tem
 ple. e tantost foch enderrocar: diêr
 ara podeu conerter que vosaltres mes
 quins: que no adorau sino dimonia:
 e ari adorau en ihesu crist: e sercu sal
 uats. **S**ique la maior partida del po
 ble arogaren ço que sant iohan dir:
 e digueren q̄ si los seus deus podien
 esser enderrocats per lo seu deu: que
 tantost creurien en ihesu crist es bates
 iaren: e lapostol orau: e tantost lo tem
 ple ab les ydoles ne vech abat. **E** a
 quella mala na diana: seu mes de .c.
 milia pecces. **M**as aristodemus qui
 era bisbe maior de les ydoles: como
 que gran baralla: en tal manera q̄ la
 yuoble era contra laltre. **E** aq̄ll ar
 istodemus vench sen a sant iohan
 que li ajuda: e respou li. que vols q̄
 faça perque tu sieu alegre. **E** aristho
 demus respou. **S**i vols que yo crega
 en lo teu deu: yo dare a beure veri: e
 si not fa mal: yo adorare ihesu crist
Dic sant iohan: aporal. e aristhodemus
 dir: per ço que tu cregues q̄ mor
 ras daquest ver: si tu beus id dare a
 dos homens: qui deuen esser iudicats
 a mort: e com venras q̄ aq̄lla ne serà
 morta pots conerter que ari sera pre
 de tu. e p̄ los dos psoners li vingue
 ren dauant: e donala lo veri a beure:
 e tantost com la guerê begut caygue
 ren en terra morta: e lauors lapostol
 pres la nap e senyal ab lo senyal dela
 creu e begue lo veri ari: e si fo bona
 aygua. perq̄ la vna partida del poble
 comença a lo ardu. **E** aristodemus
 dir. encara pos yo dupte en aço fins
 que faces resuscitar aq̄llos dos q̄ son
 morts p lo veri. **E** lapostol dir li pren
 aq̄sta una gonella: e posa la dauant
 ella. **E** aristodemus respou. **E** cuy
 des te que per la tua gonella face
 mi creure ton deu. **E** sant ioh̄ dir li.

La vida de

veu: e posala sobre los cofos dela
morta e dignes arti. L'apostol de crist
ma trama a vosaltres: q̄ en lo nom
de ih̄su crist resuscitau. E cō ho hac
fer resuscitaren encontinent: e lo po
ble e lo bisbe e lo p̄: tot cregueren en
iesu crist ab tot lo linatge: los quals
en honor de sant ioh̄an feren fernoy
bles e iglesias. ¶ Recompra sant el
ment en lo quart libre ecclesiastic. q̄
sant ioh̄an cōuertí vn ioue molt bell
e comanal a vn bisbe per gran fami
liaritat: e ap̄es lonch tempo lo ioue
se parti del bisbe e feu se maior dom
dela ladre: el apostol v̄ch al bisbe e
demana li sa com̄ida: p̄q̄ lo bisbe se
marauella e dir al apostol: q̄ tot q̄nt
hania era a son seruey. Donam dir
l'apostol lo ioue q̄ tot comant: e lo bis
be dir. o s̄it pare mort es en la anima
en tal puig habita ab los ladres: dlo
qualu el es p̄ncep e maioral. Et an
tost san ioh̄an com hague hordes a
q̄stes paraules: e quinca a tot e feris
en lo cap ab los punys: e dir dauant
tota bona guarda he yo ia quida a
la anima del meu frare: e feu se apo
staryn canal e ana sen al m̄or on aq̄ll
era: e lo ioue com lo veu venir: comē
ça de fugir: el apostol al encaçar e cri
da deuerso el. ¶ fill dolç e car perque
fuga a ton pare qui es sens armes. o
fill not temes car yo retre raho a iesu
christ per tute per tu volentero sam̄er
morte: car com iesu crist morí per nos
E torna fill retorna: car deu ma tra
mes a tu. E quit lo ioue hoy aq̄stes
paraules: hac gr̄a compuncio en son
cor: e torna e plora fortment. e als
peus d'apostol se gira e besa li la ma
p̄q̄ l'apostol de una per ell e p̄ga iesu
crist p̄ elle impetra li perdõ: si que d̄h
pura fõnch bisbe e home sant e bo:
¶ f̄dch donada a sant ioh̄a vna par

sant Iohan

deu vna: e fugaua ab ella. e vn ioue
veu hore dir a altres iouens q̄si jan
gl̄ar. ¶ Dirau aq̄ll vell iuga ab aq̄ll o
cell aricõ si era infant. E s̄it ioh̄a co
negue alio p̄ lo sant sp̄it: e crida lo ioue
e dir li. Sigues me q̄ t̄es en ta ma
e ell respoovn arch. e que fas dir sant
iohan: e ell respoõ ocello e bestia: ne
sager. E com ho fas dir l'apostol: e
lo ioue tira son arch: e ap̄es desira.
E sant ioh̄an dir li: o fill e perque las
desirat: per tal que si estaua longa
ment tirat trencar sia os guastaria: p̄
que no giraria tant fortment les sa
gretes. El apostol dir li. ¶ Et es fill de
la humana fragilitat: que seria m̄ys
fer: si tostems estaua en la vigea
e contemplar: si algunes vegades no
preuia algũ remey. Car la gula pus
ait vola delo altres ocello: e pus cla
rament guarda lo solte per necessitat
de natura danalla ales coses iufanes
En arti humanal coratge com se trau
a vegades de la contemplacio: pus
ard̄m̄er puia ales celestials. ¶ S̄it
iohan segons que sant hieronim̄ diu
com estigues en la ciutat d̄ eff̄si fins
ala fi de la velleia: e sos d̄obles a pe
nes lo poguessen aportar: e cascuna
posada que sabien sant ioh̄an los de
hia arti. ¶ fill a man vos la vn al al
tre. e aço dehia moltes vegades: per
que los frares nestauen molt mara
vellars: a quin entonment ho volia
dir. E vn son digueren li. o maestre:
perque paries tota hora vnos matei
tes paraules. e ell respoõ: com es ma
nament de deu. e si aço feu: seren etal
çats en lo cel. ¶ Lig se que com sant
iohan degue escriure len̄geli: mana
p̄m̄erament de iunys e oraciõs: p̄tal
que ell pogues scriure dignes coses:
e recompra que ell prega per aquell
loch secret q̄ ell d̄ula scriure les coses

La vida de

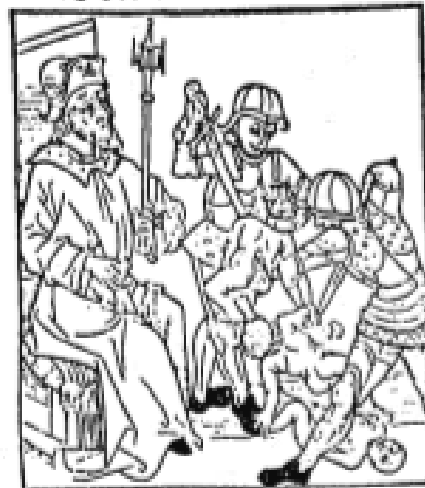
divines: que vent ne pluja nol embar
ga: a aquell marec loch rota los e
lonento fins al dia s huy li porten re
uerencia. **E** om lapostol fos s ebat
de. reit. any ore segs s ysobona. lryij.
any s hagues complta dela passio s
ihesu crist: fins aquell temps reg
nat en tranya emperador: apparech
a ell ihesu crist ab sos s recles e die li
molt amiat vine ab mi: car temps
co que meny tu ab tots los teus fra
res ala mia raula. eduniège vebraa
ab mi: perque en aquell dia lo poble
sausta en aquella esglesia: qui era sta
da fera en nom dell. **E** sant iohan co
mençalo a prechicar e a dir que fossen
fims en la fe: e en los manaments s
deu. **E**n apres feu fer vna fossa qua
brada apres del altar: e la terra l'agar
fora dela esglesia. **E**n apres mes se
en aquella fossa: e leua les ma's al cel
e dir. **D**eu ihesu crist tu ma's conuidat
al teu menjar: vet que vinech: e fas re
gracies qm haies conuidat a les tuas
viandes. **C**ar saps que ab tot m's co
rarge hebeshar a tu. **E** quant hac fi
nida la oracio tanta clarebat v'egne
sobre ell: que negu daquello qui eren
presento nol pogueren veure. **E** que
la lumenaria fonch daqui partida la
fossa romas plen de manna. la qual
fins al dia s huy es vista uatera ma
nera de arena menuda: a rics les f'ofes
han acostumat s puia a m'ite. **T**ro
bam quel rey danglaterra: a neguna
persona qui li demanaa negun do en
lo nom s sit iohan euangelista: deo
rhièr li era at orgat. **E** s'euèch se vna
vegada q vn pelegrí demana al rey
almoyna: en lo nom de sant iohan e
uangelista importunamèr. **E** lo cam
brer qui era distribuïdor de les almoyn
nes noy era present: si que lo rey d'ea
al podre yn seu anell molt p'cios: es

sant Johan XXXI

alre no hagues apparellat q li donaf
r'atost. **E** apres p ochs dies vn caual
ler danglaterra qui era en les partides
dultramar r'be lanell si peregrí: e dit
li: tu portaras aquest anell al rey dan
laterra: quel p'ete per amo: da
quell: per lo qual ell lo dona. **E** lo ca
ualler portat al rey: e conegue que cer
tament era estat sant iohan aquell q
en forma de pelegrí h'auia dema
nat almoyna.

Dels innocents.

ca. 9986
t. 10684

E lo innocent a fa reuemo
branga la sanbra escriptu
ra. e foren morts per herodes
den. **A**questa herodes fo
ren tres: ço es Herodes
scalonra: lo qual regnana en lo t'eps
que Ihesu crist nasc. **E** lo segon fo ch
Herodes antipas. per lo qual fonch
degollat tant Iohan baptista. **E** lo
terç fonch Herodes agripa: per lo
qual fonch degollat sant Jaume: e
empresona sant pere. **M**as veiam
breument la historia del primer herodes
scalonita aricom en les historico

Transcripció de la vida de sant Joan Apòstol i Evangelista

Flos sanctorum Romançat / Sanctorum en Le[m]oji, Madrid: BNE, INC/2000.

[29ra] La interpretació de sant iohan.

i¹Ohan es interpretat gracia de nostre senyor: en lo qual fonch gracia e al qual fonch donada. Car tres priuilegis foren en sant johan. Lo primer la gran dilectio de nostre senyor iesucrist. Car ihesucrist ama mes a ell *que* negu dels altres seus dexebles: e majors senyals de dilectio e de familiaritat li mostra. Lo segon es donament de benefici. Lo terç es *que* fonch elegit verge de nostre senyor: e reuela li los seus secrets: e per ço es dit: *que* a ell fonch mes donat que a sant pere ne a negu dels altres apostols. Car sabe e conech los secrets de ihesucrist: ço es la diunitat sua: e hoy la paraula del euangeli: e aquella exposa: per*que* li fon feta comanda per guardar los secrets de deu. ço es la mare del senyor. En miletus bisbe scriu la vida de sant johan euangelista: la qual trague del libre de octauia: e aquella abreuia en aquesta manera.

La vida de sant iohan apostol.

[i]²Ohan apostol e euangelista amich de ihesucrist: e verge elegit. Apres de sinquesina departis dels apostols: e vench sen en asia: en lo *quel* loch funda moltes esglesies. e domicia emperador netenent en la fama de sant iohan: feu lo dauant si venir: e manal metre en vn vexell de oli [29rb] bulent dauant la porta latina: ell empero ixque de alli sens tota lesio: e torna a prehicar. E quant lemprador veu que per tot aço nos lexaua de prehicar: trames lo en lo desert en la ylla de patmos: en lo qual loch tot sol visque. e scriui *aqui* lapocalipsi. En *aquell* any lemprador era mort per los romans per aço que era molt cruel en extrem. E los senadors de roma tot aço *que* lemprador hauia manat ells reuo

¹ Escrita una lletra minúscula de guia per al rubricador. No existeix la caplletra que hauria d'haver ocupat 4 línies.

² Espai en blanc de 5 línies reservat per a una caplletra que no es va escriure. Tampoc apareix la lletra de guia per al rubricador.

caren. E axi com hauia ab deshonor exel
lat sant iohan: mana que fos tornat
en roma ab gran honor. E quant sant
iohan entra en la ciutat: lo poble li exi
ab gran honor a carrera cantant e di
ent. Beneyt sia aquell qui ve en lo nom
de nostre senyor. E dementre que sant
iohan entraua per la ciutat: vna do-
na qui hauia nom Drusiana protauen
morta a soterrar. e aquesta bona era
dexeble e molt obedient a sant iohan:
e digueren a sant iohan: Ueges dru-
siana que es morta: la qual tostemps
obey los teus manaments: e desijaua
tostemps lo teu adueniment. E lauors
sant iohan se acosta al lit e dix. Senyor
meu ihesuchrist resuscita drusiana. E
[29va] yo dic li de ma part ques leue e que va
ja a casa sua: e quem aparell de men-
jar. perque ella tantost se leua en peus
e comença de fer curiosament ço que la
postol li hauia manat. E fonch li ve
jares que nos fos estada morta: mas
que de dormir se fos leuada. ¶ Un al
tre dia craton filosof en lo mercat cri-
da lo poble e demostrals en qual ma-
nera lo mon deuien menysprear: e ha-
gue fet comprar a dos jouens richs
molt belles pedres precioses: en les que
les huien donat tot lur patrimoni: e
en presencia de tot lo poble les fahia
trancar. E esde[ue]nch se que sant iohan
passa per alli: e mostra lo filosof per
tres rahons que no era aço lo vertader
menysprear lo mon. La primera rao
es: que ço per boca dels homens es laor
en aquest mon: per lo diuinal judici es
condemnacio. La segona que axi com
la medicina que no cura la malaltia
es dita vana: axi tan poch per tal menys-
prear lo mon no son perdonats los pec-
cats. La terça rao es que lo menyspre-
ar lo mon que es meritori: es donar sos
bens per amor de deu: axi com ihesu
crist dix a vn ioue. Si vols esser perfet:
ven ço que has: e lo preu donal a po-
bres. Perque lo filosof crathon dix
a sant iohan: si verament lo teu deu
vol que lo preu daquestes pedres pre-
cioses sia donat a pobres fes que sien
tornades senceres: e aço que yo haure
fet a contemplacio del mon: fasses tu

a honor de ton maestre. E sant iohan plega los trossets de les pedres: e posa les en la sua ma: e adora. e tantost tornaren senceres axi com eren primera ment. E com los dos homens veren aquest miracle: donaren lo preu de les pedres als pobres e seguiren lapostol E esdeuench se vn dia *que* aquells dos homens veren los altres iouens anar [29vb] per la ciutat honradament vestits: e apparellats: e ells eren en gran pobresa qui solien esser axi ben vestits com ells: hagneren molt gran tristor. E san iohan conegue en ses cares tristes la mala cogitacio: e manals que li aportassen vergues del bosch e pedres menudes de la riba de la mar. e com les li hagneren portades: va les mudar en or e en pedres precioses. los quals per manament del apostol cercaren tots los maestres dor e de pedres: e demanaren e digueren: *que* negun temps no hauian vist tan noble or ne tan riques pedres precioses. Donchs dix sant iohan als homens: anau e recobrau totes vostres possessions que venes: per lo sguart del cel: e per la gloria de paradis que haueu perduda. E daqui auant siau rics de possessions e de riqueses. e siau despullats e foragitats de paradis: e veiau mesquins que haueu fet ne hon vos va lo cor: *que* io us mostrare .vi. coses: perque vosaltres no us cal desijar les riqueses de aquest mon: ans les deueu desemparar de tot en tot. Primerament los compta la historia del rey qui menja noblament lo qual ihesuchrist desempara. E de lazer com era pobre com lo rebe. E com hom naix nuu e sens riqueses mor e sen va tot nuu. e *com nostre* senyor dona a tots *comunament* grans riqueses: ço es com li dona vista del sol e de la luna e de les estelles: e pluja e ayre: e nit e dia. E *com* lo rich hom es seruent del hauer e catiu del diable. car ell no posseex de les riqueses: mas les riqueses posseexen a ell. Car segons leuan geli. Amor de hauer pecunies es seruent del dimoni. Car han major cura en aiustar hauer: que no han en saluacio de la sua anima. E les riqueses son

peccat dergull. e ergull tenta hom en
 [30ra] tot mal: e en perdicio: e porta hom a
 damnacio: e elles fan a hom desespe
 rar de la gracia de deu: e del be esdeue
 nidor qui es durable gloria. Demen
 tre *que* sant iohan disputaua axi *contra*
 les riqueses: aportauen vn joue mort
 qui hauia .xxx. dies que hauia presa
 muller: e vench la mare qui era vidua
 e aquells qui plorauen *gitaren* se als
 peus del apostol: e pregaren lo quel
 resuscitasse axi com hauia fet a drusia
 na. En nom de *nostre* senyor iheus crist:
 lapostol feu oracio: e *decontinent fonch*
 resuscitat. E sant iohan mana li que
 comptas a *aquells* dos homens *quanta*
 pena hauia sostenguda: ne *quanta* glo
 ria hauien ells perduda: e comptals
 e dix los. O mesquins yo he vist los
 vostres angels plorar: e los diables
 alegrar. E dix a ells qui hauien *perduts*
 palaus perdurables: qui eren fets de
 pedres precioses resplandents plens
 de marauellosa claredat: e delits glo
 riosos: e de goygs perdurables. E ha
 ueu guanyats en infern . viij. turments
 ço es *vermens* : e tenebres frets e glas
 e demonis: e calors fochs perdura
 bles e escuredat. E *decontinent a-*
 quell qui era stat resuscitat: e los dos
 homens *gitaren* se als peus del apostol
 e pregaren lo quels hagues misericor
 dia: als quals lapostol dix per .xxx. di
 es feu penitencia e pregan que les ver
 gues e les pedres se tornen a la lur na
 tura: la qual cosa *fonch* feta: e dix als
 dos homens. Anau e preneu les ver
 gues a les pedres: e tornau les alla
 hon les prengues. Com sant iohan
 hagues per tota asia *prehicat*: los col
 tiuados de les ydoles escomogueren
 tot lo poble *contra* sant iohan. e me
 naren lo al temple de na diana: e for
 saren lo que fes aqui sacrifici. Ells
 quals sant iohan respos. Yo prech ie
 [30rb] su crist que ell que enderroch lo tem
 ple. e tantost *fonch* enderrocant: dient
 ara podeu conixer que vosaltres mes
 quins: que no adorau sino dimonis:
 e axi adorau en iesu christ: e sereu sal
 uats. Si que la maior partida del po
 ble atorgaren ço que sant iohan dix:

e digueren *que* si los seus deus podien esser enderrocats per lo seu deu: *que* tantost creurien en iesu crist es bateiaren: e lapostol ora: e tantost lo temple ab les ydoles ne *vench* abaix. E a quella mala na diana: feu mes de .c. milia peces. Mas aristodemus qui era bisbe maior de les ydoles: comogue gran baralla: en tal manera *que* la vn poble era contra laltre. E aquell aristhodemus *vench* sen a sant iohan *que* li ajudas: e respos li. *que* vols *quet* faça porque tu sies alegre. E aristhodemus respos. Si vols *que* yo crega en lo teu deu: yot dare a beure veri: e si not fa mal: yo adorare ihesuchrist Dix san iohan: aportal. e aristhodemus dix: per ço *que* tu cregues *que* morras daquest veri: si tu beus *ion* dare a dos homens: qui deuen esser iutjats a mort: e com veuras *que* aquells ne seran morts pots conexer *que* axi sera [a]pres de tu. e *per que* los dos presoners li vingueren dauant: e donals lo veri a beure: e tantost com lagueren begut caygueren en terra morts: e lauors lapostol pres lanap e senyal ab lo senyal de la creu e begue lo veri axi *com* si fos bona aygua. *perque* la vna partida del poble comença a loar deu. E aristhodemus dix. encara pos yo dupte en aço fins *que* faces resuscitar *aquests* dos *qui* son morts *per* lo veri. E lapostol dix li pren *aquesta* mia gonella: e posa la damunt ells. E aristhodemus respos. E cuydes te *que* per la tua gonella faces a mi creure ton deu. E sant iohan dix li. [30va] ves: e posala sobre los cossos dels morts e digues axi. Lapostol de crist ma trames a vosaltres: *que* en lo nom de ihesucrist resusciteu. E *com* ho hafet resuscitaren encontinent: e lo poble e lo bisbe e lo pretor³ cregueren en iesucrist ab tot lo linatge: los quals en honor de sant iohan feren fer nobles esglesies. ¶ Recompta sant clement en lo quart libre ecclesiastich. *que* sant iohan conuerti vn ioue molt bell e comanal a vn bisbe per gran familiaritat: e apres lonch temps lo ioue

³ Paraula il·legible. Es reconstrueix a partir de R en què es llegeix *pretor*.

se parti del bisbe e feu se majordom dels ladres: el apostol vench al bisbe e demana li sa comanda: *perque* lo bisbe se marauella e dix al apostol: *que tot quant* hauia era a son seruey. Donam dix lapostol lo ioue *que* iot comani: e lo bisbe dix. o *sant* pare mort es en la anima en tal puig habita ab los ladres. dels quals ell es princep e maior. E tan tost san iohan com hague hoydes a *questes* paraules: esquinças tot e feris en lo cap ab los punys: e dix dauant tots. Bona guarda he yo iaquida a la anima del meu frare: e feu se aportar vn caual e ana sen al *mont* on *aquell* era: e lo ioue com lo veu venir: comença de fugir: el apostol al encalçar e crida deuers ell. O fill dolç e car *perque* fugs a ton pare qui es sens armes. o fill not temes car yo retre raho a iesu christ per tu: e per tu volenterosament morre: axi com iesu crist mori per nos E torna fill retorna: car deu ma trames a tu. E *quant* lo ioue hoy *aquestes* paraules: hac *gran* compuncio en son cor: e torna e plora fortment. e als peus dels apostol se gita e besa li la ma *perque* lapostol deiuna per ell e *prega* iesu crist *per* ell e empetra li perdo: si que despuys fonch bisbe e home sant e bo: *ç* Fonch donada a sant iohan vna par [30vb] diu viua: e iugaua ab ella. e vn ioue veu ho: e dix a altres iouens *quesi* janglant. Mirau *aquell* vell iuga ab *aquell* ocell axi *com* si era infant. E sant iohan conegue allo *per* lo sant *sperit*: e crida lo ioue e dix li. Digues me *que* tens en ta ma e ells respos vn arch. E *quen* fas dix sant iohan: e ell respos ocells e besties ne saget. E com ho fas dix lapostol: e ioue tira son arch: e apres destira. E sant iohan dix li: o fill e per que las destirat: per tal que si estaua longament tirat trencar sia os guastaria: *per* que no gitaria tant fortment les sagetes. El apostol dix li. Axi es fill de la humana fragilitat: que seria *menys* fort: si tostemps estaua en sa vigor a contemplar: si algunes vegades no prenia *algun* remey. Car laguila pus alt vola dels altres ocells: e pus clarament guarda lo sol: e per necessitat

de natura daualla a les coses iusanes
 Enaxi lumanal coratge com se trau
 a vegades de la contemplació: pus
 ardentment puia a les celestials. ¶ Sant
 iohan segons que sant hieronimi diu
 com estigues en la ciutat de effesi fins
 a la fi de la vellesa: e sos dexeables a pe
 nes lo pogueren aportar: e cascuna
 posada que fahien sant iohan los de
 hia axi. O fills amau vos la vn al al-
 tre. e aço dehia moltes vegades: per
 que los frares nestauen molt mara-
 uellats: a quin enteniment ho volia
 dir. E vn iorn digueren li. o mestre:
 per que parles tota hora vnes matei
 xes paraules. e ell respos: com es ma
 nament de deu. e si aço feu: sereu exal-
 çals en lo cel. ¶ Lig se que com sant
 iohan degue escriure leuangel: mana
 primerament deiunis e oracions: per tal
 que ell pogues scriure dignes coses:
 e recomptas que ell prega per aquell
 loch secret que ell deuia scriure les coses
 [31ra] diuines: que vent ne pluja nol embar
 gas:a aquell mateix loch tots los e-
 lements fins al dia de huy li porten re
 uerencia. ¶ E com lapostol fos de edat
 de .xcix. anys: e segons ysodorus . lxxvij.
 anys hagues complits de la passio de
 ihesuchrist: fins aquell temps reg-
 nant en tranya emperador: apparech
 a ell iesuchrist ab sos dexeables [sic]⁴ e dix li
 O molt amat vine ab mi: car temps
 es que menys tu ab tots los teus fra
 res a la mia taula. E diumenge vendras
 ab mi: perque en aquell dia lo poble
 sajusta en aquella esglesia: qui era sta
 da feta en nom dell. E sant iohan co
 mençals a prehicar e a dir que fossen
 firms en la fe: e en los manaments de
 deu. Enapres feu fer vna fossa qua
 drada apres del altar: e la terra lançar
 fora de la esglesia. Enapres mes se
 en aquella fossa: e leua les mans al cel
 e dix. Deu iesucrist tu mas conuidat
 al teu manjar: vet que vinch: e fas te
 gracies quem haies conuidat a les tues
 viandes. Car saps que ab tot mon co
 ratge he desijat a tu. E quant hac fi
 nida sa oracio tanta claredat vengue

⁴ Lletra posada, per error, a l'inrevés.

sobre ell: que negu daquells qui eren presents nol pogueren veure. E *quant* la lumenaria fonch daqui partida la fossa romas plen de manna. la qual fins al dia de huy es vista naxer a manera de arena menuda: axi *com* les fonts han acostumat de puïar a munt. ¶ Trobam quel rey danglaterra: a neguna persona qui li demanas negun do en lo nom de *sant* iohan euangelista: de *continent* li era atorgat. Esdeuench se vna vegada *que* vn pelegri demana al rey almoyna: en lo nom de *sant* iohan euangelista importunament. E lo cambrer qui era destribuidor de les almoynes no y era present: si que lo rey *dona* al pobre vn seu anell molt *precios*: *com* [31rb] alre ho hagues apparellat *que* li donas tantost. E apres poch dies vn caualler danglaterra qui era en les partides dultramar rebe lanell del pelegri: e dix li: tu portaras aquest anell al rey danglaterra: quel porte per amor daquell: per lo qual ell lo dona. E lo caualler portal al rey: e conegue que certament era estat *sant* iohan aquel: *qui* en forma de pelegri li hauia demanat almoyna.

9. Apèndix

- *Abrivament*, 'violència, gosadia, impetuositat'.
- *Afàs*, també escrit *fas*, 'faç'. Mot d'ús literari.
- *Atressí*, o *atresí*, forma antiga que equival a *igualment*. *Benanansa*, hauria de ser *benanança*. Mot derivat de *benanant* compost de *bé* i *anant*. És una forma antiga que equival a 'felicitat'.
- *Bonició*, 'Murmuració de molta gent'.
- *Denant*, grafia antiga resultat de l'aglutinació d'*enant*, 'davant'.
- *Emvege* per *enveja*.
- *Enfre*, que també escrit *emfre* o *enfra* és una antiga preposició que equival a *entre*.
- *Entrò*, antiga preposició i conjunció amb el significat de *fins*.
- *Espesseyade* per *espassejada*, de *Espassejar*, mot antic, que equival a *especejar*, 'esbocinar'
- *Freturós*, 'mancat, no posseïdor'.
- *Gint*, 'bé, gentilment, delicadament'.
- *Hom*, al text, escrit *hoz*.
- *Jaquir*, 'deixar'¹.
- *Latouaris ho axarobs*, electuaris o xarops
- *Maturiar*, forma antiga de *martiritzar*.
- *Nuu*, forma antiga, 'núvol'.
- *Prexèvolment*, de *prexèvol*, 'insistència, importunitat'.
- *Oltra*, forma arcaica, 'ultra'
- *Ren*, 'res', forma antiga d'acusatiu de *res*.
- *Sotil*, 'petit'.
- *Vexel / vaxel*, forma antiga, 'recipient'.
- *Vou*, 'veu' en català antic.

¹ També, 'permetre, depositar, destituir'. Emili Casanova, *El lèxic d'Antoni Canals*, València/Barcelona, Institut de Filologia Valenciana/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988, p. 127.